៕ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស៕

ខុទ្ទកនិកាយេ

ចូឡនិទ្ទេសបាឡិ

បារាយនវគ្គោ

វត្ថុគាថា

១. កោសលានំ បុរា រម្មា, អគមា ទក្ខិណាបថំ;
អាកិញ្ចញ្ញំ បត្ថយានោ, ព្រាហ្មណោ មន្តបារគូ៕

២. សោ អស្សកស្ស វិសយេ, មឡកស្ស [អឡកស្ស (សុ. និ. ៩៨៣) មុឡកស្ស (ស្យា.), មូឡ្ហកស្ស (ក.)] សមាសនេ [សមាសន្នេ (ក.)];
វសិ គោធាវរីកូលេ, ឧញ្ឆេន ច ផលេន ច៕

៣. តស្សេវ [តំយេវ (ក.) អដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] ឧបនិស្សាយ, គាមោ ច វិបុលោ អហុ;
តតោ ជាតេន អាយេន, មហាយញ្ញមកប្បយិ៕

៤. មហាយញ្ញំ យជិត្វាន, បុន បាវិសិ អស្សមំ;
តស្មិំ បដិបវិដ្ឋម្ហិ, អញ្ញោ អាគញ្ឆិ ព្រាហ្មណោ៕

៥. ឧគ្ឃដ្ដបាទោ តសិតោ [តស្សិតោ (ក.)], បង្កទន្តោ រជស្សិរោ;
សោ ច នំ ឧបសង្កម្ម, សតានិ បញ្ច យាចតិ៕

៦. តមេនំ ពាវរី ទិស្វា, អាសនេន និមន្តយិ;
សុខញ្ច កុសលំ បុច្ឆិ, ឥទំ វចនមព្រវិ [វចនមព្រុវិ (សី.)]៕

៧. “យំ ខោ មម ទេយ្យធម្មំ, សព្ពំ វិសជ្ជិតំ មយា;
អនុជានាហិ មេ ព្រហ្មេ, នត្ថិ បញ្ចសតានិ មេ”៕

៨. “សចេ មេ យាចមានស្ស, ភវំ នានុបទស្សតិ [បទេស្សតិ (ក.)];
សត្តមេ ទិវសេ តុយ្ហំ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា”៕

៩. អភិសង្ខរិត្វា កុហកោ, ភេរវំ សោ អកិត្តយិ;
តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, ពាវរី ទុក្ខិតោ អហុ៕

១០. ឧស្សុស្សតិ អនាហារោ, សោកសល្លសមប្បិតោ;
អថោបិ ឯវំ ចិត្តស្ស, ឈានេ ន រមតី មនោ៕

១១. ឧត្រស្តំ ទុក្ខិតំ ទិស្វា, ទេវតា អត្ថកាមិនី;
ពាវរិំ ឧបសង្កម្ម, ឥទំ វចនមព្រវិ៕

១២. “ន សោ មុទ្ធំ បជានាតិ, កុហកោ សោ ធនត្ថិកោ;
មុទ្ធនិ មុទ្ធបាតេ [មុទ្ធនិម្ហ មុទ្ធបាតេ (ក.)] វា, ញាណំ តស្ស ន វិជ្ជតិ”៕

១៣. “ភោតី [ភោតិ (ក.)] ចរហិ ជានាតិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា;
មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច [មុទ្ធាតិបាតញ្ច (ក.)], តំ សុណោម វចោ តវ”៕

១៤. “អហម្បេតំ ន ជានាមិ, ញាណំ មេត្ថ ន វិជ្ជតិ;
មុទ្ធនិ មុទ្ធាធិបាតេ ច, ជិនានញ្ហេត្ថ [ជនានញ្ហេត្ថ (ក.)] ទស្សនំ”៕

១៥. “អថ កោ ចរហិ [យោ ចរតិ (ក.)] ជានាតិ, អស្មិំ បថវិមណ្ឌលេ [បុថវិមណ្ឌលេ (សី.)];

មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, តំ មេ អក្ខាហិ ទេវតេ”។

១៦. “បុរា កបិលវត្ថុម្ហា, និក្ខន្តោ លោកនាយកោ;
អបច្ចោ ឱក្កាករាជស្ស, សក្យបុត្តោ បភង្ករោ។

១៧. “សោ ហិ ព្រាហ្មណ សម្ពុទ្ធោ, សព្ពធម្មាន បារគូ;
សព្ពាភិញ្ញាពលប្បត្តោ [ផលប្បត្តោ (ក.)], សព្ពធម្មេសុ ចក្ខុមា;
សព្ពកម្មក្ខយំ បត្តោ, វិមុត្តោ ឧបធិក្ខយេ។

១៨. “ពុទ្ធោ សោ ភគវា លោកេ, ធម្មំ ទេសេតិ ចក្ខុមា;
តំ ត្វំ គន្ត្វាន បុច្ឆស្សុ, សោ តេ តំ ព្យាករិស្សតិ”។

១៩. សម្ពុទ្ធោតិ វចោ សុត្វា, ឧទគ្គោ ពាវរី អហុ;
សោកស្ស តនុកោ អាសិ, បីតិញ្ច វិបុលំ លភិ។

២០. សោ ពាវរី អត្តមនោ ឧទគ្គោ, តំ ទេវតំ បុច្ឆតិ វេទជាតោ;
“កតមម្ហិ គាមេ និគមម្ហិ វា បន, កតមម្ហិ វា ជនបទេ លោកនាថោ;
យត្ថ គន្ត្វាន បស្សេមុ, សម្ពុទ្ធំ ទ្វិបទុត្តមំ”។

២១. “សាវត្ថិយំ កោសលមន្ទិរេ ជិនោ, បហូតបញ្ញោ វរភូរិមេធសោ;
សោ សក្យបុត្តោ វិធុរោ អនាសវោ, មុទ្ធាធិបាតស្ស វិទូ នរាសភោ”។

២២. តតោ អាមន្តយី សិស្សេ, ព្រាហ្មណេ មន្តបារគូ [បារគេ (ស្យា.)];
“ឯថ មាណវា អក្ខិស្សំ, សុណាថ វចនំ មម។

២៣. “យស្សេសោ ទុល្លភោ លោកេ, បាតុភាវោ អភិណ្ហសោ;
ស្វាជ្ជ លោកម្ហិ ឧប្បន្នោ, សម្ពុទ្ធោ ឥតិ វិស្សុតោ;
ខិប្បំ គន្ត្វាន សាវត្ថឹ, បស្សវ្ហោ ទ្វិបទុត្តមំ”។

២៤. “កថំ ចរហិ ជានេមុ, ទិស្វា ពុទ្ធោតិ ព្រាហ្មណ;
អជានតំ នោ បព្រូហិ, យថា ជានេមុ តំ មយំ”។

២៥. “អាគតានិ ហិ មន្តេសុ, មហាបុរិសលក្ខណា;
ទ្វត្តឹសានិ ច ព្យាក្ខាតា, សមត្តា អនុបុព្ពសោ។

២៦. “យស្សេតេ ហោន្តិ គត្តេសុ, មហាបុរិសលក្ខណា;
ទ្វេយេវ តស្ស គតិយោ, តតិយា ហិ ន វិជ្ជតិ។

២៧. “សចេ អគារំ អាវសតិ, វិជេយ្យ បថវឹ ឥមំ;
អទណ្ឌេន អសត្ថេន, ធម្មេន អនុសាសតិ។

២៨. “សចេ ច សោ បព្ពជតិ, អគារា អនគារិយំ;
វិវដ្ដច្ឆទោ [វិវត្តច្ឆទ្ទោ (សី.)] សម្ពុទ្ធោ, អរហា ភវតិ អនុត្តរោ។

២៩. “ជាតឹ គោត្តញ្ច លក្ខណំ, មន្តេ សិស្សេ បុនាបរេ;
មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, មនសាយេវ បុច្ឆថ។

៣០. “អនាវរណទស្សាវី, យទិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ;
មនសា បុច្ឆិតេ បញ្ហេ, វាចាយ វិសជ្ជិស្សតិ” [វិស្សជិស្សតិ (ក.)]។

៣១. ពាវរិស្ស វចោ សុត្វា, សិស្សា សោឡស ព្រាហ្មណា;
អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ។

៣២. ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ;
តោទេយ្យ-កប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ។

៣៣. ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;

មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។
៣៤. បច្ចេកគណិនោ សព្ពេ, សព្ពលោកស្ស វិស្សុតា;
ឈាយី ឈានរតា ធីរា, បុព្ពវាសនវាសិតា។
៣៥. ពាវរឹ អភិវាទេត្វា, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ;
ជដាជិនធរា សព្ពេ, បក្កាមុំ ឧត្តរាមុខា។
៣៦. មឡកស្ស បតិដ្ឋានំ, បុរិមាហិស្សតឹ [បុរមាហិយតិ (ក.)] តទា [សទា (ក.)];
ឧជ្ជេនិញ្ចាបិ គោនទ្ធំ, វេទិសំ វនសវ្ហយំ។

៣៧. កោសម្ពិញ្ចាបិ សាកេតំ, សាវត្ថិញ្ច បុរុត្តមំ;
សេតព្យំ កបិលវត្ថុំ, កុសិនារញ្ច មន្ទិរំ។

៣៨. បាវញ្ច ភោគនគរំ, វេសាលឹ មាគធំ បុរំ;
បាសាណកំ ចេតិយញ្ច, រមណីយំ មនោរមំ។

៣៩. តសិតោវុទកំ សីតំ, មហាលាភំវ វាណិជោ;
ឆាយំ ឃម្មាភិតត្តោវ តុរិតា បព្ពតមារុហុំ។

៤០. ភគវា តម្ហិ សមយេ, ភិក្ខុសង្ឃបុរក្ខតោ;
ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេតិ, សីហោវ នទតី វនេ។

៤១. អជិតោ អទ្ទស ពុទ្ធំ, បីតរំសីវ [ជិតរំសី សីតរំសី (ក.), វីតរំសី (សី. ស្យា.)] ភាណុមំ;
ចន្ទំ យថា បន្នរសេ, បរិបូរំ [បារិបូរឹ (សី. ស្យា.)] ឧបាគតំ។

៤២. អថស្ស គត្តេ ទិស្វាន, បរិបូរញ្ច ព្យញ្ជនំ;
ឯកមន្តំ ឋិតោ ហដ្ឋោ, មនោបញ្ហេ អបុច្ឆថ។

៤៣. “អាទិស្ស ជម្មនំ ព្រូហិ, គោត្តំ ព្រូហិ សលក្ខណំ;
មន្តេសុ បារមឹ ព្រូហិ, កតិ វាចេតិ ព្រាហ្មណោ”។

៤៤. “វីសំ វស្សសតំ អាយុ, សោ ច គោត្តេន ពាវរី;
តីណិស្ស លក្ខណា គត្តេ, តិណ្ណំ វេទាន បារគូ។

៤៥. “លក្ខណេ ឥតិហាសេ ច, សនិឃណ្ដុសកេដុភេ;
បញ្ចសតានិ វាចេតិ, សធម្មេ បារមឹ គតោ”។

៤៦. “លក្ខណានំ បវិចយំ, ពាវរិស្ស នរុត្តម;
តណ្ហច្ឆិទ [កង្ខច្ឆិទ (ក.)] បកាសេហិ, មា នោ កង្ខាយិតំ អហុ”។

៤៧. “មុខំ ជិវ្ហាយ ឆាទេតិ, ឧណ្ណស្ស ភមុកន្តរេ;
កោសោហិតំ វត្ថគុយ្ហំ, ឯវំ ជានាហិ មាណវ”។

៤៨. បុច្ឆញ្ហិ កិញ្ចិ អសុណន្តោ, សុត្វា បញ្ហេ វិយាកតេ;
វិចិន្តេតិ ជនោ សព្ពោ, វេទជាតោ កតញ្ជលី។

៤៩. “កោ នុ ទេវោ វា ព្រហ្មា វា, ឥន្ទោ វាបិ សុជម្បតិ;
មនសា បុច្ឆិតេ បញ្ហេ, កមេតំ បដិភាសតិ។

៥០. “មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, ពាវរី បរិបុច្ឆតិ;
តំ ព្យាករោហិ ភគវា, កង្ខំ វិនយ នោ ឥសេ”។

៥១. “អវិជ្ជា មុទ្ធាតិ ជានាហិ, វិជ្ជា មុទ្ធាធិបាតិនី;
សទ្ធាសតិសមាធីហិ, ឆន្ទវីរិយេន សំយុតា”។

៥២. តតោ វេទេន មហតា, សន្ថម្ភេត្វាន មាណវោ;
ឯកំសំ អជិនំ កត្វា, បាទេសុ សិរសា បតិ។

៥៣. “ពាវរី ព្រាហ្មណោ ភោតោ, សហ សិស្សេហិ មារិស;
ឧទគ្គចិត្តោ សុមនោ, បាទេ វន្ទតិ ចក្ខុម”។

៥៤. “សុខិតោ ពាវរី ហោតុ, សហ សិស្សេហិ ព្រាហ្មណោ;
ត្វញ្ចាបិ សុខិតោ ហោហិ, ចិរំ ជីវាហិ មាណវ។

៥៥. “ពាវរិស្ស ច តុយ្ហំ វា, សព្ពេសំ សព្ពសំសយំ;
កតាវកាសា បុច្ឆវ្ហោ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆថ”។

៥៦. សម្ពុទ្ធេន កតោកាសោ, និសីទិត្វាន បញ្ជលី;
អជិតោ បឋមំ បញ្ហំ, តត្ថ បុច្ឆិ តថាគតំ។

វត្ថុគាថា និដ្ឋិតា។

១. អជិតមាណវបុច្ឆា

៥៧. “កេនស្សុ និវុតោ លោកោ, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
កេនស្សុ នប្បកាសតិ;
កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសិ, កឹសុ តស្ស មហព្ភយំ”។

៥៨. “អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោ, [អជិតាតិ ភគវា]
វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតិ;
ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមិ, ទុក្ខមស្ស មហព្ភយំ”។

៥៩. “សវន្តិ សព្ពធិ សោតា, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
សោតានំ កឹ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូហិ, កេន សោតា បិធិយ្យរេ”។

៦០. “យានិ សោតានិ លោកស្មឹ, [អជិតាតិ ភគវា]
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ, បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ”។

៦១. “បញ្ញា ចេវ សតិ ចាបិ [សតី ចេវ (សី.)], [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
នាមរូបញ្ច មារិស;
ឯតំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហិ, កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ”។

៦២. “យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ, អជិត តំ វទាមិ តេ;
យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ”។

៦៣. “យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា [សេក្ខា (ក.)] បុថូ ឥធ;
តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិស”។

៦៤. “កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ, មនសានាវិលោ សិយា;
កុសលោ សព្ពធម្មានំ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

អជិតមាណវបុច្ឆា បឋមា។

២. តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆា

៦៥. “កោធ សន្តុសិតោ លោកេ, [ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោ]
កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា;
កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ [ន បិម្បតិ (ពហូសុ)];
កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ, កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា”តិ [សិព្ពនិមច្ចគា (សី. ស្យា.)]។

៦៦. “កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវា, [មេត្តេយ្យាតិ ភគវា]
វីតតណ្ហោ សទា សតោ;
សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខុ, តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា។

៦៧. “សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;
តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ, សោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា”តិ។

តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆា ទុតិយា។

៣. បុណ្ណកមាណវបុច្ឆា

៦៨. “អនេជំ មូលទស្សាវឹ, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កឹ និស្សិតា ឥសយោ មនុជា, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ”។

៦៩. “យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, អាសីសមានា បុណ្ណក ឥត្ថត្តំ;
ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសុ”។

៧០. “យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, កច្ចិស្សុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា;
អតារុំ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ”។

៧១. “អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ, អភិជប្បន្តិ ជុហន្តិ; [បុណ្ណកាតិ ភគវា]
កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភំ, តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា;
នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ”។

៧២. “តេ ចេ នាតរិំសុ យាជយោគា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ”។

៧៣. “សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានិ, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]
យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ;
សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

បុណ្ណកមាណវបុច្ឆា តតិយា។

៤. មេត្តគូមាណវបុច្ឆា

៧៤. “បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូ]
មញ្ញាមិ តំ វេទគុំ ភាវិតត្តំ;
កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេ, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា”។

៧៥. “ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ;
ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។

៧៦. “យោ វេ អវិទ្វា ឧបធិំ ករោតិ, បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ;
តស្មា បជានំ ឧបធិំ ន កយិរា, ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី”។

៧៧. “យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;
‘កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច’;
តំ មេ មុនិ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”។

៧៨. “កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មំ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

៧៩. “តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ ធម្មមុត្តមំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

៨០. “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច, បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេ។

៨១. “ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោ, ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ;
ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខំ”។

៨២. “ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខំ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

៨៣. “តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យុ ទុក្ខំ, យេ ត្វំ មុនិ អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ;
តំ តំ នមស្សាមិ សមេច្ច នាគ, អប្បេវ មំ ភគវា អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ”។

៨៤. “យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ;
អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារិ, តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោ។

៨៥. “វិទ្វា ច យោ វេទគូ នរោ ឥធ, ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជ;
សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

មេត្តគូមាណវបុច្ឆា ចតុត្ថី។

៥. ធោតកមាណវបុច្ឆា

៨៦. “បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា ធោតកោ]
វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហំ;
តវ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ”។

៨៧. “តេនហាតប្បំ ករោហិ, [ធោតកាតិ ភគវា]
ឥធេវ និបកោ សតោ;
ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ”។

៨៨. “បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ, អកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានំ;
តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខុ, បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហិ”។

៨៩. “នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ, កថំកថិំ ធោតក កញ្ចិ លោកេ;
ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អភិជានមានោ [អាជានមានោ (សី. ស្យា. បី.)], ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសិ”។

៩០. “អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោ, វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
យថាហំ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ, ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យំ”។

៩១. “កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តិំ, [ធោតកាតិ ភគវា]
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

៩២. “តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ សន្តិមុត្តមំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

៩៣. “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [ធោតកាតិ ភគវា]
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;

ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ, ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហ’’ន្តិ។

ជោតកមាណវបុច្ឆា បញ្ចមី។

៦. ឧបសីវមាណវបុច្ឆា

៩៤. “ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ]
អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុំ;
អារម្មណំ ព្រូហិ សមន្តចក្ខុ, យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យំ’’។

៩៥. “អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃំ;
កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហិ, តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្ស’’។

៩៦. “សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ]
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេ វិមុត្តោ [ធិមុត្តោ (ក.)], តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយី’’ [អនានុវាយី (ស្យា. ក.)]។

៩៧. “សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេ វិមុត្តោ, តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយី’’។

៩៨. “តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយី, បូគម្បិ វស្សានំ សមន្តចក្ខុ;
តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្ស’’។

៩៩. “អច្ចិ យថា វាតវេគេន ខិត្តា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ;
ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ, អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ’’។

១០០. “អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថិ, ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោ;
តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ’’។

១០១. “អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថិ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថិ;
សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមូហតេសុ, សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេ’’តិ។

ឧបសីវមាណវបុច្ឆា ឆដ្ឋី។

៧. នន្ទមាណវបុច្ឆា

១០២. “សន្តិ លោកេ មុនយោ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]
ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសុ;
ញាណូបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តិ, ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្នំ’’។

១០៣. “ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តិ;
វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមិ’’។

១០៤. “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ,
អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ;
កច្ចិស្សុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តា,
អតារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ’’។

១០៥“យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ;
កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តិ, នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ”។

១០៦“យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្චាយស្មា នន្ទោ]
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ;
តេ ចេ មុនិ ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ, អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ;
អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ”។

១០៧“នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]
ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមិ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ;
អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ”។

១០៨“ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ;
អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមី”តិ។

នន្ទមាណវបុច្ឆា សត្តមា។

៨. ហេមកមាណវបុច្ឆា

១០៩“យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, [ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ]
ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ, សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ;
សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ, នាហំ តត្ថ អភិរមិំ។

១១០“ត្វញ្ច មេ ធម្មមក្ខាហិ, តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនិ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១១១“ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ, បិយរូបេសុ ហេមក;
ឆន្ទរាគវិនោទនំ, និព្ពានបទមច្ចុតំ។

១១២“ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ឧបសន្តា ច តេ សទា, តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

ហេមកមាណវបុច្ឆា អដ្ឋមា។

៩. តោទេយ្យមាណវបុច្ឆា

១១៣“យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ, [ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ]
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ”។
១១៤“យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ, [តោទេយ្យាតិ ភគវា]
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោ”។

១១៥“និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ [អាសយានោ (ក.)], បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បី;
មុនិំ អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញំ, តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខុ”។

១១៦."និវាសសោ សោ ន ច អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បី;
ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជាន, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្ត"ន្តិ។

តោទេយ្យមាណវបុច្ឆា នវមា។

១០. កប្បមាណវបុច្ឆា

១១៧."មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [ឥច្ចាយស្មា កប្បោ]
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូហិ មារិស;
ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហិ, យថាយិទំ នាបរំ សិយា"។

១១៨."មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [កប្បាតិ ភគវា]
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេ។

១១៩."អកិញ្ចនំ អនាទានំ, ឯតំ ទីបំ អនាបរំ;
និព្ពានំ ឥតិ នំ ព្រូមិ, ជរាមច្ចុបរិក្ខយំ។

១២០."ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ន តេ មារវសានុគា, ន តេ មារស្ស បដ្ឋគូ"តិ [បទ្ធគូ (សី.)]។

កប្បមាណវបុច្ឆា ទសមា។

១១. ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆា

១២១."សុត្វានហំ វីរមកាមកាមឹ, [ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណិ]
ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមំ;
សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្ត, យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

១២២."ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតិ, អាទិច្ចោវ បថវិំ តេជី តេជសា;
បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ"។

១២៣."កាមេសុ វិនយ គេធំ, [ជតុកណ្ណីតិ ភគវា]
នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ;
ឧគ្គហិតំ និរត្តំ វា, មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចនំ។

១២៤."យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

១២៥."សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណ;
អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តិ, យេហិ មច្ចុវសំ វជេ"តិ។

ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆា ឯកាទសមា។

១២. ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆា

១២៦."ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជំ, [ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោ]
នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តំ;
កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធំ, សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោ។

១២៧."នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតា,
តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានា;
តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ"។

១២៨អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពំ, [ភទ្រាវុធាតិ ភគវា]
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តិ, តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុំ។

១២៩"តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថ, ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេ;
អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោ, បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្តា"ន្តិ។

ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆា ទ្វាទសមា។

១៣. ឧទយមាណវបុច្ឆា

១៣០"ឈាយឹ វិរជមាសីនំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧទយោ]
កតកិច្ចំ អនាសវំ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហិ, អវិជ្ជាយ បភេទនំ"។

១៣១"បហានំ កាមច្ឆន្ទានំ, [ឧទយាតិ ភគវា]
ទោមនស្សាន ចូភយំ;
ថិនស្ស ច បនូទនំ, កុក្កុច្ចានំ និវារណំ។

១៣២"ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធំ , ធម្មតក្កបុរេជវំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមិ, អវិជ្ជាយ បភេទនំ"។

១៣៣"កឹសុ សំយោជនោ លោកោ, កឹសុ តស្ស វិចារណំ;
កិស្សស្ស វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ"។

១៣៤"នន្ទិសំយោជនោ លោកោ, វិតក្កស្ស វិចារណំ;
តណ្ហាយ វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ"។

១៣៥"កថំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ;
ភគវន្តំ បុដ្ឋមាគម្ម, តំ សុណោម វចោ តវ"។

១៣៦"អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, វេទនំ នាភិនន្ទតោ;
ឯវំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតី"តិ។

ឧទយមាណវបុច្ឆា តេរសមា។

១៤. បោសាលមាណវបុច្ឆា

១៣៧"យោ អតីតំ អាទិសតិ, [ឥច្ចាយស្មា បោសាលោ]
អនេជោ ឆិន្នសំសយោ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

១៣៨"វិភូតរូបសញ្ញិស្ស, សព្ពកាយប្បហាយិនោ;
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោ;
ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមិ, កថំ នេយ្យោ តថាវិធោ"។

១៣៩"វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពា, [បោសាលាតិ ភគវា]
អភិជានំ តថាគតោ;
តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតិ, វិមុត្តំ តប្បរាយណំ។

១៤០"អាកិញ្ចញ្ញសម្ភវំ ញត្វា, នន្ទី សំយោជនំ ឥតិ;
ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, តតោ តត្ថ វិបស្សតិ;
ឯតំ [ឯវំ (ស្យា. ក.)] ញាណំ តថំ តស្ស, ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ"តិ។

បោសាលមាណវបុច្ឆា ចុទ្ទសមា។

១៥. មោឃរាជមាណវបុច្ឆា

១៤១. “ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ, [ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា]
ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា;
យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ, ព្យាករោតីតិ មេ សុតំ។

១៤២. “អយំ លោកោ បរោ លោកោ, ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ;
ទិដ្ឋិំ តេ នាភិជានាតិ, គោតមស្ស យសស្សិនោ។

១៤៣. “ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតិ”។

១៤៤. “សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ, មោឃរាជ សទា សតោ;
អត្តានុទិដ្ឋិំ ឩហច្ច, ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី”តិ។

មោឃរាជមាណវបុច្ឆា បន្នរសមា។

១៦. បិង្គិយមាណវបុច្ឆា

១៤៥. “ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ, [ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]
នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសុ;
មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ”។

១៤៦. “ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]
រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តា;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយ”។

១៤៧. “ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោ;
ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អសុតំ អមុតំ [អសុតំ អមុតំ វា (សី.), អសុតាមុតំ វា (ស្យា.), អសុតំ’មុតំ វា (បី.)],
អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចនមត្ថិ [កញ្ចិ មត្ថិ (ស្យា.), កិញ្ចិ នត្ថិ (បី.), កិញ្ចិនមត្ថិ (ក.)] លោកេ;
អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ, ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ”។

១៤៨. “តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]
សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេ;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយា”តិ។

បិង្គិយមាណវបុច្ឆា សោឡសមា។

១៧. បារាយនត្ថុតិគាថា

ឥទមវោច ភគវា មគធេសុ វិហរន្តោ បាសាណកេ ចេតិយេ, បរិចារកសោឡសានំ [បរិចារកសោឡសន្នំ (ស្យា. ក.)] ព្រាហ្មណានំ អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ [បញ្ហេ (សី. បី.)] ព្យាកាសិ។ ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារំ។ “បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មា”តិ – តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស បារាយនន្តេវ [បារាយណំត្វេវ (សី. អដ្ឋ.)] អធិវចនំ។

១៤៩. អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ;
ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ។

១៥០. តោទេយ្យកប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ;
ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;
មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។

១៥១. ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុំ, សម្បន្នចរណំ ឥសឹ;
បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេ, ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុំ។

១៥២. តេសំ ពុទ្ធោ ព្យាកាសិ, បញ្ហេ បុដ្ឋោ យថាតថំ;
បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន, តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនិ។

១៥៣. តេ តោសិតា ចក្ខុមតា, ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា;
ព្រហ្មចរិយមចរឹសុ, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ។

១៥៤. ឯកមេកស្ស បញ្ហស្ស, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតំ;
តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេ បារំ អបារតោ។

១៥៥. អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ, ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមំ;
មគ្គោ សោ បារំ គមនាយ, តស្មា បារាយនំ ឥតិ។

១៨. បារាយនានុគីតិគាថា

១៥៦. “បារាយនមនុគាយិស្សំ , [ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]
យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសិ, វិមលោ ភូរិមេធសោ;
និក្កាមោ និព្ពនោ [និព្ពុតោ (ស្យា.)] នាគោ, កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេ។

១៥៧. “បហីនមលមោហស្ស, មានមក្ខប្បហាយិនោ;
ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរំ វណ្ណូបសញ្ហិតំ។

១៥៨. “តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ, លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ;
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ, សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ។

១៥៩. “ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ, ពហុប្ផលំ កាននមាវសេយ្យ;
ឯវម្បហំ អប្បទស្សេ បហាយ, មហោទធឹ ហំសោរិវ អជ្ឈុបត្តោ។

១៦០. “យេមេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ;
សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ, សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ។

១៦១. “ឯកោ តមនុទាសិនោ, ជុតិមា សោ បភង្ករោ;
គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ, គោតមោ ភូរិមេធសោ។

១៦២. “យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ”។

១៦៣. “កិំ នុ តម្ហា វិប្បវសសិ, មុហុត្តមបិ បិង្គិយ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

១៦៤. “យោ តេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ”។

១៦៥. “នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ, មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

១៦៦. “យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

១៦៧. “បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវ, រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោ។

នមស្សមានោ វិវសេមិ រត្តឹ, តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាសំ។

១៦៨. “សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ច,

នាបេន្តិមេ គោតមសាសនម្ហា;
យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោ, ស តេន តេនេវ នតោហមស្មិ។

១៦៩. “ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្ស, តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថ;
សង្កប្បយន្តាយ [សំកប្បយត្តាយ (សី.)] វជាមិ និច្ចំ, មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ។

១៧០. “បង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោ, ទីបា ទីបំ ឧបល្លវិំ;
អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធំ, ឱឃតិណ្ណមនាសវំ។

១៧១. “យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ, ភទ្រាវុធោ អាឡវិគោតមោ ច;
ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធំ, គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ” [មច្ចុធេយ្យបារំ (សី.)]។

១៧២. “ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វាន មុនិនោ វចោ;
វិវដ្ដច្ឆទោ សម្ពុទ្ធោ, អខិលោ បដិភានវា។

១៧៣. “អធិទេវេ អភិញ្ញាយ, សព្ពំ វេទិ បរោបរំ;
បញ្ហានន្តករោ សត្ថា, កង្ខីនំ បដិជានតំ។

១៧៤. “អសំហីរំ អសំកុប្បំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ;
អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខា, ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្ត”ន្តិ [អជិតមាណវបុច្ឆាយ បដ្ឋាយ យាវ បារាយនានុគីតិគាថាបរិយោសានា ស្យា. … បោត្ថកេ នត្ថិ]។

បារាយនានុគីតិគាថា និដ្ឋិតា។

បារាយនវគ្គនិទ្ទេសោ

១. អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

១. **កេនស្សុ និវុតោ លោកោ, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]**
កេនស្សុ នប្បកាសតិ;
កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសិ [ព្រូហិ (ស្យា.)], **កឹសុ តស្ស មហព្ភយំ។**

កេនស្សុ និវុតោ លោកោតិ។ **លោកោ**តិ និរយលោកោ តិរច្ឆានលោកោ បេត្តិវិសយលោកោ មនុស្សលោកោ ទេវលោកោ ខន្ធលោកោ ធាតុលោកោ អាយតនលោកោ អយំ លោកោ បរោ លោកោ ព្រហ្មលោកោ ទេវលោកោ – អយំ វុច្ចតិ លោកោ។ អយំ លោកោ កេន អាវុតោ និវុតោ ឱវុតោ [ឱផុតោ (ស្យា.)] បិហិតោ បដិច្ឆន្នោ បដិកុជ្ជិតោតិ – កេនស្សុ និវុតោ លោកោ?

ឥច្ចាយស្មា អជិតោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ [បទានុបុព្ពតាមេតំ (ពហូសុ)] ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ អាយស្មាតិ។ **អជិតោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា អជិតោ។

កេនស្សុ នប្បកាសតីតិ កេន លោកោ នប្បកាសតិ ន ភាសតិ ន តបតិ ន វិរោចតិ ន ញាយតិ ន បញ្ញាយតីតិ – កេនស្សុ នប្បកាសតិ ។

កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសីតិ កឹ លោកស្ស លេបនំ លគ្គនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ។ កេន លោកោ លិត្តោ សំលិត្តោ ឧបលិត្តោ កិលិដ្ឋោ សំកិលិដ្ឋោ មក្ខិតោ សំសដ្ឋោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោ, ព្រូសិ អាចិក្ខសិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ [បញ្ញាបេសិ (ក.)] បដ្ឋបេសិ វិវរសិ វិភជសិ ឧត្តានីករោសិ [ឧត្តានី ករោសិ (ក.)] បកាសេសីតិ – កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសិ។

កឹសុ តស្ស មហព្ភយន្តិ កឹ លោកស្ស ភយំ មហព្ភយំ បីឡនំ ឃដ្តនំ ឧបទ្ទវោ ឧបសគ្គោតិ – កឹសុ តស្ស មហព្ភយំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"កេនស្សុ និវុតោ លោកោ, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
កេនស្សុ នប្បកាសតិ;
កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសិ, កឹសុ តស្ស មហព្ភយ"ន្តិ។

២. **អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោ, [អជិតាតិ ភគវា]**
វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតិ;
ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមិ, ទុក្ខមស្ស មហព្ភយំ។

អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោតិ។ **អវិជ្ជា**តិ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ, បុព្ពន្តេ អញ្ញាណំ អបរន្តេ អញ្ញាណំ បុព្ពន្តាបរន្តេ អញ្ញាណំ, ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ អញ្ញាណំ, យំ ឯវរូបំ អញ្ញាណំ អទស្សនំ អនភិសមយោ អននុពោធោ អសម្ពោធោ អប្បដិវេធោ អសំគាហនា អបរិយោគាហនា អសមបេក្ខនា អបច្ចវេក្ខណា [អបច្ចវេក្ខនា (ស្យា.)] អបច្ចវេក្ខណកម្មំ ទុម្មេជ្ឈំ ពាល្យំ អសម្បជញ្ញំ មោហោ បមោហោ សម្មោហោ អវិជ្ជា អវិជ្ជោឃោ អវិជ្ជាយោគោ អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ, អយំ វុច្ចតិ – អវិជ្ជា។

លោកោតិ និរយលោកោ តិរច្ឆានលោកោ បេត្តិវិសយលោកោ មនុស្សលោកោ ទេវលោកោ ខន្ធលោកោ ធាតុលោកោ អាយតនលោកោ អយំ លោកោ បរោ លោកោ ព្រហ្មលោកោ ទេវលោកោ – អយំ វុច្ចតិ លោកោ។ អយំ លោកោ ឥមាយ អវិជ្ជាយ អាវុតោ និវុតោ ឱវុតោ បិហិតោ បដិច្ឆន្នោ បដិកុជ្ជិតោតិ – អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោ។

អជិតាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ។ អបិ ច, ភគ្គរាគោតិ ភគវា; ភគ្គទោសោតិ ភគវា; ភគ្គមោហោតិ ភគវា; ភគ្គមានោតិ ភគវា; ភគ្គទិដ្ឋីតិ ភគវា; ភគ្គកណ្ដកោតិ ភគវា; ភគ្គកិលេសោតិ ភគវា; ភជិ វិភជិ បវិភជិ ធម្មរតនន្តិ ភគវា; ភវានំ អន្តករោតិ ភគវា; ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ [ភាវិតកាយោតិ ភគវា, ភាវិតសីលោតិ ភាវិតចិត្តោតិ (ស្យា.)] ភាវិតបញ្ញោតិ ភគវា; ភជិ វា ភគវា អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ [មនុស្សរាហសេយ្យកានិ (ស្យា.)] បដិសល្លានសារុប្បានីតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា អត្ថរសស្ស ធម្មរសស្ស វិមុត្តិរសស្ស អធិសីលស្ស អធិចិត្តស្ស អធិបញ្ញាយាតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ ឈានានំ ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តីនន្តិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ អដ្ឋន្នំ អភិភាយតនានំ នវន្នំ អនុបុព្ពសមាបត្តីនន្តិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ សញ្ញាភាវនានំ កសិណសមាបត្តីនំ អានាបានស្សតិសមាធិស្ស អសុភសមាបត្តិយាតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្នំ ពលានំ សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្សាតិ ភគវា; ភាគី វា ភគវា ទសន្នំ តថាគតពលានំ ចតុន្នំ វេសារជ្ជានំ ចតុន្នំ បដិសម្ភិទានំ ឆន្នំ អភិញ្ញានំ ឆន្នំ ពុទ្ធធម្មានន្តិ ភគវា; ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ។ វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – អជិតាតិ ភគវា។

វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតីតិ។ វេវិច្ឆំ វុច្ចតិ បញ្ច មច្ឆរិយានិ – អាវាសមច្ឆរិយំ, កុលមច្ឆរិយំ, លាភមច្ឆរិយំ, វណ្ណមច្ឆរិយំ , ធម្មមច្ឆរិយំ។ យំ ឯវរូបំ មច្ឆេរំ មច្ឆរាយនា មច្ឆរាយិតត្តំ វេវិច្ឆំ កទរិយំ កដុកញ្ចុកតា អគ្គហិតត្តំ ចិត្តស្ស – ឥទំ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ អបិ ច ខន្ធមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, ធាតុមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, អាយតនមច្ឆរិយម្បិ មច្ឆរិយំ, គាហោ វុច្ចតិ មច្ឆរិយំ។ បមាទោ វត្តព្ពោ – កាយទុច្ចរិតេ វា វចីទុច្ចរិតេ វា មនោទុច្ចរិតេ វា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ វា ចិត្តស្ស វោសគ្គោ [វោស្សគ្គោ (ពហូសុ)] វោសគ្គានុប្បទានំ កុសលានំ ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កច្ចកិរិយតា អសាតច្ចកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា [អនិដ្ឋិតកិរិយតា (ក.) វិភ. ៨៤៦] ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តច្ឆន្ទតា និក្ខិត្តធុរតា អនាសេវនា អភាវនា អពហុលីកម្មំ អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ បមាទោ។ យោ ឯវរូបោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ បមាទោ។ **វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតី**តិ ឥមិនា ច មច្ឆរិយេន ឥមិនា ច បមាទេន លោកោ នប្បកាសតិ ន ភាសតិ ន តបតិ ន វិរោចតិ ន ញាយតិ ន បញ្ញាយតីតិ – វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតិ។

ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមីតិ ជប្បា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទី [នន្ទិ (ស្យា.)] នន្ទិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ ឥច្ឆា មុច្ឆា អជ្ឈោសានំ គេធោ បលិគេធោ សង្គោ បង្កោ ឯជា មាយា ជនិកា សញ្ជននី សិព្ពិនី ជាលិនី សរិតា វិសត្តិកា សុត្តំ វិសដា [សោត្តំ វិសតា (ស្យា.)] អាយូហនី ទុតិយា ឡណិធិ ភវនេត្តិ វនំ វនថោ សន្ថវោ [សន្ធវោ (ក.) វិភ. ៩០៩] សិនេហោ អបេក្ខា បដិពន្ធុ អាសា អាសីសនា [អាសីសនា (ស្យា.)] អាសីសិតត្តំ រូបាសា សទ្ទាសា គន្ធាសា រសាសា ផោដ្ឋព្ពាសា លាភាសា ធនាសា បុត្តាសា ជីវិតាសា ជប្បា បជប្បា អភិជប្បា ជប្បនា ជប្បិតត្តំ លោលុប្បំ លោលុប្បាយនា លោលុប្បាយិតត្តំ បុច្ឆញ្ជិកតា សាធុកម្យតា អធម្មរាគោ វិសមលោភោ និកន្តិ និកាមនា បត្ថនា បិហនា សម្បត្ថនា កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធតណ្ហា រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា ឱឃោ យោគោ គន្ថោ ឧបាទានំ អាវរណំ នីវរណំ ឆទនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ អនុសយោ បរិយុដ្ឋានំ លតា វេវិច្ឆំ ទុក្ខមូលំ ទុក្ខនិទានំ ទុក្ខប្បភវោ មារបាសោ មារពឡិសំ មារាមិសំ មារវិសយោ មារនិវាសោ មារគោចរោ មារពន្ធនំ តណ្ហានទី តណ្ហាជាលំ តណ្ហាគទ្ទុលំ តណ្ហាសមុទ្ទោ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ – អយំ វុច្ចតិ ជប្បា។ លោកស្ស លេបនំ លគ្គនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ ឥមាយ ជប្បាយ លោកោ លិត្តោ សំលិត្តោ ឧបលិត្តោ កិលិដ្ឋោ សំកិលិដ្ឋោ មក្ខិតោ សំសដ្ឋោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមិ។

ទុក្ខមស្ស មហព្ភយន្តិ។ **ទុក្ខ**ន្តិ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ នេរយិកំ ទុក្ខំ តិរច្ឆានយោនិកំ ទុក្ខំ បេត្តិវិសយិកំ ទុក្ខំ មានុសិកំ ទុក្ខំ គព្ភោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខំ គព្ភដ្ឋិតិមូលកំ [គព្ភេឋិតិមូលកំ (ស្យា. ក.)] ទុក្ខំ គព្ភវុដ្ឋានមូលកំ ទុក្ខំ ជាតស្សូបនិពន្ធកំ ទុក្ខំ ជាតស្ស បរាធេយ្យកំ ទុក្ខំ អត្តូបក្កមទុក្ខំ បរូបក្កមទុក្ខំ សង្ខារទុក្ខំ វិបរិណាមទុក្ខំ ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ [ឌហោ (ស្យា.)] ជរោ កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា [រក្ខសា (ក.)] វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ [លោហិតំ បិត្តំ (ពហូសុ)] មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា បិត្ត

សមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សំ ទុក្ខំ មាតុមរណំ ទុក្ខំ បិតុមរណំ ទុក្ខំ ភាតុមរណំ ទុក្ខំ ភគិនិមរណំ ទុក្ខំ បុត្តមរណំ ទុក្ខំ ធីតុមរណំ ទុក្ខំ ញាតិព្យសនំ ទុក្ខំ រោគព្យសនំ ទុក្ខំ ភោគព្យសនំ ទុក្ខំ សីលព្យសនំ ទុក្ខំ ទិដ្ឋិព្យសនំ ទុក្ខំ យេសំ ធម្មានំ អាទិតោ សមុទាគមនំ បញ្ញាយតិ។ អត្ថង្គមតោ និរោធោ បញ្ញាយតិ។ កម្មសន្និស្សិតោ វិបាកោ។ វិបាកសន្និស្សិតំ កម្មំ, នាមសន្និស្សិតំ រូបំ រូបសន្និស្សិតំ នាមំ, ជាតិយា អនុគតំ ជរាយ អនុសដំ ព្យាធិនា អភិភូតំ មរណេន អព្ភាហតំ ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតំ អតាណំ អលេណំ អសរណំ អសរណីភូតំ – ឥទំ វុច្ចតិ ទុក្ខំ។ ឥទំ ទុក្ខំ លោកស្ស ភយំ មហាភយំ បីឡនំ ឃដ្ដនំ ឧបទ្ទវោ ឧបសគ្គោតិ – ទុក្ខមស្ស មហព្ភយំ។ តេនាហ ភគវា –

> “អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោ, [អជិតាតិ ភគវា]
> វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតិ;
> ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមិ, ទុក្ខមស្ស មហព្ភយ”ន្តិ។

៣. **សវន្តិ សព្ពធិ សោតា, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]**
សោតានំ កឹ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូហិ, កេន សោតា បិធិយ្យរេ [បិថិយ្យរេ (ស្យា.), បិថីយរេ (សី. អដ្ឋ.)] ។

សវន្តិ សព្ពធិ សោតាតិ។ **សោតា**តិ តណ្ហាសោតោ ទិដ្ឋិសោតោ កិលេសសោតោ ទុច្ចរិតសោតោ អវិជ្ជាសោតោ។ **សព្ពធី**តិ សព្ពេសុ អាយតនេសុ។ **សវន្តី**តិ សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ។ ចក្ខុតោ រូបេ សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ។ សោតតោ សទ្ទេ សវន្តិ...បេ.... ឃានតោ គន្ធេ សវន្តិ... ជិវ្ហាតោ រសេ សវន្តិ... កាយតោ ផោដ្ឋព្ពេ សវន្តិ... មនតោ ធម្មេ សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ។ ចក្ខុតោ រូបតណ្ហា សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ។ សោតតោ សទ្ទតណ្ហា សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តិ។ ឃានតោ គន្ធតណ្ហា សវន្តិ... ជិវ្ហាតោ រសតណ្ហា សវន្តិ... កាយតោ ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា សវន្តិ... មនតោ ធម្មតណ្ហា សវន្តិ អាសវន្តិ សន្ទន្តិ បវត្តន្តីតិ – សវន្តិ សព្ពធិ សោតា។

ឥច្ចាយស្មា អជិតោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... បទានុបុព្ពតាបេតំ ឥច្ចាតិ...បេ.... ឥច្ចាយស្មា អជិតោ។

សោតានំ កឹ និវារណន្តិ សោតានំ កឹ អាវរណំ នីវរណំ សំវរណំ រក្ខនំ គោបនន្តិ – សោតានំ កឹ និវារណំ។

សោតានំ សំវរំ ព្រូហីតិ សោតានំ អាវរណំ នីវរណំ សំវរណំ រក្ខនំ គោបនំ ព្រូហិ អាចិក្ខ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – សោតានំ សំវរំ ព្រូហិ។

កេន សោតា បិធិយ្យរេតិ កេន សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តីតិ – កេន សោតា បិធិយ្យរេ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “សវន្តិ សព្ពធិ សោតា, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
> សោតានំ កឹ និវារណំ;
> សោតានំ សំវរំ ព្រូហិ, កេន សោតា បិធិយ្យរេ”។

៤. **យានិ សោតានិ លោកស្មឹ, [អជិតាតិ ភគវា]**
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ, បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ។

យានិ សោតានិ លោកស្មិន្តិ យានិ ឯតានិ សោតានិ មយា កិត្តិតានិ បកិត្តិតានិ អាចិក្ខិតានិ ទេសិតានិ បញ្ញបិតានិ បដ្ឋបិតានិ វិវរិតានិ វិភជិតានិ [វិភត្តានិ (ក.)] ឧត្តានីកតានិ បកាសិតានិ, សេយ្យថិទំ [សេយ្យថីទំ (ស្យា.)] – តណ្ហាសោតោ ទិដ្ឋិសោតោ កិលេសសោតោ ទុច្ចរិតសោតោ អវិជ្ជាសោតោ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេតិ – យានិ សោតានិ លោកស្មឹ។ **អជិតា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។

សតិ តេសំ និវារណន្តិ។ សតីតិ យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សរណតា ធារណតា អបិលាបនតា អសម្មុស្សនតា សតិ សតិន្ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ **និវារណន្តិ** អាវរណំ នីវរណំ សំវរណំ រក្ខនំ គោបនន្តិ – សតិ តេសំ និវារណំ។

សោតានំ សំវរំ ព្រូមីតិ សោតានំ អាវរណំ នីវរណំ សំវរណំ រក្ខនំ គោបនំ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ…បេ… ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ។

បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេតិ។ បញ្ញាតិ យា បញ្ញា បជានានា…បេ… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេតិ – បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនត្តា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណ”ន្តិ…បេ… “វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ… “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន”ន្តិ… “សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោ”តិ… “ផស្សបច្ចយា វេទនា”តិ… “វេទនាបច្ចយា តណ្ហា”តិ… “តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទាន”ន្តិ… “ឧបាទានបច្ចយា ភវោ”តិ… “ភវបច្ចយា ជាតី”តិ… “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ… “សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ”តិ… “វិញ្ញាណនិរោធា នាមរូបនិរោធោ”តិ… “នាមរូបនិរោធា សឡាយតននិរោធោ”តិ… “សឡាយតននិរោធា ផស្សនិរោធោ”តិ… “ផស្សនិរោធា វេទនានិរោធោ”តិ… “វេទនានិរោធា តណ្ហានិរោធោ”តិ… “តណ្ហានិរោធា ឧបាទាននិរោធោ”តិ… “ឧបាទាននិរោធា ភវនិរោធោ”តិ… “ភវនិរោធា ជាតិនិរោធោ”តិ… “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ…បេ… “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ… “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ… “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “ឥមេ ធម្មា អាសវា”តិ…បេ… “អយំ អាសវសមុទយោ”តិ… “អយំ អាសវនិរោធោ”តិ… “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ…បេ… “ឥមេ ធម្មា បរិញ្ញេយ្យា”តិ… “ឥមេ ធម្មា បហាតព្ពា”តិ… “ឥមេ ធម្មា ភាវេតព្ពា”តិ… “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តិ។ បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ជានតោ បស្សតោ… ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ជានតោ បស្សតោ… យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្មន្តិ ជានតោ បស្សតោ បញ្ញាយេតេ សោតា បិធីយន្តិ បច្ឆិជ្ជន្តិ ន សវន្តិ ន អាសវន្តិ ន សន្ទន្តិ នប្បវត្តន្តីតិ – បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ។ តេនាហ ភគវា –

> “យានិ សោតានិ លោកស្មិំ, [អជិតាតិ ភគវា]
> សតិ តេសំ និវារណំ;
> សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ, បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ”តិ។

៥. **បញ្ញា ចេវ សតិ ចាបិ, [ឥច្චាយស្មា អជិតោ]**
នាមរូបញ្ច មារិស;
ឯតំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហិ, កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ។

បញ្ញា ចេវ សតិ ចាបីតិ។ បញ្ញាតិ យា បញ្ញា បជានានា វិចយោ បវិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លក្ខណា ឧបលក្ខណា បច្ចុបលក្ខណា បណ្ឌិច្ចំ កោសល្លំ នេបុញ្ញំ វេភព្យា ចិន្តា ឧបបរិក្ខា ភូរី [ភូរិ (ក.)] មេធា បរិណាយិកា វិបស្សនា សម្បជញ្ញំ បតោទោ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសត្ថំ បញ្ញាបាសាទោ បញ្ញាអាលោកោ បញ្ញាឱភាសោ បញ្ញាបជ្ជោតោ បញ្ញារតនំ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **សតីតិ** យា សតិ អនុស្សតិ…បេ… សម្មាសតីតិ – បញ្ញា ចេវ សតិចាបិ, ឥច្ចាយស្មា អជិតោ។

នាមរូបញ្ច មារិសាតិ។ **នាម**ន្តិ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយរូបំ ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – នាមរូបញ្ច មារិស។

ឯតំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហីតិ។ **ឯតំ មេ**តិ យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមិ។ **បុដ្ឋោ**តិ បុច្ឆិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ។ **បព្រូហី**តិ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ [វិវរេហិ វិភជេហិ (ក.)] ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – ឯតំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហិ។

កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតីតិ កត្ថេតំ និរុជ្ឈតិ វូបសម្មតិ អត្ថំ គច្ឆតិ បដិប្បស្សម្ភតីតិ។ កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“បញ្ញា ចេវ សតិ ចាបិ, [ឥច្ចាយស្មា អជិតោ]
នាមរូបញ្ច មារិស;
ឯវំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហិ, កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតី”តិ។

៦. **យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ, អជិត តំ វទាមិ តេ;**
យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ។

យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆីតិ។ **យមេត**ន្តិ បញ្ញញ្ច សតិញ្ច នាមរូបញ្ច។ **អបុច្ឆី**តិ អបុច្ឆសិ យាចសិ អជ្ឈេសតិ [អជ្ឈេសិ (ក.)] បសាទេសីតិ – យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ។

អជិត តំ វទាមិ តេតិ។ **អជិតា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ត**ន្តិ បញ្ញញ្ច សតិញ្ច នាមរូបញ្ច។ **វទាមី**តិ វទាមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ។ អជិត តំ វទាមិ តេ។

យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតីតិ **នាម**ន្តិ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយរូបំ។ **អសេស**ន្តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចន មេតំ [បរិយាទាយវចនមេតំ (ស្យា. ក.)] អសេសន្តិ។ **ឧបរុជ្ឈតី**តិ និរុជ្ឈតិ វូបសម្មតិ អត្ថំ គច្ឆតិ បដិប្បស្សម្ភតីតិ។ យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ។

វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតីតិ សោតាបត្តិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន សត្ត ភវេ ឋបេត្វា អនមតគ្គេ សំសារេ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសម្មន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ សកទាគាមិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន ទ្វេ ភវេ ឋបេត្វា បញ្ចសុ ភវេសុ យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសម្មន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ អនាគាមិមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន ឯកំ ភវំ ឋបេត្វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វា យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសម្មន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ អរហត្តមគ្គញាណេន អភិសង្ខារវិញ្ញាណស្ស និរោធេន យេ ឧប្បជ្ជេយ្យុំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសម្មន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តិ ។ អរហតោ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយន្តស្ស ចរិមវិញ្ញាណស្ស និរោធេន បញ្ញា ច សតិ ច នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុជ្ឈន្តិ វូបសម្មន្តិ អត្ថំ គច្ឆន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តីតិ – វិញ្ញាណស្ស និរោធេន ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ។ តេនាហ ភគវា –

“យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ, អជិត តំ វទាមិ តេ;
យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតី”តិ។

៧. **យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា** [សេក្ខា (ស្យា. ក.)] **បុថូ ឥធ;**
តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិស។

យេ ច សង្ខាតធម្មាសេតិ សង្ខាតធម្មា វុច្ចន្តិ អរហន្តោ ខីណាសវា។ កិំការណា សង្ខាតធម្មា វុច្ចន្តិ អរហន្តោ ខីណាសវា? តេ សង្ខាតធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សង្ខាតធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ សង្ខាតធម្មា...បេ.... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ សង្ខាតធម្មា... “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ សង្ខាតធម្មា... “យំ

កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម’’ន្តិ សង្ខាតធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ អថ វា តេសំ ខន្ធា សង្ខាតា ធាតុយោ សង្ខាតា អាយតនានិ សង្ខាតា គតិយោ សង្ខាតា ឧបបត្តិយោ សង្ខាតា បដិសន្ធិ សង្ខាតា ភវា សង្ខាតា សំសារា សង្ខាតា វដ្ដា សង្ខាតា។ អថ វា តេ ខន្ធបរិយន្តេ ឋិតា ធាតុបរិយន្តេ ឋិតា អាយតនបរិយន្តេ ឋិតា គតិបរិយន្តេ ឋិតា ឧបបត្តិបរិយន្តេ ឋិតា បដិសន្ធិបរិយន្តេ ឋិតា ភវបរិយន្តេ ឋិតា សំសារបរិយន្តេ ឋិតា វដ្ដបរិយន្តេ ឋិតា អន្តិមេ ភវេ ឋិតា អន្តិមេ សមុស្សយេ ឋិតា អន្តិមទេហធរា អរហន្តោ។

តេសំ ចាយំ [យាយំ (ក.)] បច្ឆិមកោ, ចរិមោយំ សមុស្សយោ;
ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ នេសំ បុនព្ភវោតិ។

តំការណា សង្ខាតធម្មា វុច្ចន្តិ អរហន្តោ ខីណាសវាតិ។ **យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធា**តិ។ **សេខា**តិ កឹការណា វុច្ចន្តិ សេខា? សិក្ខន្តីតិ សេខា។ កិញ្ច សិក្ខន្តិ? អធិសីលម្បិ សិក្ខន្តិ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខន្តិ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខន្តិ។ កតមា អធិសីលសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ សីលវា ហោតិ បាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ វិហរតិ អាចារគោចរសម្បន្នោ អណុមត្តេសុ វជ្ជេសុ ភយទស្សាវី, សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេសុ។ ខុទ្ទកោ សីលក្ខន្ធោ មហន្តោ សីលក្ខន្ធោ សីលំ បតិដ្ឋា អាទិ ចរណំ សំយមោ សំវរោ មុខំ បមុខំ កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា – អយំ អធិសីលសិក្ខា។

កតមា អធិចិត្តសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ… បឋមំ ឈានំ… ទុតិយំ ឈានំ… តតិយំ ឈានំ… ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ – អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។

កតមា អធិបញ្ញាសិក្ខា? ឥធ ភិក្ខុ បញ្ញវា ហោតិ ឧទយត្ថគាមិនិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ អរិយាយ និព្ពេធិកាយ សម្មា ទុក្ខក្ខយគាមិនិយា។ សោ ‘‘ឥទំ ទុក្ខ’’ន្តិ យថាភូតំ បជានាតិ, ‘‘អយំ ទុក្ខសមុទយោ’’តិ… បេ… ‘‘អយំ ទុក្ខនិរោធោ’’តិ… ‘‘អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា’’តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ‘‘ឥមេ អាសវា’’តិ…បេ… ‘‘អយំ អាសវសមុទយោ’’តិ… ‘‘អយំ អាសវនិរោធោ’’តិ… ‘‘អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា’’តិ យថាភូតំ បជានាតិ។ ‘‘អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា’’… ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តា សិក្ខន្តិ ជានន្តា សិក្ខន្តិ បស្សន្តា សិក្ខន្តិ ចិត្តំ អធិដ្ឋហន្តា សិក្ខន្តិ សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តា សិក្ខន្តិ វីរិយំ [វិរិយំ (ស្យា.)] បគ្គណ្ហន្តា សិក្ខន្តិ សតឹ ឧបដ្ឋបេន្តា សិក្ខន្តិ ចិត្តំ សមាទហន្តា សិក្ខន្តិ បញ្ញាយ បជានន្តា សិក្ខន្តិ អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តា សិក្ខន្តិ បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តា សិក្ខន្តិ បហាតព្ពំ បជហន្តា សិក្ខន្តិ ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តា សិក្ខន្តិ សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តា សិក្ខន្តិ អាចរន្តិ សមាចរន្តិ សមាទាយ វត្តន្តិ។ តំការណា វុច្ចន្តិ – សេខា។ **បុថូ**តិ ពហុកា។ ឯតេ សេខា សោតាបន្នា ច បដិបន្នា ច សកទាគាមិនោ ច បដិបន្នា ច អនាគាមិនោ ច បដិបន្នា ច អរហន្តោ ច បដិបន្នា ច។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មឹ អាទាយេ ឥមស្មឹ ធម្មេ ឥមស្មឹ វិនយេ ឥមស្មឹ ធម្មវិនយេ ឥមស្មឹ បាវចនេ ឥមស្មឹ ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មឹ សត្ថុសាសនេ ឥមស្មឹ អត្តភាវេ ឥមស្មឹ មនុស្សលោកេតិ – យេ ច សេខា បុថូ ឥធ។

តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិសាតិ ត្វម្បិ និបកោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី មេធាវី។ តេសំ សង្ខាតធម្មានញ្ច សេក្ខានញ្ច ឥរិយំ ចរិយំ វុត្តិំ បវត្តិំ អាចរំ គោចរំ វិហារំ បដិបទំ។ **បុដ្ឋោ**តិ បុច្ឆិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ។ **បព្រូហី**តិ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិស។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

‘‘យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធ;
តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិសា’’តិ។

៨. **កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ, មនសានាវិលោ សិយា;**
កុសលោ សព្ពធម្មានំ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ។

កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យាតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច។ កតមេ វត្ថុកាមា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្ពា, អត្ថរណា បាវុរណា [បាបុរណា (ស្យា.)] ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ [រាជឋានិយោ (ក.)] រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច – យំ កិញ្ចិ រជនីយវត្ថុ វត្ថុកាមា។

អបិ ច អតីតា កាមា អនាគតា កាមា បច្ចុប្បន្នា កាមា អជ្ឈត្តា កាមា ពហិទ្ធា កាមា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា កាមា, ហីនា កាមា មជ្ឈិមា កាមា បណីតា កាមា, អាបាយិកា កាមា មានុសិកា កាមា ទិព្វា កាមា, បច្ចុបដ្ឋិតា កាមា, និម្មិតា កាមា បរនិម្មិតា កាមា, បរិគ្គហិតា កាមា អបរិគ្គហិតា កាមា, មមាយិតា កាមា អមមាយិតា កាមា, សព្ពេបិ កាមាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ រូបាវចរា ធម្មា, សព្ពេបិ អរូបាវចរា ធម្មា, តណ្ហាវត្ថុកា តណ្ហារម្មណា, កាមនីយដ្ឋេន រជនីយដ្ឋេន មទនីយដ្ឋេន រមណីយដ្ឋេន [នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ មហានិ. ១] កាមា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា។

កតមេ កិលេសកាមា? ឆន្ទោ កាមោ រាគោ កាមោ ឆន្ទរាគោ កាមោ សង្កប្បោ កាមោ រាគោ កាមោ សង្កប្បរាគោ កាមោ, យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមសិនេហោ កាមបិបាសា កាមបរិឡាហោ កាមគេធោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ –

> អទ្ទសំ កាម តេ មូលំ, សង្កប្បា កាម ជាយសិ;
> ន តំ សង្កប្បយិស្សាមិ, ឯវំ កាម ន ហេហិសីតិ។

ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា, យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យា**តិ កិលេសកាមេន វត្ថុកាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ ន បលិពុន្ធេយ្យ [បលិពុជ្ឈេយ្យ (ស្យា.)] អគិទ្ធោ អស្ស អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ [អនជ្ឈោបន្នោ (ស្យា.)] វីតគេធោ វិគតគេធោ ចត្តគេធោ វន្តគេធោ មុត្តគេធោ បហីនគេធោ បដិនិស្សដ្ឋគេធោ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរេយ្យាតិ – កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ។

មនសានាវិលោ សិយាតិ។ **មនោ**តិ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ កាយទុច្ចរិតេន ចិត្តំ អាវិលំ ហោតិ លុឡិតំ ឯរិតំ ឃដ្ដិតំ ចលិតំ ភន្តំ អវូបសន្តំ។ វចីទុច្ចរិតេន...បេ.... មនោទុច្ចរិតេន... រាគេន... ទោសេន... មោហេន... កោធេន... ឧបនាហេន... មក្ខេន... បឡាសេន... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយេន... មាយាយ... សាឋេយ្យេន... ថម្ភេន... សារម្ភេន... មានេន... អតិមានេន... មទេន... បមាទេន... សព្ពកិលេសេហិ... សព្ពទុច្ចរិតេហិ... សព្ពទរថេហិ... សព្ពបរិឡាហេហិ... សព្ពសន្តាបេហិ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ អាវិលំ ហោតិ លុឡិតំ ឯរិតំ ឃដ្ដិតំ ចលិតំ ភន្តំ អវូបសន្តំ។ **មនសានាវិលោ សិយា**តិ ចិត្តេន អនាវិលោ សិយា – អលុឡិតោ អនេរិតោ អឃដ្ដិតោ អចលិតោ អភន្តោ វូបសន្តោ អាវិលករេ កិលេសេ ជហេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ [ព្យន្តី ករេយ្យ (ក.)] អនភាវំ គមេយ្យ, អាវិលករេហិ កិលេសេហិ ច អារតោ [អារតោ អស្ស (ក.) មហានិ. ១៨ បស្ស] វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរេយ្យាតិ – មនសានាវិលោ សិយា។

កុសលោ សព្ពធម្មានន្តិ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ, “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ។ ឯវម្បិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ។

អថ វា, អនិច្ចតោ កុសលោ សព្ពធម្មានំ, ទុក្ខតោ...បេ.... រោគតោ... គណ្ឌតោ... សល្លតោ... អឃតោ... អាពាធតោ... បរតោ... បលោកតោ... ឦតិតោ... ឧបទ្ទវតោ... ភយតោ... ឧបសគ្គតោ... ចលតោ... បភង្គុតោ... អទ្ធុវតោ [អធុវតោ (ក.) មហានិ. ១៣] ... អតាណតោ... អលេណតោ... អសរណតោ... អសរណីភូតតោ... រិត្តតោ... តុច្ឆតោ... សុញ្ញតោ... អនត្តតោ... អាទីនវតោ... វិបរិណាមធម្មតោ... អសារកតោ... អឃមូលតោ... វធកតោ... វិភវតោ... សាសវតោ... សង្ខតតោ... មារាមិសតោ... ជាតិធម្មតោ... ជរាធម្មតោ... ព្យាធិធម្មតោ... មរណធម្មតោ... សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មតោ ... សំកិលេសិកធម្មតោ... សមុទយតោ... អត្ថង្គមតោ... អស្សាទតោ... អាទីនវតោ... និស្សរណតោ កុសលោ សព្ពធម្មានំ។ ឯវម្បិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ។

អថ វា, ខន្ធកុសលោ ធាតុកុសលោ អាយតនកុសលោ បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ សតិបដ្ឋានកុសលោ សម្មប្បធានកុសលោ ឥទ្ធិបាទកុសលោ ឥន្ទ្រិយកុសលោ ពលកុសលោ ពោជ្ឈង្គកុសលោ មគ្គកុសលោ ផលកុសលោ និព្ពានកុសលោ។ ឯវម្បិ កុសលោ សព្ពធម្មានំ។

អថ វា, សព្ពធម្មា វុច្ចន្តិ ទ្វាទសាយតនានិ – ចក្ខុ ចេវ [ចក្ខុញ្ចេវ (ក.)] រូបា ច, សោតញ្ច សទ្ទា ច, ឃានញ្ច គន្ធា ច, ជិវ្ហា ច រសា ច, កាយោ ច ផោដ្ឋព្ពា ច, មនោ ច ធម្មា ច។ យតោ ច អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ ឆន្ទរាគោ បហីនោ ហោតិ ឧច្ឆិន្នមូលោ តាលាវត្ថុកតោ អនភាវំកតោ [អនភាវង្កតោ (ស្យា.)] អាយតិំ អនុប្បាទធម្មោ, ឯត្តាវតាបិ កុសលោ សព្ពធម្មានន្តិ – កុសលោ សព្ពធម្មានំ។

សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេតិ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – អសតិបរិវជ្ជនាយ សតោ, សតិករណីយានំ ធម្មានំ កតត្តា សតោ, សតិបរិពន្ធានំ [សតិបដិបក្ខានំ (ស្យា.) មហានិ. ៣] ធម្មានំ ហតត្តា សតោ, សតិនិមិត្តានំ ធម្មានំ អសម្មុដ្ឋត្តា [អប្បមុដ្ឋត្តា (ស្យា.)] សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សតិយា សមន្នាគតត្តា សតោ, សតិយា វសិតត្តា សតោ, សតិយា បាគុញ្ញេន សមន្នាគតត្តា សតោ, សតិយា អបច្ចោរោហណតាយ សតោ។

អបរេហិបិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – សតិយា សមន្នាគតត្តា សតោ, សន្តត្តា សតោ, សមិតត្តា សតោ, សន្តធម្មសមន្នាគតត្តា សតោ។ ពុទ្ធានុស្សតិយា សតោ, ធម្មានុស្សតិយា សតោ, សង្ឃានុស្សតិយា សតោ, សីលានុស្សតិយា សតោ, ចាគានុស្សតិយា សតោ, ទេវតានុស្សតិយា សតោ , អានាបានស្សតិយា សតោ, មរណស្សតិយា សតោ, កាយគតាសតិយា សតោ, ឧបសមានុស្សតិយា សតោ។ យា សតិ អនុស្សតិ...បេ.... សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឯកាយនមគ្គោ, អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ [សម្បន្នោ (ក.)] សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ភិក្ខូ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ភិន្នត្តា ភិក្ខុ – សក្កាយទិដ្ឋិ ភិន្នា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ភិន្នា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ ភិន្នោ ហោតិ, រាគោ ភិន្នោ ហោតិ, ទោសោ ភិន្នោ ហោតិ, មោហោ ភិន្នោ ហោតិ, មានោ ភិន្នោ ហោតិ។ ភិន្នា ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា [បោនោព្ភវិកា (ស្យា. ក.)] សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។

បជ្ជេន កតេន [បជ្ជោតកតេន (ក.) សុ. និ. ៥១៩] អត្តនា, [សភិយាតិ ភគវា]
បរិនិព្ពានគតោ វិតិណ្ណកង្ខោ;
វិភវញ្ច ភវញ្ច វិប្បហាយ, វុសិតវា ខីណបុនព្ភវោ ស ភិក្ខូតិ។

សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេតិ សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ, សតោ គច្ឆេយ្យ, សតោ តិដ្ឋេយ្យ, សតោ និសីទេយ្យ, សតោ សេយ្យំ កប្បេយ្យ, សតោ អភិក្កមេយ្យ, សតោ បដិក្កមេយ្យ, សតោ អាលោកេយ្យ, សតោ វិលោកេយ្យ, សតោ សមិញ្ជេយ្យ, សតោ បសារេយ្យ, សតោ សង្ឃាដិបត្តចីវរំ ធារេយ្យ, សតោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ។ តេនាហ ភគវា –

“កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ, មនសានាវិលោ សិយា;
កុសលោ សព្ពធម្មានំ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា យេ តេ ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្ទា ឯកបយោគា ឯកាធិប្បាយា ឯកវាសនវាសិតា, តេសំ អនេកបាណសហស្សានំ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ។ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ សហ អរហត្តប្បត្តា អជិនជដាវាកចីរតិទណ្ឌកមណ្ឌលុកេសា ច មស្សូ ច អន្តរហិតា, ភណ្ឌុកាសាយវត្ថវសនោ សង្ឃាដិបត្តចីវរធរោ អន្វត្ថបដិបត្តិយា បញ្ជលិកោ ភគវន្តំ នមស្សមានោ និសិន្នោ ហោតិ – “សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ។

អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ បឋមោ។

២. តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៩. **កោធ សន្តុសិតោ លោកេ, [ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោ]**
កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា;

កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;
កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ, កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា។

កោធ សន្តុសិតោ លោកេតិ កោ លោកេ តុដ្ឋោ សន្តុដ្ឋោ អត្តមនោ បរិបុណ្ណសង្កប្បោតិ – កោធ សន្តុសិតោ លោកេ។

ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ – អាយស្មាតិ។ **តិស្សោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោ។ **មេត្តេយ្យោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស គោត្តំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោតិ – ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោ។

កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតាតិ តណ្ហិញ្ជិតំ ទិដ្ឋិញ្ជិតំ មានិញ្ជិតំ កិលេសិញ្ជិតំ កាមិញ្ជិតំ។ កស្សិមេ ឥញ្ជិតា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា។

កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយាតិ កោ ឧភោ អន្តេ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ។

មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតីតិ មជ្ឈេ មន្តាយ ន លិប្បតិ, អលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ។

កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ មហាបុរិសោ អគ្គបុរិសោ សេដ្ឋបុរិសោ វិសេដ្ឋបុរិសោ បាមោក្ខបុរិសោ ឧត្តមបុរិសោ បធានបុរិសោ បវរបុរិសោតិ។ កំ ព្រូសិ កំ កថេសិ កំ មញ្ញសិ កំ ភណសិ កំ បស្សតិ កំ វោហរសីតិ – កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ។

កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគាតិ កោ ឥធ សិព្ពិនី តណ្ហំ អជ្ឈគា ឧបច្ចគា អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“កោធ សន្តុសិតោ លោកេ, [ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោ]
កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា;
កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;
កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ, កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា”តិ។

១០. **កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវា, [មេត្តេយ្យាតិ ភគវា]**
វីតតណ្ហោ សទា សតោ;
សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខុ, តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា។

កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវាតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ ព្រហ្មចរិយំ វុច្ចតិ អសទ្ធម្មសមាបត្តិយា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី អកិរិយា អករណំ អនជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ។ អបិ ច, និប្បរិយាយេន ព្រហ្មចរិយំ វុច្ចតិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ, សម្មាសមាធិ។ យោ ឥមិនា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ ព្រហ្មចរិយវា។ យថា ច ធនេន ធនវាតិ វុច្ចតិ, ភោគេន ភោគវាតិ វុច្ចតិ, យសេន យសវាតិ វុច្ចតិ, សិប្បេន សិប្បវាតិ វុច្ចតិ, សីលេន សីលវាតិ វុច្ចតិ, វីរិយេន វីរិយវាតិ វុច្ចតិ, បញ្ញាយ បញ្ញវាតិ វុច្ចតិ, វិជ្ជាយ វិជ្ជវាតិ វុច្ចតិ – ឯវមេវ យោ ឥមិនា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ ព្រហ្មចរិយវាតិ – កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវា។

មេត្តេយ្យាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ គោត្តេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – មេត្តេយ្យាតិ ភគវា។

វីតតណ្ហោ សទា សតោតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ…. ធម្មតណ្ហា។ យស្សេសា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ វីតតណ្ហោ ចត្តតណ្ហោ វន្តតណ្ហោ មុត្តតណ្ហោ បហីនតណ្ហោ បដិនិស្សដ្ឋតណ្ហោ វីតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតិ។ **សទា**តិ សទា សព្ពទា សព្ពកាលំ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ សតតំ សមិតំ អព្ពោកិណ្ណំ បោង្ខានុបោង្ខំ [បោខានុបោខំ (ស្យា.)] ឧទកូមិកជាតំ អវីចិ សន្តតិសហិតំ [អវីចិ សមង្គិសហិតំ (ស្យា.)] ផស្សិតំ [ផុសិតំ (ស្យា.)] បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ បុរិមយាមំ មជ្ឈិមយាមំ បច្ឆិមយាមំ កាឡេ ជុណ្ហេ វស្សេ ហេមន្តេ គិម្ហេ បុរិមេ វយោខន្ធេ មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ…. សោ វុច្ចតិ សតោតិ – វីតតណ្ហោ សទា សតោ។

សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខូតិ សង្ខា វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា វិចយោ បវិចយោ…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **សង្ខាយា**តិ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ…បេ…. “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ… “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។

អថ វា, អនិច្ចតោ សង្ខាយ ជានិត្វា…បេ…. ទុក្ខតោ… រោគតោ… គណ្ឌតោ… សល្លតោ…បេ…. និស្សរណតោ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **និព្ពុតោ**តិ រាគស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតោ, ទោសស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតោ, មោហស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតោ, កោធស្ស… ឧបនាហស្ស… មក្ខស្ស… បឡាសស្ស… ឥស្សាយ… មច្ឆរិយស្ស… មាយាយ… សាឋេយ្យស្ស… ថម្ភស្ស… សារម្ភស្ស… មានស្ស… អតិមានស្ស… មទស្ស… បមាទស្ស… សព្ពកិលេសានំ… សព្ពទុច្ចរិតានំ… សព្ពទរថានំ … សព្ពបរិឡាហានំ… សព្ពសន្តាបានំ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតោ។ **ភិក្ខូ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ភិន្នត្តា ភិក្ខុ…បេ…. វុសិតវា ខីណបុនព្ភវោ ស ភិក្ខូតិ – សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខុ។

តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតាតិ។ **តស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ឥញ្ជិតា**តិ តណ្ហិញ្ជិតំ ទិដ្ឋិញ្ជិតំ មានិញ្ជិតំ កិលេសិញ្ជិតំ កាមិញ្ជិតំ។ តស្សិមេ ឥញ្ជិតា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា។ តេនាហ ភគវា –

“កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវា, [មេត្តេយ្យាតិ ភគវា]
វីតតណ្ហោ សទា សតោ;
សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខុ, តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា”តិ។

១១. **សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;**
តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ, សោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា។

សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតីតិ។ **អន្តា**តិ ផស្សោ ឯកោ អន្តោ, ផស្សសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ, ផស្សនិរោធោ មជ្ឈេ; អតីតំ ឯកោ អន្តោ, អនាគតំ ទុតិយោ អន្តោ, បច្ចុប្បន្នំ មជ្ឈេ; សុខា វេទនា ឯកោ អន្តោ, ទុក្ខា វេទនា ទុតិយោ អន្តោ, អទុក្ខមសុខា វេទនា មជ្ឈេ; នាមំ ឯកោ អន្តោ, រូបំ ទុតិយោ អន្តោ, វិញ្ញាណំ មជ្ឈេ; ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឯកោ អន្តោ, ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ ទុតិយោ អន្តោ, វិញ្ញាណំ មជ្ឈេ; សក្កាយោ ឯកោ អន្តោ, សក្កាយសមុទយោ ទុតិយោ អន្តោ, សក្កាយនិរោធោ មជ្ឈេ។ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, យា បញ្ញា បជាននា…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។

លេបាតិ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច។ កតមោ តណ្ហាលេបោ ? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន សីមកតំ ឱធិកតំ [មរិយាទិកតំ ឱធិកតំ (ស្យា.)] បរិយន្តកតំ បរិគ្គហិតំ មមាយិតំ – “ឥទំ មម, ឯតំ មម, ឯត្តកំ មម, ឯត្តាវតា មម រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា ផោដ្ឋព្ពា អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច”។ កេវលម្បិ មហាបថវឹ តណ្ហាវសេន មមាយតិ។ យាវតា អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតំ – អយំ តណ្ហាលេបោ។

កតមោ ទិដ្ឋិលេបោ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ, យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយេសគ្គាហោ [វិបរិយេសគ្គាហោ (ពហូសុ)] វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ អយាថាវកស្មិំ យាថាវកន្តិ គាហោ, យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។

សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតីតិ សោ ឧភោ ច អន្តេ មជ្ឈញ្ច មន្តាយ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ន លិប្បតិ ន បលិប្បតិ ន ឧបលិប្បតិ, អលិត្តោ អសំលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ។

តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ មហាបុរិសោ អគ្គបុរិសោ សេដ្ឋបុរិសោ វិសេដ្ឋបុរិសោ បាមោក្ខបុរិសោ ឧត្តមបុរិសោ បវរបុរិសោ, តំ ព្រូមិ តំ កថេមិ តំ ភណាមិ តំ ទីបេមិ តំ វោហរាមិ។

អាយស្មា សារិបុត្តោ [បស្ស សំ. និ. ៥.៣៧៧] ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘មហាបុរិសោ មហាបុរិសោ’តិ, ភន្តេ, វុច្ចតិ។ កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, មហាបុរិសោ ហោតី’’តិ? ‘‘វិមុត្តចិត្តត្តា ខ្វាហំ, សារិបុត្ត, មហាបុរិសោតិ វទាមិ, អវិមុត្តចិត្តត្តា នោ មហាបុរិសោតិ វទាមិ។

‘‘កថញ្ច, សារិបុត្ត, វិមុត្តចិត្តោ ហោតិ? ឥធ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ អជ្ឈត្តំ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ តស្ស កាយេ កាយានុបស្សិនោ វិហរតោ ចិត្តំ វិរជ្ជតិ វិមុច្ចតិ អនុបាទាយ អាសវេហិ។ វេទនាសុ…បេ…. ចិត្តេ… ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ តស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សិនោ វិហរតោ ចិត្តំ វិរជ្ជតិ វិមុច្ចតិ អនុបាទាយ អាសវេហិ។ ឯវំ ខោ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ វិមុត្តចិត្តោ ហោតិ។ វិមុត្តចិត្តត្តា ខ្វាហំ, សារិបុត្ត, មហាបុរិសោតិ វទាមិ, អវិមុត្តចិត្តត្តា នោ មហាបុរិសោតិ វទាមី’’តិ – តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ។

សោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគាតិ សិព្ពិនី វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ, យស្សេសា សិព្ពិនី តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា។ សោ សិព្ពិនី តណ្ហំ អច្ចគា ឧបច្ចគា អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – សោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា។ តេនាហ ភគវា –

‘‘សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;
តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ, សោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា’’តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា យេ តេ ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្ទា ឯកបយោគា ឯកាធិប្បាយា ឯកវាសនវាសិតា, តេសំ អនេកបាណសហស្សានំ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – ‘‘យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម’’ន្តិ។ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ សហ អរហត្តប្បត្តា អជិនជដាវាកចីរតិទណ្ឌកមណ្ឌលុកេសា ច មស្សូ ច អន្តរហិតា។ ភណ្ឌុកាសាយវត្ថវសនោ សង្ឃាដិបត្តចីវរធរោ អន្វត្ថបដិបត្តិយា បញ្ជលិកោ ភគវន្តំ នមស្សមានោ និសិន្នោ ហោតិ – ‘‘សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី’’តិ។

តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ទុតិយោ។

៣. បុណ្ណកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

១២. **អនេជំ មូលទស្សាវិំ, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]**
អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កឹនិស្សិតា ឥសយោ មនុជា, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

អនេជំ មូលទស្សាវិន្តិ ឯជា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ សា ឯជា តណ្ហា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ។ ភគវា លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, អលាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, យសេបិ ន ឥញ្ជតិ, អយសេបិ ន ឥញ្ជតិ, បសំសាយបិ ន ឥញ្ជតិ, និន្ទាយបិ ន ឥញ្ជតិ, សុខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ

ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតីតិ – អនេជំ។ **មូលទស្សាវិន្តិ** ភគវា មូលទស្សាវី ហេតុទស្សាវី និទានទស្សាវី សម្ភវទស្សាវី បភវទស្សាវី សមុដ្ឋានទស្សាវី អាហារទស្សាវី អារម្មណទស្សាវី បច្ចយទស្សាវី សមុទយទស្សាវី។

តីណិ អកុសលមូលានិ – លោភោ អកុសលមូលំ, ទោសោ អកុសលមូលំ, មោហោ អកុសលមូលំ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – [បស្ស អ. និ. ៣.១១២] “តីណិមានិ, ភិក្ខវេ, និទានានិ កម្មានំ សមុទយាយ។ កតមានិ តីណិ? លោភោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ, ទោសោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ, មោហោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយ។ ន, ភិក្ខវេ, លោភជេន កម្មេន ទោសជេន កម្មេន មោហជេន កម្មេន ទេវា បញ្ញាយន្តិ, មនុស្សា បញ្ញាយន្តិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោ។ អថ ខោ, ភិក្ខវេ, លោភជេន កម្មេន ទោសជេន កម្មេន មោហជេន កម្មេន និរយោ បញ្ញាយតិ, តិរច្ឆានយោនិ បញ្ញាយតិ, បេត្តិវិសយោ បញ្ញាយតិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោ និរយេ តិរច្ឆានយោនិយា បេត្តិវិសយេ អត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា”។ ឥមានិ តីណិ អកុសលមូលានីតិ ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី...បេ.... សមុទយទស្សាវី។ តីណិ កុសលមូលានិ – អលោភោ កុសលមូលំ, អទោសោ កុសលមូលំ, អមោហោ កុសលមូលំ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “តីណិមានិ...បេ.... ន, ភិក្ខវេ, អលោភជេន កម្មេន អទោសជេន កម្មេន អមោហជេន កម្មេន និរយោ បញ្ញាយតិ, តិរច្ឆានយោនិ បញ្ញាយតិ, បេត្តិវិសយោ បញ្ញាយតិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ ទុគ្គតិយោ។ អថ ខោ, ភិក្ខវេ, អលោភជេន កម្មេន អទោសជេន កម្មេន អមោហជេន កម្មេន ទេវា បញ្ញាយន្តិ, មនុស្សា បញ្ញាយន្តិ, យា វា បនញ្ញាបិ កាចិ សុគតិយោ ទេវេ ច មនុស្សេ ច អត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា”។ ឥមានិ តីណិ កុសលមូលានីតិ ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី...បេ.... សមុទយទស្សាវី។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យេ កេចិ, ភិក្ខវេ, ធម្មា អកុសលា អកុសលភាគិយា អកុសលបក្ខិកា សព្ពេ តេ អវិជ្ជាមូលកា អវិជ្ជាសមោសរណា អវិជ្ជាសមុគ្ឃាតា”។ សព្ពេ តេ សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តីតិ ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី...បេ.... សមុទយទស្សាវី។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យេ កេចិ, ភិក្ខវេ, ធម្មា កុសលា កុសលភាគិយា កុសលបក្ខិកា, សព្ពេ តេ អប្បមាទមូលកា អប្បមាទសមោសរណា។ អប្បមាទោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី...បេ.... សមុទយទស្សាវី។

អថ វា, ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ “អវិជ្ជា មូលំ សង្ខារានំ, សង្ខារា មូលំ វិញ្ញាណស្ស , វិញ្ញាណំ មូលំ នាមរូបស្ស, នាមរូបំ មូលំ សឡាយតនស្ស, សឡាយតនំ មូលំ ផស្សស្ស, ផស្សោ មូលំ វេទនាយ, វេទនា មូលំ តណ្ហាយ, តណ្ហា មូលំ ឧបាទានស្ស, ឧបាទានំ មូលំ ភវស្ស, ភវោ មូលំ ជាតិយា, ជាតិ មូលំ ជរាមរណស្សា”តិ – ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី...បេ.... សមុទយទស្សាវី។

អថ វា, ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ “ចក្ខុ មូលំ ចក្ខុរោគានំ, សោតំ មូលំ សោតរោគានំ, ឃានំ មូលំ ឃានរោគានំ, ជិវ្ហា មូលំ ជិវ្ហារោគានំ, កាយោ មូលំ កាយរោគានំ, មនោ មូលំ ចេតសិកានំ ទុក្ខាន”ន្តិ – ភគវា ជានាតិ បស្សតិ។ ឯវម្បិ ភគវា មូលទស្សាវី ហេតុទស្សាវី និទានទស្សាវី សម្ភវទស្សាវី បភវទស្សាវី សមុដ្ឋានទស្សាវី អាហារទស្សាវី អារម្មណទស្សាវី បច្ចយទស្សាវី សមុទយទស្សាវីតិ – អនេជំ មូលទស្សាវី។

ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោតិ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... អាយស្មា បុណ្ណកោ ។

អត្ថិ បញ្ហេន អាគមន្តិ បញ្ហេន អត្ថិកោ អាគតោម្ហិ, [បញ្ហត្ថិកាម្ហ អាគតា (ពហូសុ) បស្ស មហានិ. ១៩២] បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមោ អាគតោម្ហិ, បញ្ហំ សោតុកាមោ អាគតោម្ហីតិ – ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា, បញ្ហត្ថិកានំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមានំ បញ្ហំ សោតុកាមានំ អាគមនំ អភិក្កមនំ ឧបសង្កមនំ បយិរុបាសនំ អត្ថីតិ – ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា, បញ្ហាគមោ តុយ្ហំ អត្ថិ, ត្វម្បិ បហុ ត្វមសិ អលមត្តោ។ មយា បុច្ឆិតំ កថេតុំ វិសជ្ជេតុំ វហស្សេតំ ភារន្តិ [វិសជ្ជេតុំ សន្ទស្សេតុំ ភណិតុន្តិ (ស្យា.) វហស្ស + ឯតំ] – ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

កិំ និស្សិតា ឥសយោ មនុជាតិ កិំ និស្សិតា អាសិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។ **ឥសយោ**តិ ឥសិនាមកា យេ កេចិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា អាជីវកា និគណ្ឋា ជដិលា តាបសា។ **មនុជា**តិ មនុស្សា វុច្ចន្តីតិ – កិំ និស្សិតា ឥសយោ មនុជា។

ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានន្តិ។ **ខត្តិយា**តិ យេ កេចិ ខត្តិយជាតិកា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកា។ **ទេវតាន**ន្តិ អាជីវកសាវកានំ អាជីវកា ទេវតា, និគណ្ឋសាវកានំ និគណ្ឋា ទេវតា, ជដិលសាវកានំ ជដិលា ទេវតា, បរិព្ពាជកសាវកានំ បរិព្ពាជកា ទេវតា, អវិរុទ្ធកសាវកានំ អវិរុទ្ធកា [អវរុទ្ធកសាវកានំ អវរុទ្ធកា (ស្យា.)] ទេវតា, ហត្ថិវតិកានំ ហត្ថី ទេវតា, អស្សវតិកានំ អស្សា ទេវតា, គោវតិកានំ គាវោ ទេវតា, កុក្កុរវតិកានំ កុក្កុរា ទេវតា, កាកវតិកានំ កាកា ទេវតា, វាសុទេវវតិកានំ វាសុទេវោ ទេវតា, ពលទេវវតិកានំ ពលទេវោ ទេវតា, បុណ្ណភទ្ទវតិកានំ បុណ្ណភទ្ទោ ទេវតា, មណិភទ្ទវតិកានំ មណិភទ្ទោ ទេវតា, អគ្គិវតិកានំ អគ្គិ ទេវតា, នាគវតិកានំ នាគា ទេវតា, សុបណ្ណវតិកានំ សុបណ្ណា ទេវតា, យក្ខវតិកានំ យក្ខា ទេវតា, អសុរវតិកានំ អសុរា ទេវតា, គន្ធព្ពវតិកានំ គន្ធព្ពា ទេវតា, មហារាជវតិកានំ មហារាជានោ ទេវតា, ចន្ទវតិកានំ ចន្ទោ ទេវតា, សូរិយវតិកានំ សូរិយោ ទេវតា, ឥន្ទវតិកានំ ឥន្ទោ ទេវតា, ព្រហ្មវតិកានំ ព្រហ្មា ទេវតា, ទេវវតិកានំ ទេវោ ទេវតា, ទិសាវតិកានំ ទិសា ទេវតា, យេ យេសំ ទក្ខិណេយ្យា តេ តេសំ ទេវតាតិ – ខត្តិយព្រាហ្មណា ទេវតានំ។

យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេតិ យញ្ញំ វុច្ចតិ ទេយ្យធម្មោ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ [មាលាគន្ធំ វិលេបនំ (ស្យា.) ឥតិវុ. ៧៥] សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។ **យញ្ញមកប្បយិំសូ**តិ យេបិ យញ្ញំ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ, តេបិ យញ្ញំ កប្បេន្តិ។ យេបិ យញ្ញំ អភិសង្ខរោន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ...បេ.... សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ, តេបិ យញ្ញំ កប្បេន្តិ។ យេបិ យញ្ញំ ទេន្តិ យជន្តិ បរិច្ចជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ...បេ.... សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ , តេបិ យញ្ញំ កប្បេន្តិ។ **បុថូ**តិ យញ្ញា វា ឯតេ បុថូ, យញ្ញយាជកា [យញ្ញយជកា (ស្យា.)] វា ឯតេ បុថូ, ទក្ខិណេយ្យា វា ឯតេ បុថូ។ កថំ យញ្ញា វា ឯតេ បុថូ? ពហុកានំ ឯតេ យញ្ញា ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលំ គន្ធំ វិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ – ឯវំ យញ្ញា វា ឯតេ បុថូ។

កថំ យញ្ញយាជកា វា ឯតេ បុថូ? ពហុកា ឯតេ យញ្ញយាជកា ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច – ឯវំ យញ្ញយាជកា វា ឯតេ បុថូ។

កថំ ទក្ខិណេយ្យា វា ឯតេ បុថូ? ពហុកា ឯតេ ទក្ខិណេយ្យា បុថូ សមណព្រាហ្មណា កបណទ្ធិកវនិព្ពកយាចកា [... វណិព្ពកសាវកា (ស្យា.) ឥតិវុ. ៧៥] – ឯវំ ទក្ខិណេយ្យា វា ឯតេ បុថូ។ **ឥធ លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ យញ្ញមកប្បយិំសុ – បុថូធ លោកេ។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆា**តិ តិស្សោ បុច្ឆា – អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ កតមា អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អទិដ្ឋំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អវិភាវិតំ, តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ តីរណាយ វិភូតត្ថាយ វិភាវនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា។

កតមា ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ តុលិតំ តីរិតំ វិភូតំ វិភាវិតំ។ អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិំ សំសន្ទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា។

កតមា វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា? បកតិយា សំសយបក្ខន្ទោ [សំសយបក្ខន្ទោ (ស្យា.)] ហោតិ វិមតិបក្ខន្ទោ ទ្វេឡ្ហកជាតោ – “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ! សោ វិមតិច្ឆេទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មនុស្សបុច្ឆា, អមនុស្សបុច្ឆា, និម្មិតបុច្ឆា។ កតមា មនុស្សបុច្ឆា? មនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខូ បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុនិយោ បុច្ឆន្តិ, ឧបាសកា បុច្ឆន្តិ, ឧបាសិកាយោ បុច្ឆន្តិ, រាជានោ បុច្ឆន្តិ, ខត្តិយា បុច្ឆន្តិ, ព្រាហ្មណា បុច្ឆន្តិ, វេស្សា បុច្ឆន្តិ, សុទ្ទា បុច្ឆន្តិ, គហដ្ឋា បុច្ឆន្តិ, បព្ពជិតា បុច្ឆន្តិ – អយំ មនុស្សបុច្ឆា។

កតមា អមនុស្សបុច្ឆា? អមនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, នាគា បុច្ឆន្តិ, សុបណ្ណា បុច្ឆន្តិ, យក្ខា បុច្ឆន្តិ, អសុរា បុច្ឆន្តិ, គន្ធព្ពា បុច្ឆន្តិ, មហារាជានោ បុច្ឆន្តិ, ឥន្ទា បុច្ឆន្តិ, ព្រហ្មានោ បុច្ឆន្តិ, ទេវតាយោ បុច្ឆន្តិ – អយំ អមនុស្សបុច្ឆា។

កតមា និម្មិតបុច្ឆា? យំ ភគវា រូបំ អភិនិម្មិនាតិ មនោមយំ សព្ពង្គបច្ចង្គំ អហីនិន្ទ្រិយំ, សោ និម្មិតោ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆតិ; ភគវា វិសជ្ជេតិ [វិស្សជ្ជេតិ (ក.)] – អយំ និម្មិតបុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អត្តត្ថបុច្ឆា, បរត្ថបុច្ឆា, ឧភយត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ទិដ្ឋធម្មិកត្ថបុច្ឆា, សម្បរាយិកត្ថបុច្ឆា, បរមត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អនវជ្ជត្ថបុច្ឆា, និក្កិលេសត្ថបុច្ឆា, វោទានត្ថបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អតីតបុច្ឆា, អនាគតបុច្ឆា, បច្ចុប្បន្នបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អជ្ឈត្តបុច្ឆា, ពហិទ្ធាបុច្ឆា , អជ្ឈត្តពហិទ្ធាបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – កុសលបុច្ឆា, អកុសលបុច្ឆា, អព្យាកតបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ខន្ធបុច្ឆា, ធាតុបុច្ឆា, អាយតនបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – សតិបដ្ឋានបុច្ឆា, សម្មប្បធានបុច្ឆា, ឥទ្ធិបាទបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ឥន្ទ្រិយបុច្ឆា, ពលបុច្ឆា, ពោជ្ឈង្គបុច្ឆា។ អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មគ្គបុច្ឆា, ផលបុច្ឆា, និព្ពានបុច្ឆា។

បុច្ឆាមិ តន្តិ បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ “កថយស្សុ មេ”តិ បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ – យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“អនេជំ មូលទស្សាវិំ, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កឹ និស្សិតា ឥសយោ មនុជា, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេត”ន្តិ។

១៣. **យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]**
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, អាសីសមានា បុណ្ណក ឥត្ថត្តំ [ឥត្ថតំ (ស្យា.), ឥត្ថភាវំ (ក.)] ;
ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសុ។

យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជាតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **ឥសយោ**តិ ឥសិនាមកា យេ កេចិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា អាជីវកា និគណ្ឋា ជដិលា តាបសា។ **មនុជា**តិ មនុស្សា វុច្ចន្តីតិ – យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា បុណ្ណកាតិ ភគវា។

ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានន្តិ។ **ខត្តិយា**តិ យេ កេចិ ខត្តិយជាតិកា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកា។ **ទេវតាន**ន្តិ អាជីវកសាវកានំ អាជីវកា ទេវតា…បេ…. ទិសាវតិកានំ ទិសា ទេវតា។ យេ យេសំ ទក្ខិណេយ្យា, តេ តេសំ ទេវតាតិ – ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ។

យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេតិ។ យញ្ញំ វុច្ចតិ ទេយ្យធម្មោ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ…បេ…. សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ។ **យញ្ញមកប្បយិំសូ**តិ យេបិ យញ្ញំ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ…បេ…. សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ, តេបិ យញ្ញំ កប្បេន្តិ។ **បុថូ**តិ យញ្ញា វា ឯតេ បុថូ, យញ្ញយាជកា វា ឯតេ បុថូ, ទក្ខិណេយ្យា វា ឯតេ បុថូ…បេ…. ឯវំ ទក្ខិណេយ្យា វា ឯតេ បុថូ។ **ឥធ លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ យញ្ញមកប្បយិំសុ – បុថូធ លោកេ។

អាសីសមានា បុណ្ណក ឥត្ថត្តន្តិ។ **អាសីសមានា**តិ រូបបដិលាភំ អាសីសមានា, សទ្ទបដិលាភំ អាសីសមានា, គន្ធបដិលាភំ អាសីសមានា, រសបដិលាភំ អាសីសមានា, ផោដ្ឋព្ពបដិលាភំ អាសីសមានា, បុត្តបដិលាភំ អាសីសមានា, ទារបដិលាភំ អាសីសមានា, ធនបដិលាភំ អាសីសមានា, យសបដិលាភំ អាសីសមានា, ឥស្សរិយបដិលាភំ អាសីសមានា, ខត្តិយមហាសាលកុលេ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសមានា, ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសមានា, គហបតិមហាសាលកុលេ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសមានា, ចាតុមហារាជិកេសុ [ចាតុម្មហារាជិកេសុ (ស្យា.)] ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសមានា, តាវតឹសេសុ ទេវេសុ យាមេសុ ទេវេសុ តុសិតេសុ ទេវេសុ និម្មានរតីសុ ទេវេសុ បរនិម្មិតវសវត្តីសុ ទេវេសុ ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសមានា ឥច្ឆមានា សាទិយមានា បត្ថយមានា បិហយមានា អភិជប្បមានាតិ អាសីសមានា។

បុណ្ណក ឥត្ថត្តន្តិ ឯត្ថ អត្តភាវាភិនិព្ពត្តិំ អាសីសមានា ឯត្ថ ខត្តិយមហាសាលកុលេ អត្តភាវាភិនិព្ពត្តិំ អាសីសមានា…បេ.… ឯត្ថ ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវាភិនិព្ពត្តិំ អាសីសមានា ឥច្ឆមានា សាទិយមានា បត្ថយមានា បិហយមានា អភិជប្បមានាតិ អាសីសមានា – បុណ្ណក ឥត្ថត្តំ។

ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសូតិ ជរានិស្សិតា ព្យាធិនិស្សិតា មរណនិស្សិតា សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសនិស្សិតា។ យទេវ តេ ជាតិនិស្សិតា តទេវ តេ ជរានិស្សិតា។ យទេវ តេ ជរានិស្សិតា តទេវ តេ ព្យាធិនិស្សិតា។ យទេវ តេ ព្យាធិនិស្សិតា តទេវ តេ មរណនិស្សិតា។ យទេវ តេ មរណនិស្សិតា តទេវ តេ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសនិស្សិតា។ យទេវ តេ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសនិស្សិតា តទេវ តេ គតិនិស្សិតា។ យទេវ តេ គតិនិស្សិតា តទេវ តេ ឧបបត្តិនិស្សិតា។ យទេវ តេ ឧបបត្តិនិស្សិតា តទេវ តេ បដិសន្ធិនិស្សិតា។ យទេវ តេ បដិសន្ធិនិស្សិតា តទេវ តេ ភវនិស្សិតា។ យទេវ តេ ភវនិស្សិតា តទេវ តេ សំសារនិស្សិតា។ យទេវ តេ សំសារនិស្សិតា តទេវ តេ វដ្ដនិស្សិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសុ។ តេនាហ ភគវា –

> “យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]
> ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
> យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, អាសីសមានា បុណ្ណក ឥត្ថត្តំ;
> ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសូ”តិ។

១៤. **យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]**
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, កច្ចិំសុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា;
អតារុំ [អតារុំ (ស្យា. ក.)] **ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។**

យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជាតិ។ **យេ កេចី**តិ…បេ.…។

កច្ចិំសុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តាតិ។ **កច្ចិំសូ**តិ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា – “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កិំ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – កច្ចិំសុ។ **តេ**តិ យញ្ញយាជកា វុច្ចន្តិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ.… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – កច្ចិំសុ តេ ភគវា។ **យញ្ញបថេ អប្បមត្តា**តិ យញ្ញោយេវ វុច្ចតិ យញ្ញបថោ។ យថា អរិយមគ្គោ អរិយបថោ ទេវមគ្គោ ទេវបថោ ព្រហ្មមគ្គោ ព្រហ្មបថោ, ឯវមេវ យញ្ញោយេវ វុច្ចតិ យញ្ញបថោ។ **អប្បមត្តា**តិ យញ្ញបថេ អប្បមត្តា សក្កច្ចការិនោ សាតច្ចការិនោ អដ្ឋិតការិនោ អនោលីនវុត្តិនោ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទា អនិក្ខិត្តធុរា តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យាតិ – តេបិ យញ្ញបថេ អប្បមត្តា។ យេបិ យញ្ញំ ឯសន្តិ គវេសន្តិ បរិយេសន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ…បេ.… សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ សក្កច្ចការិនោ…បេ.… តទធិបតេយ្យា, តេបិ យញ្ញបថេ អប្បមត្តា។ យេបិ យញ្ញំ អភិសង្ខរោន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ…បេ.… សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ សក្កច្ចការិនោ…បេ.… តទធិបតេយ្យា, តេបិ យញ្ញបថេ អប្បមត្តា។ យេបិ យញ្ញំ ទេន្តិ យជន្តិ បរិច្ចជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ…បេ.… សេយ្យាវសថបទីបេយ្យំ សក្កច្ចការិនោ …បេ.… តទធិបតេយ្យា, តេបិ យញ្ញបថេ អប្បមត្តាតិ – កច្ចិំសុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា។

អតារុំ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិសាតិ ជរាមរណំ អតរិំសុ ឧត្តរិំសុ បតរិំសុ សមតិក្កមិំសុ វីតិវត្តិំសុ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – អតារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆាមិ តន្តិ** បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ កថយស្សុ មេតិ – បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ…បេ.… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ – យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
> ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
> យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, កច្ចិំសុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា;

អគារុំ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេត”ន្តិ។

១៥. **អាសីសន្តិ** [អាសីសន្តិ (ស្យា.)] **ថោមយន្តិ, អភិជប្បន្តិ ជុហន្តិ; [បុណ្ណកាតិ ភគវា]**
កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភំ, តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា;
នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។

អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ អភិជប្បន្តិ ជុហន្តីតិ។ **អាសីសន្តី**តិ រូបបដិលាភំ អាសីសន្តិ, សទ្ទបដិលាភំ អាសីសន្តិ, គន្ធបដិលាភំ អាសីសន្តិ, រសបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ផោដ្ឋព្ពបដិលាភំ អាសីសន្តិ, បុត្តបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ទារបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ធនបដិលាភំ អាសីសន្តិ, យសបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ឥស្សរិយបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ខត្តិយមហាសាលកុលេ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ...បេ.... គហបតិមហាសាលកុលេ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសន្តិ, ចាតុមហារាជិកេសុ ទេវេសុ...បេ.... ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភំ អាសីសន្តិ ឥច្ឆន្តិ សាទិយន្តិ បត្ថយន្តិ បិហយន្តីតិ – អាសីសន្តិ។

ថោមយន្តីតិ យញ្ញំ វា ថោមេន្តិ ផលំ វា ថោមេន្តិ ទក្ខិណេយ្យេ វា ថោមេន្តិ។ កថំ យញ្ញំ ថោមេន្តិ? សុចឹ ទិន្នំ [វិយំ ទិន្នំ (ស្យា.)], មនាបំ ទិន្នំ, បណីតំ ទិន្នំ, កាលេន ទិន្នំ, កប្បិយំ ទិន្នំ, វិចេយ្យ ទិន្នំ, អនវជ្ជំ ទិន្នំ, អភិណ្ហំ ទិន្នំ ទទំ ចិត្តំ បសាទិតន្តិ – ថោមេន្តិ កិត្តេន្តិ វណ្ណេន្តិ បសំសន្តិ។ ឯវំ យញ្ញំ ថោមេន្តិ។

កថំ ផលំ ថោមេន្តិ? ឥតោ និទានំ រូបបដិលាភោ ភវិស្សតិ...បេ.... ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភោ ភវិស្សតីតិ – ថោមេន្តិ កិត្តេន្តិ វណ្ណេន្តិ បសំសន្តិ។ ឯវំ ផលំ ថោមេន្តិ។

កថំ ទក្ខិណេយ្យេ ថោមេន្តិ? ទក្ខិណេយ្យា ជាតិសម្បន្នា គោត្តសម្បន្នា អជ្ឈាយកា មន្តធរា តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ សនិឃណ្ឌុកេដុភានំ សាក្ខរប្បភេទានំ ឥតិហាសបញ្ចមានំ បទកា វេយ្យាករណា លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយាតិ, វីតរាគា វា រាគវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតទោសា វា ទោសវិនយាយ វា បដិបន្នា, វីតមោហា វា មោហវិនយាយ វា បដិបន្នា, សទ្ធាសម្បន្នា សីលសម្បន្នា សមាធិសម្បន្នា បញ្ញាសម្បន្នា វិមុត្តិសម្បន្នា វិមុត្តិញាណទស្សនសម្បន្នាតិ – ថោមេន្តិ កិត្តេន្តិ វណ្ណេន្តិ បសំសន្តិ។ ឯវំ ទក្ខិណេយ្យេ ថោមេន្តីតិ – អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ។

អភិជប្បន្តីតិ រូបបដិលាភំ អភិជប្បន្តិ, សទ្ទបដិលាភំ អភិជប្បន្តិ, គន្ធបដិលាភំ អភិជប្បន្តិ, រសបដិលាភំ អភិជប្បន្តិ...បេ.... ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភំ អភិជប្បន្តីតិ – អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ អភិជប្បន្តិ។ **ជុហន្តី**តិ ជុហន្តិ ទេន្តិ យជន្តិ បរិច្ចជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អន្នំ បានំ វត្ថំ យានំ មាលាគន្ធវិលេបនំ សេយ្យាវសថបទីបេយ្យន្តិ – អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ អភិជប្បន្តិ ជុហន្តិ បុណ្ណកាតិ ភគវា។

កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភន្តិ រូបបដិលាភំ បដិច្ច កាមេ អភិជប្បន្តិ, សទ្ទបដិលាភំ បដិច្ច កាមេ អភិជប្បន្តិ...បេ.... ព្រហ្មកាយិកេសុ ទេវេសុ អត្តភាវបដិលាភំ បដិច្ច កាមេ អភិជប្បន្តិ បជប្បន្តីតិ – កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភំ។

តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមីតិ **តេ**តិ យញ្ញយាជកា វុច្ចន្តិ, **យាជយោគា**តិ យាជយោគេសុ យុត្តា បយុត្តា អាយុត្តា សមាយុត្តា តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យាតិ – តេ យាជយោគា, **ភវរាគរត្តា**តិ ភវរាគោ វុច្ចតិ យោ ភវេសុ ភវច្ឆន្ទោ ភវរាគោ ភវនន្ទី ភវតណ្ហា ភវសិនេហោ ភវបរិឡាហោ ភវមុច្ឆា ភវជ្ឈោសានំ។ ភវរាគេន ភវេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ – តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា។

នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមីតិ តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា ជាតិជរាមរណំ នាតរិំសុ ន ឧត្តរិំសុ ន បតរិំសុ ន សមតិក្កមិំសុ ន វីតិវត្តិំសុ, ជាតិជរាមរណា អនិក្ខន្តា អនិស្សដា អនតិក្កន្តា អសមតិក្កន្តា អវីតិវត្តា អន្តោជាតិជរាមរណេ បរិវត្តន្តិ អន្តោសំសារបថេ បរិវត្តន្តិ។ ជាតិយា អនុគតា ជរាយ អនុសដា ព្យាធិនា អភិភូតា មរណេន អព្ភាហតា អតាណា អលេណា អសរណា អសរណីភូតាតិ; ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

“អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ, អភិជប្បន្តិ ជុហន្តិ; [បុណ្ណកាតិ ភគវា]

កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភំ, តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា;
នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

១៦. **តេចេ នាតរិំសុ យាជយោគា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]**
យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

តេ ចេ នាតរិំសុ យាជយោគាតិ តេ យញ្ញយាជកា យាជយោគា ភវរាគរត្តា ជាតិជរាមរណំ នាតរិំសុ ន ឧត្តរិំសុ ន បតរិំសុ ន សមតិក្កមឹសុ ន វីតិវត្តឹសុ, ជាតិជរាមរណា អនិក្ខន្តា អនិស្សដា អនតិក្កន្តា អសមតិក្កន្តា អវីតិវត្តា អន្តោជាតិជរាមរណេ បរិវត្តន្តិ អន្តោសំសារបថេ បរិវត្តន្តិ។ ជាតិយា អនុគតា ជរាយ អនុសដា ព្យាធិនា អភិភូតា មរណេន អព្ភាហតា អតាណា អលេណា អសរណា អសរណីភូតាតិ – តេ ចេ នាតរិំសុ យាជយោគា។

ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោតិ។ ឥច្ចាតិ បទសន្ធិ...បេ.... អាយស្មា បុណ្ណកោ។

យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិសាតិ។ **យញ្ញេហី**តិ យញ្ញេហិ បហូតេហិ យញ្ញេហិ វិវិធេហិ យញ្ញេហិ បុថូហិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស។

អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិសាតិ អថ កោ ឯសោ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ជាតិជរាមរណំ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយិ [វីតិវត្តិ (ក.)]។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បត្តិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆាមិ តន្តិ** បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ កថយស្សុ មេតន្តិ – បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ – យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“តេ ចេ នាតរិំសុ យាជយោគា, [ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ]
យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេត”ន្តិ។

១៧. **សង្ខាយ លោកស្មិ** [លោកស្មឹ (ស្យា. ក.)] **បរោបរានិ, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]**
យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ;
សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។

សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានីតិ សង្ខា វុច្ចតិ ញាណំ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **បរោបរានី**តិ ឱរំ វុច្ចតិ សកត្តភាវោ, បរំ វុច្ចតិ បរត្តភាវោ ឱរំ វុច្ចតិ សករូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ, បរំ វុច្ចតិ បររូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណំ ; ឱរំ វុច្ចតិ ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ, បរំ វុច្ចតិ ឆ ពាហិរានិ អាយតនានិ។ ឱរំ វុច្ចតិ មនុស្សលោកោ, បរំ វុច្ចតិ ទេវលោកោ; ឱរំ វុច្ចតិ កាមធាតុ, បរំ វុច្ចតិ រូបធាតុ អរូបធាតុ; ឱរំ វុច្ចតិ កាមធាតុ រូបធាតុ, បរំ វុច្ចតិ អរូបធាតុ។ **សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានី**តិ បរោបរានិ អនិច្ចតោ សង្ខាយ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ...បេ.... និស្សរណតោ សង្ខាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានិ។ **បុណ្ណកាតិ ភគវា**តិ។ **បុណ្ណកា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... យទិទំ ភគវាតិ – បុណ្ណកាតិ ភគវា។

យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេតិ។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ឥញ្ជិតន្តិ** តណ្ហិញ្ជិតំ ទិដ្ឋិញ្ជិតំ មានិញ្ជិតំ កិលេសិញ្ជិតំ កាមិញ្ជិតំ។ យស្សិមេ ឥញ្ជិតា នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា។ **កុហិញ្ចី**តិ កុហិញ្ចិ កិស្មិញ្ចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេតិ – យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមីតិ។ សន្តោតិ រាគស្ស សន្តត្តា សន្តោ, ទោសស្ស...បេ.... មោហស្ស... កោធស្ស... ឧបនាហស្ស... មក្ខស្ស... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា វិជ្ឈាតត្តា [និជ្ឈាតត្តា (ក.) មហានិ. ១៨] និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិបស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិបស្សទ្ធោតិ សន្តោ; **វិធូមោ**តិ កាយទុច្ចរិតំ វិធូមិតំ វិធមិតំ សោសិតំ វិសោសិតំ ព្យន្តីកតំ [ព្យន្តិកតំ (ក.)], វចីទុច្ចរិតំ...បេ.... មនោទុច្ចរិតំ វិធូមិតំ វិធមិតំ សោសិតំ វិសោសិតំ ព្យន្តីកតំ, រាគោ... ទោសោ... មោហោ វិធូមិតោ វិធមិតោ សោសិតោ វិសោសិតោ ព្យន្តីកតោ, កោធោ... ឧបនាហោ... មក្ខោ... បឡាសោ... ឥស្សា... មច្ឆរិយំ... មាយា... សាឋេយ្យំ... ថម្ភោ... សារម្ភោ... មានោ... អតិមានោ... មទោ... បមាទោ... សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា វិធូមិតា វិធមិតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តីកតា។ អថ វា, កោធោ វុច្ចតិ ធូមោ –

> មានោ ហិ តេ ព្រាហ្មណ ខារិភារោ, កោធោ ធូមោ ភស្មនិ [គម្មនិ (ស្យា.)] មោសវជ្ជំ;
> ជិវ្ហា សុជា ហទយំ [តប្បរស្ស (ស្យា.)] ជោតិដ្ឋានំ, អត្តា សុទន្តោ បុរិសស្ស ជោតិ។

អបិ ច, ទសហាការេហិ កោធោ ជាយតិ – អនត្ថំ មេ អចរីតិ កោធោ ជាយតិ, អនត្ថំ មេ ចរតីតិ កោធោ ជាយតិ, អនត្ថំ មេ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ, បិយស្ស មេ មនាបស្ស អនត្ថំ អចរិ, អនត្ថំ ចរតិ, អនត្ថំ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ, អប្បិយស្ស មេ អមនាបស្ស អត្ថំ អចរិ, អត្ថំ ចរតិ, អត្ថំ ចរិស្សតីតិ កោធោ ជាយតិ, អដ្ឋានេ វា បន កោធោ ជាយតិ។ យោ ឯវរូបោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ បដិឃំ បដិវិរោធោ កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ វិរោធោ បដិវិរោធោ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ [អស្សុរោបោ (ស្យា.)] អនត្តមនតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ កោធោ។

អបិ ច, កោធស្ស អធិមត្តបរិត្តតា វេទិតព្ពា។ អត្ថិ កញ្ចិ [កិញ្ចិ (ក.) មហានិ. ៨៥] កាលំ កោធោ ចិត្តាវិលករណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ មុខកុលានវិកុលានោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ មុខកុលានវិកុលានមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ហនុសញ្ចោបនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ហនុសញ្ចោបនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ផរុសវាចំ និច្ឆារណោ [ផរុសវាចនិច្ឆារណោ (ស្យា.)] ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ផរុសវាចំ និច្ឆារណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទិសាវិទិសានុវិលោកនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទិសាវិទិសានុវិលោកនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថបរាមសនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថបរាមសនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថអព្ភុក្កិរណោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថអព្ភុក្កិរណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ទណ្ឌសត្ថអភិនិបាតនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ទណ្ឌសត្ថអភិនិបាតនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ឆិន្នវិច្ឆិន្នករណោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ឆិន្នវិច្ឆិន្នករណមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ សម្ភញ្ជនបលិភញ្ជនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ សម្ភញ្ជនបលិភញ្ជនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ អង្គមង្គអបកឌ្ឍនោ ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ អង្គមង្គអបកឌ្ឍនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ ជីវិតាវោរោបនោ [ជីវិតបនាសនោ (ស្យា.) មហានិ. ៨៥] ហោតិ។ អត្ថិ កញ្ចិ កាលំ កោធោ ជីវិតាវោរោបនមត្តោ ហោតិ, ន ច តាវ សព្ពចាគបរិច្ចាគាយ សណ្ឋិតោ ហោតិ។ យតោ កោធោ បរំ បុគ្គលំ ឃាតេត្វា អត្តានំ ឃាតេតិ, ឯត្តាវតា កោធោ បរមុស្សទគតោ បរមវេបុល្លបត្តោ ហោតិ។ យស្ស សោ ហោតិ កោធោ បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិបស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សោ វុច្ចតិ – វិធូមោ។

កោធស្ស បហីនត្តា វិធូមោ, កោធវត្ថុស្ស បរិញ្ញាតត្តា វិធូមោ, កោធហេតុស្ស បរិញ្ញាតត្តា វិធូមោ, កោធហេតុស្ស ឧបច្ឆិន្នត្តា វិធូមោ។ **អនីឃោ**តិ រាគោ នីឃោ, ទោសោ នីឃោ, មោហោ នីឃោ, កោធោ នីឃោ, ឧបនាហោ នីឃោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា នីឃា។ យស្សេតេ នីឃា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អនីឃោ។

និរាសោតិ អាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា អាសា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ និរាសោ។ **ជាតី**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ជាតិ ឱក្កន្តិ អភិនិព្ពត្តិ ខន្ធានំ បាតុភាវោ អាយតនានំ បដិលាភោ។ **ជរា**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជរា ជីរណតា ខណ្ឌិច្ចំ បាលិច្ចំ វលិត្តចតា អាយុនោ សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ។ **សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី**តិ យោ សន្តោ ច វិធូមោ ច អនីឃោ ច និរាសោ ច, សោ ជាតិជរាមរណំ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយីតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

“សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានិ, [បុណ្ណកាតិ ភគវា]
យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ;
សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

សហគាថាបរិយោសានា...បេ.... បញ្ជលិកោ ភគវន្តំ នមស្សមានោ និសិន្នោ ហោតិ – “សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ។

បុណ្ណកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ តតិយោ។

៤. មេត្តគូមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

១៨. បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូ]
មញ្ញាមិ តំ វេទគូ ភាវិតត្តំ;
កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេ, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆាមី**តិ តិស្សោ បុច្ឆា – អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ កតមា អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អទិដ្ឋំ អតុលិតំ អតីរិតំ អវិភូតំ អវិភាវិតំ។ តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ តីរណាយ វិភូតត្ថាយ វិភាវនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា។

កតមា ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា? បកតិយា លក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ទិដ្ឋំ តុលិតំ តីរិតំ វិភូតំ វិភាវិតំ។ អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធឹ សំសន្ទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា។

កតមា វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា? បកតិយា សំសយបក្ខន្ទោ ហោតិ វិមតិបក្ខន្ទោ ទ្វេឡ្ហកជាតោ – “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ? សោ វិមតិច្ឆេទនត្ថាយ បញ្ហំ បុច្ឆតិ – អយំ វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មនុស្សបុច្ឆា, អមនុស្សបុច្ឆា, និម្មិតបុច្ឆា។ កតមា មនុស្សបុច្ឆា? មនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខូ បុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុនិយោ បុច្ឆន្តិ, ឧបាសកា បុច្ឆន្តិ, ឧបាសិកាយោ បុច្ឆន្តិ, រាជានោ បុច្ឆន្តិ ខត្តិយា បុច្ឆន្តិ, ព្រាហ្មណា បុច្ឆន្តិ, វេស្សា បុច្ឆន្តិ, សុទ្ទា បុច្ឆន្តិ, គហដ្ឋា បុច្ឆន្តិ, បព្ពជិតា បុច្ឆន្តិ – អយំ មនុស្សបុច្ឆា។

កតមា អមនុស្សបុច្ឆា? អមនុស្សា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, នាគា បុច្ឆន្តិ, សុបណ្ណា បុច្ឆន្តិ, យក្ខា បុច្ឆន្តិ, អសុរា បុច្ឆន្តិ, គន្ធព្ពា បុច្ឆន្តិ, មហារាជានោ បុច្ឆន្តិ, ឥន្ទា បុច្ឆន្តិ, ព្រហ្មា បុច្ឆន្តិ, ទេវា បុច្ឆន្តិ – អយំ អមនុស្សបុច្ឆា។

កតមា និម្មិតបុច្ឆា? ភគវា រូបំ អភិនិម្មិនាតិ មនោមយំ សព្ពង្គបច្ចង្គំ អហីនិន្ទ្រិយំ។ សោ និម្មិតោ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆតិ។ ភគវា វិសជ្ជេតិ។ អយំ និម្មិតបុច្ឆា។ ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា។

អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អត្តត្ថបុច្ឆា, បរត្ថបុច្ឆា, ឧភយត្ថបុច្ឆា...បេ.... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ទិដ្ឋធម្មិកត្ថបុច្ឆា, សម្បរាយិកត្ថបុច្ឆា , បរមត្ថបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អនវជ្ជត្ថបុច្ឆា, និក្កិលេសត្ថបុច្ឆា, វោទានត្ថបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អតីតបុច្ឆា, អនាគតបុច្ឆា, បច្ចុប្បន្នបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – អជ្ឈត្តបុច្ឆា, ពហិទ្ធាបុច្ឆា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធាបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – កុសលបុច្ឆា, អកុសលបុច្ឆា, អព្យាកតបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ខន្ធបុច្ឆា, ធាតុបុច្ឆា អាយតនបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – សតិបដ្ឋានបុច្ឆា, សម្មប្បធានបុច្ឆា, ឥទ្ធិបាទបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – ឥន្ទ្រិយបុច្ឆា, ពលបុច្ឆា, ពោជ្ឈង្គបុច្ឆា... អបរាបិ តិស្សោ បុច្ឆា – មគ្គបុច្ឆា, ផលបុច្ឆា, និព្ពានបុច្ឆា...។

បុច្ឆាមិ តន្តិ បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ “កថយស្សុ មេ”តិ បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ – យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេត**ន្តិ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូតិ ឥច្ចាតិ បទសន្ធិ...បេ.... ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូ។

មញ្ញាមិ តំ វេទគុំ ភាវិតត្តន្តិ។ វេទគូតិ តំ មញ្ញាមិ, ភាវិតត្តោតិ តំ មញ្ញាមិ, ឯវំ ជានាមិ, ឯវំ អាជានាមិ ឯវំ បដិជានាមិ ឯវំ បដិវិជ្ឈាមិ។ **វេទគូ ភាវិតត្តោ**តិ កថញ្ច ភគវា វេទគូ? **វេទា** វុច្ចន្តិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ...បេ.... ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា តេហិ វេទេហិ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ តាណគតោ តាណប្បត្តោ លេណគតោ លេណប្បត្តោ សរណគតោ សរណប្បត្តោ អភយគតោ អភយប្បត្តោ អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ អមតគតោ អមតប្បត្តោ និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ វេទានំ វា អន្តគតោតិ វេទគូ; វេទេហិ វា អន្តគតោតិ វេទគូ; សត្តន្នំ វា ធម្មានំ វិទិតត្តា វេទគូ; សក្កាយទិដ្ឋិ វិទិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា វិទិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ វិទិតោ ហោតិ, រាគោ ទោសោ មោហោ មានោ វិទិតោ ហោតិ, វិទិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

វេទានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
សមណានំ យានីធត្ថិ [យានិ បត្ថិ (ស្យា.), យានិ អត្ថិ (ក.) សុ. និ. ៥៣៤] ព្រាហ្មណានំ;
សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ;
សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ។

ឯវំ ភគវា វេទគូ។

កថំ ភគវា ភាវិតត្តោ? ភគវា ភាវិតកាយោ ភាវិតសីលោ ភាវិតចិត្តោ ភាវិតបញ្ញោ ភាវិតសតិបដ្ឋានោ ភាវិតសម្មប្បធានោ ភាវិតឥទ្ធិបាទោ ភាវិតឥន្ទ្រិយោ ភាវិតពលោ ភាវិតពោជ្ឈង្គោ ភាវិតមគ្គោ, បហីនកិលេសោ បដិវិទ្ធាកុប្បោ សច្ឆិកតនិរោធោ។ ទុក្ខំ តស្ស បរិញ្ញាតំ, សមុទយោ បហីនោ, មគ្គោ ភាវិតោ, និរោធោ សច្ឆិកតោ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញាតំ, បហាតព្ពំ បហីនំ, ភាវេតព្ពំ ភាវិតំ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកតំ, អបរិត្តោ មហន្តោ គម្ភីរោ អប្បមេយ្យោ ទុប្បរិយោគាឡ្ហោ ពហុរតនោ សាគរូបមោ [សាគរសមោ (ក.)] ឆឡង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតោ ហោតិ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ; ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា, ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា, ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា, កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា, មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ នេវ សុមនោ ហោតិ ន ទុម្មនោ; ឧបេក្ខកោ វិហរតិ សតោ សម្បជានោ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មនាបំ រូបំ នាភិគិជ្ឈតិ នាភិហំសតិ [នាភិបិហយតិ (ស្យា.) មហានិ. ៩០] ន រាគំ ជនេតិ។ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ, ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ ចក្ខុនា ខោ បនេវ រូបំ ទិស្វា អមនាបំ ន មង្កុ ហោតិ អប្បតិដ្ឋិតចិត្តោ [អប្បតិដ្ឋីនចិត្តោ (ស្យា.)] អលីនមនសោ [អាទិនមនសោ (ស្យា.) មហានិ. ៩០] អព្យាបន្នចេតសោ។ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ មនាបំ នាភិគិជ្ឈតិ នាភិហំសតិ ន រាគំ ជនេតិ។ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ មនសាយេវ ខោ បន ធម្មំ វិញ្ញាយ អមនាបំ ន មង្កុ ហោតិ។ អប្បតិដ្ឋិតចិត្តោ អលីនមនសោ អព្យាបន្នចេតសោ តស្ស ឋិតោវ កាយោ ហោតិ ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា មនាបាមនាបេសុ រូបេសុ ឋិតោវ កាយោ ហោតិ ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ មនាបាមនាបេសុ ធម្មេសុ ឋិតោវ កាយោ ហោតិ ឋិតំ ចិត្តំ អជ្ឈត្តំ សុសណ្ឋិតំ សុវិមុត្តំ។

ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា រជនីយេ ន រជ្ជតិ, ទុស្សនីយេ [ទោសនីយេ (ស្យា. ក.) មហានិ. ៩០] ន ទុស្សតិ, មោហនីយេ ន មុយ្ហតិ, កោបនីយេ ន កុប្បតិ, មទនីយេ ន មជ្ជតិ, កិលេសនីយេ ន កិលិស្សតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ រជនីយេ ន រជ្ជតិ, ទុស្សនីយេ ន ទុស្សតិ, មោហនីយេ ន មុយ្ហតិ, កោបនីយេ ន កុប្បតិ, មទនីយេ ន មជ្ជតិ, កិលេសនីយេ ន កិលិស្សតិ។

ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តោ, សុតេ សុតមត្តោ, មុតេ មុតមត្តោ, វិញ្ញាតេ វិញ្ញាតមត្តោ។ ទិដ្ឋេ ន លិម្បតិ, សុតេ ន លិម្បតិ, មុតេ ន លិម្បតិ, វិញ្ញាតេ ន លិម្បតិ។ ទិដ្ឋេ អនូបយោ [អនុបយោ (ស្យា.), អនុសយោ (ក.) មហានិ. ៩០] អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។ សុតេ...បេ. ... មុតេ ... វិញ្ញាតេ អនូបយោ [អនុបយោ (ស្យា.), អនុសយោ (ក.) មហានិ. ៩០] អនបាយោ អនិស្សិតោ អប្បដិពទ្ធោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតិ។

សំវិជ្ជតិ ភគវតោ ចក្ខុ, បស្សតិ ភគវា ចក្ខុនា រូបំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ភគវតោ សោតំ, សុណាតិ ភគវា សោតេន សទ្ទំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ភគវតោ ឃានំ, ឃាយតិ ភគវា ឃានេន គន្ធំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ភគវតោ ជិវ្ហា, សាយតិ ភគវា ជិវ្ហាយ រសំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ភគវតោ កាយោ, ផុសតិ ភគវា កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។ សំវិជ្ជតិ ភគវតោ មនោ, វិជានាតិ ភគវា មនសា ធម្មំ, ឆន្ទរាគោ ភគវតោ នត្ថិ, សុវិមុត្តចិត្តោ ភគវា។

ចក្ខុ រូបារាមំ រូបរតំ រូបសម្មុទិតំ, តំ ភគវតោ [ភគវតា (ស្យា.) មហានិ. ៩០] ទន្តំ គុត្តំ រក្ខិតំ សំវុតំ; តស្ស ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ សោតំ សទ្ទារាមំ សទ្ទរតំ...បេ.... ឃានំ គន្ធារាមំ គន្ធរតំ... ជិវ្ហា រសារាមា រសរតា រសសម្មុទិតា, សា ភគវតោ ទន្តា គុត្តា រក្ខិតា សំវុតា; តស្ស ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ កាយោ ផោដ្ឋព្ពារាមោ ផោដ្ឋព្ពរតោ ផោដ្ឋព្ពសម្មុទិតោ... មនោ ធម្មារាមោ ធម្មរតោ ធម្មសម្មុទិតោ, សោ ភគវតោ ទន្តោ គុត្តោ រក្ខិតោ សំវុតោ; តស្ស ច សំវរាយ ធម្មំ ទេសេតិ –

> “ទន្តំ នយន្តិ សមិតិំ, ទន្តំ រាជាភិរូហតិ;
> ទន្តោ សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិតិក្ខតិ។
>
> “វរមស្សតរា ទន្តា, អាជានីយា ច [អាជានិយាវ (ស្យា.) ធ. ប. ៣២២] សិន្ធវា;
> កុញ្ជរា ច [កុញ្ជរាវ (ស្យា.)] មហានាគា, អត្តទន្តោ តតោ វរំ។
>
> “ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ, គច្ឆេយ្យ អគតំ ទិសំ;
> យថាត្តនា សុទន្តេន, ទន្តោ ទន្តេន គច្ឆតិ។
>
> “វិធាសុ ន វិកម្បន្តិ, វិប្បមុត្តា បុនព្ភវា;
> ទន្តភូមិំ អនុប្បត្តា, តេ លោកេ វិជិតាវិនោ។
>
> “យស្សិន្ទ្រិយានិ ភាវិតានិ, អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
> និព្ពិជ្ឈ ឥមំ បរញ្ច លោកំ, កាលំ កង្ខតិ ភាវិតោ ស ទន្តោ”តិ [សុទន្តោតិ (ស្យា.) សុ. និ. ៥២១; មហានិ. ៩០]។

ឯវំ ភគវា ភាវិតត្តោតិ។

មញ្ញាមិ តំ វេទគូ ភាវិតត្តំ, កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេតិ។ **កុតោ នូ**តិ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា – “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កិំ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – កុតោ នុ។ **ទុក្ខា**តិ ជាតិទុក្ខំ, ជរាទុក្ខំ, ព្យាធិទុក្ខំ, មរណទុក្ខំ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ, ព្យសនំ ទុក្ខំ, នេរយិកំ ទុក្ខំ, តិរច្ឆានយោនិកំ ទុក្ខំ, បេត្តិវិសយិកំ ទុក្ខំ, មានុសិកំ ទុក្ខំ, គព្ភោក្កន្តិមូលកំ ទុក្ខំ, គព្ភដ្ឋិតិមូលកំ ទុក្ខំ, គព្ភវុដ្ឋានមូលកំ ទុក្ខំ, ជាតស្សូបនិពន្ធកំ ទុក្ខំ, ជាតស្ស បរាធេយ្យកំ ទុក្ខំ, អត្តូបក្កមំ ទុក្ខំ, បរូបក្កមំ ទុក្ខំ, ទុក្ខទុក្ខំ, សង្ខារទុក្ខំ, វិបរិណាមទុក្ខំ , ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ ជរោ កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សំ ទុក្ខំ, មាតុមរណំ ទុក្ខំ , បិតុមរណំ ទុក្ខំ, ភាតុមរណំ ទុក្ខំ, ភគិនិមរណំ ទុក្ខំ, បុត្តមរណំ ទុក្ខំ, ធីតុមរណំ ទុក្ខំ, ញាតិព្យសនំ ទុក្ខំ, រោគព្យសនំ ទុក្ខំ, ភោគព្យសនំ ទុក្ខំ, សីលព្យសនំ ទុក្ខំ, ទិដ្ឋិព្យសនំ ទុក្ខំ; យេសំ ធម្មានំ អាទិតោ សមុទាគមនំ បញ្ញាយតិ,

អត្ថង្គមតោ និរោធោ បញ្ញាយតិ, កម្មសន្និស្សិតោ វិបាកោ, វិបាកសន្និស្សិតំ កម្មំ, នាមសន្និស្សិតំ រូបំ, រូបសន្និស្សិតំ នាមំ, ជាតិយា អនុគតំ, ជរាយ អនុសដំ, ព្យាធិនា អភិភូតំ, មរណេន អព្ភាហតំ, ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតំ, អតាណំ អលេណំ អសរណំ អសរណីភូតំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ ទុក្ខា។ ឥមេ ទុក្ខា កុតោ សមុទាគតា កុតោ ជាតា កុតោ សញ្ជាតា កុតោ និព្ពត្តា កុតោ អភិនិព្ពត្តា កុតោ បាតុភូតា កីនិទានា កឹសមុទយា កឹជាតិកា កឹបភវាតិ, ឥមេសំ ទុក្ខានំ មូលំ បុច្ឆតិ ហេតុំ បុច្ឆតិ និទានំ បុច្ឆតិ សម្ភវំ បុច្ឆតិ បភវំ បុច្ឆតិ សមុដ្ឋានំ បុច្ឆតិ អាហារំ បុច្ឆតិ អារម្មណំ បុច្ឆតិ បច្ចយំ បុច្ឆតិ សមុទយំ បុច្ឆតិ បបុច្ឆតិ យាចតិ អជ្ឈេសតិ បសាទេតីតិ – កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេ។

យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបាតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **អនេករូបា**តិ អនេកវិធា នានាប្បការា ទុក្ខាតិ – យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូ]
មញ្ញាមិ តំ វេទគូ ភាវិតត្តំ;
កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេ, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា”តិ។

១៩. **ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]**
តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ;
ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។

ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសីតិ។ **ទុក្ខស្សា**តិ ជាតិទុក្ខស្ស ជរាទុក្ខស្ស ព្យាធិទុក្ខស្ស មរណទុក្ខស្ស សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខស្ស។ **បភវំ អបុច្ឆសី**តិ ទុក្ខស្ស មូលំ បុច្ឆសិ ហេតុំ បុច្ឆសិ និទានំ បុច្ឆសិ សម្ភវំ បុច្ឆសិ បភវំ បុច្ឆសិ សមុដ្ឋានំ បុច្ឆសិ អាហារំ បុច្ឆសិ អារម្មណំ បុច្ឆសិ បច្ចយំ បុច្ឆសិ សមុទយំ បុច្ឆសិ យាចសិ អជ្ឈេសសិ បសាទេសីតិ – ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសិ។ **មេត្តគូ**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – មេត្តគូតិ ភគវា។

តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានន្តិ។ **ត**ន្តិ ទុក្ខស្ស មូលំ បវក្ខាមិ ហេតុំ បវក្ខាមិ និទានំ បវក្ខាមិ សម្ភវំ បវក្ខាមិ បភវំ បវក្ខាមិ សមុដ្ឋានំ បវក្ខាមិ អាហារំ បវក្ខាមិ អារម្មណំ បវក្ខាមិ បច្ចយំ បវក្ខាមិ សមុទយំ បវក្ខាមិ អាចិក្ខិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសេស្សាមីតិ – តំ តេ បវក្ខាមិ។ **យថា បជាន**ន្តិ យថា បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ។ ន ឥតិហីតិហំ ន ឥតិកិរាយ ន បរម្បរាយ ន បិដកសម្បទាយ [ន បិដកសម្បទានេន (ក.) មហានិ. ១៥៦] ន តក្កហេតុ ន នយហេតុ ន អាការបរិវិតក្កេន ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខធម្មំ តំ កថយិស្សាមីតិ – តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ។

ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខាតិ។ **ឧបធី**តិ ទស ឧបធី – តណ្ហូបធិ, ទិដ្ឋូបធិ, កិលេសូបធិ, កម្មូបធិ, ទុច្ចរិតូបធិ, អាហារូបធិ, បដិឃូបធិ, ចតស្សោ ឧបាទិន្នធាតុយោ ឧបធី, ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឧបធី, ឆ វិញ្ញាណកាយា ឧបធី, សព្ពម្បិ ទុក្ខំ ទុក្ខមនដ្ឋេន [ទុក្ខដ្ឋេន (ស្យា.)] ឧបធិ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ ទស ឧបធី។ **ទុក្ខា**តិ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ នេរយិកំ ទុក្ខំ…បេ…. ទិដ្ឋិព្យសនំ ទុក្ខំ។ យេសំ ធម្មានំ អាទិតោ សមុទាគមនំ បញ្ញាយតិ, អត្ថង្គមតោ និរោធោ បញ្ញាយតិ, កម្មសន្និស្សិតោ វិបាកោ, វិបាកសន្និស្សិតំ កម្មំ, នាមសន្និស្សិតំ រូបំ, រូបសន្និស្សិតំ នាមំ, ជាតិយា អនុគតំ, ជរាយ អនុសដំ, ព្យាធិនា អភិភូតំ, មរណេន អព្ភាហតំ, ទុក្ខេ បតិដ្ឋិតំ, អតាណំ អលេណំ អសរណំ អសរណីភូតំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ ទុក្ខា។ ឥមេ ទុក្ខា ឧបធិនិទានា ឧបធិហេតុកា ឧបធិបច្ចយា ឧបធិការណា ហោន្តិ បភវន្តិ សម្ភវន្តិ ជាយន្តិ សញ្ជាយន្តិ និព្ពត្តន្តិ បាតុភវន្តីតិ – ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា។

យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបាតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **លោកស្មិ**ន្តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **អនេករូបា**តិ អនេកវិធា នានប្បការា ទុក្ខាតិ – យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។ តេនាហ ភគវា –

“ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ;
ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា”តិ។

២០. **យោ វេ អវិទ្វា ឧបធឹ ករោតិ, បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ;**
តស្មា បជានំ ឧបធឹ ន កយិរា, ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី។

យោ វេ អវិទ្វា ឧបធឹ ករោតីតិ។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ យថាយុត្តោ យថាវិហិតោ យថាបការោ យំឋានប្បត្តោ យំធម្មសមន្នាគតោ ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ទេវោ វា មនុស្សោ វា។ **អវិទ្វា**តិ អវិជ្ជាគតោ អញ្ញាណី អវិភាវី ទុប្បញ្ញោ។ **ឧបធឹ ករោតី**តិ តណ្ហូបធឹ ករោតិ, ទិដ្ឋូបធឹ ករោតិ, កិលេសូបធឹ ករោតិ, កម្មូបធឹ ករោតិ, ទុច្ចរិតូបធឹ ករោតិ, អាហារូបធឹ ករោតិ, បដិឃូបធឹ ករោតិ, ចតស្សោ ឧបាទិន្នធាតុយោ ឧបធី ករោតិ, ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឧបធី ករោតិ, ឆ វិញ្ញាណកាយេ ឧបធី ករោតិ ជនេតិ សញ្ជនេតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតីតិ – អវិទ្វា ឧបធឹ ករោតិ។

បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោតិ បុនប្បុនំ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ ឯតិ សមុបេតិ ឧបគច្ឆតិ គណ្ហាតិ បរាមសតិ អភិនិវិសតីតិ – បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ។ **មន្ទោ**តិ មន្ទោ មោមុហោ អវិទ្វា អវិជ្ជាគតោ អញ្ញាណី អវិភាវី ទុប្បញ្ញោតិ – បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ។

តស្មា បជានំ ឧបធឹ ន កយិរាតិ។ **តស្មា**តិ តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ឯតំ អាទីនវំ សម្បស្សមានោ ឧបធីសូតិ តស្មា។ **បជាន**ន្តិ បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ , “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… បេ…. “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ…. “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ។ **ឧបធឹ ន កយិរា**តិ តណ្ហូបធឹ ន ករេយ្យ, ទិដ្ឋូបធឹ ន ករេយ្យ, កិលេសូបធឹ ន ករេយ្យ, ទុច្ចរិតូបធឹ ន ករេយ្យ, អាហារូបធឹ ន ករេយ្យ, បដិឃូបធឹ ន ករេយ្យ, ចតស្សោ ឧបាទិន្នធាតុយោ ឧបធី ន ករេយ្យ, ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ ឧបធី ន ករេយ្យ, ឆ វិញ្ញាណកាយេ ឧបធី ន ករេយ្យ, ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យាតិ – តស្មា បជានំ ឧបធឹ ន កយិរា។

ទុក្ខស្សាតិ ជាតិទុក្ខស្ស ជរាទុក្ខស្ស ព្យាធិទុក្ខស្ស មរណទុក្ខស្ស សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខស្ស។ **បភវានុបស្សី**តិ ទុក្ខស្ស មូលានុបស្សី ហេតានុបស្សី និទានានុបស្សី សម្ភវានុបស្សី បភវានុបស្សី សមុដ្ឋានានុបស្សី អាហារានុបស្សី អារម្មណានុបស្សី បច្ចយានុបស្សី សមុទយានុបស្សី។ អនុបស្សនា វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ឥមាយ អនុបស្សនាយ បញ្ញាយ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ សោ វុច្ចតិ អនុបស្សីតិ – ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី។ តេនាហ ភគវា –

“យោ វេ អវិទ្វា ឧបធឹ ករោតិ, បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ;
តស្មា បជានំ ឧបធឹ ន កយិរា, ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី”តិ។

២១. **យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;**
កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតឹ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច;

តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោតិ យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អយាចិម្ហ អជ្ឈេសិម្ហ បសាទយិម្ហ។ **អកិត្តយី នោ**តិ កិត្តិតំ [អកិត្តិ តំ (ស្យា.) ឯវមីទិសេសុ បទេសុ អតីតវិភត្តិវសេន មហានិ. ១១០] បកិត្តិតំ អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញបិតំ [បញ្ញាបិតំ (ក.)] បដ្ឋបិតំ វិវរិតំ វិភត្តំ ឧត្តានីកតំ បកាសិតន្តិ – យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ។

អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហីតិ អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម, អញ្ញំ តំ យាចាម, អញ្ញំ តំ អជ្ឈេសាម, អញ្ញំ តំ បសាទេម, ឧត្តរិ តំ បុច្ឆាម។ **តទិង្ឃ ព្រូហី**តិ ឥង្ឃ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ។

កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតឹ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ចាតិ។ **កថំ នុ**តិ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា – “ឯវំ នុ ខោ, ននុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – កថំ នុ។ **ធីរា**តិ ធីរា បណ្ឌិតា បញ្ញវន្តោ ពុទ្ធិមន្តោ ញាណិនោ វិភាវិនោ មេធាវិនោ ។ **ឱឃ**ន្តិ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ។ **ជាតី**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជាតិ សញ្ជាតិ ឱក្កន្តិ និព្ពត្តិ អភិនិព្ពត្តិ ខន្ធានំ បាតុភាវោ អាយតនានំ បដិលាភោ។ **ជរា**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ តម្ហិ តម្ហិ សត្តនិកាយេ ជរា ជីរណតា ខណ្ឌិច្ចំ បាលិច្ចំ វលិត្តចតា អាយុនោ សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ។ **សោកោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន វា សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន វា ផុដ្ឋស្ស សោកោ សោចនា សោចិតត្តំ អន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ អន្តោឌាហោ អន្តោបរិឌាហោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយនា ទោមនស្សំ សោកសល្លំ។ **បរិទេវោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ព្យសនេន វា សមន្នាគតស្ស អញ្ញតរញ្ញតរេន ទុក្ខធម្មេន វា ផុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវនា បរិទេវនា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាចា បលាបោ [លាបោ បលាបោ (ស្យា.) ធម្មសង្គណិយេ] វិប្បលាបោ លាលប្បោ លាលប្បនា លាលប្បិតត្តំ [លាលប្បាយនា លាលប្បាយិតត្តំ (ពហូសុ) ជរាសុត្តនិទ្ទេសដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា]។

កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតឹ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ចាតិ ធីរា កថំ ឱឃញ្ច ជាតិញ្ច ជរញ្ច សោកញ្ច បរិទេវញ្ច តរន្តិ ឧត្តរន្តិ បតរន្តិ សមតិក្កមន្តិ វីតិវត្តន្តីតិ – កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតឹ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច។

តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហីតិ។ **ត**ន្តិ យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមិ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ ។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា តេន ញាណេន សមន្នាគតោ មុនិ មោនប្បត្តោ។ តីណិ មោនេយ្យានិ – កាយមោនេយ្យំ វចីមោនេយ្យំ មនោមោនេយ្យំ។

កតមំ កាយមោនេយ្យំ? តិវិធានំ កាយទុច្ចរិតានំ បហានំ កាយមោនេយ្យំ។ តិវិធំ កាយសុចរិតំ កាយមោនេយ្យំ។ កាយារម្មណេ ញាណំ កាយមោនេយ្យំ។ កាយបរិញ្ញា កាយមោនេយ្យំ។ បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ កាយមោនេយ្យំ។ កាយេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ កាយមោនេយ្យំ។ កាយសង្ខារនិរោធោ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបត្តិ កាយមោនេយ្យំ។ ឥទំ កាយមោនេយ្យំ។

កតមំ វចីមោនេយ្យំ? ចតុព្ពិធានំ វចីទុច្ចរិតានំ បហានំ វចីមោនេយ្យំ។ ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតំ វចីមោនេយ្យំ។ វាចារម្មណេ ញាណំ វចីមោនេយ្យំ។ វាចាបរិញ្ញា វចីមោនេយ្យំ។ បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ វចីមោនេយ្យំ។ វាចាយ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ វចីមោនេយ្យំ។ វចីសង្ខារនិរោធោ ទុតិយជ្ឈានសមាបត្តិ វចីមោនេយ្យំ។ ឥទំ វចីមោនេយ្យំ។

កតមំ មនោមោនេយ្យំ? តិវិធានំ មនោទុច្ចរិតានំ បហានំ មនោមោនេយ្យំ។ តិវិធំ មនោសុចរិតំ មនោមោនេយ្យំ។ ចិត្តារម្មណេ ញាណំ មនោមោនេយ្យំ។ ចិត្តបរិញ្ញា មនោមោនេយ្យំ។ បរិញ្ញាសហគតោ មគ្គោ មនោមោនេយ្យំ។ ចិត្តេ ឆន្ទរាគស្ស បហានំ មនោមោនេយ្យំ។ ចិត្តសង្ខារនិរោធោ សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ មនោមោនេយ្យំ។ ឥទំ មនោមោនេយ្យំ ។

កាយមុនឹ វចីមុនឹ [វាចាមុនឹ (ពហូសុ) ឥតិវុ. ៦៧], មនោមុនិមនាសវំ;
មុនឹ មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ សព្ពប្បហាយិនំ។

កាយមុនឹ វចីមុនឹ, មនោមុនិមនាសវំ;
មុនឹ មោនេយ្យសម្បន្នំ, អាហុ និន្ហាតបាបកន្តិ។

ឥមេហិ តីហិ មោនេយ្យេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតា។ ឆ មុនិនោ [មុនយោ (ស្យា.) មហានិ. ១៤] – អគារមុនិនោ, អនគារមុនិនោ, សេខមុនិនោ [សេក្ខមុនិនោ (ស្យា. ក.)], អសេខមុនិនោ, បច្ចេកមុនិនោ មុនិមុនិនោតិ។ កតមេ អគារមុនិនោ? យេ តេ អគារិកា ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អគារមុនិនោ។ កតមេ អនគារមុនិនោ? យេ តេ បព្ពជិតា ទិដ្ឋបទា វិញ្ញាតសាសនា – ឥមេ អនគារមុនិនោ។ សត្ត សេខា សេខមុនិនោ។ អរហន្តោ អសេខមុនិនោ។ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា បច្ចេកមុនិនោ។ តថាគតា អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា មុនិមុនិនោ។

ន មោនេន មុនី [មុនិ (ស្យា. ក.) ធ. ប. ២៦៨] ហោតិ, មូឡ្ហរូបោ អវិទ្ទសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាទាយ បណ្ឌិតោ។

បាបានិ បរិវជ្ជេតិ, ស មុនី តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតិ។

អសតញ្ច សតញ្ច ញត្វា ធម្មំ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
ទេវមនុស្សេហិ បូជនីយោ [បូជិតោ (ស្យា. ក.) មហានិ. ១៤], សង្គជាលមតិច្ច [សង្គ ជាលមតិច្ច, សុ. និ. ៥៣២] សោ មុនីតិ។

សាធុ វិយាករោហីតិ តំ សាធុ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ។ **តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ**តិ តថា ហិ តេ វិទិតោ តុលិតោ តីរិតោ វិភូតោ វិភាវិតោ ឯស ធម្មោតិ – តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;
កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតី ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច;
តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”តិ។

២២. **កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មំ, [មេត្តគូតិ ភគវា]**
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។

កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មន្តិ។ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ, ចត្តារោ សម្មប្បធានេ, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ , បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គេ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ, និព្ពានញ្ច, និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ កិត្តយិស្សាមិ អាចិក្ខិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសិស្សាមីតិ – កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មំ។ **មេត្តគូ**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។

ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហន្តិ។ **ទិដ្ឋេ ធម្មេ**តិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ញាតេ ធម្មេ តុលិតេ ធម្មេ តីរិតេ ធម្មេ វិភូតេ ធម្មេ វិភាវិតេ ធម្មេ សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ…បេ.… យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្មន្តិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ញាតេ ធម្មេ តុលិតេ ធម្មេ តីរិតេ ធម្មេ វិភូតេ ធម្មេ វិភាវិតេ ធម្មេតិ – ឯវម្បិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ កថយិស្សាមិ។ អថ វា, ទុក្ខេ ទិដ្ឋេ ទុក្ខំ កថយិស្សាមិ, សមុទយេ ទិដ្ឋេ សមុទយំ កថយិស្សាមិ, មគ្គេ ទិដ្ឋេ មគ្គំ កថយិស្សាមិ, និរោធេ ទិដ្ឋេ និរោធំ កថយិស្សាមីតិ – ឯវម្បិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ កថយិស្សាមិ។ អថ វា, ទិដ្ឋេ ធម្មេ សន្ទិដ្ឋិកំ អកាលិកំ ឯហិបស្សិកំ ឱបនេយ្យិកំ បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហីតិ – ឯវម្បិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ កថយិស្សាមីតិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ។ **អនីតិហ**ន្តិ ន ឥតិហីតិហំ ន ឥតិកិរាយ ន បរម្បរាយ ន បិដកសម្បទាយ ន តក្កហេតុ ន នយហេតុ ន អាការបរិវិតក្កេន ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា, សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខធម្មំ, តំ កថយិស្សាមីតិ – ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ។

យំ វិទិត្វា សតោ ចរន្តិ យំ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សតោ**តិ ចតូហិការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ.… សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោតិ – យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ។

តរេ លោកេ វិសត្តិកន្តិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា? វិសតាតិ វិសត្តិកា, វិសាលាតិ វិសត្តិកា, វិសដាតិ វិសត្តិកា, វិសមាតិ វិសត្តិកា, វិសក្កតីតិ វិសត្តិកា, វិសំហរតីតិ វិសត្តិកា, វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា, វិសមូលាតិ វិសត្តិកា, វិសផលាតិ វិសត្តិកា, វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា, វិសាលា វា បន សា តណ្ហា រូបេ សទ្ទេ គន្ធេ រសេ ផោដ្ឋព្ពេ កុលេ គណេ អាវាសេ លាភេ យសេ បសំសាយ សុខេ ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ សេនាសនេ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ កាមធាតុយា រូបធាតុយា អរូបធាតុយា កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ សញ្ញាភវេ អសញ្ញាភវេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ ឯកវោការភវេ ចតុវោការភវេ បញ្ចវោការភវេ អតីតេ អនាគតេ បច្ចុប្បន្នេ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ

អាយតនលោកេ។ **តរេ លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា [យា សា លោកេ វិសត្តិកា (ស្យា.) កាមសុត្តនិទ្ទេសដ្ឋកថា ឱលោកេតព្វា], លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ សតោ តរេយ្យ ឧត្តរេយ្យ បតរេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យាតិ – តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ ភគវា –

“កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មំ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

២៣. **តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ ធម្មមុត្តមំ;**
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។

តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមីតិ។ **ត**ន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ [ព្យបថំ (ស្យា. ក.)] ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ [ទេសនំ អនុសន្ធិ (ស្យា.)]។ នន្ទាមីតិ អភិនន្ទាមិ មោទាមិ អនុមោទាមិ ឥច្ឆាមិ សាទិយាមិ យាចាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ អភិជប្បាមីតិ – តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ។

មហេសិ ធម្មមុត្តមន្តិ។ **មហេសី**តិ កឹ មហេសិ ភគវា, មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី [ឯសិ គវេសិ (ស្យា.) មហានិ. ១៥០] បរិយេសីតិ មហេសិ, មហន្តំ សមាធិក្ខន្ធំ…បេ.… មហន្តំ បញ្ញាក្ខន្ធំ… មហន្តំ វិមុត្តិក្ខន្ធំ… មហន្តំ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ តមោកាយស្ស បទាលនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ វិបល្លាសស្ស បភេទនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ តណ្ហាសល្លស្ស អព្ពហនំ [អព្ពូហនំ (ពហូសុ), អព្ពូហំ (សី. អដ្ឋ.)] ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ ទិដ្ឋិសង្ឃាតស្ស វិនិវេឋនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ មានធជស្ស បបាតនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ អភិសង្ខារស្ស វូបសមំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ ឱឃស្ស និត្ថរណំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ ភារស្ស និក្ខេបនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ សំសារវដ្ដស្ស ឧបច្ឆេទំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ សន្តាបស្ស និព្ពាបនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ បរិឡាហស្ស បដិប្បស្សទ្ធឹ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហតោ ធម្មធជស្ស ឧស្សាបនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ…បេ.… មហន្តេ សម្មប្បធានេ… មហន្តេ ឥទ្ធិបាទេ… មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ… មហន្តានិ ពលានិ… មហន្តេ ពោជ្ឈង្គេ… មហន្តំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ… មហន្តំ បរមត្ថំ អមតំ និព្ពានំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហេសក្ខេហិ សត្តេហិ ឯសិតោ គវេសិតោ បរិយេសិតោ – “កហំ ពុទ្ធោ, កហំ ភគវា, កហំ ទេវទេវោ, កហំ នរាសភោ”តិ មហេសិ។ **ធម្មមុត្តម**ន្តិ ធម្មមុត្តមំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **ឧត្តម**ន្តិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ធម្មន្តិ – មហេសិ ធម្មមុត្តមំ។

យំ វិទិត្វា សតោ ចរន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ, វេទនាសុ…បេ.… ចិត្តេ… ធម្មេសុ… ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ… សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោតិ – យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ។

តរេ លោកេ វិសត្តិកន្តិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា…បេ.… វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ.… អាយតនលោកេ។ **តរេ លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា, លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ សតោ តរេយ្យ ឧត្តរេយ្យ បតរេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យាតិ – តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ ធម្មមុត្តមំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

២៤. **យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]**
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច, បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេ។

យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសីតិ យំ កិញ្ចិ បជានាសិ អាជានាសិ វិជានាសិ បដិវិជានាសិ បដិវិជ្ឈសីតិ – យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ។ **មេត្តគូតិ** ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនមេតំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – មេត្តគូតិ ភគវា។

ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ។ ឧទ្ធន្តិ អនាគតំ [ឧទ្ធំ វុច្ចតិ អនាគតំ (ស្យា. ក.)]; **អធោតិ** អតីតំ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** បច្ចុប្បន្នំ។ **ឧទ្ធន្តិ** ទេវលោកោ; **អធោតិ** និរយលោកោ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** មនុស្សលោកោ។ អថ វា, **ឧទ្ធន្តិ** កុសលា ធម្មា; **អធោតិ** អកុសលា ធម្មា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** អព្យាកតា ធម្មា។ **ឧទ្ធន្តិ** អរូបធាតុ; **អធោតិ** កាមធាតុ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** រូបធាតុ។ **ឧទ្ធន្តិ** សុខា វេទនា; **អធោតិ** ទុក្ខា វេទនា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** អទុក្ខមសុខា វេទនា។ **ឧទ្ធន្តិ** ឧទ្ធំ បាទតលា; **អធោតិ** អធោ កេសមត្ថកា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** វេមជ្ឈេតិ – ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ។

ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច, បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេតិ ឯតេសូតិ អាចិក្ខិតេសុ ទេសិតេសុ បញ្ញបិតេសុ បដ្ឋបិតេសុ វិវរិតេសុ វិភជិតេសុ ឧត្តានីកតេសុ បកាសិតេសុ។ នន្ទី វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **និវេសនន្តិ** ទ្វេ និវេសនា – តណ្ហានិវេសនា ច ទិដ្ឋិនិវេសនា ច។ កតមា តណ្ហានិវេសនា? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន …បេ…. អយំ តណ្ហានិវេសនា។ កតមា ទិដ្ឋិនិវេសនា? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ …បេ…. អយំ ទិដ្ឋិនិវេសនា។

បនុជ្ជ វិញ្ញាណន្តិ បុញ្ញាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ, អបុញ្ញាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ, អានេញ្ជាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ។ ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច អភិសង្ខារសហគតញ្ច វិញ្ញាណំ នុជ្ជ បនុជ្ជ នុទ បនុទ ជហ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ។

ភវេ ន តិដ្ឋេតិ។ ភវាតិ ទ្វេ ភវា – កម្មភវោ ច បដិសន្ធិកោ ច បុនព្ភវោ។ កតមោ កម្មភវោ? បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោ – អយំ កម្មភវោ។ កតមោ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ? បដិសន្ធិកា រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ – អយំ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ។ **ភវេ ន តិដ្ឋេតិ** នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច អភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណញ្ច កម្មភវញ្ច បដិសន្ធិកញ្ច បុនព្ភវំ បជហន្តោ វិនោទេន្តោ ព្យន្តីករោន្តោ អនភាវំ គមេន្តោ កម្មភវេ ន តិដ្ឋេយ្យ បដិសន្ធិកេ បុនព្ភវេ ន តិដ្ឋេយ្យ ន សន្តិដ្ឋេយ្យាតិ – បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេ។ តេនាហ ភគវា –

> “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [មេត្តគូតិ ភគវា]
> ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
> ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច, បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេ”តិ។

២៥. ***ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោ,***
ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ;
ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខំ។

ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោតិ។ ឯវំវិហារីតិ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច អភិសង្ខារសហគតវិញ្ញាណញ្ច កម្មភវញ្ច បដិសន្ធិកញ្ច បុនព្ភវំ បជហន្តោ វិនោទេន្តោ ព្យន្តីករោន្តោ អនភាវំ គមេន្តោតិ – ឯវំវិហារី។ **សតោតិ** ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ…បេ…. សោ វុច្ចតិ សតោ។ **អប្បមត្តោតិ** សក្កច្ចការី សាតច្ចការី អដ្ឋិតការី អនោលីនវុត្តិ [អនោលីនវុត្តិកោ (ក.) មហានិ. ១៤] អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទោ អនិក្ខិត្តធុរោ អប្បមត្តោ កុសលេសុ ធម្មេសុ – “កថាហំ [កទាហំ (ស្យា.)] អបរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ, បរិបូរំ វា សីលក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានី [អប្បដិវានិ (ក.) មហានិ. ១៤] ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមត្តោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិបូរំ វា សមាធិក្ខន្ធំ…បេ…. បញ្ញាក្ខន្ធំ… វិមុត្តិក្ខន្ធំ… វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ បរិបូរេយ្យំ បរិបូរំ វា វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ តត្ថ តត្ថ បញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានី ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមត្តោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសុ។ “កថាហំ អបរិញ្ញាតំ វា ទុក្ខំ បរិជានេយ្យំ, អប្បហីនេ វា កិលេសេ បជហេយ្យំ , អភាវិតំ វា មគ្គំ ភាវេយ្យំ, អសច្ឆិកតំ វា និរោធំ សច្ឆិករេយ្យ”ន្តិ យោ តត្ថ ឆន្ទោ ច វាយាមោ ច ឧស្សាហោ ច ឧស្សោឡ្ហី ច អប្បដិវានី ច សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច អាតប្បំ បធានំ អធិដ្ឋានំ អនុយោគោ អប្បមត្តោ អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោ។

ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានីតិ។ **ភិក្ខូ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកោ [កល្យាណបុថុជ្ជនោ (ស្យា.), ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ] វា ភិក្ខុ សេក្ខោ វា ភិក្ខុ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោ។ **មមត្តា**តិ ទ្វេ មមត្តា – តណ្ហាមមត្តញ្ច ទិដ្ឋិមមត្តញ្ច…បេ… ឥទំ តណ្ហាមមត្តំ…បេ… ឥទំ ទិដ្ឋិមមត្តំ… តណ្ហាមមត្តំ បហាយ ទិដ្ឋិមមត្តំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា មមត្តេ ជហិត្វា ចជិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ។

ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខន្តិ។ **ជាតី**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ…បេ… **ជរ**ន្តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ…បេ… **សោកោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស…បេ… **បរិទេវោ**តិ ញាតិព្យសនេន វា ផុដ្ឋស្ស…បេ… **ឥធា**តិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា…បេ… ឥមស្មិំ មនុស្សលោកេ។ **វិទ្វា**តិ វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **ទុក្ខ**ន្តិ ជាតិទុក្ខំ…បេ… ទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ។ **ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខ**ន្តិ វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី ឥធេវ ជាតិញ្ច ជរញ្ច សោកបរិទ្ទវញ្ច ទុក្ខញ្ច បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខំ។ តេនាហ ភគវា –

> “ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោ, ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ;
> ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខ”ន្តិ។

២៦. **ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;**
អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខំ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោតិ។ **ឯត**ន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ នន្ទាមិ អភិនន្ទាមិ មោទាមិ អនុមោទាមិ ឥច្ឆាមិ សាទិយាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ អភិជប្បាមិ។ **មហេសិនោ**តិ កិំ មហេសិ ភគវា? មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ…បេ… កហំ នរាសភោតិ មហេសីតិ – ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ។

សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកន្តិ។ **សុកិត្តិត**ន្តិ សុកិត្តិតំ សុអាចិក្ខិតំ សុទេសិតំ សុបញ្ញបិតំ សុបដ្ឋបិតំ សុវិវរិតំ សុវិភជិតំ សុឧត្តានីកតំ សុបកាសិតន្តិ – សុកិត្តិតំ។ **គោតមនូបធីក**ន្តិ ឧបធី វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឧបធិប្បហានំ ឧបធិវូបសមំ ឧបធិបដិនិស្សគ្គំ ឧបធិបដិបស្សទ្ធំ អមតំ និព្ពានន្តិ – សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ។

អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខន្តិ។ **អទ្ធា**តិ ឯកំសវចនំ និស្សំសយវចនំ និក្កង្ខាវចនំ អទ្វេជ្ឈវចនំ អទ្វេឡ្ហកវចនំ និយោគវចនំ អប្បណ្ណកវចនំ អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **បហាសិ ទុក្ខ**ន្តិ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ បហាសិ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីករោសិ អនភាវំ គមេសីតិ – អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខំ។

តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោតិ តថា ហិ តេ វិទិតោ តុលិតោ តីរិតោ វិភូតោ វិភាវិតោ ឯស ធម្មោតិ – តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
> អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខំ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”តិ។

២៧. **តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យុ ទុក្ខំ, យេ ត្វំ មុនី អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ;**
តំ តំ នមស្សាមិ សមេច្ច នាគ, អប្បេវ មំ ភគវា អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ។

តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យុ ទុក្ខន្តិ។ **តេ ចាបី**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **បជហេយ្យុ ទុក្ខ**ន្តិ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ បជហេយ្យុំ វិនោទេយ្យុំ ព្យន្តីករេយ្យុំ អនភាវំ គមេយ្យុន្តិ – តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យុ ទុក្ខំ។

យេ ត្វំ មុនី អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យាតិ។ **យេ**តិ ខត្តិយេ ច ព្រាហ្មណេ ច វេស្សេ ច សុទ្ទេ ច គហដ្ឋេ ច បព្ពជិតេ ច ទេវេ ច មនុស្សេ ច។ **ត្វ**ន្តិ ភគវន្តំ ភណតិ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។

អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យាតិ អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យ សក្កច្ចំ ឱវទេយ្យ អភិណ្ហំ ឱវទេយ្យ បុនប្បុនំ ឱវទេយ្យ អនុសាសេយ្យាតិ – យេ ត្វំ មុនី អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យ។

តំ តំ នមស្សាមិ សមេច្ច នាគាតិ។ **តន្តិ** ភគវន្តំ ភណតិ។ **នមស្សាមីតិ** កាយេន វា នមស្សាមិ, វាចាយ វា នមស្សាមិ, ចិត្តេន វា នមស្សាមិ, អន្វត្ថបដិបត្តិយា វា នមស្សាមិ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា វា នមស្សាមិ, សក្ករោមិ គរុំ ករោមិ [គរុករោមិ (ស្យា.)] មានេមិ បូជេមិ។ **សមេច្ចា**តិ សមេច្ច អភិសមេច្ច សមាគន្ត្វា អភិសមាគន្ត្វា សម្មុខា តំ នមស្សាមិ។ **នាគា**តិ នាគោ ច ភគវា អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ, ន គច្ឆតីតិ – នាគោ, ន អាគច្ឆតីតិ – នាគោ។ កថំ ភគវា អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ? អាគុ វុច្ចតិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។

អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ, [សភិយាតិ ភគវា]
សព្ពសំយោគេ [សព្ពយោគេ (ក.), សុ. និ. ៥២៧] វិសជ្ជ ពន្ធនានិ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតី វិមុត្តោ, នាគោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តាតិ។

ឯវំ ភគវា អាគុំ ន ករោតីតិ – នាគោ។

កថំ ភគវា ន គច្ឆតីតិ – នាគោ។ ភគវា ន ឆន្ទាគតិំ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតិំ គច្ឆតិ, ន មោហាគតិំ គច្ឆតិ, ន ភយាគតិំ គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ, ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ, ន វគ្គេហិ ធម្មេហិ យាយតិ នីយតិ [និយ្យតិ (ស្យា. ក.)] វុយ្ហតិ សំហរីយតិ។ ឯវំ ភគវា ន គច្ឆតីតិ – នាគោ។

កថំ ភគវា ន អាគច្ឆតីតិ – នាគោ។ សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ សកទាគាមិមគ្គេន...បេ.... អនាគាមិមគ្គេន... អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ ឯវំ ភគវា ន អាគច្ឆតីតិ នាគោតិ – តំ តំ នមស្សាមិ ស មេច្ច នាគ។

អប្បេវ មំ ភគវា អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យាតិ អប្បេវ មំ ភគវា អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យ សក្កច្ចំ ឱវទេយ្យ អភិណ្ហំ ឱវទេយ្យ បុនប្បុនំ ឱវទេយ្យ អនុសាសេយ្យាតិ – អប្បេវ មំ ភគវា អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យ ទុក្ខំ, យេ ត្វំ មុនី អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យ;
តំ តំ នមស្សាមិ សមេច្ច នាគ, អប្បេវ មំ ភគវា អជ្ឈិតំ ឱវទេយ្យា”តិ។

២៨. **យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ;**
អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារិ, តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោ។

យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញាតិ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ។ សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ពាហិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ ពាហិតោ ហោតិ, រាគោ ពាហិតោ ហោតិ, ទោសោ ពាហិតោ ហោតិ, មោហោ ពាហិតោ ហោតិ, មានោ ពាហិតោ ហោតិ។ ពាហិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។

ពាហិត្វា សព្ពបាបកានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
វិមលោ សាធុសមាហិតោ ឋិតត្តោ;
សំសារមតិច្ច កេវលី សោ, អសិតោ [អនិស្សិតោ (ស្យា.) សុ. និ. ៥២៤] តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។

វេទគូតិ វេទោ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ...បេ.... សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ។ **អភិជញ្ញា**តិ អភិជានេយ្យ អាជានេយ្យ វិជានេយ្យ បដិវិជានេយ្យ បដិវិជ្ឈេយ្យាតិ – យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា។

អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តន្តិ។ **អកិញ្ចនន្តិ** រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ, យស្សេតេ កិញ្ចនា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អកិញ្ចនោ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ.

... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **ភវា**តិ ទ្វេ ភវា – កម្មភវោ ច បដិសន្ធិកោ ច បុនព្ភវោ ...បេ.... អយំ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ។ **អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្ត**ន្តិ អកិញ្ចនំ បុគ្គលំ កាមភវេ ច អសត្តំ អលគ្គំ អលគ្គិតំ អបលិពុទ្ធំ និក្ខន្តំ និស្សដំ វិប្បមុត្តំ វិសញ្ញុត្តំ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរន្តន្តិ – អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ។

អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារីតិ។ **អទ្ធា**តិ ឯកំសវចនំ...បេ.... អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **ឱឃ**ន្តិ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ។ **អតារី**តិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយីតិ – អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារិ។

តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោតិ។ **តិណ្ណោ**តិ កាមោឃំ តិណ្ណោ, ភវោឃំ តិណ្ណោ, ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណោ, អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណោ, សំសារបថំ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្តិណ្ណោ [និត្ថិណ្ណោ (ស្យា.)] អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ។ សោ វុត្ថវាសោ [វុដ្ឋវាសោ (ស្យា.) មហានិ. ៦] ចិណ្ណចរណោ គតទ្ធោ គតទិសោ គតកោដិកោ បាលិតព្រហ្មចរិយោ ឧត្តមទិដ្ឋិប្បត្តោ ភាវិតមគ្គោ, បហីនកិលេសោ បដិវិទ្ធាកុប្បោ សច្ឆិកតនិរោធោ ។ ទុក្ខំ តស្ស បរិញ្ញាតំ, សមុទយោ បហីនោ, មគ្គោ ភាវិតោ, និរោធោ សច្ឆិកតោ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិញ្ញាតំ, បហាតព្ពំ បហីនំ, ភាវេតព្ពំ ភាវិតំ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកតំ។ សោ ឧក្ខិត្តបលិឃោ សំកិណ្ណបរិក្ខោ អព្ពូឡ្ហេសិកោ និរគ្គឡោ អរិយោ បន្នទ្ធជោ បន្នភារោ វិសញ្ញុត្តោ បញ្ចង្គវិប្បហីនោ ឆឡង្គសមន្នាគតោ ឯការក្ខោ ចតុរាបស្សេនោ បនុណ្ណបច្ចេកសច្ចោ [បណុន្នបច្ចេកសច្ចោ (ក.)] សមវយសដ្ឋេសនោ អនាវិលសង្កប្បោ បស្សទ្ធកាយសង្ខារោ សុវិមុត្តចិត្តោ សុវិមុត្តបញ្ញោ កេវលី វុសិតវា ឧត្តមបុរិសោ បរមបុរិសោ បរមបត្តិប្បត្តោ។ សោ នេវ អាចិនាតិ ន អបចិនាតិ, អបចិនិត្វា ឋិតោ។ នេវ បជហតិ ន ឧបាទិយតិ, បជហិត្វា ឋិតោ។ នេវ វិសិនេតិ ន ឧស្សិនេតិ, វិសិនេត្វា ឋិតោ។ នេវ វិធូបេតិ ន សន្ធូបេតិ, វិធូបេត្វា ឋិតោ។ អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ។ អសេក្ខេន សមាធិក្ខន្ធេន...បេ.... បញ្ញាក្ខន្ធេន... វិមុត្តិក្ខន្ធេន... វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេន សមន្នាគតត្តា ឋិតោ។ សច្ចំ សម្បដិបាទយិត្វា [បដិបាទយិត្វា (ស្យា.)] ឋិតោ។ ឯជំ សមតិក្កមិត្វា ឋិតោ។ កិលេសគ្គិំ បរិយាទិយិត្វា ឋិតោ។ អបរិគមនតាយ ឋិតោ។ កថំ [កដំ (ស្យា.) កាមសុត្តនិទ្ទេសដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] សមាទាយ ឋិតោ? វិមុត្តិបដិសេវនតាយ ឋិតោ ។ មេត្តាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ។ ករុណាយ ...បេ.... មុទិតាយ... ឧបេក្ខាយ បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ។ អច្ចន្តបារិសុទ្ធិយា ឋិតោ។ អតម្មយតាយ [អកម្មញ្ញតាយ (ស្យា.)] បារិសុទ្ធិយា ឋិតោ។ វិមុត្តត្តា ឋិតោ។ សន្តុស្សិតត្តា ឋិតោ។ ខន្ធបរិយន្តេ ឋិតោ។ ធាតុបរិយន្តេ ឋិតោ។ អាយតនបរិយន្តេ ឋិតោ។ គតិបរិយន្តេ ឋិតោ។ ឧបបត្តិបរិយន្តេ ឋិតោ។ បដិសន្ធិបរិយន្តេ ឋិតោ។ ភវបរិយន្តេ ឋិតោ។ សំសារបរិយន្តេ ឋិតោ។ វដ្ដបរិយន្តេ ឋិតោ។ អន្តិមភវេ ឋិតោ។ អន្តិមេ សមុស្សយេ ឋិតោ។ អន្តិមទេហធរោ អរហា។

> តស្សាយំ បច្ឆិមកោ ភវោ, ចរិមោយំ សមុស្សយោ;
> ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ។

តិណ្ណោ ច បារន្តិ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ សោ បារគតោ បារប្បត្តោ អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ តាណគតោ តាណប្បត្តោ លេណគតោ លេណប្បត្តោ សរណគតោ សរណប្បត្តោ អភយគតោ អភយប្បត្តោ អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ អមតគតោ អមតប្បត្តោ និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – តិណ្ណោ ច បារំ។

អខិលោតិ រាគោ ខិលោ, ទោសោ ខិលោ, មោហោ ខិលោ, កោធោ ខិលោ, ឧបនាហោ ខិលោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ខិលា។ យស្សេតេ ខិលា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា សោ វុច្ចតិ អខិលោ។ **អកង្ខោ**តិ ទុក្ខេ កង្ខា, ទុក្ខសមុទយេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ កង្ខា, បុព្ពន្តេ កង្ខា, អបរន្តេ កង្ខា, បុព្ពន្តាបរន្តេ កង្ខា, ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ កង្ខា, យា ឯវរូបា កង្ខា កង្ខាយនា កង្ខាយិតត្តំ វិមតិ វិចិកិច្ឆា ទ្វេឡ្ហកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ អនេកំសគ្គាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោគាហនា ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ។ យស្សេតេ កង្ខា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា សោ វុច្ចតិ អកង្ខោតិ – តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោ។ តេនាហ ភគវា –

> “យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ;
> អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារិ, តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោ”តិ។

២៩. វិទ្វា ច យោ វេទគូ នរោ ឥធ, ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជ;
សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។

វិទ្វា ច យោ វេទគូ នរោ ឥធាតិ។ **វិទ្វា**តិ វិជ្ជាគតោ ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **យោ**តិ យោ យាទិសោ…បេ…. មនុស្សោ វា។ **វេទគូ**តិ វេទា វុច្ចន្តិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ [ញាណំ…បេ…. សព្ពវេទមតិច្ច វេទគូ សោតិ។ (ស្យា.) បស្ស មហានិ. ៨១]។ តេហិ វេទេហិ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ តាណគតោ តាណប្បត្តោ លេណគតោ លេណប្បត្តោ សរណគតោ សរណប្បត្តោ អភយគតោ អភយប្បត្តោ អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ អមតគតោ អមតប្បត្តោ និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ វេទានំ វា អន្តគតោតិ វេទគូ, វេទេហិ វា អន្តគតោតិ វេទគូ, សត្តន្នំ វា ធម្មានំ វិទិតត្តា វេទគូ។ សក្កាយទិដ្ឋិ វិទិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា…បេ…. សីលព្ពតបរាមាសោ… រាគោ… ទោសោ… មោហោ… មានោ វិទិតោ ហោតិ។ វិទិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតី ជាតិជរាមរណិយា។

> វេទានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
> សមណានំ យានីធត្ថិ ព្រាហ្មណានំ;
> សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ, សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោ។

នរោតិ សត្តោ នរោ មានវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ [ជាតុ (ស្យា.)] ជន្តុ ឥន្ទគុ [ឥន្ទគូ (ស្យា.)] មនុជោ។ **ឥធា**តិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា…បេ…. ឥមស្មិំ មនុស្សលោកេតិ – វិទ្វា ច យោ វេទគូ នរោ ឥធ។

ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជាតិ។ **ភវាភវេ**តិ ភវាភវេ កម្មភវេ បុនព្ភវេ កាមភវេ, កម្មភវេ កាមភវេ បុនព្ភវេ រូបភវេ, កម្មភវេ រូបភវេ បុនព្ភវេ អរូបភវេ, កម្មភវេ អរូបភវេ បុនព្ភវេ បុនប្បុនភវេ, បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា។ **សង្គា**តិ សត្ត សង្គា – រាគសង្គោ, ទោសសង្គោ, មោហសង្គោ, មានសង្គោ, ទិដ្ឋិសង្គោ, កិលេសសង្គោ, ទុច្ចរិតសង្គោ។ **វិសជ្ជា**តិ សង្គេ វោសជ្ជេត្វា វា វិសជ្ជ។ អថ វា, សង្គេ ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា [មោចយិត្វា (ស្យា.)] វា វិសជ្ជ។ យថា យានំ វា វយ្ហំ វា រថំ វា សកដំ វា សន្ទមានិកំ វា សជ្ជំ វិសជ្ជំ ករោន្តិ វិកោបេន្តិ – ឯវមេវ តេ សង្គេ វោសជ្ជេត្វា វា វិសជ្ជ។ អថ វា, សង្គេ ពន្ធេ វិពន្ធេ អាពន្ធេ លគ្គេ លគ្គិតេ បលិពុទ្ធេ ពន្ធនេ ផោដយិត្វា វា វិសជ្ជាតិ – ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជ។

សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ…. ធម្មតណ្ហា… យស្សេសា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ វីតតណ្ហោ វិគតតណ្ហោ ចត្តតណ្ហោ វន្តតណ្ហោ មុត្តតណ្ហោ បហីនតណ្ហោ បដិនិស្សដ្ឋតណ្ហោ វីតរាគោ ចត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – សោ វីតតណ្ហោ។ **អនីឃោ**តិ រាគោ នីឃោ, ទោសោ នីឃោ, មោហោ នីឃោ, កោធោ នីឃោ, ឧបនាហោ នីឃោ…បេ…. សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា នីឃា។ យស្សេតេ នីឃា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ អនីឃោ។ **និរាសោ**តិ អាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យស្សេសា អាសា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិបស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, សោ វុច្ចតិ និរាសោ។ **ជាតី**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ…បេ…. អាយតនានំ បដិលាភោ។ **ជរា**តិ យា តេសំ តេសំ សត្តានំ …បេ…. ឥន្ទ្រិយានំ បរិបាកោ។ អយំ វុច្ចតិ ជរា។ **សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី**តិ យោ សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ ច និរាសោ ច, សោ ខោ ជាតិជរាមរណំ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយីតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

> “វិទ្វា ច យោ វេទគូ នរោ ឥធ, ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជ;
> សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា…បេ…. សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

មេត្តគូមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ចតុត្ថោ។

៥. ធោតកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៣០. **បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា ធោតកោ]**
វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហំ;
តវ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ បុច្ឆាមីតិ តិស្សោ បុច្ឆា – អទិដ្ឋជោតនា បុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្ទនា បុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនា បុច្ឆា…បេ… ឥមា តិស្សោ បុច្ឆា…បេ… និព្ពានបុច្ឆា។ **បុច្ឆាមិ តន្តិ** បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ, កថយស្សុ មេតិ – បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

ឥច្චាយស្មា ធោតកោតិ។ ឥច្ចាតិ បទសន្ធិ…បេ… **អាយស្មាតិ** បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ អាយស្មាតិ។ **ធោតកោតិ** តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ធោតកោ។

វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ កង្ខាមិ អភិកង្ខាមិ ឥច្ឆាមិ សាទិយាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ អភិជប្បាមិ។ **មហេសីតិ** កិំ មហេសិ ភគវា? មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ…បេ… កហំ នរាសភោតិ មហេសីតិ – វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហំ។

តវ សុត្វាន និគ្ឃោសន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វាតិ – តវ សុត្វាន និគ្ឃោសំ។

សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោតិ។ សិក្ខាតិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ… អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **និព្ពានមត្តនោតិ** អត្តនោ រាគស្ស និព្ពាបនាយ, ទោសស្ស និព្ពាបនាយ, មោហស្ស និព្ពាបនាយ, កោធស្ស និព្ពាបនាយ , ឧបនាហស្ស និព្ពាបនាយ…បេ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សមាយ ឧបសមាយ វូបសមាយ និព្ពាបនាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បស្សន្តោ សិក្ខេយ្យ, បច្ចវេក្ខន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ បទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សទ្ធាយ អធិមុច្ចន្តោ សិក្ខេយ្យ, វីរិយំ បគ្គណ្ហន្តោ សិក្ខេយ្យ, សតិំ ឧបដ្ឋបេន្តោ សិក្ខេយ្យ, ចិត្តំ សមាទហន្តោ សិក្ខេយ្យ, បញ្ញាយ បជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានន្តោ សិក្ខេយ្យ, បហាតព្ពំ បជហន្តោ សិក្ខេយ្យ, ភាវេតព្ពំ ភាវេន្តោ សិក្ខេយ្យ, សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ, អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ, [ឥច្ចាយស្មា ធោតកោ]
វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហំ;
តវ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ"តិ។

៣១. **តេនហាតប្បំ ករោហិ, [ធោតកាតិ ភគវា]**
ឥធេវ និបកោ សតោ;
ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។

តេនហាតប្បំ ករោហីតិ អាតប្បំ ករោហិ, ឧស្សាហំ ករោហិ, ឧស្សោឡ្ហិំ ករោហិ, ថាមំ ករោហិ, ធិតិំ ករោហិ, វីរិយំ ករោហិ, ឆន្ទំ ជនេហិ សញ្ជនេហិ ឧបដ្ឋបេហិ សមុដ្ឋបេហិ និព្ពត្តេហិ អភិនិព្ពត្តេហីតិ – តេនហាតប្បំ ករោហិ។

ធោតកាតិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ធោតកាតិ ភគវា។

ឥធេវ និបកោ សតោតិ។ ឥធាតិ ឥមិស្សា ទិដ្ឋិយា ឥមិស្សា ខន្តិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្មិំ អាទាយេ ឥមស្មិំ ធម្មេ ឥមស្មិំ វិនយេ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ ឥមស្មិំ បាវចនេ ឥមស្មិំ ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្មិំ សត្ថុសាសនេ ឥមស្មិំ

អត្តភាវេ ឥមស្មឹ មនុស្សលោកេ។ **និបកោ**តិ និបកោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ… សោ វុច្ចតិ សតោតិ – ឥធេវ និបកោ សតោ។

ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសន្តិ ឥតោ មយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គណ្ហិត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វាតិ – ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសំ។

សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោតិ។ **សិក្ខា**តិ តិស្សោ សិក្ខា – អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខា…បេ… អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខា។ **និព្ពានមត្តនោ**តិ អត្តនោ រាគស្ស និព្ពាបនាយ, ទោសស្ស និព្ពាបនាយ, មោហស្ស និព្ពាបនាយ, កោធស្ស និព្ពាបនាយ, ឧបនាហស្ស និព្ពាបនាយ…បេ… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សមាយ ឧបសមាយ វូបសមាយ និព្ពាបនាយ បដិនិស្សគ្គាយ បដិបស្សទ្ធិយា អធិសីលម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខេយ្យ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខេយ្យ។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ អាវជ្ជន្តោ សិក្ខេយ្យ, ជានន្តោ សិក្ខេយ្យ…បេ… សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោន្តោ សិក្ខេយ្យ, អាចរេយ្យ សមាចរេយ្យ សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។ តេនាហ ភគវា –

"តេនហាតប្បំ ករោហិ, [ធោតកាតិ ភគវា]
ឥធេវ និបកោ សតោ;
ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ"តិ។

៣២. **បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ, អកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានំ;**
តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខុ, បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហិ។

បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេតិ។ **ទេវា**តិ តយោ ទេវា – សម្មុតិទេវា, ឧបបត្តិទេវា, វិសុទ្ធិទេវា។ កតមេ សម្មុតិទេវា? សម្មុតិទេវា វុច្ចន្តិ រាជានោ ច រាជកុមារា ច ទេវិយោ ច។ ឥមេ វុច្ចន្តិ សម្មុតិទេវា។ កតមេ ឧបបត្តិទេវា? ឧបបត្តិទេវា វុច្ចន្តិ ចាតុមហារាជិកា ទេវា តាវតឹសា ទេវា យាមា ទេវា តុសិតា ទេវា និម្មានរតី ទេវា បរនិម្មិតវសវត្តី ទេវា ព្រហ្មកាយិកា ទេវា យេ ច ទេវា តទុត្តរិ [តត្រុបរិ (ស្យា.)]។ ឥមេ វុច្ចន្តិ ឧបបត្តិទេវា។ កតមេ វិសុទ្ធិទេវា? វិសុទ្ធិទេវា វុច្ចន្តិ តថាគតសាវកា អរហន្តោ ខីណាសវា យេ ច បច្ចេកពុទ្ធា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ វិសុទ្ធិទេវា។ ភគវា សម្មុតិទេវានញ្ច ឧបបត្តិទេវានញ្ច វិសុទ្ធិទេវានញ្ច ទេវោ ច អតិទេវោ ច ទេវាតិទេវោ ច សីហសីហោ នាគនាគោ គណិគណី មុនិមុនី រាជរាជា។ **បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ**តិ មនុស្សលោកេ ទេវំ បស្សាមិ អតិទេវំ បស្សាមិ ទេវាតិទេវំ បស្សាមិ ទក្ខាមិ ឱលោកេមិ និជ្ឈាយាមិ ឧបបរិក្ខាមីតិ – បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ។

អាកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានន្តិ។ **អកិញ្ចន**ន្តិ រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ, តេ កិញ្ចនា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, តស្មា ពុទ្ធោ អកិញ្ចនោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ ភគវា សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ – សក្កាយទិដ្ឋិ ពាហិតា ហោតិ, វិចិកិច្ឆា ពាហិតា ហោតិ, សីលព្ពតបរាមាសោ ពាហិតោ ហោតិ, រាគោ ពាហិតោ ហោតិ, ទោសោ ពាហិតោ ហោតិ, មោហោ ពាហិតោ ហោតិ, មានោ ពាហិតោ ហោតិ, ពាហិតាស្ស ហោន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។

ពាហិត្វា សព្ពបាបកានិ, [សភិយាតិ ភគវា]
វិមលោ សាធុសមាហិតោ ឋិតត្តោ;
សំសារមតិច្ច កេវលី សោ, អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មាតិ។

ឥរិយមានន្តិ ចរន្តំ វិហរន្តំ ឥរិយន្តំ វត្តេន្តំ បាលេន្តំ យបេន្តំ យាបេន្តន្តិ – អកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានំ។

តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខូតិ។ **ត**ន្តិ ភគវន្តំ ភណតិ។ **នមស្សាមី**តិ កាយេន វា នមស្សាមិ, វាចាយ វា នមស្សាមិ, ចិត្តេន វា នមស្សាមិ, អន្វត្ថបដិបត្តិយា វា នមស្សាមិ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា វា នមស្សាមិ សក្ករោមិ គរុំ ករោមិ មានេមិ បូជេមិ។ **សមន្តចក្ខូ**តិ សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។

"ន តស្ស អទ្ទិដ្ឋមិធត្ថិ [អទិដ្ឋមិធត្ថិ (ស្យា. ក.) មហានិ. ១៥៦] កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ, តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូ"តិ។

តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខុ។

បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហីតិ។ សក្កាតិ សក្កោ ភគវា សក្យកុលា បព្ពជិតោតិបិ សក្កោ។ អថ វា, អឌ្ឍោ [អទ្ធោ (ស្យា. ក.)] មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ តស្សិមានិ ធនានិ, សេយ្យថិទំ – សទ្ធាធនំ សីលធនំ ហិរិធនំ ឱត្តប្បធនំ សុតធនំ ចាគធនំ បញ្ញាធនំ សតិបដ្ឋានធនំ សម្មប្បធានធនំ ឥទ្ធិបាទធនំ ឥន្ទ្រិយធនំ ពលធនំ ពោជ្ឈង្គធនំ មគ្គធនំ ផលធនំ និព្ពានធនំ។ ឥមេហិ អនេកវិធេហិ ធនរតនេហិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ អថ វា, សក្កោ បហុ វិសវី អលមត្តោ សូរោ វីរោ វិក្កន្តោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិបិ សក្កោ ។ កថំកថា វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆា។ ទុក្ខេ កង្ខា, ទុក្ខសមុទយេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធេ កង្ខា, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ កង្ខា, បុព្ពន្តេ កង្ខា, អបរន្តេ កង្ខា, បុព្ពន្តាបរន្តេ កង្ខា, ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ កង្ខា។ យា ឯវរូបា កង្ខា កង្ខាយនា កង្ខាយិតត្តំ វិមតិ វិចិកិច្ឆា ទ្វេឡ្ហកំ ទ្វេធាបថោ សំសយោ អនេកំសគ្គាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោគាហនា ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ។ **បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហីតិ** មុញ្ច មំ បមុញ្ច មំ មោចេហិ មំ បមោចេហិ មំ ឧទ្ធរ មំ សមុទ្ធរ មំ វុដ្ឋាបេហិ មំ កថំកថាសល្លតោតិ – បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ, អកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានំ;
> តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខុ, បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហី”តិ។

៣៣. នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ, កថំកថី ធោតក កញ្ចិ លោកេ;
ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អាជានមានោ, ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសិ។

នាហំ សហិស្សាមិ [សមីហាមិ (ក.)] **បមោចនាយាតិ** នាហំ តំ សក្កោមិ មុញ្ចិតុំ បមុញ្ចិតុំ មោចេតុំ បមោចេតុំ ឧទ្ធរិតុំ សមុទ្ធរិតុំ ឧដ្ឋាបេតុំ សមុដ្ឋាបេតុំ កថំកថាសល្លតោតិ។ ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ។ អថ វា, ន ឦហាមិ ន សមីហាមិ ន ឧស្សហាមិ ន វាយមាមិ ន ឧស្សាហំ ករោមិ ន ឧស្សោឡ្ហឹ ករោមិ ន ថាមំ ករោមិ ន ធិតឹ ករោមិ ន វីរិយំ ករោមិ ន ឆន្ទំ ជនេមិ ន សញ្ជនេមិ ន និព្ពត្តេមិ ន អភិនិព្ពត្តេមិ អស្សទ្ធេ បុគ្គលេ អច្ឆន្ទិកេ កុសីតេ ហីនវីរិយេ អប្បដិបជ្ជមានេ ធម្មទេសនាយាតិ។ ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ។ អថ វា, នត្ថញ្ញោ កោចិ មោចេតា។ តេ យទិ មោចេយ្យុំ សកេន ថាមេន សកេន ពលេន សកេន វីរិយេន សកេន បរក្កមេន សកេន បុរិសថាមេន សកេន បុរិសពលេន សកេន បុរិសវីរិយេន សកេន បុរិសបរក្កមេន អត្តនា សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបជ្ជមានា មោចេយ្យុន្តិ។ ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សោ វត, ចុន្ទ, អត្តនា បលិបបលិបន្នោ បរំ បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ធរិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ សោ វត, ចុន្ទ, អត្តនា អទន្តោ អវិនីតោ អបរិនិព្ពុតោ បរំ ទមេស្សតិ វិនេស្សតិ បរិនិព្ពាបេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតីតិ។ ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> “អត្តនា ហិ [អត្តនាវ (ពហូសុ) ធ. ប. ១៦៥] កតំ បាបំ, អត្តនា សំកិលិស្សតិ;
> អត្តនា អកតំ បាបំ, អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ;
> សុទ្ធិ អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ, នាញ្ញោ អញ្ញំ វិសោធយេ”តិ។

ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “ឯវមេវ ខោ, ព្រាហ្មណ, តិដ្ឋតេវ និព្ពានំ តិដ្ឋតិ និព្ពានគាមិមគ្គោ តិដ្ឋាមហំ សមាទបេតា, អថ ច បន មម សាវកា មយា ឯវំ ឱវទិយមានា ឯវំ អនុសាសិយមានា អប្បេកច្ចេ អច្ចន្តនិដ្ឋំ និព្ពានំ អារាធេន្តិ ឯកច្ចេ នារាធេន្តីតិ។ ឯត្ថ ក្យាហំ, ព្រាហ្មណ ករោមិ? មគ្គក្ខាយី, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ។ មគ្គំ ពុទ្ធោ អាចិក្ខតិ។ អត្តនា បដិបជ្ជមានា មុច្ចេយ្យុន្តិ [មុញ្ចេយ្យុន្តិ (ស្យា.)]។ ឯវម្បិ នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ”។

កថំកថី ធោតក កញ្ចិ លោកេតិ កថំកថី បុគ្គលំ សកង្ខំ សខិលំ សទ្វេឡ្ហកំ សវិចិកិច្ឆំ។ **កញ្ចីតិ** កញ្ចិ ខត្តិយំ វា ព្រាហ្មណំ វា វេស្សំ វា សុទ្ទំ វា គហដ្ឋំ វា បព្ពជិតំ វា ទេវំ វា មនុស្សំ វា។ **លោកេតិ** អបាយលោកេ…បេ.… អាយតនលោកេតិ – កថំកថី ធោតក កញ្ចិ លោកេ។

ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អាជានមានោតិ ធម្មំ សេដ្ឋំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **សេដ្ឋ**ន្តិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ធម្មំ អាជានមានោ វិជានមានោ បដិវិជានមានោ បដិវិជ្ឈមានោតិ – ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អាជានមានោ។

ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសីតិ ឯវំ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរេយ្យាសិ ឧត្តរេយ្យាសិ បតរេយ្យាសិ សមតិក្កមេយ្យាសិ វីតិវត្តេយ្យាសីតិ – ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសិ។ តេនាហ ភគវា –

> “នាហំ សហិស្សាមិ បមោចនាយ, កថំកថី ធោតក កញ្ចិ លោកេ;
> ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អាជានមានោ, ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសី”តិ។

៣៤. **អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោ, វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;**
យថាហំ អាកាសោវ [អាកាសោ ច (ស្យា.)] **អព្យាបជ្ជមានោ** [អព្យាបជ្ឈមានោ (ស្យា.)], **ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យំ។**

អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោតិ អនុសាស ព្រហ្មេ អនុគ្គណ្ហ ព្រហ្មេ អនុកម្ប ព្រហ្មេតិ – អនុសាស ព្រហ្មេ។ **ករុណាយមានោ**តិ ករុណាយមានោ អនុទយមានោ [អនុទ្ទយមានោ (ពហូសុ)] អនុរក្ខមានោ អនុគ្គណ្ហមានោ អនុកម្បមានោតិ – អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោ។

វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញន្តិ វិវេកធម្មំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **យមហំ វិជញ្ញ**ន្តិ យមហំ ជានេយ្យំ អាជានេយ្យំ វិជានេយ្យំ បដិវិជានេយ្យំ បដិវិជ្ឈេយ្យំ អធិគច្ឆេយ្យំ ផស្សេយ្យំ សច្ឆិករេយ្យន្តិ – វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ។

យថាហំ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោតិ យថា អាកាសោ ន បជ្ជតិ ន គណ្ហតិ [នត្ថិ... ស្យា. ... បោត្ថកេ] ន ពជ្ឈតិ ន បលិពជ្ឈតិ, ឯវំ អបជ្ជមានោ អគណ្ហមានោ អពជ្ឈមានោ អបលិពជ្ឈមានោតិ – ឯវម្បិ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ។ យថា អាកាសោ ន រជ្ជតិ លាខាយ វា ហលិទ្ទិយា [ហលិទ្ទេន (ស្យា.)] វា នីលិយា [នីលេន (ស្យា.)] វា មញ្ជេដ្ឋាយ វា ឯវំ អរជ្ជមានោ អទុស្សមានោ អមុយ្ហមានោ អកិលិស្សមានោតិ [អកិលិយមានោ (ស្យា.)] – ឯវម្បិ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ។ យថា អាកាសោ ន កុប្បតិ ន ព្យាបជ្ជតិ ន បតិលីយតិ [បតិដ្ឋីយតិ (ក.)] ន បដិហញ្ញតិ, ឯវំ អកុប្បមានោ អព្យាបជ្ជមានោ អប្បតិលីយមានោ អប្បដិហញ្ញមានោ អប្បដិហតមានោតិ – ឯវម្បិ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ។

ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យន្តិ។ **ឥធេវ សន្តោ**តិ ឥធេវ សន្តោ ឥធេវ សមានោ ឥធេវ និសិន្នោ សមានោ ឥមស្មិំយេវ អាសនេ និសិន្នោ សមានោ ឥមិស្សាយេវ បរិសាយ និសិន្នោ សមានោតិ, ឯវម្បិ – ឥធេវ សន្តោ។ អថ វា, ឥធេវ សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិប្បស្សទ្ធោតិ, ឯវម្បិ – ឥធេវ សន្តោ។ **អសិតោ**តិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហានិស្សយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ... តណ្ហានិស្សយំ បហាយ ទិដ្ឋិនិស្សយំ បដិនិស្សជ្ជិត្វា ចក្ខុំ អនិស្សិតោ, សោតំ អនិស្សិតោ, ឃានំ អនិស្សិតោ, ជិវ្ហំ អនិស្សិតោ, កាយំ អនិស្សិតោ, មនំ អនិស្សិតោ, រូបេ... សទ្ទេ... គន្ធេ ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... ធម្មេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ [ទិដ្ឋំ, សុតំ, មុតំ, វិញ្ញាតំ, សព្ពេ។ មហានិ. ៨៦ បស្សិតព្ពំ] ធម្មេ អសិតោ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ [និស្សដ្ឋោ (ស្យា.)] វិប្បមុត្តោ វិសំយុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា។ **ចរេយ្យ**ន្តិ ចរេយ្យំ វិហរេយ្យំ ឥរិយេយ្យំ វត្តេយ្យំ យបេយ្យំ យាបេយ្យន្តិ – ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោ, វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
> យថាហំ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ, ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យ”ន្តិ។

៣៥. **កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តិំ, [ធោតកាតិ ភគវា]**
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។

កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តិន្តិ រាគស្ស សន្តឹ, ទោសស្ស សន្តឹ, មោហស្ស សន្តឹ, កោធស្ស សន្តឹ, ឧបនាហស្ស...បេ.... មក្ខស្ស... បឡាសស្ស... ឥស្សាយ... មច្ឆរិយស្ស... មាយាយ... សាឋេយ្យស្ស... ថម្ភស្ស... សារម្ភស្ស... មានស្ស... អតិមានស្ស... មទស្ស... បមាទស្ស... សព្ពកិលេសានំ... សព្ពទុច្ចរិតានំ... សព្ពទរថានំ... សព្ពបរិឡាហានំ... សព្ពសន្តាបានំ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តឹ ឧបសន្តឹ វូបសន្តឹ និព្ពុតឹ បដិប្បស្សទ្ធឹ កិត្តយិស្សាមិ បកិត្តយិស្សាមិ អាចិក្ខិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសិស្សាមីតិ – កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តឹ។

ធោតកាតិ ភគវាតិ។ **ធោតកា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ធោតកាតិ ភគវា។

ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហន្តិ។ **ទិដ្ឋេ ធម្មេ**តិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ញាតេ ធម្មេ តុលិតេ ធម្មេ តីរិតេ ធម្មេ វិភូតេ ធម្មេ វិភាវិតេ ធម្មេ សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ...បេ.... យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្មន្តិ ទិដ្ឋេ ធម្មេ ញាតេ ធម្មេ តុលិតេ ធម្មេ តីរិតេ ធម្មេ វិភាវិតេ ធម្មេ វិភូតេ ធម្មេតិ, ឯវម្បិ – ទិដ្ឋេ ធម្មេ...បេ....។ អថ វា, ទុក្ខេ ទិដ្ឋេ ទុក្ខំ កថយិស្សាមិ, សមុទយេ ទិដ្ឋេ សមុទយំ កថយិស្សាមិ, មគ្គេ ទិដ្ឋេ មគ្គំ កថយិស្សាមិ, និរោធេ ទិដ្ឋេ និរោធំ កថយិស្សាមីតិ, ឯវម្បិ – ទិដ្ឋេ ធម្មេ...បេ....។ អថ វា, សន្ទិដ្ឋិកំ អកាលិកំ ឯហិបស្សិកំ ឱបនេយ្យិកំ [ឱបនយិកំ (ស្យា. ក.)] បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហីតិ, ឯវម្បិ – ទិដ្ឋេ ធម្មេ។ **អនីតិហ**ន្តិ ន ឥតិហីតិហំ ន ឥតិកិរាយ ន បរម្បរាយ ន បិដកសម្បទាយ ន តក្កហេតុ ន នយហេតុ ន អាការបរិវិតក្កេន ន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា សាមំ សយមភិញ្ញាតំ អត្តបច្ចក្ខធម្មំ, តំ កថយិស្សាមីតិ – ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ។

យំ វិទិត្វា សតោ ចរន្តិ យំ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា; "សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា"តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា; "សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា"តិ...បេ.... "សព្ពេ ធម្មា អនត្តា"តិ...បេ.... "យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម"ន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ...បេ.... សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោតិ – យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ ។

តរេ លោកេ វិសត្តិកន្តិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា...បេ.... វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេ។ **តរេ លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា, លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ សតោ តរេយ្យ ឧត្តរេយ្យ បតរេយ្យ សមតិក្កមេយ្យ វីតិវត្តេយ្យាតិ – តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ ភគវា –

"កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តឹ, [ធោតកាតិ ភគវា]
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិក"ន្តិ។

៣៦. **តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ សន្តិមុត្តមំ;**
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។

តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមីតិ។ **ត**ន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ នន្ទាមិ អភិនន្ទាមិ មោទាមិ អនុមោទាមិ ឥច្ឆាមិ សាទិយាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ អភិជប្បាមីតិ – តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ។

មហេសិសន្តិមុត្តមន្តិ។ **មហេសី**តិ កឹ មហេសិ ភគវា? មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ, មហន្តំ សមាធិក្ខន្ធំ...បេ.... កហំ នរាសភោតិ មហេសិ។ **សន្តិមុត្តម**ន្តិ សន្តិ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **ឧត្តម**ន្តិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរន្តិ – មហេសិ សន្តិមុត្តមំ។

យំ វិទិត្វា សតោ ចរន្តិ យំ វិទិតំ កត្វា...បេ.... "សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា"តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា; "សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា"តិ... "សព្ពេ ធម្មា អនត្តា"តិ...បេ.... "យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម"ន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ...បេ.... សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ...បេ.... យាបេន្តោតិ – យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ។

តមេ លោកេ វិសត្តិកន្តិ។ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា...បេ.... វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ...បេ.... អាយតនលោកេ។ **តមេ លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា, លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ សតោ តរេយ្យំ ឧត្តរេយ្យំ...បេ.... វីតិវត្តេយ្យន្តិ – តមេ លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ សន្តិមុត្តមំ;
> យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

៣៧. **យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [ធោតកាតិ ភគវា]**
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ, ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហំ។

យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសីតិ យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ អាជានាសិ បដិវិជានាសិ បដិវិជ្ឈសីតិ – យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ។ **ធោតកាតិ ភគវា**តិ។ **ធោតកា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ធោតកាតិ ភគវា។

ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ។ **ឧទ្ធ**ន្តិ អនាគតំ; **អធោ**តិ អតីតំ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ បច្ចុប្បន្នំ។ **ឧទ្ធ**ន្តិ ទេវលោកោ; **អធោ**តិ អបាយលោកោ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ មនុស្សលោកោ។ អថ វា, **ឧទ្ធ**ន្តិ កុសលា ធម្មា; **អធោ**តិ អកុសលា ធម្មា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ អព្យាកតា ធម្មា។ **ឧទ្ធ**ន្តិ អរូបធាតុ; **អធោ**តិ កាមធាតុ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ រូបធាតុ។ **ឧទ្ធ**ន្តិ សុខា វេទនា; **អធោ**តិ ទុក្ខា វេទនា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ អទុក្ខមសុខា វេទនា។ **ឧទ្ធ**ន្តិ ឧទ្ធំ បាទតលា; **អធោ**តិ អធោ កេសមត្ថកា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ**តិ វេមជ្ឈេតិ – ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ។

ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេតិ សង្គោ ឯសោ លគ្គនំ ឯតំ ពន្ធនំ ឯតំ បលិពោធោ ឯសោតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ។

ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហន្តិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **ភវាភវាយា**តិ ភវាភវាយ កម្មភវាយ បុនព្ភវាយ កាមភវាយ, កម្មភវាយ កាមភវាយ បុនព្ភវាយ រូបភវាយ, កម្មភវាយ រូបភវាយ បុនព្ភវាយ អរូបភវាយ, កម្មភវាយ អរូបភវាយ បុនព្ភវាយ បុនប្បុនព្ភវាយ, បុនប្បុនគតិយា បុនប្បុនឧបបត្តិយា បុនប្បុនបដិសន្ធិយា បុនប្បុនអត្តភាវាភិនិព្ពត្តិយា តណ្ហំ មាកាសិ មា ជនេសិ មា សញ្ជនេសិ មា និព្ពត្តេសិ មាភិនិព្ពត្តេសិ, បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហន្តិ។ តេនាហ ភគវា –

> “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, [ធោតកាតិ ភគវា]
> ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
> ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ, ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហ”ន្តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ធោតកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ បញ្ចមោ។

៦. ឧបសីវមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៣៨. **ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ]**
អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុំ;
អារម្មណំ [អារមណំ (ក.)] **ព្រូហិ សមន្តចក្ខុ, យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យំ។**

ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃន្តិ។ **ឯកោ**តិ បុគ្គលោ វា មេ ទុតិយោ នត្ថិ, ធម្មោ វា មេ ទុតិយោ នត្ថិ, យំ វា បុគ្គលំ និស្សាយ ធម្មំ វា និស្សាយ មហន្តំ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរេយ្យំ ឧត្តរេយ្យំ បតរេយ្យំ សមតិក្កមេយ្យំ វីតិវត្តេយ្យន្តិ។ **សក្កា**តិ សក្កោ។ ភគវា សក្យកុលា បព្ពជិតោតិបិ សក្កោ។ អថ វា, អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ តស្សិមានិ ធនានិ, សេយ្យថិទំ – សទ្ធាធនំ សីលធនំ ហិរិធនំ ឱត្តប្បធនំ សុតធនំ

ចាគធនំ បញ្ញាធនំ សតិបដ្ឋានធនំ…បេ… និព្ពានធនំ។ ឥមេហិ អនេកេហិ ធនរតនេហិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ អថ វា, សក្កោ បហុ វិសវី អលមត្តោ សូរោ វីរោ វិក្កន្តោ អភីរូ អឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិបិ សក្កោតិ – ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃំ។

ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ…។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ…។ **ឧបសីវោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ… អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ។

អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុន្តិ។ **អនិស្សិតោ**តិ បុគ្គលំ វា អនិស្សិតោ ធម្មំ វា អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ ន ឧស្សហាមិ ន សក្កោមិ ន បដិពលោ មហន្តំ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរិតុំ ឧត្តរិតុំ បតរិតុំ សមតិក្កមិតុំ វីតិវត្តិតុន្តិ – អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុំ។

អារម្មណំ ព្រូហិ សមន្តចក្ខូតិ អារម្មណំ អាលម្ពណំ និស្សយំ ឧបនិស្សយំ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **សមន្តចក្ខូ**តិ សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ភគវា តេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។

> ន តស្ស អទិដ្ឋមិធត្ថិ កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
> សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ, តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូតិ។

អារម្មណំ ព្រូហិ សមន្តចក្ខុ។

យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យន្តិ។ **យំ និស្សិតោ**តិ យំ បុគ្គលំ វា និស្សិតោ ធម្មំ វា និស្សិតោ មហន្តំ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរេយ្យំ ឧត្តរេយ្យំ បតរេយ្យំ សមតិក្កមេយ្យំ វីតិវត្តេយ្យន្តិ – យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យំ ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ]
> អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុំ;
> អារម្មណំ ព្រូហិ សមន្តចក្ខុ, យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យ”ន្តិ។

៣៩. **អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]**
នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃំ;
កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហិ, តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្ស [រត្តមហាភិបស្ស (ស្យា.) បស្ស អភិធានគន្ថេ អព្យយវគ្គេ] **។**

អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមាតិ សោ ព្រាហ្មណោ បកតិយា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិំ លាភីយេវ និស្សយំ ន ជានាតិ – “អយំ មេ និស្សយោ”តិ។ តស្ស ភគវា និស្សយញ្ច អាចិក្ខតិ ឧត្តរិញ្ច និយ្យានបថំ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិំ សតោ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋហិត្វា តត្ថ ជាតេ ចិត្តចេតសិកេ ធម្មេ អនិច្ចតោ បេក្ខមានោ, ទុក្ខតោ…បេ… រោគតោ… គណ្ឌតោ… សល្លតោ… អឃតោ… អាពាធតោ… បរតោ… បលោកតោ… ឦតិតោ… ឧបទ្ទវតោ… ភយតោ… ឧបសគ្គតោ… ចលតោ… បភង្គុតោ… អទ្ធុវតោ… អតាណតោ… អលេណតោ… អសរណតោ… អសរណីភូតតោ… រិត្តតោ… តុច្ឆតោ… សុញ្ញតោ… អនត្តតោ… អាទីនវតោ… វិបរិណាមធម្មតោ… អសារកតោ… អឃមូលតោ… ភវតោ… វិភវតោ… សាសវតោ… សង្ខតតោ… មារាមិសតោ… ជាតិធម្មតោ… ជរាធម្មតោ… ព្យាធិធម្មតោ… មរណធម្មតោ… សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មតោ … សមុទយធម្មតោ… អត្ថង្គមតោ… អស្សាទតោ… អាទីនវតោ… និស្សរណតោ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោ។

សតិមាតិ យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ…បេ… សម្មាសតិ – អយំ វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ…បេ… សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ សតិមាតិ – អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមា។

ឧបសីវាតិ ភគវាតិ។ **ឧបសីវា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឧបសីវាតិ ភគវា។

នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃន្តិ នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ។ កឹការណា នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ? វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិំ សតោ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋហិត្វា តញ្ញេវ វិញ្ញាណំ អភាវេតិ, វិភាវេតិ, អន្តរធាបេតិ, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតិ។ តំការណា នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិំ និស្សាយ ឧបនិស្សាយ អាលម្ពណំ ករិត្វា កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ តរស្សុ ឧត្តរស្សុ បតរស្សុ សមតិក្កមស្សុ វីតិវត្តស្សូតិ – នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃំ។

កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហីតិ។ **កាមាតិ** ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា …បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **កាមេ បហាយាតិ** វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – កាមេ បហាយ។ **វិរតោ កថាហីតិ** កថំកថា វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆា។ ទុក្ខេ កង្ខា…បេ… ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ កថំកថាយ អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ឯវម្បិ វិរតោ កថាហិ…បេ… អថ វា, ទ្វត្តឹសាយ តិរច្ឆានកថាយ អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ ឯវម្បិ វិរតោ កថាហីតិ – កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហិ។

តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្សាតិ។ **តណ្ហាតិ** រូបតណ្ហា…បេ… ធម្មតណ្ហា។ **នត្តំ** វុច្ចតិ រត្តិ។ **អហោតិ** ទិវសោ។ រត្តិញ្ច ទិវា ច តណ្ហក្ខយំ រាគក្ខយំ ទោសក្ខយំ មោហក្ខយំ គតិក្ខយំ ឧបបត្តិក្ខយំ បដិសន្ធិក្ខយំ ភវក្ខយំ សំសារក្ខយំ វដ្ដក្ខយំ បស្ស អភិបស្ស ទក្ខ ឱលោកយ និជ្ឈាយ ឧបបរិក្ខាតិ – តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្ស។ តេនាហ ភគវា –

> “អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
> នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃំ;
> កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហិ, តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្សា”តិ។

៤០. **សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ]**
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ, តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយី។

សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោតិ។ **សព្ពេសូតិ** សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ សព្ពេសូតិ។ **កាមេសូតិ កាមាតិ** ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោតិ។ សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ វិក្ខម្ភនតោតិ – សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ។

ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោតិ។ **ឥច្ចាតិ** បទសន្ធិ…បេ…។ **អាយស្មាតិ** បិយវចនំ…បេ…។ **ឧបសីវោតិ** តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ… អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ។

អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញន្តិ។ ហេដ្ឋិមា ឆ សមាបត្តិយោ ហិត្វា ចជិត្វា បរិច្ចជិត្វា អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តិត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិំ និស្សិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ សមុបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោតិ – អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ។

សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោតិ សញ្ញាវិមោក្ខា វុច្ចន្តិ សត្ត សញ្ញាសមាបត្តិយោ។ តាសំ សញ្ញាសមាបត្តីនំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិវិមោក្ខោ [វិមោក្ខា (ក.) ឯវមញ្ញេសុ បទេសុ ពហុវចនេន] អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច វិសេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច, បរមេ អគ្គេ សេដ្ឋេ វិសេដ្ឋេ បាមោក្ខេ ឧត្តមេ បវរេ អធិមុត្តិវិមោក្ខេន អធិមុត្តោ តត្រាធិមុត្តោ តទធិមុត្តោ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោតិ – សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ។

តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយីតិ។ **តិដ្ឋេ នូតិ** សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា , “ឯវំ នុ ខោ, ននុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – តិដ្ឋេ នុ។ **តត្ថាតិ** អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ។ **អនានុយាយីតិ** អនានុយាយី អវិច្ចមានោ [អវេធមានោ (ស្យា.)] អវិគច្ឆមានោ អនន្តរធាយមានោ អបរិហាយមានោ…បេ…។ អថ វា, អរជ្ជមានោ អទុស្សមានោ អមុយ្ហមានោ អកិលិស្សមានោតិ – តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយី។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឥច្চាយស្មា ឧបសីវោ]
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ, តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយី”តិ។

៤១. **សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]**
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ, តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយី។

សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោតិ។ **សព្ពេសូ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ សព្ពេសូតិ។ **កាមេសូ**តិ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ**តិ សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ…បេ… បដិនិស្សដ្ឋរាគោ វិក្ខម្ភនតោតិ – សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ។

ឧបសីវាតិ ភគវាតិ។ **ឧបសីវា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឧបសីវាតិ ភគវា។

អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញន្តិ។ ហេដ្ឋិមា ឆ សមាបត្តិយោ ហិត្វា ចជិត្វា បរិច្ចជិត្វា អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តិត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិំ និស្សិតោ អល្លីនោ ឧបគតោ សមុបគតោ អជ្ឈោសិតោ អធិមុត្តោតិ – អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ។

សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោតិ សញ្ញាវិមោក្ខា វុច្ចន្តិ សត្ត សញ្ញាសមាបត្តិយោ។ តាសំ សញ្ញាសមាបត្តីនំ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិវិមោក្ខោ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច វិសេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ច, បរមេ អគ្គេ សេដ្ឋេ វិសេដ្ឋេ បាមោក្ខេ ឧត្តមេ បវរេ អធិមុត្តិវិមោក្ខេន អធិមុត្តោ តត្រាធិមុត្តោ តទធិមុត្តោ…បេ… តទធិបតេយ្យោតិ – សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ។

តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយីតិ។ **តិដ្ឋេយ្យា**តិ តិដ្ឋេយ្យ សដ្ឋិកប្បសហស្សានិ។ **តត្ថា**តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ។ **អនានុយាយី**តិ អនានុយាយី អវិច្ចមានោ អវិគច្ឆមានោ អនន្តរធាយមានោ អបរិហាយមានោ។ អថ វា, អរជ្ជមានោ អទុស្សមានោ អមុយ្ហមានោ អកិលិស្សមានោតិ – តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយី។ តេនាហ ភគវា –

“សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេធិមុត្តោ, តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយី”តិ។

៤២. **តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយី, បូគម្បិ វស្សានិ** [វស្សានំ (ស្យា. ក.)] **សមន្តចក្ខុ;**
តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្ស។

តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយីតិ សចេ សោ តិដ្ឋេយ្យ សដ្ឋិកប្បសហស្សានិ។ **តត្ថា**តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនេ។ **អនានុយាយី**តិ អនានុយាយី អវិច្ចមានោ អវិគច្ឆមានោ អនន្តរធាយមានោ អបរិហាយមានោ។ អថ វា, អរជ្ជមានោ អទុស្សមានោ អមុយ្ហមានោ អកិលិស្សមានោតិ – តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយី។

បូគម្បិ វស្សានិ សមន្តចក្ខូតិ។ **បូគម្បិ វស្សានី**តិ បូគម្បិ វស្សានិ ពហូនិ វស្សានិ [ពហុន្នំ វស្សានំ (ស្យា.)] ពហូនិ វស្សសតានិ ពហូនិ វស្សសហស្សានិ ពហូនិ វស្សសតសហស្សានិ ពហូនិ កប្បានិ ពហូនិ កប្បសតានិ ពហូនិ កប្បសហស្សានិ ពហូនិ កប្បសតសហស្សានិ។ **សមន្តចក្ខូ**តិ សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ…បេ… តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូតិ – បូគម្បិ វស្សានិ សមន្តចក្ខុ។

តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្សាតិ តត្ថេវ សោ សីតិភាវមនុប្បត្តោ និច្ចោ ធុវោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ សស្សតិសមំ តថេវ តិដ្ឋេយ្យ។ អថ វា, តស្ស វិញ្ញាណំ ចវេយ្យ ឧច្ឆិជ្ជេយ្យ នស្សេយ្យ វិនស្សេយ្យ ន ភវេយ្យាតិ បុនព្ភវបដិសន្ធិវិញ្ញាណំ និព្ពត្តេយ្យ កាមធាតុយា វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វាតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស សស្សតញ្ច ឧច្ឆេទញ្ច បុច្ឆតិ។ ឧទាហុ តត្ថេវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយេយ្យ ។ អថ វា, តស្ស វិញ្ញាណំ ចវេយ្យ បុន បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ និព្ពត្តេយ្យ កាមធាតុយា វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វាតិ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបបន្នស្ស បរិនិព្ពានញ្ច បដិសន្ធិញ្ច បុច្ឆតិ។ **តថាវិធស្សា**តិ តថាវិធស្ស

តាទិសស្ស តស្សណ្ឋិតស្ស តប្បការស្ស តប្បដិភាគស្ស អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបបន្នស្សាតិ – តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្ស។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយី, បូគម្បិ វស្សានិ សមន្តចក្ខុ;
តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្សា”តិ។

៤៣. **អច្ចិ យថា វាតវេគេន ខិត្តា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]**
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ;
ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ, អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ។

អច្ចិ យថា វាតវេគេន ខិត្តាតិ អច្ចិ វុច្ចតិ ជាលសិខា។ **វាតា**តិ បុរត្ថិមា វាតា បច្ឆិមា វាតា ឧត្តរា វាតា ទក្ខិណា វាតា សរជា វាតា អរជា វាតា សីតា វាតា ឧណ្ហា វាតា បរិត្តា វាតា អធិមត្តា វាតា [កាឡវាតា (ក.)] វេរម្ភវាតា បក្ខវាតា សុបណ្ណវាតា តាលបណ្ណវាតា វិធូបនវាតា។ **វាតវេគេន ខិត្តា**តិ វាតវេគេន ខិត្តា [ខិត្តំ (ស្យា.) ឯវមញ្ញេសុ បទេសុ និគ្គហីតន្តវសេន] ឧក្ខិត្តា នុន្នា បណុន្នា ខម្ភិតា វិក្ខម្ភិតាតិ – អច្ចិ យថា វាតវេគេន ខិត្តា។ **ឧបសីវាតិ ភគវា**តិ។ **ឧបសីវា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឧបសីវាតិ ភគវា។

អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខន្តិ។ **អត្ថំ បលេតី**តិ អត្ថំ បលេតិ, អត្ថំ គមេតិ, អត្ថំ គច្ឆតិ និរុជ្ឈតិ វូបសមតិ បដិប្បស្សម្ភតិ។ **ន ឧបេតិ សង្ខ**ន្តិ សង្ខំ [អមុកំ នាម ទិសំ គតោតិ សង្ខំ (ស្យា.)] ន ឧបេតិ, ឧទ្ទេសំ ន ឧបេតិ, គណនំ ន ឧបេតិ, បណ្ណត្តិំ ន ឧបេតិ, “បុរត្ថិមំ វា ទិសំ គតា, បច្ឆិមំ វា ទិសំ គតា, ឧត្តរំ វា ទិសំ គតា, ទក្ខិណំ វា ទិសំ គតា ឧទ្ធំ វា គតា, អធោ វា គតា, តិរិយំ វា គតា, វិទិសំ វា គតា”តិ, សោ ហេតុ នត្ថិ, បច្ចយោ នត្ថិ, ការណំ នត្ថិ, យេន សង្ខំ គច្ឆេយ្យាតិ – អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ។

ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោតិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ …បេ…. សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **នាមកាយា វិមុត្តោ**តិ សោ មុនិ បកតិយា បុព្ពេវ រូបកាយា វិមុត្តោ។ តទង្គំ សមតិក្កមា [តទង្គំ សមតិក្កម្ម (ក.)] វិក្ខម្ភនប្បហានេន បហីនោ។ តស្ស មុនិនោ ភវន្តំ អាគម្ម ចត្តារោ អរិយមគ្គា បដិលទ្ធា ហោន្តិ។ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ បដិលទ្ធត្តា នាមកាយោ ច រូបកាយោ ច បរិញ្ញាតា ហោន្តិ។ នាមកាយស្ស ច រូបកាយស្ស ច បរិញ្ញាតត្តា នាមកាយា ច រូបកាយា ច មុត្តោ វិមុត្តោ សុវិមុត្តោ អច្ចន្តអនុបាទាវិមោក្ខេនាតិ – ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ។

អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខន្តិ។ **អត្ថំ បលេតី**តិ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយតិ។ **ន ឧបេតិ សង្ខ**ន្តិ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតោ សង្ខំ ន ឧបេតិ, ឧទ្ទេសំ ន ឧបេតិ, គណនំ ន ឧបេតិ, បណ្ណត្តិំ ន ឧបេតិ – ខត្តិយោតិ វា ព្រាហ្មណោតិ វា វេស្សោតិ វា សុទ្ទោតិ វា គហដ្ឋោតិ វា បព្ពជិតោតិ វា ទេវោតិ វា មនុស្សោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា។ សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ យេន សង្ខំ គច្ឆេយ្យាតិ – អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ។ តេនាហ ភគវា –

“អច្ចិ យថា វាតវេគេន ខិត្តា, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ;
ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ, អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខ”ន្តិ។

៤៤. **អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថិ, ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោ;**
តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថីតិ សោ អត្ថង្គតោ ឧទាហុ នត្ថិ សោ និរុទ្ធោ ឧច្ឆិន្នោ វិនដ្ឋោតិ – អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថិ។

ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោតិ ឧទាហុ និច្ចោ ធុវោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ សស្សតិសមំ តថេវ តិដ្ឋេយ្យាតិ – ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោ។

តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហីតិ។ **ត**ន្តិ យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមិ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ…. សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **សាធុ វិយាករោហី**តិ សាធុ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ

បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ។

តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោតិ តថា ហិ តេ វិទិតោ តុលិតោ តីរិតោ វិភូតោ វិភាវិតោ ឯស ធម្មោតិ – តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថិ, ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោ;
តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”តិ។

៤៥. អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថិ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថិ;
សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមូហតេសុ, សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេ។

អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថីតិ អត្ថង្គតស្ស អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតស្ស រូបបមាណំ នត្ថិ, វេទនាបមាណំ នត្ថិ, សញ្ញាបមាណំ នត្ថិ, សង្ខារបមាណំ នត្ថិ, វិញ្ញាណបមាណំ នត្ថិ, ន អត្ថិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិប្បស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍន្តិ – អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថិ។ **ឧបសីវាតិ ភគវា**តិ **ឧបសីវា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ ***ភគវា***តិ គារវាធិវចន មេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឧបសីវាតិ ភគវា។

យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថីតិ យេន តំ រាគេន [យេន រាគេន (ស្យា. ក.) មហានិ. ៩៤] វទេយ្យុំ, យេន ទោសេន វទេយ្យុំ, យេន មោហេន វទេយ្យុំ, យេន មានេន វទេយ្យុំ, យាយ ទិដ្ឋិយា វទេយ្យុំ, យេន ឧទ្ធច្ចេន វទេយ្យុំ, យាយ វិចិកិច្ឆាយ វទេយ្យុំ, យេហិ អនុសយេហិ វទេយ្យុំ – រត្តោតិ វា ទុដ្ឋោតិ វា មូឡ្ហោតិ វា វិនិពទ្ធោតិ វា បរាមដ្ឋោតិ វា វិក្ខេបគតោតិ វា អនិដ្ឋង្គតោតិ [អនិដ្ឋាគតោតិ (ក.)] វា ថាមគតោតិ វា, តេ អភិសង្ខារា បហីនា។ អភិសង្ខារានំ បហីនត្តា គតិយា យេន តំ វទេយ្យុំ – នេរយិកោតិ វា តិរច្ឆានយោនិកោតិ វា បេត្តិវិសយិកោតិ វា មនុស្សោតិ វា ទេវោតិ វា រូបីតិ វា អរូបីតិ វា សញ្ញីតិ វា អសញ្ញីតិ វា នេវសញ្ញីនាសញ្ញីតិ វា, សោ ហេតុ នត្ថិ បច្ចយោ នត្ថិ ការណំ នត្ថិ យេន វទេយ្យុំ កថេយ្យុំ ភណេយ្យុំ ទីបេយ្យុំ វោហរេយ្យុន្តិ – យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថិ។

សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមូហតេសូតិ សព្ពេសុ ធម្មេសុ សព្ពេសុ ខន្ធេសុ សព្ពេសុ អាយតនេសុ សព្ពាសុ ធាតូសុ សព្ពាសុ គតីសុ សព្ពាសុ ឧបបត្តីសុ សព្ពាសុ បដិសន្ធីសុ សព្ពេសុ ភវេសុ សព្ពេសុ សំសារេសុ សព្ពេសុ វដ្ដេសុ ឩហតេសុ សមូហតេសុ ឧទ្ធតេសុ សមុទ្ធតេសុ ឧប្បាដិតេសុ សមុប្បាដិតេសុ បហីនេសុ សមុច្ឆិន្នេសុ វូបសន្តេសុ បដិប្បស្សទ្ធេសុ អភព្ពុប្បត្តិកេសុ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍេសូតិ – សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមូហតេសុ។

សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេតិ វាទបថា វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ តស្ស វាទា ច វាទបថា ច អធិវចនានិ ច អធិវចនបថា ច និរុត្តិ ច និរុត្តិបថា ច បញ្ញត្តិ ច បញ្ញត្តិបថា ច ឩហតា សមូហតា ឧទ្ធតា សមុទ្ធតា ឧប្បាដិតា សមុប្បាដិតា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេ។ តេនាហ ភគវា –

“អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថិ, [ឧបសីវាតិ ភគវា]
យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថិ;
សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមូហតេសុ, សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេ”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា យេ តេ ព្រាហ្មណេន សទ្ធឹ...បេ.... បញ្ជលិកោ នមស្សមានោ និសិន្នោ ហោតិ – សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ឧបសីវមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ឆដ្ឋោ។

៧. នន្ទមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៤៦. សន្តិ លោកេ មុនយោ, [ឥច្චាយស្មា នន្ទោ]
ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសុ;
ញាណូបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តិ, ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្នំ [ជីវិកេនូបបន្នំ (ស្យា.)] ។

សន្តិ លោកេ មុនយោតិ។ **សន្តី**តិ សន្តិ សំវិជ្ជន្តិ អត្ថិ ឧបលព្ភន្តិ។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ…. អាយតនលោកេ។ **មុនយោ**តិ មុនិនាមកា អាជីវកា និគណ្ឋា ជដិលា តាបសា ។ (ទេវា លោកេ មុនយោតិ សញ្ជានន្តិ, ន ច តេ មុនយោ) [( ) ឯត្ថន្តរេ បាឋោ នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ] តិ។ សន្តិ លោកេ មុនយោ។ **ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ….។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ….។ **នន្ទោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ…. អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ។

ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសូតិ។ **ជនា**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **វទន្តី**តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ។ **តយិទំ កថំសូ**តិ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសុ។

ញាណូបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តីតិ ។ អដ្ឋ សមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា ឧបេតំ សមុបេតំ ឧបាគតំ សមុបាគតំ ឧបបន្នំ សមុបបន្នំ សមន្នាគតំ មុនី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ញាណូបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តិ។

ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្នន្តិ ឧទាហុ អនេកវិវិធអតិបរមទុក្ករការិកលូខជីវិតានុយោគេន ឧបេតំ សមុបេតំ ឧបាគតំ សមុបាគតំ ឧបបន្នំ សមុបបន្នំ សមន្នាគតំ មុនី វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្នំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“សន្តិ លោកេ មុនយោ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]
ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសុ;
ញាណូបបន្នំ មុនិ នោ វទន្តិ, ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្ន”ន្តិ។

៤៧. **ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន,**
មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តិ;
វិសេនិកត្វា [វិសេនីកត្វា (ក.) មហានិ. ៦៨] **អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមិ។**

ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេនាតិ។ **ន ទិដ្ឋិយា**តិ ន ទិដ្ឋសុទ្ធិយា។ **ន សុតិយា**តិ ន សុតសុទ្ធិយា។ **ន ញាណេនា**តិ នបិ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន នបិ បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន នបិ មិច្ឆាញាណេនាតិ – ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន។

មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តីតិ។ **កុសលា**តិ យេ តេ ខន្ធកុសលា ធាតុកុសលា អាយតនកុសលា បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា សតិបដ្ឋានកុសលា សម្មប្បធានកុសលា ឥទ្ធិបាទកុសលា ឥន្ទ្រិយកុសលា ពលកុសលា ពោជ្ឈង្គកុសលា មគ្គកុសលា ផលកុសលា និព្ពានកុសលា ទិដ្ឋសុទ្ធិយា វា សុតសុទ្ធិយា វា អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា មិច្ឆាញាណេន វា ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា ឧបេតំ សមុបេតំ ឧបាគតំ សមុបាគតំ ឧបបន្នំ សមុបបន្នំ សមន្នាគតំ មុនី ន វទន្តិ ន កថេន្តិ ន ភណន្តិ ន ទីបយន្តិ ន វោហរន្តីតិ – មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តិ។

វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមីតិ សេនា វុច្ចតិ មារសេនា, កាយទុច្ចរិតំ មារសេនា, វចីទុច្ចរិតំ មារសេនា, មនោទុច្ចរិតំ មារសេនា, រាគោ មារសេនា, ទោសោ មារសេនា, មោហោ មារសេនា, កោធោ…បេ…. ឧបនាហោ… មក្ខោ… បឡាសោ… ឥស្សា… មច្ឆរិយំ… មាយា… សាឋេយ្យំ… ថម្ភោ… សារម្ភោ… មានោ… អតិមានោ… មទោ… បមាទោ… សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា មារសេនា។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“កាមា តេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អរតិ វុច្ចតិ;
តតិយា ខុប្បិបាសា តេ, ចតុត្ថី តណ្ហា បវុច្ចតិ។

“បញ្ចមំ ថិនមិទ្ធំ តេ, ឆដ្ឋា ភីរូ បវុច្ចតិ;
សត្តមី វិចិកិច្ឆា តេ, មក្ខោ ថម្ភោ តេ អដ្ឋមោ;
លាភោ សិលោកោ សក្ការោ, មិច្ឆាលទ្ធោ ច យោ យសោ។

“យោ ចត្តានំ សមុក្កំសេ, បរេ ច អវជានាតិ;

ឯសា នមុចិ តេ សេនា [ឯសា តេ នមុចិ សេនា (ស្យា. ក.) សុ. និ. ៤៤១], កណ្ហស្សាភិប្បហារិនី;
ន នំ អសូរោ ជិនាតិ, ជេត្វា ច លភតេ សុខ”ន្តិ។

យតោ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សព្ពា ច មារសេនា សព្ពេ ច បដិសេនិករា [វិសេនីកត្វា (ក.) មហានិ. ៦៨] កិលេសា ជិតា ច បរាជិតា ច ភគ្គា វិប្បលុគ្គា [វិប្បលុគ្គតា (ស្យា.) បស្ស មហានិ. ២៨] បរម្មុខា, តេន វុច្ចន្តិ វិសេនិកត្វា។ **អនីឃា**តិ រាគោ នីឃោ, ទោសោ នីឃោ, មោហោ នីឃោ, កោធោ នីឃោ, ឧបនាហោ នីឃោ…បេ. … សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា នីឃា។ យេសំ ឯតេ នីឃា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា តេ វុច្ចន្តិ អនីឃា។ **និរាសា**តិ អាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ យេសំ ឯសា អាសា តណ្ហា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា, តេ វុច្ចន្តិ និរាសា អរហន្តោ ខីណាសវា។ **វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមី**តិ យេ តេ វិសេនិកត្វាវ អនីឃា ច និរាសា ច ចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តិ, តេ លោកេ មុនយោតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

“ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តិ;
វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមី”តិ។

៤៨. **យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]**
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

កច្ចិស្សុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តា, អតារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **សមណា**តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បព្ពជ្ជូបគតា បរិព្ពាជកសមាបន្នា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកាតិ – យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ។ **ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ.…។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ.…។ **នន្ទោ**តិ។ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ.… អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ។

ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ ទិដ្ឋេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ ; សុតេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; ទិដ្ឋស្សុតេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ សីលេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; វតេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; សីលព្ពតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ អនេកវិធកោតូហលមង្គលេន [អនេកវិធវត្ត កុតូហលមង្គលេន (ស្យា.)] សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

កច្ចិសុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តាតិ។ **កច្ចិស្សុ**តិ សំសយបុច្ឆា វិមតិបុច្ឆា ទ្វេឡ្ហកបុច្ឆា អនេកំសបុច្ឆា, “ឯវំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កឹ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ”តិ – កច្ចិស្សុ។ **តេ**តិ ទិដ្ឋិគតិកា។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ.… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – កច្ចិស្សុ តេ ភគវា។ **តត្ថ យតា ចរន្តា**តិ។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **យតា**តិ យត្តា បដិយត្តា [យតា បដិយតា (ស្យា.)] គុត្តា គោបិតា រក្ខិតា សំវុតា។ **ចរន្តា**តិ ចរន្តា វិហរន្តា ឥរិយន្តា វត្តេន្តា បាលេន្តា យបេន្តា យាបេន្តាតិ – កច្ចិស្សុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តា។

អគារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិសាតិ ជាតិជរាមរណំ អតរិសុ ឧត្តរិសុ បតរិសុ សមតិក្កមីសុ វីតិវត្តីសុ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ – មារិសាតិ – អគារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆាមិ តន្តិ** បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ, កថយស្សុ មេតិ បុច្ឆាមិ តំ។ **ភគវា**តិ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]
> ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
> សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។
>
> “កច្ចិស្សុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តា,
> អតារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
> បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេត”ន្តិ។

៤៩. **យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]**
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ;
កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តិ, នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។

យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **សមណា**តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បព្ពជ្ជូបគតា បរិព្ពាជកសមាបន្នា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកាតិ – យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ។ **នន្ទាតិ ភគវា**តិ។ **នន្ទា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – នន្ទាតិ ភគវា។

ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ ទិដ្ឋេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; សុតេនបិ សុទ្ធិំ…បេ…. ទិដ្ឋស្សុតេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ សីលេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ ; វតេនបិ សុទ្ធិំ…បេ…. វោហរន្តិ; សីលព្ពតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ អនេកវិធកោតូហលមង្គលេន សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តីតិ។ **កិញ្ចាបី**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – កិញ្ចាបីតិ។ **តេ**តិ ទិដ្ឋិគតិកា។ **តត្ថា**តិ សកាយ ទិដ្ឋិយា សកាយ ខន្តិយា សកាយ រុចិយា សកាយ លទ្ធិយា។ **យតា**តិ យត្តា បដិយត្តា គុត្តា គោបិតា រក្ខិតា សំវុតា។ **ចរន្តី**តិ ចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តីតិ – កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តិ។

នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមីតិ ជាតិជរាមរណំ ន តរិំសុ ន ឧត្តរិំសុ ន បតរិំសុ ន សមតិក្កមីសុ ន វីតិវត្តីសុ, ជាតិជរាមរណា អនិក្ខន្តា អនិស្សដា អនតិក្កន្តា អសមតិក្កន្តា អវីតិវត្តា, អន្តោជាតិជរាមរណេ បរិវត្តេន្តិ, អន្តោសំសារបថេ បរិវត្តេន្តិ, ជាតិយា អនុគតា, ជរាយ អនុសដា, ព្យាធិនា អភិភូតា, មរណេន អព្ភាហតា អតាណា អលេណា អសរណា អសរណីភូតាតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

> “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]
> ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;

សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ;
កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តិ, នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

៥០. **យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]**
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

តេ ចេ មុនី ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ, អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ;
អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេតិ។ **យេ កេចី**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – យេ កេចីតិ។ **សមណា**តិ យេ កេចិ ឥតោ ពហិទ្ធា បព្ពជ្ជូបគតា បរិព្ពាជកសមាបន្នា។ **ព្រាហ្មណា**តិ យេ កេចិ ភោវាទិកាតិ – យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ។ **ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ… ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ។

ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ ទិដ្ឋេនបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; សុតេនាបិ សុទ្ធិំ…បេ… ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ សីលេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តិ; វតេនាបិ សុទ្ធិំ…បេ… វោហរន្តិ; សីលព្ពតេនាបិ សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ។

អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិន្តិ អនេកវិធកោតូហលមង្គលេន សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ វទន្តិ កថេន្តិ ភណន្តិ ទីបយន្តិ វោហរន្តីតិ – អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

តេ ចេ មុនី ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេតិ។ **តេ ចេ**តិ ទិដ្ឋិគតិកេ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ ។ **ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ**តិ កាមោឃំ ភវោឃំ ទិដ្ឋោឃំ អវិជ្ជោឃំ អតិណ្ណេ អនតិក្កន្តេ អសមតិក្កន្តេ អវីតិវត្តេ អន្តោជាតិជរាមរណេ បរិវត្តេន្តេ អន្តោសំសារបថេ បរិវត្តេន្តេ ជាតិយា អនុគតេ ជរាយ អនុសដេ ព្យាធិនា អភិភូតេ មរណេន អព្ភាហតេ អតាណេ អលេណេ អសរណេ អសរណីភូតេ។ **ព្រូសី**តិ ព្រូសិ អាចិក្ខសិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរសិ វិភជសិ ឧត្តានីករោសិ បកាសេសីតិ – តេ ចេ មុនី ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ។

អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិសាតិ អថ កោ ឯសោ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ជាតិជរាមរណំ អតរិ ឧត្តរិ បតរិ សមតិក្កមិ វីតិវត្តយិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស។

បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ។ **បុច្ឆាមិ ត**ន្តិ បុច្ឆាមិ តំ យាចាមិ តំ អជ្ឈេសាមិ តំ បសាទេមិ តំ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេត**ន្តិ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ]
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធិំ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធិំ។

តេ ចេ មុនី ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ, អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ;
អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេត”ន្តិ។

៥១. **នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]**
ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមិ;

យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ [អនាសវា យេ (ស្យា. ក.)] ;
តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ។

នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ, នន្ទាតិ ភគវា ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមីតិ នាហំ, នន្ទ, សព្ពេ សមណព្រាហ្មណា ជាតិជរាយ អាវុតា និវុតា ឱវុតា បិហិតា បដិច្ឆន្នា បដិកុជ្ជិតាតិ វទាមិ។ អត្ថិ តេ សមណព្រាហ្មណា យេសំ ជាតិ ច ជរាមរណញ្ច បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មាតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ នន្ទាតិ ភគវា ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមិ។

យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពន្តិ យេ សព្ពា ទិដ្ឋសុទ្ធិយោ បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា។ យេ សព្ពា សុតសុទ្ធិយោ បហាយ...បេ.... យេ សព្ពា មុតសុទ្ធិយោ បហាយ, យេ សព្ពា ទិដ្ឋសុតមុតសុទ្ធិយោ បហាយ យេ សព្ពា សីលសុទ្ធិយោ បហាយ, យេ សព្ពា វតសុទ្ធិយោ បហាយ, យេ សព្ពា សីលព្ពតសុទ្ធិយោ បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – យេ សីធ ទិដ្ឋំវ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពន្តិ អនេកវិធកោតូហលមង្គលេន សុទ្ធិំ វិសុទ្ធិំ បរិសុទ្ធិំ មុត្តិំ វិមុត្តិំ បរិមុត្តិំ បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ។

តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវា សេ, តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហំ បរិញ្ញាយា**តិ តណ្ហំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា – ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ, បហានបរិញ្ញាយ។ កតមា ញាតបរិញ្ញា? តណ្ហំ ជានាតិ [បជានាតិ (ស្យា.) បរិជានាតិ (ក.) មហានិ. ១៣] "អយំ រូបតណ្ហា, អយំ សទ្ទតណ្ហា, អយំ គន្ធតណ្ហា, អយំ រសតណ្ហា, អយំ ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា, អយំ ធម្មតណ្ហា"តិ ជានាតិ បស្សតិ – អយំ ញាតបរិញ្ញា។

កតមា តីរណបរិញ្ញា? ឯវំ ញាតំ កត្វា តណ្ហំ តីរេតិ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ...បេ.... និស្សរណតោ តីរេតិ – អយំ តីរណបរិញ្ញា។

កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា តណ្ហំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "យោ, ភិក្ខវេ, តណ្ហាយ ឆន្ទរាគោ តំ បជហថ។ ឯវំ សា តណ្ហា បហីនា ភវិស្សតិ ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា"។ អយំ បហានបរិញ្ញា។ **តណ្ហំ បរិញ្ញាយា**តិ តណ្ហំ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **អនាសវា**តិ ចត្តារោ អាសវា – កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ យេសំ ឥមេ អាសវា បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា, តេ វុច្ចន្តិ អនាសវា អរហន្តោ ខីណាសវា – តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវា។

តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមីតិ យេ តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវា, តេ កាមោឃំ តិណ្ណា ភវោឃំ តិណ្ណា ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណា អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណា សព្ពសំសារបថំ តិណ្ណា ឧត្តិណ្ណា និត្តិណ្ណា អតិក្កន្តា សមតិក្កន្តា វីតិវត្តាតិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ។ តេនាហ ភគវា –

"នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ, [នន្ទាតិ ភគវា]
ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមិ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមី"តិ។

៥២. **ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;**
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ។

ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោតិ។ **ឯត**ន្តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ នន្ទាមិ អភិនន្ទាមិ មោទាមិ អនុមោទាមិ ឥច្ឆាមិ សាទិយាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ អភិជប្បាមិ។ **មហេសិនោ**តិ កឹ មហេសិ ភគវា? មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ មហេសិ...បេ.... កហំ នរាសភោតិ មហេសីតិ – ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ។

សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកន្តិ។ **សុកិត្តិត**ន្តិ សុកិត្តិតំ សុអាចិក្ខិតំ [ស្វាចិក្ខិតំ (ក.)] សុទេសិតំ សុបញ្ញបិតំ សុបដ្ឋបិតំ សុវិវដំ សុវិភត្តំ សុឧត្តានីកតំ សុបកាសិតំ។ **គោតមនូបធីក**ន្តិ ឧបធី វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឧបធិប្បហានំ ឧបធិវូបសមំ ឧបធិនិស្សគ្គំ ឧបធិបដិប្បស្សទ្ធំ អមតំ និព្ពានន្តិ – សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ។

យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពន្តិ យេ សព្ពា ទិដ្ឋសុទ្ធិយោ បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា។ យេ សព្ពា សុតសុទ្ធិយោ...បេ.... យេ សព្ពា មុតសុទ្ធិយោ... យេ សព្ពា ទិដ្ឋសុតមុតសុទ្ធិយោ... យេ សព្ពា សីលសុទ្ធិយោ... យេ សព្ពា វតសុទ្ធិយោ... យេ សព្ពា សីលព្ពតសុទ្ធិយោ បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពន្តិ អនេកវិធកោតូហលមង្គលេន សុទ្ធី វិសុទ្ធី បរិសុទ្ធី មុត្តី វិមុត្តី បរិមុត្តី បហាយ ជហិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ។

តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ, អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហំ បរិញ្ញាយា**តិ តណ្ហំ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា – ញាតបរិញ្ញាយ, តីរណបរិញ្ញាយ [តិរណបរិញ្ញាយ (ស្យា.)], បហានបរិញ្ញាយ។ កតមា ញាតបរិញ្ញា ? តណ្ហំ ជានាតិ – អយំ រូបតណ្ហា, អយំ សទ្ទតណ្ហា, អយំ គន្ធតណ្ហា, អយំ រសតណ្ហា, អយំ ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា, អយំ ធម្មតណ្ហាតិ ជានាតិ បស្សតិ – អយំ ញាតបរិញ្ញា។

កតមា តីរណបរិញ្ញា? ឯវំ ញាតំ កត្វា តណ្ហំ តីរេតិ [តិរេតិ (ស្យា.)] អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ សល្លតោ អឃតោ អាពាធតោ បរតោ បលោកតោ ឦតិតោ ឧបទ្ទវតោ ភយតោ ឧបសគ្គតោ ចលតោ បភង្គុតោ អទ្ធុវតោ អតាណតោ អលេណតោ អសរណតោ អសរណីភូតតោ រិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោ អាទីនវតោ វិបរិណាមធម្មតោ អសារកតោ អឃមូលតោ វធកតោ វិភវតោ សាសវតោ សង្ខតតោ មារាមិសតោ ជាតិធម្មតោ ជរាធម្មតោ ព្យាធិធម្មតោ មរណធម្មតោ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសធម្មតោ សំកិលេសធម្មតោ សមុទយតោ អត្ថង្គមតោ អស្សាទតោ អាទីនវតោ និស្សរណតោ តីរេតិ – អយំ តីរណបរិញ្ញា។

កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯវំ តីរយិត្វា តណ្ហំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ – អយំ បហានបរិញ្ញា។

តណ្ហំ បរិញ្ញាយាតិ តណ្ហំ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិត្វា។ **អនាសវា**តិ ចត្តារោ អាសវា – កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ យេសំ ឥមេ អាសវា បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា, តេ វុច្ចន្តិ អនាសវា អរហន្តោ ខីណាសវា។ **តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ, អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណា**តិ។ **ព្រូមី**តិ យេ តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវា, អហម្បិ តេ កាមោឃំ តិណ្ណា ភវោឃំ តិណ្ណា ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណា អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណា សព្ពសំសារបថំ តិណ្ណា ឧត្តិណ្ណា និត្តិណ្ណា អតិក្កន្តា សមតិក្កន្តា វីតិវត្តាតិ ព្រូមិ វទាមិតិ – តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ, អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ។

អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;

អហម្បិ តេ ឱយតិណ្ណាតិ ព្រូមី’’តិ។

នន្ទមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ សត្តមោ។

៨. ហេមកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៥៣. **យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, [ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ]**
ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ, សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ;
សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ, នាហំ តត្ថ អភិរមឹ។

យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសូតិ យោ ច ពាវរី ព្រាហ្មណោ យេ ចញ្ញេ តស្ស អាចរិយា, តេ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ ខន្តឹ សកំ រុចឹ សកំ លទ្ធឹ សកំ អជ្ឈាសយំ សកំ អធិប្បាយំ ព្យាកំសុ អាចិក្ខឹសុ ទេសយឹសុ បញ្ញបឹសុ បដ្ឋបឹសុ វិវរិំសុ វិភជឹសុ ឧត្តានីអកំសុ បកាសេសុន្តិ – យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ។ **ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ.… បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ.…។ **ហេមកោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ.… អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ។

ហុរំ គោតមសាសនាតិ ហុរំ គោតមសាសនា បរំ គោតមសាសនា បុរេ គោតមសាសនា បឋមតរំ គោតមសាសនា ពុទ្ធសាសនា ជិនសាសនា តថាគតសាសនា [តថាគតសាសនា ទេវសាសនា (ក.)] អរហន្តសាសនាតិ – ហុរំ គោតមសាសនា។

ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតីតិ ឯវំ កិរ អាសិ, ឯវំ កិរ ភវិស្សតីតិ – ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ។

សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហន្តិ សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ ឥតិកិរាយ បរំបរាយ បិដកសម្បទាយ តក្កហេតុ នយហេតុ អាការបរិវិតក្កេន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា ន សាមំ សយមភិញ្ញាតំ ន អត្តបច្ចក្ខធម្មំ កថយឹសូតិ – សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ។

សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនន្តិ សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ វិតក្កវឌ្ឍនំ សង្កប្បវឌ្ឍនំ កាមវិតក្កវឌ្ឍនំ ព្យាបាទវិតក្កវឌ្ឍនំ វិហឹសាវិតក្កវឌ្ឍនំ ញាតិវិតក្កវឌ្ឍនំ ជនបទវិតក្កវឌ្ឍនំ អមរាវិតក្កវឌ្ឍនំ បរានុទយតាបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនំ លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនំ អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនន្តិ – សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ។

នាហំ តត្ថ អភិរមិន្តិ នាហំ តត្ថ អភិរមឹ ន វិន្ទឹ នាធិគច្ឆឹ ន បដិលភិន្តិ – នាហំ តត្ថ អភិរមឹ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, [ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ]
ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ, សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ;
សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ, នាហំ តត្ថ អភិរមិ’’ន្តិ។

៥៤. **ត្វញ្ច មេ ធម្មមក្ខាហិ, តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនិ;**
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។

ត្វញ្ច មេ ធម្មមក្ខាហីតិ។ **ត្វ**ន្តិ ភគវន្តំ ភណតិ។ **ធម្មមក្ខាហី**តិ។ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អក្ខាហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – ត្វញ្ច មេ ធម្មមក្ខាហិ។

តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនីតិ។ **តណ្ហា**តិ – រូបតណ្ហា…បេ.… ធម្មតណ្ហា។ តណ្ហានិគ្ឃាតនំ តណ្ហាបហានំ តណ្ហាវូបសមំ តណ្ហាបដិនិស្សគ្គំ តណ្ហាបដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានំ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ.… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនីតិ – តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនិ។

យំ វិទិត្វា សតោ ចរន្តិ យំ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ…បេ.… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ វិទិតំ កត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ.… សោ វុច្ចតិ សតោ។ **ចរ**ន្តិ ចរន្តោ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោតិ – យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ។

តរេ លោកេ វិសត្តិកន្តិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា…បេ.… វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេ ខន្ធលោកេ ធាតុលោកេ អាយតនលោកេ។ **តរេ លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ សតោ តរេយ្យំ ឧត្តរេយ្យំ បតរេយ្យំ សមតិក្កមេយ្យំ វីតិវត្តេយ្យន្តិ – តរេ លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “កិត្តយ មេ ធម្មមក្ខាហិ, តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនិ;
> យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

៥៥. **ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ, បិយរូបេសុ ហេមក;**
ឆន្ទរាគវិនោទនំ, និព្ពានបទមច្ចុតំ។

ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសូតិ។ **ទិដ្ឋ**ន្តិ ចក្ខុនា ទិដ្ឋំ; **សុត**ន្តិ សោតេន សុតំ; **មុត**ន្តិ ឃានេន ឃាយិតំ ជិវ្ហាយ សាយិតំ កាយេន ផុដ្ឋំ; **វិញ្ញាត**ន្តិ មនសា វិញ្ញាតន្តិ – ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ។

បិយរូបេសុ ហេមកាតិ កិញ្ច លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ? ចក្ខុ [ចក្ខុំ (ស្យា. ក.)] លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, សោតំ លោកេ…បេ.… ឃានំ លោកេ… ជិវ្ហា លោកេ… កាយោ លោកេ… មនោ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; រូបា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, សទ្ទា លោកេ… គន្ធា លោកេ… រសា លោកេ… ផោដ្ឋព្ពា លោកេ… ធម្មា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; ចក្ខុវិញ្ញាណំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, សោតវិញ្ញាណំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ឃានវិញ្ញាណំ លោកេ… ជិវ្ហាវិញ្ញាណំ លោកេ… កាយវិញ្ញាណំ លោកេ… មនោវិញ្ញាណំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ចក្ខុសម្ផស្សោ លោកេ… សោតសម្ផស្សោ លោកេ… ឃានសម្ផស្សោ លោកេ… ជិវ្ហាសម្ផស្សោ លោកេ… កាយសម្ផស្សោ លោកេ… មនោសម្ផស្សោ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; ចក្ខុសម្ផស្សជា វេទនា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ… សោតសម្ផស្សជា វេទនា… ឃានសម្ផស្សជា វេទនា… ជិវ្ហាសម្ផស្សជា វេទនា… កាយសម្ផស្សជា វេទនា… មនោសម្ផស្សជា វេទនា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; រូបសញ្ញា លោកេ… សទ្ទសញ្ញា លោកេ… គន្ធសញ្ញា លោកេ… រសសញ្ញា លោកេ… ផោដ្ឋព្ពសញ្ញា លោកេ… ធម្មសញ្ញា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, រូបសញ្ចេតនា លោកេ… សទ្ទសញ្ចេតនា លោកេ… គន្ធសញ្ចេតនា លោកេ… រសសញ្ចេតនា លោកេ… ផោដ្ឋព្ពសញ្ចេតនា លោកេ… ធម្មសញ្ចេតនា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; រូបតណ្ហា លោកេ… សទ្ទតណ្ហា លោកេ… គន្ធតណ្ហា លោកេ… រសតណ្ហា លោកេ … ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា លោកេ… ធម្មតណ្ហា លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; រូបវិតក្កោ លោកេ… សទ្ទវិតក្កោ លោកេ… គន្ធវិតក្កោ លោកេ… រសវិតក្កោ លោកេ… ផោដ្ឋព្ពវិតក្កោ លោកេ… ធម្មវិតក្កោ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ; រូបវិចារោ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, សទ្ទវិចារោ លោកេ… គន្ធវិចារោ លោកេ… រសវិចារោ លោកេ… ផោដ្ឋព្ពវិចារោ លោកេ… ធម្មវិចារោ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបន្តិ – បិយរូបេសុ ហេមក។

ឆន្ទរាគវិនោទនន្តិ។ **ឆន្ទរាគោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមសិនេហោ កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ **ឆន្ទរាគវិនោទន**ន្តិ ឆន្ទរាគប្បហានំ ឆន្ទរាគវូបសមំ ឆន្ទរាគបដិនិស្សគ្គំ ឆន្ទរាគបដិប្បស្សទ្ធំ អមតំ និព្ពានន្តិ – ឆន្ទរាគវិនោទនំ។

និព្ពានបទមច្ចុតន្តិ និព្ពានបទំ តាណបទំ លេណបទំ សរណបទំ អភយបទំ។ **អច្ចុត**ន្តិ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្មន្តិ – និព្ពានបទមច្ចុតំ។ តេនាហ ភគវា –

> “ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ, បិយរូបេសុ ហេមក;
> ឆន្ទរាគវិនោទនំ, និព្ពានបទមច្ចុត”ន្តិ។

៥៦. **ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;**

ឧបសន្តា ច តេ សទា, តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិកំ។

ឯតទញ្ញាយ យេ សតាតិ។ **ឯត**ន្តិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **អញ្ញាយា**តិ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ… “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **យេ**តិ អរហន្តោ ខីណាសវា។ **សតា**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតា – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវិតត្តា សតា…បេ.… តេ វុច្ចន្តិ សតាតិ – ឯតទញ្ញាយ យេ សតា។

ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតាតិ។ **ទិដ្ឋធម្មា**តិ ទិដ្ឋធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ទិដ្ឋធម្មា…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ទិដ្ឋធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ **អភិនិព្ពុតា**តិ រាគស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតា, ទោសស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតា, មោហស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតា, កោធស្ស…បេ.… ឧបនាហស្ស… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា និជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិប្បស្សទ្ធត្តា សន្តា ឧបសន្តា វូបសន្តា និព្ពុតា បដិប្បស្សទ្ធាតិ – ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា។

ឧបសន្តា ច តេ សទាតិ។ **ឧបសន្តា**តិ រាគស្ស ឧបសមិតត្តា និព្ពាបិតត្តា ឧបសន្តា…បេ.… ទោសស្ស… មោហស្ស… កោធស្ស… ឧបនាហស្ស…បេ.… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា និជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិប្បស្សទ្ធត្តា សន្តា ឧបសន្តា វូបសន្តា និព្ពុតា បដិប្បស្សទ្ធាតិ ឧបសន្តា។ **តេ**តិ អរហន្តោ ខីណាសវា។ **សទា**តិ សទា សព្ពកាលំ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ សតតំ សមិតំ អព្ពោកិណ្ណំ បោង្ខានុបោង្ខំ ឧទកូមិកជាតំ អវីចិសន្តតិសហិតំ ផស្សិតំ បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ បុរិមយាមំ មជ្ឈិមយាមំ បច្ឆិមយាមំ កាឡេ ជុណ្ហេ វស្សេ ហេមន្តេ គិម្ហេ បុរិមេ វយោខន្ធេ មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ បច្ឆិមេ វយោខន្ធេតិ – ឧបសន្តា ច តេ សទា។

តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិកន្តិ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **វិសត្តិកា**តិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា…បេ.… វិសដា វិត្ថតាតិ វិសត្តិកា។ **លោកេ**តិ អបាយលោកេ…បេ.… អាយតនលោកេ។ **តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិក**ន្តិ លោកេ វេសា វិសត្តិកា លោកេ វេតំ វិសត្តិកំ តិណ្ណា ឧត្តិណ្ណា និត្ថិណ្ណា អតិក្កន្តា សមតិក្កន្តា វីតិវត្តាតិ – តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិកំ។ តេនាហ ភគវា –

“ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ឧបសន្តា ច តេ សទា, តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា…បេ.… សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ហេមកមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ អដ្ឋមោ។

៩. តោទេយ្យមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៥៧. យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ, [ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ]
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ។

យស្មិំ កាមា ន វសន្តីតិ យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ ន សំវសន្តិ ន អាវសន្តិ ន បរិវសន្តីតិ – យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ។ **ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ.… បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ.…។ **តោទេយ្យោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ.… អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ។

តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតីតិ តណ្ហា យស្ស នត្ថិ ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ។

កថំកថា ច យោ តិណ្ណោតិ កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្ថិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ។

វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោតិ វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ កីសណ្ឋិតោ កឹបការោ កឹបដិភាគោ ឥច្ឆិតព្ពោតិ វិមោក្ខំ បុច្ឆតីតិ – វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“យស្មឹ កាមា ន វសន្តិ, [ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ]
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ”តិ។

៥៨. **យស្មឹ កាមា ន វសន្តិ, [តោទេយ្យាតិ ភគវា]**
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោ។

យស្មឹ កាមា ន វសន្តីតិ។ **យស្មិន្តិ** យស្មឹ បុគ្គលេ អរហន្តេ ខីណាសវេ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **យស្មឹ កាមា ន វសន្តី**តិ យស្មឹ កាមា ន វសន្តិ ន សំវសន្តិ ន អាវសន្តិ ន បរិវសន្តីតិ – យស្មឹ កាមា ន វសន្តិ។

តោទេយ្យាតិ ភគវាតិ។ **តោទេយ្យា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – តោទេយ្យាតិ ភគវា។

តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតីតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា។ **យស្សា**តិ អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតី**តិ តណ្ហា យស្ស នត្ថិ ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ។

កថំកថា ច យោ តិណ្ណោតិ កថំកថា វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆា។ ទុក្ខេ កង្ខា...បេ.... ឆម្ភិតត្តំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ។ **យោ**តិ យោ សោ អរហំ ខីណាសវោ។ **កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ**តិ កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្ថិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ។

វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោតិ នត្ថិ តស្ស អបរោ វិមោក្ខោ។ យេន វិមោក្ខេន វិមុច្ចេយ្យ វិមុត្តោ សោ។ កតំ តស្ស វិមោក្ខេន ករណីយន្តិ – វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោ។ តេនាហ ភគវា –

“យស្មឹ កាមា ន វសន្តិ, [តោទេយ្យាតិ ភគវា]
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោ”តិ។

៥៩. **និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បី;**
មុនឹ អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញំ, តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខុ។

និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោតិ និត្តណ្ហោ សោ, ឧទាហុ សតណ្ហោ រូបេ អាសីសតិ [អាសីសតិ (ស្យា.)], សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ... កុលំ... គណំ... អាវាសំ... លាភំ... យសំ... បសំសំ... សុខំ... ចីវរំ... បិណ្ឌបាតំ... សេនាសនំ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ... កាមធាតុំ ... រូបធាតុំ... អរូបធាតុំ... កាមភវំ... រូបភវំ... អរូបភវំ... សញ្ញាភវំ... អសញ្ញាភវំ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវំ... ឯកវោការភវំ... ចតុវោការភវំ... បញ្ចវោការភវំ... អតីតំ... អនាគតំ... បច្ចុប្បន្នំ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អាសីសតិ សាទិយតិ បត្ថេតិ បិហេតិ អភិជប្បតីតិ – និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ។

បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បីតិ។ **បញ្ញាណវា សោ**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **ឧទ បញ្ញកប្បី**តិ ឧទាហុ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា មិច្ឆាញាណេន វា តណ្ហាកប្បំ វា ទិដ្ឋិកប្បំ វា កប្បេតិ ជនេតិ សញ្ជនេតិ និព្ពត្តេតិ អភិនិព្ពត្តេតីតិ – បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បី។

មុនឹ អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញន្តិ។ **សក្កា**តិ សក្កោ ភគវា។ សក្យកុលា បព្ពជិតោតិបិ សក្កោ។ អថ វា, អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ តស្សិមានិ ធនានិ, សេយ្យថិទំ – សទ្ធាធនំ សីលធនំ ហិរិធនំ ឱត្តប្បធនំ សុតធនំ ចាគធនំ បញ្ញាធនំ សតិបដ្ឋានធនំ សម្មប្បធានធនំ ឥទ្ធិបាទធនំ ឥន្ទ្រិយធនំ ពលធនំ ពោជ្ឈង្គធនំ មគ្គធនំ ផលធនំ និព្ពានធនន្តិ។ តេហិ អនេកវិធេហិ ធនរតនេហិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ អថ

វា, បហុ វិសវី អលមត្តោ សូរោ វីរោ វិក្កន្តោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិបិ សក្កោ។ **មុនី អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញន្តិ** សក្ក យថាហំ មុនី ជានេយ្យំ អាជានេយ្យំ វិជានេយ្យំ បដិវិជានេយ្យំ បដិវិជ្ឈេយ្យន្តិ – មុនី អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញំ។

តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខូតិ។ **តន្តិ** យំ បុច្ឆាមិ យំ យាចាមិ យំ អជ្ឈេសាមិ យំ បសាទេមិ។ **វិយាចិក្ខា**តិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **សមន្តចក្ខូ**តិ សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ...បេ.... តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូតិ – តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខុ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បី;
មុនី អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញំ, តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខូ”តិ។

៦០. **និរាសសោ សោ ន ច អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បី;**
ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជាន, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ។

និរាសសោ សោ ន ច អាសសានោតិ និត្តណ្ហោ សោ។ ន សោ សតណ្ហោ រូបេ នាសីសតិ។ សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ នាសីសតិ ន គច្ឆតិ ន សាទិយតិ ន បត្ថេតិ ន បិហេតិ នាភិជប្បតីតិ – និរាសសោ សោ ន ច អាសសានោ។

បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បីតិ។ **បញ្ញាណវា**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **ន ច បញ្ញកប្បី**តិ អដ្ឋសមាបត្តិញាណេន វា បញ្ចាភិញ្ញាញាណេន វា មិច្ឆាញាណេន វា តណ្ហាកប្បំ វា ន កប្បេតិ ទិដ្ឋិកប្បំ វា ន កប្បេតិ ន ជនេតិ ន សញ្ជនេតិ ន និព្ពត្តេតិ នាភិនិព្ពត្តេតីតិ – បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បី។

ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជានាតិ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ...បេ.... សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជានា**តិ តោទេយ្យ, ឯវំ មុនី ជាន បដិជាន បដិវិជាន បដិវិជ្ឈាតិ – ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជាន។

អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តន្តិ។ **អកិញ្ចនន្តិ** រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ។ យស្សេតានិ [យស្សេតេ (ស្យា.)] កិញ្ចនានិ [កិញ្ចនា (ស្យា.)] បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិប្បស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ, សោ វុច្ចតិ អកិញ្ចនោ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **ភវា**តិ ទ្វេ ភវា – កម្មភវោ ច បដិសន្ធិកោ ច បុនព្ភវោ...បេ.... អយំ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ។

អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តន្តិ អកិញ្ចនំ បុគ្គលំ កាមេ ច ភវេ ច អសត្តំ អលគ្គំ អលគ្គិតំ អបលិពុទ្ធំ និក្ខន្តំ និស្សដំ វិប្បមុត្តំ វិសញ្ញុត្តំ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរន្តន្តិ – អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ។ តេនាហ ភគវា –

“និរាសសោ សោ ន ច អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បី;
ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនី វិជាន, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តន្តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

តោទេយ្យមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ នវមោ។

១០. កប្បមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៦១. **មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [ឥច្ចាយស្មា កប្បោ]**
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូហិ មារិស;
ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហិ, យថាយិទំ នាបរំ សិយា។

មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតន្តិ សរោ វុច្ចតិ សំសារោ អាគមនំ គមនំ គមនាគមនំ កាលំ គតិ ភវាភវោ ចុតិ ច ឧបបត្តិ ច និព្ពត្តិ ច ភេទោ ច ជាតិ ច ជរា ច មរណញ្ច។ សំសារស្ស បុរិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ, បច្ឆិមាបិ

កោដិ ន បញ្ញាយតិ; មជ្ឈេវ សំសារេ សត្តា ឋិតា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។

កថំ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ? ឯត្តកា ជាតិយោ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ , តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកា ជាតិកោដិយោ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ, ហេវំ នត្ថិ។ ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។

ឯត្តកានិ វស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកា វស្សកោដិយោ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សកោដិសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សកោដិសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ វស្សកោដិសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។

ឯត្តកានិ កប្បានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកា កប្បកោដិយោ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បកោដិសតានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បកោដិសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ កប្បកោដិសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិ, តតោ បរំ ន វត្តតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “អនមតគ្គោយំ, ភិក្ខវេ, សំសារោ, បុព្ពា កោដិ ន បញ្ញាយតិ អវិជ្ជានីវរណានំ សត្តានំ តណ្ហាសំយោជនានំ សន្ធាវតំ សំសរតំ។ ឯវំ ទីឃរត្តំ ខោ, ភិក្ខវេ, ទុក្ខំ បច្ចនុភូតំ តិព្ពំ បច្ចនុភូតំ ព្យសនំ បច្ចនុភូតំ, កដសី វឌ្ឍិតា [កដសីវឌ្ឍិតំ (ស្យា.) បស្ស សំ. និ. ២.១២៤]។ យាវញ្ចិទំ, ភិក្ខវេ, អលមេវ សព្ព សង្ខារេសុ និព្ពិន្ទិតុំ អលំ វិរជ្ជិតុំ អលំ វិមុច្ចិតុ”ន្តិ។ ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។

កថំ សំសារស្ស បច្ឆិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ? ឯត្តកា ជាតិយោ វដ្ដំ វត្តិស្សតិ, តតោ បរំ ន វត្តិស្សតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បច្ឆិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯត្តកានិ ជាតិសតានិ, ឯត្តកានិ ជាតិសហស្សានិ, ឯត្តកានិ ជាតិសតសហស្សានិ, ឯត្តកា ជាតិកោដិយោ, ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសតានិ, ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសហស្សានិ, ឯត្តកានិ ជាតិកោដិសតសហស្សានិ, ឯត្តកានិ វស្សានិ, ឯត្តកានិ វស្សសតានិ, ឯត្តកានិ វស្សសហស្សានិ, ឯត្តកានិ វស្សសតសហស្សានិ, ឯត្តកា វស្សកោដិយោ, ឯត្តកានិ វស្សកោដិសតានិ, ឯត្តកានិ វស្សកោដិសហស្សានិ, ឯត្តកានិ វស្សកោដិសតសហស្សានិ, ឯត្តកានិ កប្បានិ, ឯត្តកានិ កប្បសតានិ, ឯត្តកានិ កប្បសហស្សានិ, ឯត្តកានិ កប្បសតសហស្សានិ, ឯត្តកា កប្បកោដិយោ, ឯត្តកានិ កប្បកោដិសតានិ , ឯត្តកានិ កប្បកោដិសហស្សានិ, ឯត្តកានិ កប្បកោដិសតសហស្សានិ វដ្ដំ វត្តិស្សតិ, តតោ បរំ ន វត្តិស្សតីតិ ហេវំ នត្ថិ, ឯវម្បិ សំសារស្ស បច្ឆិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯវម្បិ សំសារស្ស បុរិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ, បច្ឆិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ, មជ្ឈេវ សំសារេ សត្តា ឋិតា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ។ **ឥច្ចាយស្មា កប្បោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ…បេ….។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ…បេ….។ **កប្បោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ…បេ…. អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា កប្បោ។

ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេតិ កាមោឃេ ភវោឃេ ទិដ្ឋោឃេ អវិជ្ជោឃេ ជាតេ សញ្ជាតេ និព្ពត្តេ អភិនិព្ពត្តេ បាតុភូតេ។ **មហព្ភយេ**តិ ជាតិភយេ ជរាភយេ ព្យាធិភយេ មរណភយេតិ – ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ។

ជរាមច្ចុបរេតានន្តិ ជរាយ ផុដ្ឋានំ បរេតានំ សមោហិតានំ សមន្នាគតានំ។ មច្ចុនា ផុដ្ឋានំ បរេតានំ សមោហិតានំ សមន្នាគតានំ, ជាតិយា អនុគតានំ ជរាយ អនុសដានំ ព្យាធិនា អភិភូតានំ មរណេន អព្ភាហតានំ អតាណានំ អលេណានំ អសរណានំ អសរណីភូតានន្តិ – ជរាមច្ចុបរេតានំ។

ទីបំ បព្រូហិ មារិសាតិ ទីបំ តាណំ លេណំ សរណំ គតី បរាយនំ [គតិបរាយនំ (ស្យា.) ឯវមុបរិបិ] ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **មារិសា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ មារិសាតិ – ទីបំ បព្រូហិ មារិស។

ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហីតិ។ **ត្វ**ន្តិ ភគវន្តំ ភណតិ។ **ទីបមក្ខាហី**តិ ទីបំ តាណំ លេណំ សរណំ គតី បរាយនំ អក្ខាហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហិ។

យថាយិទំ នាបរំ សិយាតិ យថយិទំ ទុក្ខំ ឥធេវ និរុជ្ឈេយ្យ វូបសមេយ្យ អត្ថំ គច្ឆេយ្យ បដិប្បស្សម្ភេយ្យ បុន បដិសន្ធិកំ ទុក្ខំ ន និព្ពត្តេយ្យ, កាមធាតុយា វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វា កាមភវេ វា រូបភវេ វា អរូបភវេ វា សញ្ញាភវេ វា អសញ្ញាភវេ វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ វា ឯកវោការភវេ វា ចតុវោការភវេ វា បញ្ចវោការភវេ វា បុនគតិយា វា ឧបបត្តិយា វា បដិសន្ធិយា វា ភវេ វា សំសារេ វា វដ្ដេ វា ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ។ ឥធេវ និរុជ្ឈេយ្យ វូបសមេយ្យ អត្ថំ គច្ឆេយ្យ បដិប្បស្សម្ភេយ្យាតិ – យថាយិទំ នាបរំ សិយា។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> "មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [ឥច្ចាយស្មា កប្បោ]
> ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
> ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូហិ មារិស;
> ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហិ, យថាយិទំ នាបរំ សិយា"តិ។

៦២. **មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [កប្បាតិ ភគវា]**
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេ។

មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតន្តិ សរោ វុច្ចតិ សំសារោ អាគមនំ គមនំ គមនាគមនំ កាលំ គតិ ភវាភវោ, ចុតិ ច ឧបបត្តិ ច និព្ពត្តិ ច ភេទោ ច ជាតិ ច ជរា ច មរណញ្ច។ សំសារស្ស បុរិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ, បច្ឆិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ មជ្ឈេវ សំសារេ សត្តា ឋិតា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តា។

កថំ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ...បេ.... ឯវំ សំសារស្ស បុរិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ កថំ សំសារស្ស បច្ឆិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ...បេ.... ឯវំ សំសារស្ស បច្ឆិមា កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ ឯវំ សំសារស្ស បុរិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ, បច្ឆិមាបិ កោដិ ន បញ្ញាយតិ។ មជ្ឈេវ សំសារេ សត្តា ឋិតា បតិដ្ឋិតា អល្លីនា ឧបគតា អជ្ឈោសិតា អធិមុត្តាតិ – មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ។ **កប្បាតិ ភគវា**តិ។ **កប្បា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – កប្បាតិ ភគវា។

ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេតិ កាមោឃេ ភវោឃេ ទិដ្ឋោឃេ អវិជ្ជោឃេ ជាតេ សញ្ជាតេ និព្ពត្តេ អភិនិព្ពត្តេ បាតុភូតេ។ **មហព្ភយេ**តិ ជាតិភយេ ជរាភយេ ព្យាធិភយេ មរណភយេតិ – ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ។

ជរាមច្ចុបរេតានន្តិ ជរាយ ផុដ្ឋានំ បរេតានំ សមោហិតានំ សមន្នាគតានំ, មច្ចុនា ផុដ្ឋានំ បរេតានំ សមោហិតានំ សមន្នាគតានំ ជាតិយា អនុគតានំ ជរាយ អនុសដានំ ព្យាធិនា អភិភូតានំ មរណេន អព្ភាហតានំ អតាណានំ អលេណានំ អសរណានំ អសរណីភូតានន្តិ – ជរាមច្ចុបរេតានំ។

ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេតិ ទីបំ តាណំ លេណំ សរណំ គតី បរាយនំ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេ។ តេនាហ ភគវា –

“មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, [កប្បាតិ ភគវា]
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេ”តិ។

៦៣. **អកិញ្ចនំ អនាទានំ, ឯតំ ទីបំ អនាបរំ;**
និព្ពានំ ឥតិ នំ ព្រូមិ, ជរាមច្ចុបរិក្ខយំ។

អកិញ្ចនំ អនាទានន្តិ។ **កិញ្ចន**ន្តិ – រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ; កិញ្ចនប្បហានំ កិញ្ចនវូបសមំ [កិញ្ចនវូបសមោ (ស្យា.) ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ] កិញ្ចនបដិនិស្សគ្គំ [កិញ្ចនបដិនិស្សគ្គោ (ស្យា.)] កិញ្ចនបដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – អកិញ្ចនំ។ **អនាទាន**ន្តិ អាទានំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ អាទានប្បហានំ អាទានវូបសមំ អាទានបដិនិស្សគ្គំ អាទានបដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – អកិញ្ចនំ អនាទានំ។

ឯតំ ទីបំ អនាបរន្តិ ឯតំ ទីបំ តាណំ លេណំ សរណំ គតិ បរាយនំ។ **អនាបរ**ន្តិ តម្ហា បរោ អញ្ញោ ទីបោ នត្ថិ។ អថ ខោ សោ ឯវ ទីបោ អគ្គោ ច សេដ្ឋោ ច វិសេដ្ឋោ ច បាមោក្ខោ ច ឧត្តមោ ច បវរោ ចាតិ – ឯតំ ទីបំ អនាបរំ។

និព្ពានំ ឥតិ នំ ព្រូមីតិ វានំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ វានប្បហានំ វានវូបសមំ វានបដិនិស្សគ្គំ វានបដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានំ។ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាមេតំ – ឥតីតិ។ **ព្រូមី**តិ ព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – និព្ពានំ ឥតិ នំ ព្រូមិ។

ជរាមច្ចុបរិក្ខយន្តិ ជរាមរណស្ស បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – ជរាមច្ចុបរិក្ខយំ។ តេនាហ ភគវា –

“អកិញ្ចនំ អនាទានំ, ឯតំ ទីបំ អនាបរំ;
និព្ពានំ ឥតិ នំ ព្រូមិ, ជរាមច្ចុបរិក្ខយ”ន្តិ។

៦៤. **ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;**
ន តេ មារវសានុគា, ន តេ មារស្ស បទ្ធគូ [បដ្ឋគូ (ស្យា. ក.)] ។

ឯតទញ្ញាយ យេ សតាតិ។ **ឯត**ន្តិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **អញ្ញាយា**តិ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា, “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **យេ**តិ អរហន្តោ ខីណាសវា។ **សតា**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតា – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តា [ភាវិតត្តា (ក.)] សតា…បេ.… តេ វុច្ចន្តិ សតាតិ – ឯតទញ្ញាយ យេ សតា។

ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតាតិ។ **ទិដ្ឋធម្មា**តិ ទិដ្ឋធម្មា ញាតធម្មា តុលិតធម្មា តីរិតធម្មា វិភូតធម្មា វិភាវិតធម្មា។ **អភិនិព្ពុតា**តិ រាគស្ស និព្ពាបិតត្តា និព្ពុតា, ទោសស្ស…បេ.… សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា វូបសមិតត្តា និជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា បដិប្បស្សទ្ធត្តា សន្តា ឧបសន្តា វូបសន្តា និព្ពុតា បដិប្បស្សទ្ធាតិ – ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា។

ន តេ មារវសានុគាតិ។ **មារោ**តិ យោ សោ មារោ កណ្ហោ អធិបតិ អន្តគូ នមុចិ បមត្តពន្ធុ។ **ន តេ មារវសានុគា**តិ ន តេ មារស្ស វសេ វត្តន្តិ, នាបិ មារោ តេសុ វសំ វត្តេតិ ។ តេ មារញ្ច មារបក្ខញ្ច មារបាសញ្ច មារពឡិសញ្ច [មារពលិសញ្ច (ក.)] មារាមិសញ្ច មារវិសយញ្ច មារនិវាសញ្ច មារគោចរញ្ច មារពន្ធនញ្ច អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វា ចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តីតិ – ន តេ មារវសានុគា។

ន តេ មារស្ស បទ្ធគូតិ ន តេ មារស្ស បទ្ធា បទ្ធចរា [បដ្ឋា បដ្ឋចរា (ស្យា. ក.)] បរិចារិកា សិយា; ពុទ្ធស្ស តេ ភគវតោ បទ្ធា បទ្ធចរា បរិចារិកា សិយាតិ – ន តេ មារស្ស បទ្ធគូ។ តេនាហ ភគវា –

“ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ន តេ មារវសានុគា, ន តេ មារស្ស បទ្ធគូ”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ... សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

កប្បមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ទសមោ។

១១. ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៦៥. **សុត្វានហំ វីរ អកាមកាមឹ, [ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណិ]**
ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមំ;
សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្ត, យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។

សុត្វានហំ វីរ អកាមកាមិន្តិ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារេត្វា ឧបលក្ខយិត្វា។ ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ...បេ... ពុទ្ធោ ភគវាតិ – សុត្វានហំ។ **វីរា**តិ វីរោ ភគវា។ វីរិយវាតិ វីរោ, បហូតិ វីរោ, វិសវីតិ វីរោ, អលមត្តោតិ វីរោ, សូរោតិ វីរោ, វិក្កន្តោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិ វីរោ។

វិរតោ ឥធ សព្ពបាបកេហិ, និរយទុក្ខំ អតិច្ច វីរិយវា [វីរិយវា (ស្យា.) សុ. និ. ៥៣៦] សោ;
សោ វីរិយវា បធានវា, វីរោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តាតិ។

សុត្វានហំ វីរ។ **អកាមកាមិ**ន្តិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ វត្ថុកាមា បរិញ្ញាតា, កិលេសកាមា បហីនា។ វត្ថុកាមានំ បរិញ្ញាតត្តា កិលេសកាមានំ បហីនត្តា ភគវា ន កាមេ កាមេតិ, ន កាមេ បត្ថេតិ, ន កាមេ បិហេតិ, ន កាមេ អភិជប្បតិ។ យេ កាមេ កាមេន្តិ, កាមេ បត្ថេន្តិ, កាមេ បិហេន្តិ, កាមេ អភិជប្បន្តិ, តេ កាមកាមិនោ រាគរាគិនោ សញ្ញាសញ្ញិនោ។ ភគវា ន កាមេ កាមេតិ, ន កាមេ បត្ថេតិ, ន កាមេ បិហេតិ, ន កាមេ អភិជប្បតិ។ តស្មា ពុទ្ធោ អកាមោ និក្កាមោ ចត្តកាមោ វន្តកាមោ មុត្តកាមោ បហីនកាមោ បដិនិស្សដ្ឋកាមោ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – សុត្វានហំ វីរ អមកាមកាមឹ។

ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណីតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ... បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ អាយស្មាតិ។ **ជតុកណ្ណី**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស គោត្តំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោតិ – ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណិ។

ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមន្តិ។ **ឱឃាតិគ**ន្តិ ឱឃាតិគំ ឱឃំ អតិក្កន្តំ សមតិក្កន្តំ វីតិវត្តន្តិ – ឱឃាតិគំ។ **បុដ្ឋុ**ន្តិ បុដ្ឋុំ បុច្ឆិតុំ យាចិតុំ អជ្ឈេសិតុំ បសាទេតុំ។ **អកាមមាគម**ន្តិ អកាមំ បុដ្ឋុំ និក្កាមំ ចត្តកាមំ វន្តកាមំ មុត្តកាមំ បហីនកាមំ បដិនិស្សដ្ឋកាមំ វីតរាគំ វិគតរាគំ ចត្តរាគំ វន្តរាគំ មុត្តរាគំ បហីនរាគំ បដិនិស្សដ្ឋរាគំ អាគម្ហា អាគតម្ហា ឧបាគតម្ហា សម្បត្តម្ហា តយា សទ្ធឹ សមាគតម្ហាតិ – ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមំ។

សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្តាតិ។ **សន្តី**តិ ឯកេន អាការេន សន្តិបិ សន្តិបទម្បិ [សន្តិបទន្តិ (ក.)] តំយេវ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សន្តមេតំ បទំ, បណីតមេតំ បទំ, យទិទំ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពាន”ន្តិ។ អថាបរេនាការេន យេ ធម្មា សន្តាធិគមាយ សន្តិផុសនាយ សន្តិសច្ឆិកិរិយាយ សំវត្តន្តិ, សេយ្យថិទំ – ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ សន្តិបទា។ សន្តិបទំ តាណបទំ លេណបទំ សរណបទំ អភយបទំ អច្ចុតបទំ អមតបទំ និព្ពានបទំ ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **សហជនេត្តា**តិ នេត្តំ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ នេត្តញ្ច ជិនភាវោ ច ពោធិយា មូលេ អបុព្ពំ អចរិមំ ឯកស្មឹ ខណេ ឧប្បន្នោ, តស្មា ពុទ្ធោ សហជនេត្តោតិ – សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្ត។

យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេតន្តិ យថាតច្ឆំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ…បេ… និរោធោ និព្ពានំ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **ព្រូហិ មេតន្តិ** ព្រូហិ អាចិក្ខាហិ…បេ… បកាសេហីតិ – យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"សុត្វានហំ វីរ អកាមកាមឹ, [ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណិ]
ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមំ;
សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្ត, យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេត"ន្តិ។

៦៦. **ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតិ, អាទិច្ចោវ បថវឹ តេជី តេជសា;**
បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញោ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។

ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតីតិ។ ភគវាតិ គារវាធិវចនំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ។ **កាមាតិ** ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ ភគវា វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតិ។

អាទិច្ចោវ បថវឹ តេជី តេជសាតិ អាទិច្ចោ វុច្ចតិ សូរិយោ [សុរិយោ (ស្យា.)]។ បថវី វុច្ចតិ ជគតី [ជរា (ស្យា.)]។ យថា សូរិយោ តេជី តេជេន សមន្នាគតោ បថវឹ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា សន្តាបយិត្វា សព្ពំ អាកាសគតំ តមគតំ អភិវិហច្ច អន្ធការំ វិធមិត្វា អាលោកំ ទស្សយិត្វា អាកាសេ អន្តលិក្ខេ គគនបថេ [គមនបថេ (ស្យា.) អដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] គច្ឆតិ, ឯវមេវ ភគវា ញាណតេជី ញាណតេជេន សមន្នាគតោ សព្ពំ អភិសង្ខារសមុទយំ…បេ… កិលេសតមំ អវិជ្ជន្ធការំ វិធមិត្វា ញាណាលោកំ ទស្សេត្វា វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា កិលេសកាមេ បហាយ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – អាទិច្ចោវ បថវឹ តេជី តេជសា។

បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញោតិ អហមស្មិ បរិត្តបញ្ញោ ឱមកបញ្ញោ លាមកបញ្ញោ ឆតុក្កបញ្ញោ។ ត្វម្បិ មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ។ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោតិ – បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញោ។

អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញន្តិ។ ធម្មន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ…បេ… និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **យមហំ វិជញ្ញន្តិ** យមហំ ជានេយ្យំ អាជានេយ្យំ វិជានេយ្យំ បដិជានេយ្យំ បដិវិជ្ឈេយ្យំ អធិគច្ឆេយ្យំ ផស្សេយ្យំ សច្ឆិករេយ្យន្តិ – អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ។

ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានន្តិ ឥធេវ ជាតិជរាយ មរណស្ស បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតិ, អាទិច្ចោវ បថវឹ តេជី តេជសា;
បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញោ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហាន"ន្តិ។

៦៧. **កាមេសុ វិនយ គេធំ, [ជតុកណ្ណីតិ ភគវា]**
នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ;
ឧគ្គហិតំ និរត្តំ វា, មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចនំ។

កាមេសុ វិនយ គេធន្តិ។ កាមាតិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **គេធន្តិ** គេធោ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **កាមេសុ វិនយ គេធន្តិ** កាមេសុ គេធំ វិនយ បដិវិនយ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – កាមេសុ វិនយ គេធំ។ **ជតុកណ្ណីតិ** ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ គោត្តេន អាលបតិ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ជតុកណ្ណីតិ ភគវា។

នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោតិ។ **នេក្ខម្ម**ន្តិ សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ សីលេសុ បរិបូរការិតំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតំ ភោជនេ មត្តញ្ញុតំ ជាគរិយានុយោគំ សតិសម្បជញ្ញំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ ខេមតោ តាណតោ លេណតោ សរណតោ សរណីភូតតោ អភយតោ អច្ចុតតោ អមតតោ និព្ពានតោ ទដ្ឋុំ បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ។

ឧគ្គហិតំ និរត្តំ វាតិ។ **ឧគ្គហិត**ន្តិ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន គហិតំ បរាមដ្ឋំ អភិនិវិដ្ឋំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តំ។ **និរត្តំ វា**តិ និរត្តំ វា មុញ្ចិតព្ពំ វិជហិតព្ពំ វិនោទិតព្ពំ ព្យន្តីកាតព្ពំ អនភាវំ គមេតព្ពន្តិ – ឧគ្គហិតំ និរត្តំ វា។

មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចនន្តិ រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ។ ឥទំ កិញ្ចនំ [ឥមេ កិញ្ចនា (ក.)] តុយ្ហំ មា វិជ្ជិត្ថ មា បវិជ្ជិត្ថ មា សំវិជ្ជិត្ថ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចនំ។ តេនាហ ភគវា –

> “កាមេសុ វិនយ គេធំ, [ជតុកណ្ណីតិ ភគវា]
> នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ;
> ឧគ្គហិតំ និរត្តំ វា, មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចន”ន្តិ។

៦៨. **យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;**
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហីតិ អតីតេ សង្ខារេ អារព្ភ យេ កិលេសា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ តេ កិលេសេ សោសេហិ វិសោសេហិ សុក្ខាបេហិ វិសុក្ខាបេហិ អពីជំ ករោហិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – ឯវម្បិ យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ។ អថ វា, យេ អតីតា កម្មាភិសង្ខារា អវិបក្កវិបាកា តេ កម្មាភិសង្ខារេ សោសេហិ វិសោសេហិ សុក្ខាបេហិ វិសុក្ខាបេហិ អពីជំ [អវីជំ (ស្យា.)] ករោហិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – ឯវម្បិ យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ។

បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនន្តិ បច្ឆា វុច្ចតិ អនាគតេ សង្ខារេ អារព្ភ រាគកិញ្ចនំ ទោសកិញ្ចនំ មោហកិញ្ចនំ មានកិញ្ចនំ ទិដ្ឋិកិញ្ចនំ កិលេសកិញ្ចនំ ទុច្ចរិតកិញ្ចនំ។ ឥទំ កិញ្ចនំ តុយ្ហំ មា អហុ មា អហោសិ មា ជនេសិ [មា ជនេហិ (ស្យា.) ឥថាវសេសេសុ ទ្វីសុ បទេសុបិ] មា សញ្ជនេសិ មាភិនិព្ពត្តេសិ បជហ វិនោទេហិ ព្យន្តីករោហិ អនភាវំ គមេហីតិ – បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ។

មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសីតិ មជ្ឈេ វុច្ចតិ បច្ចុប្បន្នំ រូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ។ បច្ចុប្បន្នេ សង្ខារេ តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន ន គហេស្សសិ ន គណ្ហិស្សសិ ន បរាមសិស្សសិ ន នន្ទិស្សសិ នាភិនន្ទិស្សសិ ន អជ្ឈោសិស្សសិ។ អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហិស្សសិ វិនោទេស្សសិ ព្យន្តីករិស្សសិ អនភាវំ គមេស្សសីតិ – មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ។

ឧបសន្តោ ចរិស្សសីតិ រាគស្ស ឧបសមិតត្តា ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ, ទោសស្ស…បេ…. សព្ពាកុសលាភិសង្ខារានំ សន្តត្តា សមិតត្តា ឧបសមិតត្តា វូបសមិតត្តា និជ្ឈាតត្តា និព្ពុតត្តា វិគតត្តា បដិប្បស្សទ្ធត្តា សន្តោ ឧបសន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិប្បស្សទ្ធោ ចរិស្សសិ វិហរិស្សសិ ឥរិយិស្សសិ វត្តិស្សសិ បាលេស្សសិ យបេស្សសិ យាបេស្សសីតិ – ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។ តេនាហ ភគវា –

> “យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
> មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី”តិ។

៦៩. **សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណ;**
អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តិ, យេហិ មច្ចុវសំ វជេ។

សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណាតិ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ សព្ពសោតិ។ **នាម**ន្តិ ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ **គេធោ** វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ…បេ…. អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។

សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណាតិ សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ វីតគេធស្ស វិគតគេធស្ស ចត្តគេធស្ស វន្តគេធស្ស មុត្តគេធស្ស បហីនគេធស្ស បដិនិស្សដ្ឋគេធស្ស វីតរាគស្ស វិគតរាគស្ស ចត្តរាគស្ស វន្តរាគស្ស មុត្តរាគស្ស បហីនរាគស្ស បដិនិស្សដ្ឋរាគស្សាតិ – សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណ។

អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តីតិ។ អាសវាតិ ចត្តារោ អាសវា – កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ **អស្សាតិ** អរហតោ ខីណាសវស្ស។ **ន វិជ្ជន្តីតិ** ឥមេ អាសវា តស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តិ។

យេហិ មច្ចុវសំ វជេតិ យេហិ អាសវេហិ មច្ចុនោ វា វសំ គច្ឆេយ្យ, មរណស្ស វា វសំ គច្ឆេយ្យ, មារបក្ខស្ស វា វសំ គច្ឆេយ្យ; តេ អាសវា តស្ស នត្ថិ ន សន្តិ ន សំវិជ្ជន្តិ នុបលព្ភន្តិ បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ – យេហិ មច្ចុវសំ វជេ។ តេនាហ ភគវា –

"សព្ពសោ នាមរូបស្មឹ, វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណ;
អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តិ, យេហិ មច្ចុវសំ វជេ"តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ឯកាទសមោ។

១២. ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៧០. **ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជំ, [ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោ]**
នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តំ;
កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធំ, សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ [អបគមិស្សន្តិ (ក.)] **ឥតោ។**

ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជន្តិ។ ឱកញ្ជហន្តិ រូបធាតុយា យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបាយុបាទានា [ឧបយុបាទានា (ក.)] ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា, តេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ ឱកញ្ជហោ។ វេទនាធាតុយា... បេ.... សញ្ញាធាតុយា... សង្ខារធាតុយា... វិញ្ញាណធាតុយា យោ ឆន្ទោ យោ រាគោ យា នន្ទី យា តណ្ហា យេ ឧបាយុបាទានា ចេតសោ អធិដ្ឋានាភិនិវេសានុសយា, តេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ ឱកញ្ជហោ។

តណ្ហច្ឆិទន្តិ។ តណ្ហាតិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ សា តណ្ហា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ឆិន្នា ឧច្ឆិន្នា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍា។ តស្មា ពុទ្ធោ តណ្ហច្ឆិទោ។ **អនេជោតិ** ឯជា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា ឯជា តណ្ហា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ ភគវា លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, អលាភេបិ ន ឥញ្ជតិ, យសេបិ ន ឥញ្ជតិ, អយសេបិ ន ឥញ្ជតិ, បសំសាយបិ ន ឥញ្ជតិ, និន្ទាយបិ ន ឥញ្ជតិ, សុខេបិ ន ឥញ្ជតិ, ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ ន ចលតិ ន វេធតិ ន បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ។ តស្មា ពុទ្ធោ អនេជោតិ – ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជំ។ **ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោតិ។ ឥច្ចាតិ** បទសន្ធិ...បេ.... **អាយស្មាតិ**, បិយវចនំ...បេ.... **ភទ្រាវុធោតិ** តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោ។

នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តន្តិ នន្ទី វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា នន្ទី សា តណ្ហា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ នន្ទិញ្ជហោ។ **ឱឃតិណ្ណន្តិ** ភគវា កាមោឃំ តិណ្ណោ ភវោឃំ តិណ្ណោ ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណោ អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណោ សព្ពសំសារបថំ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្តិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ។ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ។ **វិមុត្តន្តិ** ភគវតោ រាគា ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តំ, ទោសា ចិត្តំ... មោហា ចិត្តំ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ ចិត្តំ មុត្តំ វិមុត្តំ សុវិមុត្តន្តិ – នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តំ។

កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធន្តិ។ កប្បាតិ ទ្វេ កប្បា – តណ្ហាកប្បោ ច ទិដ្ឋិកប្បោ ច…បេ…. អយំ តណ្ហាកប្បោ…បេ…. អយំ ទិដ្ឋិកប្បោ។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ តណ្ហាកប្បោ បហីនោ ទិដ្ឋិកប្បោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាកប្បស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិកប្បស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា តស្មា ពុទ្ធោ កប្បញ្ជហោ ។ **អភិយាចេ**តិ យាចាមិ អភិយាចាមិ អជ្ឈេសាមិ សាទិយាមិ បត្ថយាមិ បិហយាមិ ជប្បាមិ អភិជប្បាមិ។ **សុមេធា** វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ…. អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា ឥមាយ មេធាយ បញ្ញាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា ពុទ្ធោ សុមេធោតិ – កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធំ។

សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោតិ។ **នាគស្សា**តិ នាគោ។ ភគវា អាគុំ ន ករោតីតិ នាគោ, ន គច្ឆតីតិ នាគោ, ន អាគច្ឆតីតិ នាគោ…បេ…. ឯវំ ភគវា ន គច្ឆតីតិ នាគោ។ **សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោ**តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វា ឥតោ អបនមិស្សន្តិ វជិស្សន្តិ បក្កមិស្សន្តិ ទិសាវិទិសំ គមិស្សន្តីតិ – សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជំ, [ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោ]
> នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តំ;
> កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធំ, សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោ”តិ។

៧១. **នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតា, តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានា;**
តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតាតិ។ **នានាជនា**តិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **ជនបទេហិ សង្គតា**តិ អង្គា ច មគធា ច កលិង្គា ច កាសិយា ច កោសលា ច វជ្ជិយា ច មល្លា ច ចេតិយម្ហា ច [ចេតិយម្ហា ច សាគរម្ហា ច (ស្យា.)] វំសា ច កុរុម្ហា ច បញ្ចាលា ច មច្ឆា ច សុរសេនា ច អស្សកា ច អវន្តិយា ច យោនា [យោនកា (ក.) មហានិ. ៥៥] ច កម្ពោជា ច។ **សង្គតា**តិ សង្គតា សមាគតា សមោហិតា សន្និបតិតាតិ – នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតា។

តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានាតិ។ **វីរា**តិ វីរោ។ ភគវា វីរិយវាតិ វីរោ, បហូតិ វីរោ, វិសវីតិ វីរោ, អលមត្តោតិ វីរោ, វិគតលោមហំសោតិបិ វីរោ។

> វិរតោ ឥធ សព្ពបាបកេហិ, និរយទុក្ខំ អតិច្ច វីរិយវា សោ;
> សោ វីរិយវា បធានវា, វីរោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តាតិ។

តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានាតិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ។ **អភិកង្ខមានា**តិ អភិកង្ខមានា ឥច្ឆមានា សាទិយមានា បត្ថយមានា បិហយមានា អភិជប្បមានាតិ – តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានា។

តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហីតិ។ **តេសន្តិ** តេសំ ខត្តិយានំ ព្រាហ្មណានំ វេស្សានំ សុទ្ទានំ គហដ្ឋានំ បព្ពជិតានំ ទេវានំ មនុស្សានំ។ **តុវន្តិ** ភគវន្តំ ភណតិ។ **សាធុ វិយាករោហី**តិ សាធុ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហិ។

តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោតិ តថា ហិ តេ វិទិតោ តុលិតោ តីរិតោ វិភូតោ វិភាវិតោ ឯស ធម្មោតិ – តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតា, តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានា;
> តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”តិ។

៧២. **អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពំ, [ភទ្រាវុធាតិ ភគវា]**
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តិ, តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុំ។

អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពន្តិ អាទានតណ្ហំ វុច្ចតិ រូបតណ្ហា…បេ…. អាទានតណ្ហាតិ កឹការណា វុច្ចតិ អាទានតណ្ហា? តាយ តណ្ហាយ រូបំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ វេទនំ…បេ…. សញ្ញំ…

សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតឹ… ឧបបត្តឹ… បដិសន្ធឹ… ភវំ… សំសារំ… វដ្ដំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ តំការណា វុច្ចតិ អាទានតណ្ហា។ **អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពន្តិ** សព្ពំ អាទានតណ្ហំ វិនយេយ្យ បដិវិនយេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពំ។ **ភទ្រាវុធាតិ ភគវាតិ**។ **ភទ្រាវុធាតិ** ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវាតិ** គារវាធិវចនមេតំ…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ភទ្រាវុធាតិ ភគវា។

ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ។ **ឧទ្ធន្តិ** អនាគតំ; **អធោតិ** អតីតំ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** បច្ចុប្បន្នំ។ **ឧទ្ធន្តិ** ទេវលោកោ; **អធោតិ** និរយលោកោ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** មនុស្សលោកោ។ អថ វា, **ឧទ្ធន្តិ** កុសលា ធម្មា; **អធោតិ** អកុសលា ធម្មា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** អព្យាកតា ធម្មា។ **ឧទ្ធន្តិ** អរូបធាតុ; **អធោតិ** កាមធាតុ; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** រូបធាតុ។ **ឧទ្ធន្តិ** សុខា វេទនា; **អធោតិ** ទុក្ខា វេទនា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** អទុក្ខមសុខា វេទនា។ **ឧទ្ធន្តិ** ឧទ្ធំ បាទតលា; **អធោតិ** អធោ កេសមត្ថកា; **តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេតិ** វេមជ្ឈេតិ – ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ។

យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តីតិ យំ យំ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ **លោកស្មិន្តិ** អបាយលោកេ…បេ…. អាយតនលោកេតិ – យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តិ។

តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុន្តិ តេនេវ កម្មាភិសង្ខារវសេន បដិសន្ធិកោ ខន្ធមារោ ធាតុមារោ អាយតនមារោ គតិមារោ ឧបបត្តិមារោ បដិសន្ធិមារោ ភវមារោ សំសារមារោ វដ្ដមារោ អន្វេតិ អនុគច្ឆតិ អន្វាយិកោ ហោតិ។ **ជន្តុន្តិ** សត្តំ ជនំ នរំ មាណវំ [មានវំ (ស្យា.)] បោសំ បុគ្គលំ ជីវំ ជាតុំ ជន្តុំ ឥន្ទគុំ មនុជន្តិ – តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុំ។ តេនាហ ភគវា –

“អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពំ, [ភទ្រាវុធាតិ ភគវា]
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តិ, តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុ”ន្តិ។

៧៣. **តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថ, ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេ;**
អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោ, បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្តំ។

តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថាតិ។ **តស្មាតិ** តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា, ឯតំ អាទីនវំ សម្បស្សមានោ អាទានតណ្ហាយាតិ – តស្មា។ **បជានន្តិ** ជានន្តោ បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ…បេ…. “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ជានន្តោ បជានន្តោ អាជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ។ **ន ឧបាទិយេថាតិ** រូបំ នាទិយេយ្យ ន ឧបាទិយេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន បរាមសេយ្យ នាភិនិវិសេយ្យ; វេទនំ…បេ…. សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតឹ … ឧបបត្តឹ… បដិសន្ធឹ… ភវំ… សំសារំ… វដ្ដំ នាទិយេយ្យ ន ឧបាទិយេយ្យ ន គណ្ហេយ្យ ន បរាមសេយ្យ នាភិនិវិសេយ្យាតិ – តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថ។

ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេតិ។ **ភិក្ខូតិ** បុថុជ្ជនកល្យាណកោ វា ភិក្ខុ, សេក្ខោ វា ភិក្ខុ។ **សតោតិ** ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ…បេ…. សោ វុច្ចតិ សតោតិ – ភិក្ខុ សតោ។ **កិញ្ចនន្តិ** កិញ្ចិ រូបគតំ វេទនាគតំ សញ្ញាគតំ សង្ខារគតំ វិញ្ញាណគតំ។ **សព្ពលោកេតិ** សព្ពអបាយលោកេ សព្ពមនុស្សលោកេ សព្ពទេវលោកេ សព្ពខន្ធលោកេ សព្ពធាតុលោកេ សព្ពអាយតនលោកេតិ – ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេ។

អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោតិ អាទានសត្តា វុច្ចន្តិ យេ រូបំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ; វេទនំ…បេ…. សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ… គតឹ… ឧបបត្តឹ… បដិសន្ធឹ… ភវំ… សំសារំ… វដ្ដំ អាទិយន្តិ ឧបាទិយន្តិ គណ្ហន្តិ បរាមសន្តិ អភិនិវិសន្តិ។ **ឥតីតិ** បទសន្ធិ…បេ…. បទានុបុព្ពតាបេតំ ឥតីតិ។ **បេក្ខមានោតិ** បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ទិស្សមានោ បស្សមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោ។

បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្តន្តិ។ **បជាតិ** សត្តាធិវចនំ មច្ចុធេយ្យា វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ បជា មច្ចុធេយ្យេ មារធេយ្យេ មរណធេយ្យេ សត្តា វិសត្តា អាសត្តា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ យថា ភិត្តិខិលេ

វា នាគទន្តេ វា ភណ្ឌំ សត្តំ វិសត្តំ អាសត្តំ លគ្គំ លគ្គិតំ បលិពុទ្ធំ, ឯវមេវ បជា មច្ចុធេយ្យេ មារធេយ្យេ មរណធេយ្យេ សត្តា វិសត្តា អាសត្តា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធាតិ – បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្តំ។ តេនាហ ភគវា –

"តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថ, ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេ;
អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោ, បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្ត"ន្តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ទ្វាទសមោ។

១៣. ឧទយមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៧៤. **ឈាយឹ វិរជមាសីនំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧទយោ]**
កតកិច្ចំ អនាសវំ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហិ [សំព្រូហិ (ស្យា.)], **អវិជ្ជាយ បភេទនំ។**

ឈាយឹ វិរជមាសីនន្តិ។ **ឈាយី**ន្តិ ឈាយី ភគវា។ បឋមេនបិ ឈានេន ឈាយី, ទុតិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, តតិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, ចតុត្ថេនបិ ឈានេន ឈាយី, សវិតក្កសវិចារេនបិ ឈានេន ឈាយី, អវិតក្កវិចារមត្តេនបិ ឈានេន ឈាយី, អវិតក្កអវិចារេនបិ ឈានេន ឈាយី, សប្បីតិកេនបិ ឈានេន ឈាយី, និប្បីតិកេនបិ ឈានេន ឈាយី, សាតសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, ឧបេក្ខាសហគតេនបិ ឈានេន ឈាយី, សុញ្ញតេនបិ ឈានេន ឈាយី, អនិមិត្តេនបិ ឈានេន ឈាយី, អប្បណិហិតេនបិ ឈានេន ឈាយី, លោកិយេនបិ ឈានេន ឈាយី, លោកុត្តរេនបិ ឈានេន ឈាយី ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ សទត្ថគរុកោតិ – ឈាយី។ **វិរជ**ន្តិ រាគោ រជោ, ទោសោ រជោ, មោហោ រជោ, កោធោ រជោ, ឧបនាហោ រជោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា រជា។ តេ រជា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អរជោ វិរជោ និរជោ រជាបគតោ រជវិប្បហីនោ រជវិប្បយុត្តោ សព្ពរជវីតិវត្តោ។

រាគោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ,
រាគស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វា [បដិវិនោទិត្វា (ក.) មហានិ. ២០៩] ចក្ខុមា, តស្មា ជិនោ វិគតរជោតិ វុច្ចតិ។

ទោសោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ, ទោសស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វា ចក្ខុមា, តស្មា ជិនោ វិគតរជោតិ វុច្ចតិ។

មោហោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ, មោហស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វា ចក្ខុមា, តស្មា ជិនោ វិគតរជោតិ វុច្ចតីតិ។ –

វិរជំ ...បេ....។

អាសីនន្តិ និសិន្នោ ភគវា បាសាណកេ ចេតិយេតិ – អាសីនោ។

នគស្ស [នគរស្ស (ក.)] បស្សេ អាសីនំ, មុនឹ ទុក្ខស្ស បារគុំ;
សាវកា បយិរុបាសន្តិ, តេវិជ្ជា មច្ចុហាយិនោតិ។

ឯវម្បិ ភគវា អាសីនោ។ អថ វា, ភគវា សព្ពោស្សុក្កបដិប្បស្សទ្ធត្តា អាសីនោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ។ ឯវម្បិ ភគវា អាសីនោតិ – ឈាយឹ វិរជមាសីនំ ។

ឥច្ចាយស្មា ឧទយោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ...បេ.... **ឧទយោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា ឧទយោ។

កតកិច្ចំ អនាសវន្តិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ កិច្ចាកិច្ចំ ករណីយាករណីយំ បហីនំ ឧច្ឆិន្នមូលំ តាលាវត្ថុកតំ អនភាវំកតំ អាយតិំ អនុប្បាទធម្មំ។ តស្មា ពុទ្ធោ កតកិច្ចោ។

យស្ស ច វិសតា [យស្ស បរិបតា (ស្យា.) បស្ស មហានិ. ២០២] នត្ថិ, ឆិន្នសោតស្ស ភិក្ខុនោ;
កិច្ចាកិច្ចប្បហីនស្ស, បរិឡាហោ ន វិជ្ជតីតិ។

កតកិច្ចំ អនាសវន្តិ។ **អាសវា**តិ ចត្តារោ អាសវា – កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ តេ អាសវា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនាសវោតិ – កតកិច្ចំ អនាសវំ។

បារគុំ សព្ពធម្មានន្តិ ភគវា សព្ពធម្មានំ អភិញ្ញាបារគូ បរិញ្ញាបារគូ បហានបារគូ ភាវនាបារគូ សច្ឆិកិរិយាបារគូ សមាបត្តិបារគូ។ អភិញ្ញាបារគូ សព្ពធម្មានំ, បរិញ្ញាបារគូ សព្ពទុក្ខានំ, បហានបារគូ សព្ពកិលេសានំ, ភាវនាបារគូ ចតុន្នំ មគ្គានំ, សច្ឆិកិរិយាបារគូ និរោធស្ស, សមាបត្តិបារគូ សព្ពសមាបត្តីនំ។ សោ វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សីលស្មិំ; វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយស្មិំ សមាធិស្មិំ; វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ បញ្ញាយ; វសិប្បត្តោ បារមិប្បត្តោ អរិយាយ វិមុត្តិយា។ សោ បារគតោ បារប្បត្តោ អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ បរិយន្តគតោ បរិយន្តប្បត្តោ វោសានគតោ វោសានប្បត្តោ តាណគតោ តាណប្បត្តោ លេណគតោ លេណប្បត្តោ សរណគតោ សរណប្បត្តោ អភយគតោ អភយប្បត្តោ អច្ចុតគតោ អច្ចុតប្បត្តោ អមតគតោ អមតប្បត្តោ និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – បារគុំ សព្ពធម្មានំ។

អត្ថិ បញ្ហេន អាគមន្តិ បញ្ហេន អត្ថិកោ អាគតោម្ហិ, បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមោ អាគតោម្ហិ, បញ្ហំ សោតុកាមោ អាគតោម្ហីតិ, ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា, បញ្ហត្ថិកានំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុកាមានំ បញ្ហំ សោតុកាមានំ អាគមនំ អភិក្កមនំ ឧបសង្កមនំ បយិរុបាសនំ អត្ថីតិ, ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ អថ វា, បញ្ហាគមោ តុយ្ហំ អត្ថិ, ត្វម្បិ បហុ ត្វមសិ អលមត្តោ មយា បុច្ឆិតំ កថេតុំ វិសជ្ជេតុំ, វហស្សេតំ ភារន្តិ, ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហីតិ អញ្ញាវិមោក្ខោ វុច្ចតិ អរហត្តវិមោក្ខោ។ អរហត្តវិមោក្ខំ បព្រូហិ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហិ។

អវិជ្ជាយ បភេទនន្តិ អវិជ្ជាយ ភេទនំ បភេទនំ បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធំ អមតំ និព្ពានន្តិ – អវិជ្ជាយ បភេទនំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"ឈាយិំ វិរជមាសីនំ, [ឥច្ចាយស្មា ឧទយោ]
កតកិច្ចំ អនាសវំ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;

អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហិ, អវិជ្ជាយ បភេទន"ន្តិ។

៧៥. **បហានំ កាមច្ឆន្ទានំ, [ឧទយាតិ ភគវា]**
ទោមនស្សាន ចូភយំ;
ថិនស្ស [ថីនស្ស (ស្យា.)] **ច បនូទនំ, កុក្កុច្ចានំ និវារណំ។**

បហានំ កាមច្ឆន្ទានន្តិ។ **ឆន្ទោ**តិ យោ កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ កាមរាគោ កាមនន្ទី កាមតណ្ហា កាមសិនេហោ កាមបិបាសា កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោឃោ កាមយោគោ កាមុបាទានំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ។ **បហានំ កាមច្ឆន្ទាន**ន្តិ កាមច្ឆន្ទានំ បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – បហានំ កាមច្ឆន្ទានំ។ **ឧទយាតិ ភគវា**តិ។ **ឧទយា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឧទយាតិ ភគវា។

ទោមនស្សាន ចូភយន្តិ។ **ទោមនស្សា**តិ យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្ផស្សជំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយិតំ, ចេតោសម្ផស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា។ **ទោមនស្សាន ចូភយ**ន្តិ កាមច្ឆន្ទស្ស ច ទោមនស្សស្ស ច ឧភិន្នំ បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – ទោមនស្សាន ចូភយំ។

ថិនស្ស ច បនូទនន្តិ។ **ថិន**ន្តិ យា ចិត្តស្ស អកល្យតា អកម្មញ្ញតា ឱលីយនា សល្លីយនា លីនា លីយនា លីយិតត្តំ ថិនំ ថិយនា [ថីនំ ថីយនា (ស្យា.)] ថិយិតត្តំ ចិត្តស្ស។ **បនូទន**ន្តិ ថិនស្ស ច បនូទនំ បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – ថិនស្ស ច បនូទនំ។

កុក្កុច្ចានំ និវារណន្តិ។ **កុក្កុច្ច**ន្តិ ហត្ថកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, បាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ, ហត្ថបាទកុក្កុច្ចម្បិ កុក្កុច្ចំ។ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា, កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញិតា...បេ.... អវជ្ជេ វជ្ជសញ្ញិតា, វជ្ជេ អវជ្ជសញ្ញិតា។ យំ ឯវរូបំ កុក្កុច្ចំ កុក្កុច្ចាយនា កុក្កុច្ចាយិតត្តំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ, ឥទំ វុច្ចតិ កុក្កុច្ចំ។ អបិ ច, ទ្វីហិ ការណេហិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ – កតត្តា ច អកតត្តា ច។ កថំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ? “កតំ មេ កាយទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ កាយសុចរិត”ន្តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ ។ “កតំ មេ វចីទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ វចីសុចរិត”ន្តិ...បេ.... “កតំ មេ មនោទុច្ចរិតំ, អកតំ មេ មនោសុចរិត”ន្តិ...បេ.... “កតោ មេ បាណាតិបាតោ, អកតា មេ បាណាតិបាតា វេរមណី”តិ...បេ.... “កតំ មេ អទិន្នាទានំ, អកតា មេ អទិន្នាទានា វេរមណី”តិ...បេ.... “កតោ មេ កាមេសុមិច្ឆាចារោ, អកតា មេ កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណី”តិ...បេ.... “កតោ មេ មុសាវាទោ, អកតា មេ មុសាវាទា វេរមណី”តិ...បេ.... “កតា មេ បិសុណា វាចា [បិសុណវាចា (ក.)], អកតា មេ បិសុណាយ វាចាយ វេរមណី”តិ...បេ.... “កតា មេ ផរុសា វាចា, អកតា មេ ផរុសាយ វាចាយ វេរមណី”តិ...បេ.... “កតោ មេ សម្ផប្បលាបោ, អកតា មេ សម្ផប្បលាបា វេរមណី”តិ...បេ.... “កតា មេ អភិជ្ឈា, អកតា មេ អនភិជ្ឈា”តិ...បេ.... “កតោ មេ ព្យាបាទោ, អកតោ មេ អព្យាបាទោ”តិ...បេ.... “កតា មេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អកតា មេ សម្មាទិដ្ឋី”តិ , ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។ ឯវំ កតត្តា ច អកតត្តា ច ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។

អថ វា, “សីលេសុម្ហិ អបរិបូរការី”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ; “ឥន្ទ្រិយេសុម្ហិ អគុត្តទ្វារោ”តិ...បេ.... “ភោជនេ អមត្តញ្ញុម្ហី”តិ... “ជាគរិយំ អននុយុត្តោម្ហី”តិ... “ន សតិសម្បជញ្ញេន សមន្នាគតោម្ហី”តិ... “អភាវិតា មេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិ, ចត្តារោ សម្មប្បធានាតិ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទាតិ, បញ្ចិន្ទ្រិយានីតិ, បញ្ច ពលានីតិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គាតិ, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ”តិ... “ទុក្ខំ មេ អបរិញ្ញាតំ, សមុទយោ មេ អប្បហីនោ, មគ្គោ មេ អភាវិតោ, និរោធោ មេ អសច្ឆិកតោ”តិ ឧប្បជ្ជតិ កុក្កុច្ចំ ចេតសោ វិប្បដិសារោ មនោវិលេខោ។

កុក្កុច្ចានំ និវារណន្តិ កុក្កុច្ចានំ អាវរណំ នីវរណំ បហានំ ឧបសមំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – កុក្កុច្ចានំ និវារណំ។ តេនាហ ភគវា –

> “បហានំ កាមច្ឆន្ទានំ, [ឧទយាតិ ភគវា]
> ទោមនស្សាន ចូភយំ;
> ថិនស្ស ច បនូទនំ, កុក្កុច្ចានំ និវារណ”ន្តិ។

៧៦. **ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធំ , ធម្មតក្កបុរេជវំ;**
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមិ, អវិជ្ជាយ បភេទនំ។

ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធន្តិ។ **ឧបេក្ខា**តិ យា ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អជ្ឈុបេក្ខនា ចិត្តសមតា [ចិត្តសមថោ (ស្យា.) មហានិ. ២០៧] ចិត្តប្បស្សទ្ធតា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស។ **សតី**តិ យា ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខំ អារព្ភ សតិ អនុស្សតិ...បេ.... សម្មាសតិ។ **ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធ**ន្តិ ចតុត្ថេ ឈានេ ឧបេក្ខា ច សតិ ច សុទ្ធា ហោន្តិ វិសុទ្ធា សំសុទ្ធា បរិសុទ្ធា បរិយោទាតា អនង្គណា វិគតូបក្កិលេសា មុទុភូតា កម្មនិយា ឋិតា អានេញ្ជប្បត្តាតិ – ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធំ។

ធម្មតក្កបុរេជវន្តិ ធម្មតក្កោ វុច្ចតិ សម្មាសង្កប្បោ។ សោ អាទិតោ ហោតិ, បុរតោ ហោតិ, បុព្ពង្គមោ ហោតិ អញ្ញាវិមោក្ខស្សាតិ, ឯវម្បិ ធម្មតក្កបុរេជវំ។ អថ វា, ធម្មតក្កោ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ។ សា អាទិតោ ហោតិ, បុរតោ ហោតិ, បុព្ពង្គមោ ហោតិ អញ្ញាវិមោក្ខស្សាតិ , ឯវម្បិ ធម្មតក្កបុរេជវំ។ អថ វា, ធម្មតក្កោ វុច្ចតិ ចតុន្នំ មគ្គានំ បុព្ពភាគវិបស្សនា។ សា អាទិតោ ហោតិ, បុរតោ ហោតិ, បុព្ពង្គមោ ហោតិ អញ្ញាវិមោក្ខស្សាតិ – ឯវម្បិ ធម្មតក្កបុរេជវំ។

អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមីតិ អញ្ញាវិមោក្ខោ វុច្ចតិ អរហត្តវិមោក្ខោ។ អរហត្តវិមោក្ខំ បព្រូមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញបេមិ បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិភជាមិ ឧត្តានីករោមិ បកាសេមីតិ – អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមិ។

អវិជ្ជាយ បភេទនន្តិ។ អវិជ្ជាតិ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ...បេ.... អវិជ្ជា មោហោ អកុសលមូលំ។ **បភេទនន្តិ** អវិជ្ជាយ បភេទនំ បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – អវិជ្ជាយ បភេទនំ។ តេនាហ ភគវា –

"ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធំ, ធម្មតក្កបុរេជវំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមិ, អវិជ្ជាយ បភេទន"ន្តិ។

៧៧. **កឹសុ សំយោជនោ លោកោ, កឹសុ តស្ស វិចារណំ;**
កិស្សស្ស វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ។

កឹសុ សំយោជនោ លោកោតិ លោកស្ស សំយោជនំ លគ្គនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ។ កេន លោកោ យុត្តោ បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោតិ – កឹសុ សំយោជនោ លោកោ។

កឹសុ តស្ស វិចារណន្តិ កឹសុ តស្ស ចារណំ វិចារណំ បដិវិចារណំ។ កេន លោកោ ចរតិ វិចរតិ បដិវិចរតីតិ – កឹសុ តស្ស វិចារណំ។ **កិស្សស្ស វិប្បហានេន និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតីតិ** កិស្សស្ស វិប្បហានេន វូបសមេន បដិនិស្សគ្គេន បដិប្បស្សទ្ធិយា និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ បវុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតីតិ – កិស្សស្ស វិប្បហានេន និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"កឹសុ សំយោជនោ លោកោ, កឹសុ តស្ស វិចារណំ;
កិស្សស្ស វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតី"តិ។

៧៨. **នន្ទិសំយោជនោ លោកោ, វិតក្កស្ស វិចារណា;**
តណ្ហាយ វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ។

នន្ទិសំយោជនោ លោកោតិ នន្ទី វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ, អយំ វុច្ចតិ នន្ទី។ យា នន្ទី លោកស្ស សំយោជនំ លគ្គនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ, ឥមាយ នន្ទិយា លោកោ យុត្តោ បយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោ លគ្គោ លគ្គិតោ បលិពុទ្ធោតិ – នន្ទិសំយោជនោ លោកោ។

វិតក្កស្ស វិចារណាតិ។ វិតក្កាតិ នវ វិតក្កា – កាមវិតក្កោ, ព្យាបាទវិតក្កោ, វិហឹសាវិតក្កោ, ញាតិវិតក្កោ ជនបទវិតក្កោ , អមរាវិតក្កោ, បរានុទយតាបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ, លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ, អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ នវ វិតក្កា។ ឥមេ នវ វិតក្កា លោកស្ស ចារណា វិចារណា បដិវិចារណា។ ឥមេហិ នវហិ វិតក្កេហិ លោកោ ចរតិ វិចរតិ បដិវិចរតីតិ – វិតក្កស្ស វិចារណា។

តណ្ហាយ វិប្បហានេន និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតីតិ។ តណ្ហាតិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហាយ វិប្បហានេន និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតីតិ** តណ្ហាយ វិប្បហានេន វូបសមេន បដិនិស្សគ្គេន បដិប្បស្សទ្ធិយា និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ បវុច្ចតិ កថីយតិ ភណីយតិ ទីបីយតិ វោហរីយតីតិ – តណ្ហាយ វិប្បហានេន និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ។ តេនាហ ភគវា –

"នន្ទិសំយោជនោ លោកោ, វិតក្កស្ស វិចារណា;
តណ្ហាយ វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតី"តិ។

៧៩. **កថំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ;**
ភគវន្តំ បុដ្ឋុមាគមា, តំ សុណោម វចោ តវ។

កថំ សតស្ស ចរតោតិ កថំ សតស្ស សម្បជានស្ស ចរតោ វិហរតោ ឥរិយតោ វត្តយតោ បាលយតោ យបយតោ យាបយតោតិ – កថំ សតស្ស ចរតោ។

វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតីតិ វិញ្ញាណំ និរុជ្ឈតិ វូបសម្មតិ អត្ថំ គច្ឆតិ បដិប្បស្សម្ភតីតិ – វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ។

ភគវន្តំ បុដ្ឋុមាគមាតិ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ បុដ្ឋុំ បុច្ឆិតុំ យាចិតុំ អជ្ឈេសិតុំ បសាទេតុំ អាគម្ហា អាគតម្ហា ឧបាគតម្ហា សម្បត្តម្ហា, "តយា សទ្ធិំ សមាគតម្ហា"តិ – ភគវន្តំ បុដ្ឋុមាគមា។

តំ សុណោម វចោ តវាតិ។ **តន្តិ** តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុណោម ឧគ្គណ្ហាម ធារេម ឧបធារេម ឧបលក្ខេមាតិ – តំ សុណោម វចោ តវ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“កថំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ;
ភគវន្តំ បុដ្ឋុមាគមា, តំ សុណោម វចោ តវា”តិ។

៨០. **អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, វេទនំ នាភិនន្ទតោ;**
ឯវំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ។

អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច វេទនំ នាភិនន្ទតោតិ អជ្ឈត្តំ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ [ន អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ (ស្យា.)], អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ; ពហិទ្ធា វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ; អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ អជ្ឈត្តំ សមុទយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី [ឥទំ បទំ នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ] វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ; អជ្ឈត្តំ វយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... អជ្ឈត្តំ សមុទយវយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... ពហិទ្ធា សមុទយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ; ពហិទ្ធា វយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... ពហិទ្ធា សមុទយវយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... អជ្ឈត្តពហិទ្ធា សមុទយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... អជ្ឈត្តពហិទ្ធា សមុទយវយធម្មានុបស្សី វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ ឥមេហិ ទ្វាទសហិ អាការេហិ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ...បេ.... អនភាវំ គមេតិ។

អថ វា, វេទនំ អនិច្ចតោ បស្សន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ វេទនំ ទុក្ខតោ រោគតោ គណ្ឌតោ សល្លតោ អឃតោ អាពាធតោ...បេ.... និស្សរណតោ បស្សន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតិ។ ឥមេហិ ចត្តាលីសាយ [ទ្វាចត្តាឡីសាយ (ស្យា.)] អាការេហិ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរន្តោ វេទនំ នាភិនន្ទតិ នាភិវទតិ ន អជ្ឈោសេតិ, អភិនន្ទនំ អភិវទនំ អជ្ឈោសានំ គាហំ បរាមាសំ អភិនិវេសំ បជហតិ វិនោទេតិ ព្យន្តីករោតិ អនភាវំ គមេតីតិ – អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច វេទនំ នាភិនន្ទតោ។

ឯវំ សតស្ស ចរតោតិ ឯវំ សតស្ស សម្បជានស្ស ចរតោ វិហរតោ ឥរិយតោ វត្តយតោ បាលយតោ យបយតោ យាបយតោតិ – ឯវំ សតស្ស ចរតោ។

វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតីតិ បុញ្ញាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ អបុញ្ញាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ អានេញ្ជាភិសង្ខារសហគតំ វិញ្ញាណំ និរុជ្ឈតិ វូបសម្មតិ អត្ថំ គច្ឆតិ បដិប្បស្សម្ភតីតិ – វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ។ តេនាហ ភគវា –

“អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, វេទនំ នាភិនន្ទតោ;
ឯវំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតី”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

ឧទយមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ តេរសមោ។

១៤. បោសាលមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៨១. យោ អតីតំ អាទិសតិ, [ឥច្ចាយស្មា បោសាលោ]
អនេជោ ឆិន្នសំសយោ;
បារគុំ [បារគូ (ស្យា. ក.)] **សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។**

យោ អតីតំ អាទិសតីតិ។ **យោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ។ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ, ពលេសុ ច វសីភាវំ។ **អតីតំ អាទិសតី**តិ ភគវា អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតម្បិ អាទិសតិ, អនាគតម្បិ អាទិសតិ, បច្ចុប្បន្នម្បិ អាទិសតិ។

កថំ ភគវា អត្តនោ អតីតំ អាទិសតិ? ភគវា អត្តនោ អតីតំ ឯកម្បិ ជាតិំ អាទិសតិ, ទ្វេបិ ជាតិយោ អាទិសតិ, តិស្សោបិ ជាតិយោ អាទិសតិ, ចតស្សោបិ ជាតិយោ អាទិសតិ, បញ្ចបិ ជាតិយោ អាទិសតិ, ទសបិ ជាតិយោ អាទិសតិ, វីសម្បិ ជាតិយោ អាទិសតិ, តីសម្បិ ជាតិយោ អាទិសតិ, ចត្តាលីសម្បិ ជាតិយោ អាទិសតិ , បញ្ញាសម្បិ ជាតិយោ អាទិសតិ, ជាតិសតម្បិ...បេ.... ជាតិសហស្សម្បិ... ជាតិសតសហស្សម្បិ... អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ... អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ... អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ អាទិសតិ – “អមុត្រាសិ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទី; តត្រាបាសឹ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ”តិ។ ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អាទិសតិ។ ឯវំ ភគវា អត្តនោ អតីតំ អាទិសតិ។

កថំ ភគវា បរេសំ អតីតំ អាទិសតិ? ភគវា បរេសំ អតីតំ ឯកម្បិ ជាតិំ អាទិសតិ, ទ្វេបិ ជាតិយោ អាទិសតិ...បេ.... អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ អាទិសតិ – “អមុត្រាសិ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទិ; តត្រាបាសិ ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ ឯវំវណ្ណោ ឯវមាហារោ ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី ឯវមាយុបរិយន្តោ, សោ តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ”តិ។ ឥតិ សាការំ សឧទ្ទេសំ អនេកវិហិតំ បុព្ពេនិវាសំ អាទិសតិ។ ឯវំ ភគវា បរេសំ អតីតំ អាទិសតិ។

ភគវា បញ្ច ជាតកសតានិ ភាសន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតំ អាទិសតិ, មហាបទានិយសុត្តន្តំ [មហាធនិយសុត្តំ (ស្យា.)] ភាសន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតំ អាទិសតិ, មហាសុទស្សនិយសុត្តន្តំ ភាសន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតំ អាទិសតិ, មហាគោវិន្ទិយសុត្តន្តំ ភាសន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតំ អាទិសតិ, មឃទេវិយសុត្តន្តំ ភាសន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតំ អាទិសតិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “អតីតំ ខោ, ចុន្ទ, អទ្ធានំ អារព្ភ តថាគតស្ស សតានុសារិញាណំ [សតានុស្សរិយញាណំ (ក.) បស្ស ទី. និ. ៣.១៨៧] ហោតិ។ សោ យាវតកំ អាកង្ខតិ តាវតកំ អនុស្សរតិ។ អនាគតញ្ច ខោ, ចុន្ទ...បេ.... បច្ចុប្បន្នញ្ច ខោ, ចុន្ទ, អទ្ធានំ អារព្ភ តថាគតស្ស ពោធិជំ ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ – ‘អយមន្តិមា ជាតិ, នត្ថិទានិ បុនព្ភវោ’”តិ។

ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណំ [ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តិញាណំ (ក.) អដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] តថាគតស្ស តថាគតពលំ, សត្តានំ អាសយានុសយញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ, យមកបាដិហីរេ ញាណំ [យមកបាដិហិរិយញាណំ (ស្យា.)] តថាគតស្ស តថាគតពលំ, មហាករុណាសមាបត្តិយា ញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ, អនាវរណញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ, សព្ពត្ថ អសង្គមប្បដិហតមនាវរណញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ។ ឯវំ ភគវា អត្តនោ ច បរេសញ្ច អតីតម្បិ អាទិសតិ អនាគតម្បិ អាទិសតិ បច្ចុប្បន្នម្បិ អាទិសតិ អាចិក្ខតិ ទេសេតិ បញ្ញបេតិ បដ្ឋបេតិ វិវរតិ វិភជតិ ឧត្តានីករោតិ បកាសេតីតិ – យោ អតីតំ អាទិសតិ។

ឥច្ចាយស្មា បោសាលោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ...បេ.... **បោសាលោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា បោសាលោ។

អនេជោ ឆិន្នសំសយោតិ ឯជា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា ឯជា តណ្ហា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនេជោ។ ឯជាយ បហីនត្តា អនេជោ។ ភគវា លាភេបិ ន ឥញ្ជតិ...បេ.... ទុក្ខេបិ ន ឥញ្ជតិ ន ចលតិ ន វេធតិ នប្បវេធតិ ន សម្បវេធតីតិ អនេជោ។ **ឆិន្នសំសយោ**តិ សំសយោ វុច្ចតិ វិចិកិច្ឆា។ ទុក្ខេ

កង្ខា…បេ.… ធម្មិកត្ថំ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ។ សោ សំសយោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនោ ឆិន្នោ ឧច្ឆិន្នោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិនិស្សគ្គោ បដិប្បស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោ។ តស្មា ពុទ្ធោ ឆិន្នសំសយោតិ – អនេជោ ឆិន្នសំសយោ។

បារគុំ សព្ពធម្មានន្តិ ភគវា សព្ពធម្មានំ អភិញ្ញាបារគូ បរិញ្ញាបារគូ បហានបារគូ ភាវនាបារគូ សច្ឆិកិរិយាបារគូ សមាបត្តិបារគូ អភិញ្ញាបារគូ សព្ពធម្មានំ…បេ.… ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – បារគូ សព្ពធម្មានំ។

អត្ថិ បញ្ហេន អាគមន្តិ បញ្ហេន អត្ថិកោ អាគតោម្ហិ…បេ.… "វហស្សេតំ ភារ"ន្តិ – អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"យោ អតីតំ អាទិសតិ, [ឥច្ចាយស្មា បោសាលោ]
អនេជោ ឆិន្នសំសយោ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគម"ន្តិ។

៨២. **វិភូតរូបសញ្ញិស្ស, សព្ពកាយប្បហាយិនោ;**
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោ;
ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមិ, កថំ នេយ្យោ តថាវិធោ។

វិភូតរូបសញ្ញិស្សាតិ កតមា រូបសញ្ញា? រូបាវចរសមាបត្តិំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ជាននា សញ្ជានិតត្តំ – អយំ រូបសញ្ញា។ **វិភូតរូបសញ្ញិស្សា**តិ ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ បដិលទ្ធស្ស [លាភិស្ស (ស្យា.)] រូបសញ្ញា វិភូតា ហោន្តិ វិគតា អតិក្កន្តា សមតិក្កន្តា វីតិវត្តាតិ – វិភូតរូបសញ្ញិស្ស។

សព្ពកាយប្បហាយិនោតិ សព្ពោ តស្ស បដិសន្ធិកោ រូបកាយោ បហីនោ, តទង្គសមតិក្កមា វិក្ខម្ភនប្បហានេន បហីនោ តស្ស រូបកាយោតិ – សព្ពកាយប្បហាយិនោ។

អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោតិ។ **នត្ថិ កិញ្ចី**តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ។ កឹការណា? នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិ។ យំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តិំ សតោ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋហិត្វា តញ្ញេវ វិញ្ញាណំ អភាវេតិ, វិភាវេតិ, អន្តរធាបេតិ, "នត្ថិ កិញ្ចី"តិ បស្សតិ – តំការណា នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តីតិ – អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោ។

ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមីតិ។ **សក្កា**តិ – សក្កោ។ ភគវា សក្យកុលា បព្ពជិតោតិបិ សក្កោ …បេ.… បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិបិ សក្កោ។ **ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមី**តិ តស្ស ញាណំ បុច្ឆាមិ, បញ្ញំ បុច្ឆាមិ, សម្ពុទ្ធំ បុច្ឆាមិ។ "កីទិសំ កឹសណ្ឋិតំ កឹបការំ កឹបដិភាគំ ញាណំ ឥច្ឆិតព្ព"ន្តិ – ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមិ។

កថំ នេយ្យោ តថាវិធោតិ កថំ សោ នេតព្ពោ វិនេតព្ពោ អនុនេតព្ពោ បញ្ញាបេតព្ពោ និជ្ឈាបេតព្ពោ បេក្ខេតព្ពោ បសាទេតព្ពោ? កថំ តេន [កថមស្ស (ស្យា.)] ឧត្តរិ ញាណំ ឧប្បាទេតព្ពំ? **តថាវិធោ**តិ តថាវិធោ តាទិសោ តស្សណ្ឋិតោ តប្បការោ តប្បដិភាគោ យោ សោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិលាភីតិ – កថំ នេយ្យោ តថាវិធោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"វិភូតរូបសញ្ញិស្ស, សព្ពកាយប្បហាយិនោ;
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោ;
ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមិ, កថំ នេយ្យោ តថាវិធោ"តិ។

៨៣. **វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពា, [បោសាលាតិ ភគវា]**
អភិជានំ តថាគតោ;
តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតិ, ធិមុត្តំ តប្បរាយណំ;

វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពាតិ ភគវា អភិសង្ខារវសេន ចតស្សោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតិ, បដិសន្ធិវសេន សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតិ។ កថំ ភគវា អភិសង្ខារវសេន ចតស្សោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតិ? វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "រូបុបយំ [រូបុបាយំ (ស្យា. ក.) បស្ស សំ. និ. ៣.៥៣] វា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណំ តិដ្ឋមានំ តិដ្ឋេយ្យ [តិដ្ឋតិ (ស្យា. ក.)],

រូបារម្មណំ រូបប្បតិដ្ឋំ នន្ទូបសេចនំ វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជេយ្យ។ វេទនុបយំ វា, ភិក្ខវេ...បេ.... សញ្ញុបយំ វា, ភិក្ខវេ...បេ.... សង្ខារុបយំ វា, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណំ តិដ្ឋមានំ តិដ្ឋេយ្យ, សង្ខារារម្មណំ សង្ខារប្បតិដ្ឋំ នន្ទូបសេចនំ វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជេយ្យា"តិ។ ឯវំ ភគវា អភិសង្ខារវសេន ចតស្សោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតិ។

កថំ ភគវា បដិសន្ធិវសេន សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតិ? វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "សន្តិ, ភិក្ខវេ, សត្តា នានត្តកាយា នានត្តសញ្ញិនោ – សេយ្យថាបិ មនុស្សា ឯកច្ចេ ច ទេវា ឯកច្ចេ ច វិនិបាតិកា។ អយំ បឋមា វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ , ភិក្ខវេ, សត្តា នានត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោ, សេយ្យថាបិ ទេវា ព្រហ្មកាយិកា បឋមាភិនិព្ពត្តា។ អយំ ទុតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ, ភិក្ខវេ, សត្តា ឯកត្តកាយា នានត្តសញ្ញិនោ, សេយ្យថាបិ ទេវា អាភស្សរា។ អយំ តតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ , ភិក្ខវេ, សត្តា ឯកត្តកាយា ឯកត្តសញ្ញិនោ, សេយ្យថាបិ ទេវា សុភកិណ្ហា។ អយំ ចតុត្ថី [ចតុត្ថា (ស្យា.) បស្ស អ. និ. ៧.៤៤] វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ, ភិក្ខវេ, សត្តា សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា, អនន្តោ អាកាសោតិ អាកាសានញ្ចាយតនូបគា។ អយំ បញ្ចមី [បញ្ចមា (ស្យា.)] វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ, ភិក្ខវេ, សត្តា សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម, អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនូបគា។ អយំ ឆដ្ឋី [ឆដ្ឋោ (ស្យា.)] វិញ្ញាណដ្ឋិតិ។

"សន្តិ, ភិក្ខវេ, សត្តា សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម, នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនូបគា។ អយំ សត្តមី [សត្តមា (ស្យា.)] វិញ្ញាណដ្ឋិតិ"។ ឯវំ ភគវា បដិសន្ធិវសេន សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ជានាតីតិ – វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពា។

បោសាលាតិ ភគវាតិ។ **បោសាលា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – បោសាលាតិ ភគវា។

អភិជានំ តថាគតោតិ។ **អភិជានន្តិ** អភិជានន្តោ វិជានន្តោ បដិវិជានន្តោ បដិវិជ្ឈន្តោ តថាគតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "អតីតំ ចេបិ ខោ, ចុន្ទ, ហោតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, ន តំ តថាគតោ ព្យាករោតិ។ អតីតំ ចេបិ, ចុន្ទ, ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, តម្បិ តថាគតោ ន ព្យាករោតិ។ អតីតំ ចេបិ ខោ, ចុន្ទ, ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសញ្ហិតំ, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សេវ បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយ។ អនាគតំ ចេបិ, ចុន្ទ, ហោតិ...បេ.... បច្ចុប្បន្នំ ចេបិ, ចុន្ទ, ហោតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, ន តំ តថាគតោ ព្យាករោតិ។ បច្ចុប្បន្នំ ចេបិ, ចុន្ទ, ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសញ្ហិតំ, តម្បិ តថាគតោ ន ព្យាករោតិ។ បច្ចុប្បន្នំ ចេបិ, ចុន្ទ, ហោតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសញ្ហិតំ, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្ស បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយ។ ឥតិ ខោ, ចុន្ទ, អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ តថាគតោ កាលវាទី ភូតវាទី អត្ថវាទី ធម្មវាទី វិនយវាទី។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។

"យំ ខោ, ចុន្ទ, សទេវកស្ស លោកស្ស សមារកស្ស សព្រហ្មកស្ស សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋំ សុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចរិតំ មនសា , សព្ពំ តំ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធំ។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ យញ្ច, ចុន្ទ, រត្តឹ តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, យញ្ច រត្តឹ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយតិ, យំ ឯតស្មឹ អន្តរេ ភាសតិ លបតិ និទ្ទិសតិ សព្ពំ តំ តថេវ ហោតិ នោ អញ្ញថា។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ យថាវាទី, ចុន្ទ, តថាគតោ តថាការី; យថាការី តថាវាទី។ ឥតិ យថាវាទី តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ សទេវកេ, ចុន្ទ, លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ តថាគតោ អភិភូ អនភិភូតោ អញ្ញទត្ថុទសោ វសវត្តី។ តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតី"តិ – អភិជានំ តថាគតោ។

តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតីតិ ភគវា ឥធដ្ឋញ្ញេវ [ឥធដ្ឋញ្ញេវ (ស្យា.)] ជានាតិ កម្មាភិសង្ខារវសេន – "អយំ បុគ្គលោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជិស្សតី"តិ។ ភគវា ឥធដ្ឋញ្ញេវ ជានាតិ កម្មាភិ

សង្ខារវសេន – “អយំ បុគ្គលោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តិរច្ឆានយោនឹ ឧបបជ្ជិស្សតី”តិ។ ភគវា ឥធេកច្ចញ្ញេវ ជានាតិ កម្មាភិសង្ខារវសេន – “អយំ បុគ្គលោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយំ ឧបបជ្ជិស្សតី”តិ។ ភគវា ឥធេកច្ចញ្ញេវ ជានាតិ កម្មាភិសង្ខារវសេន – “អយំ បុគ្គលោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ។ ភគវា ឥធេកច្ចញ្ញេវ ជានាតិ កម្មាភិសង្ខារវសេន – “អយំ បុគ្គលោ សុប្បដិបន្នោ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជិស្សតី”តិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ, តថា ច ឥរិយតិ, តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជិស្សតី’តិ។

“ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ តថា ច ឥរិយតិ តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា តិរច្ឆានយោនឹ ឧបបជ្ជិស្សតី’តិ។

“ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ តថា ច ឥរិយតិ តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយំ ឧបបជ្ជិស្សតី’តិ។

“ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ តថា ច ឥរិយតិ តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា មនុស្សេសុ ឧប្បជ្ជិស្សតី’តិ។

“ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ តថា ច ឥរិយតិ តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជិស្សតី’តិ។

“ឥធ បនាហំ, សារិបុត្ត, ឯកច្ចំ បុគ្គលំ ឯវំ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច បជានាមិ – ‘តថាយំ បុគ្គលោ បដិបន្នោ តថា ច ឥរិយតិ តញ្ច មគ្គំ សមារូឡ្ហោ, យថា អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’”តិ – តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតិ។

ធិមុត្តំ តប្បរាយណន្តិ។ **ធិមុត្ត**ន្តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ។ ធិមុត្តន្តិ វិមោក្ខេន ធិមុត្តំ តត្រាធិមុត្តំ តទធិមុត្តំ តទាធិបតេយ្យំ។ អថ វា, ភគវា ជានាតិ – “អយំ បុគ្គលោ រូបាធិមុត្តោ សទ្ទាធិមុត្តោ គន្ធាធិមុត្តោ រសាធិមុត្តោ ផោដ្ឋព្ពាធិមុត្តោ កុលាធិមុត្តោ គណាធិមុត្តោ អាវាសាធិមុត្តោ លាភាធិមុត្តោ យសាធិមុត្តោ បសំសាធិមុត្តោ សុខាធិមុត្តោ ចីវរាធិមុត្តោ បិណ្ឌបាតាធិមុត្តោ សេនាសនាធិមុត្តោ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាធិមុត្តោ សុត្តន្តាធិមុត្តោ វិនយាធិមុត្តោ អភិធម្មាធិមុត្តោ អារញ្ញកង្គាធិមុត្តោ បិណ្ឌបាតិកង្គាធិមុត្តោ បំសុកូលិកង្គាធិមុត្តោ តេចីវរិកង្គាធិមុត្តោ សបទានចារិកង្គាធិមុត្តោ ខលុបច្ឆាភត្តិកង្គាធិមុត្តោ នេសជ្ជិកង្គាធិមុត្តោ យថាសន្ថតិកង្គាធិមុត្តោ បឋមជ្ឈានាធិមុត្តោ ទុតិយជ្ឈានាធិមុត្តោ តតិយជ្ឈានាធិមុត្តោ ចតុត្ថជ្ឈានាធិមុត្តោអាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តាធិមុត្តោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនសមាបត្តាធិមុត្តោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តាធិមុត្តោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តាធិមុត្តោ”តិធិមុត្តំ។

តប្បរាយណន្តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនមយំ តប្បរាយណំ កម្មបរាយណំ វិបាកបរាយណំ កម្មគរុកំ បដិសន្ធិគរុកំ។ អថ វា, ភគវា ជានាតិ – “អយំ បុគ្គលោ រូបបរាយណោ…បេ…. នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិបរាយណោ”តិ – ធិមុត្តំ តប្បរាយណំ។ តេនាហ ភគវា –

> “វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពា, [បោសាលាតិ ភគវា]
> អភិជានំ តថាគតោ;
> តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតិ, ធិមុត្តំ តប្បរាយណ”ន្តិ។

៨៤. **អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវំ ញត្វា, នន្ទិសំយោជនំ ឥតិ;**
ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, តតោ តត្ថ វិបស្សតិ;
ឯតំ ញាណំ តថំ តស្ស, ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ។

អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវំ ញត្វាតិ អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវោតិ វុច្ចតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសំវត្តនិកោ កម្មាភិសង្ខារោ។ អាកិញ្ចញ្ញាយតនសំវត្តនិកំ កម្មាភិសង្ខារំ អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវោតិ ញត្វា, លគ្គនន្តិ ញត្វា, ពន្ធនន្តិ ញត្វា, បលិពោធោតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវំ ញត្វា។

នន្ទិសំយោជនំ ឥតីតិ នន្ទិសំយោជនំ វុច្ចតិ អរូបរាគោ។ អរូបរាគេន តំ កម្មំ លគ្គំ លគ្គិតំ បលិពុទ្ធំ អរូបរាគំ នន្ទិសំយោជនន្តិ ញត្វា, លគ្គនន្តិ ញត្វា, ពន្ធនន្តិ ញត្វា, បលិពោធោតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **ឥតីតិ** បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ ឥតីតិ – នន្ទិសំយោជនំ ឥតិ។

ឯវមេតំ អភិញ្ញាយាតិ ឯវំ ឯតំ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ។

តតោ តត្ថ វិបស្សតីតិ។ **តត្ថា**តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋហិត្វា តត្ថ ជាតេ ចិត្តចេតសិកេ ធម្មេ អនិច្ចតោ វិបស្សតិ, ទុក្ខតោ វិបស្សតិ, រោគតោ...បេ.... និស្សរណតោ វិបស្សតិ ទក្ខតិ ឱលោកេតិ និជ្ឈាយតិ ឧបបរិក្ខតីតិ – តតោ តត្ថ វិបស្សតិ។

ឯតំ ញាណំ តថំ តស្សាតិ ឯតំ ញាណំ តច្ឆំ ភូតំ យាថាវំ អវិបរីតំ តស្សាតិ – ឯតំ ញាណំ តថំ តស្ស។

ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោតិ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ សត្តន្នំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ...បេ.... អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មាតិ។ **ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណំ ឧបាទាយ សត្ត សេក្ខា អប្បត្តស្ស បត្តិយា អនធិគតស្ស អធិគមាយ អសច្ឆិកតស្ស សច្ឆិកិរិយាយ វសន្តិ សំវសន្តិ អាវសន្តិ បរិវសន្តិ; អរហា វុសិតវា កតករណីយោ ឱហិតភារោ អនុប្បត្តសទត្ថោ បរិក្ខីណភវសំយោជនោ សម្មទញ្ញា វិមុត្តោ; សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ; នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ។ តេនាហ ភគវា –

> “អាកិញ្ចញ្ញាសម្ភវំ ញត្វា, នន្ទិសំយោជនំ ឥតិ;
> ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, តតោ តត្ថ វិបស្សតិ;
> ឯតំ ញាណំ តថំ តស្ស, ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

បោសាលមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ ចុទ្ទសមោ។

១៥. មោឃរាជមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៨៥. **ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ, [ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា]**
ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា;
យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ [ទេវិសិ (ស្យា.)], **ព្យាករោតីតិ មេ សុតំ។**

ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ ទ្វិក្ខត្តុំ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ។ តស្ស ភគវា បញ្ហំ បុដ្ឋោ ន ព្យាកាសិ – “តទន្តរា [ចក្ខុសមនន្តរា (ស្យា.)] ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឥន្ទ្រិយបរិបាកោ ភវិស្សតី”តិ។ **សក្កន្តិ** សក្កោ។ ភគវា សក្យកុលា បព្ពជិតោតិបិ សក្កោ។ អថ វា, អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ តស្សិមានិ ធនានិ, សេយ្យថិទំ – សទ្ធាធនំ សីលធនំ ហិរិធនំ ឱត្តប្បធនំ សុតធនំ ចាគធនំ បញ្ញាធនំ សតិបដ្ឋានធនំ សម្មប្បធានធនំ ឥទ្ធិបាទធនំ ឥន្ទ្រិយធនំ ពលធនំ ពោជ្ឈង្គធនំ មគ្គធនំ ផលធនំ និព្ពានធនំ។ ឥមេហិ អនេកវិធេហិ ធនរតនេហិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវាតិបិ សក្កោ។ អថ វា, សក្កោ បហុ វិសវី អលមត្តោ សូរោ វីរោ វិក្កន្តោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោតិបិ សក្កោ។ **ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សន្តិ** ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ អយាចិស្សំ អជ្ឈេសិស្សំ បសាទយិស្សន្តិ – ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ។

ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជាតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ...បេ.... **មោឃរាជា**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា។

ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមាតិ។ ន មេ ព្យាកាសីតិ ន មេ ព្យាកាសិ ន អាចិក្ខិ ន ទេសេសិ ន បញ្ញបេសិ ន បដ្ឋបេសិ ន វិវរិ ន វិភជិ ន ឧត្តានីអកាសិ ន បកាសេសិ។ **ចក្ខុមាតិ** ភគវា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា – មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ទិព្ពចក្ខុនាបិ [ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ (ក.)] ចក្ខុមា, បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? មំសចក្ខុម្ហិ ភគវតោ បញ្ច វណ្ណា សំវិជ្ជន្តិ – នីលោ ច វណ្ណោ, បីតកោ ច វណ្ណោ, លោហិតកោ ច វណ្ណោ, កណ្ហោ ច វណ្ណោ, ឱទាតោ ច វណ្ណោ។ យត្ថ ច អក្ខិលោមានិ បតិដ្ឋិតានិ តំ នីលំ ហោតិ សុនីលំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឧមាបុប្ផសមានំ [ឧម្មារបុប្ផសមានំ (ស្យា.) មហានិ. ១៥៦]។ តស្ស បរតោ បីតកំ ហោតិ សុបីតកំ សុវណ្ណវណ្ណំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ កណិការបុប្ផសមានំ។ ឧភតោ ច អក្ខិកូដានិ ភគវតោ លោហិតកានិ ហោន្តិ សុលោហិតកានិ បាសាទិកានិ ទស្សនេយ្យានិ ឥន្ទគោបកសមានានិ។ មជ្ឈេ កណ្ហំ ហោតិ សុកណ្ហំ អលូខំ សិនិទ្ធំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ អទ្ទារិដ្ឋកសមានំ [អឡារិដ្ឋកសមានំ (ស្យា.)]។ តស្ស បរតោ ឱទាតំ ហោតិ សុឱទាតំ សេតំ បណ្ឌរំ បាសាទិកំ ទស្សនេយ្យំ ឱសធិតារកសមានំ។ តេន ភគវា បាកតិកេន មំសចក្ខុនា អត្តភាវបរិយាបន្នេន បុរិមសុចរិតកម្មាភិនិព្ពត្តេន សមន្តា យោជនំ បស្សតិ ទិវា ចេវ រត្តិញ្ច ។ យទា ហិ ចតុរង្គសមន្នាគតោ អន្ធការោ ហោតិ សូរិយោ ច អត្ថង្គតោ [អត្ថង្គមិតោ (ស្យា. ក.)] ហោតិ; កាឡបក្ខោ ច ឧបោសថោ ហោតិ, តិព្ពោ ច វនសណ្ឌោ ហោតិ, មហា ច កាឡមេឃោ [អកាលមេឃោ (ស្យា. ក.) បស្ស មហានិ. ១៥៦] អព្ភុដ្ឋិតោ ហោតិ។ ឯវរូបេ ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ សមន្តា យោជនំ បស្សតិ។ នត្ថិ សោ កុដ្ដោ វា កវាដំ វា បាការោ វា បព្ពតោ វា គច្ឆោ វា លតា វា អាវរណំ រូបានំ ទស្សនាយ។ ឯកំ ចេ តិលផលំ និមិត្តំ កត្វា តិលវាហេ បក្ខិបេយ្យ, តំយេវ តិលផលំ ឧទ្ធរេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ បាកតិកំ មំសចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ; សុគតេ ទុគ្គតេ យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ – "ឥមេ វត ភោន្តោ សត្តា កាយទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា វចីទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា មនោទុច្ចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ ឧបវាទកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបន្នា; ឥមេ វា បន ភោន្តោ សត្តា កាយសុចរិតេន សមន្នាគតា វចីសុចរិតេន សមន្នាគតា មនោសុចរិតេន សមន្នាគតា អរិយានំ អនុបវាទកា សម្មាទិដ្ឋិកា សម្មាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា, តេ កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបន្នា"តិ។ ឥតិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន សត្តេ បស្សតិ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ហីនេ បណីតេ សុវណ្ណេ ទុព្ពណ្ណេ សុគតេ ទុគ្គតេ, យថាកម្មូបគេ សត្តេ បជានាតិ។ អាកង្ខមានោ ច ភគវា ឯកម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វេបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តិស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចតស្សោបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ចបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ទសបិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, វីសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, តឹសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, ចត្តាលីសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, បញ្ញាសម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, សតម្បិ លោកធាតុយោ បស្សេយ្យ, សហស្សិម្បិ ចូឡនិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, ទ្វិសហស្សិម្បិ មជ្ឈិមិកំ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, តិសហស្សិម្បិ លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, មហាសហស្សិម្បិ [តិសហស្សឹ មហាសហស្សម្បិ (ក.)] លោកធាតុំ បស្សេយ្យ, យាវតកំ វា [យាវតា (សី. ក.)] បន អាកង្ខេយ្យ តាវតកំ បស្សេយ្យ។ ឯវំ បរិសុទ្ធំ ភគវតោ ទិព្ពចក្ខុ។ ឯវំ ភគវា ទិព្ពេន ចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា មហាបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ បញ្ញាបភេទកុសលោ បភិន្នញាណោ អធិគតបដិសម្ភិទប្បត្តោ ចតុវេសារជ្ជប្បត្តោ ទសពលធារី បុរិសាសភោ បុរិសសីហោ បុរិសនាគោ បុរិសាជញ្ញោ បុរិសធោរយ្ហោ អនន្តញាណោ អនន្តតេជោ អនន្តយសោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ ធនវា នេតា វិនេតា អនុនេតា បញ្ញាបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខេតា បសាទេតា។ សោ ហិ ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា។

សោ ហិ ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ, ចក្ខុភូតោ ញាណភូតោ ធម្មភូតោ ព្រហ្មភូតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និន្នេតា អមតស្ស ទាតា ធម្មស្សាមី [ធម្មសាមិ (ស្យា. ក.)] តថាគតោ។ នត្ថិ តស្ស ភគវតោ អញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ [អផុសិតំ (ស្យា. ក.)] បញ្ញាយ។ អតីតំ អនាគតំ បច្ចុប្បន្នំ [អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ (ស្យា.)] ឧបាទាយ សព្ពេ ធម្មា សព្ពាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ។ យំ កិញ្ចិ នេយ្យំ នាម អត្ថិ ជានិតព្ពំ [អត្ថិ ធម្មំ ជានិតព្ពំ (ក.)] អត្តត្ថោ វា បរត្ថោ វា ឧភយត្ថោ វា ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ ឧត្តានោ វា អត្ថោ គម្ភីរោ វា អត្ថោ គូឡ្ហោ វា អត្ថោ បដិច្ឆន្នោ វា

អត្ថោ នេយ្យោ វា អត្ថោ នីតោ វា អត្ថោ អនវជ្ជោ វា អត្ថោ និក្កិលេសោ វា អត្ថោ វោទានោ វា អត្ថោ បរមត្ថោ វា [បរមត្ថោ វា អត្ថោ (ក.)], សព្ពំ តំ អន្តោ ពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

សព្ពំ កាយកម្មំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណានុបរិវត្តិ, សព្ពំ វចីកម្មំ ញាណានុបរិវត្តិ, សព្ពំ មនោកម្មំ ញាណានុបរិវត្តិ។ អតីតេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អប្បដិហតំ ញាណំ, អនាគតេ អប្បដិហតំ ញាណំ, បច្ចុប្បន្នេ អប្បដិហតំ ញាណំ, យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ។ នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ, នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។ យថា ទ្វិន្នំ សមុគ្គបដលានំ សម្មាផុសិតានំ ហេដ្ឋិមំ សមុគ្គបដលំ ឧបរិមំ នាតិវត្តតិ, ឧបរិមំ សមុគ្គបដលំ ហេដ្ឋិមំ នាតិវត្តតិ, អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ; ឯវមេវ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ នេយ្យញ្ច ញាណញ្ច អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ។ យាវតកំ នេយ្យំ តាវតកំ ញាណំ, យាវតកំ ញាណំ តាវតកំ នេយ្យំ, នេយ្យបរិយន្តិកំ ញាណំ, ញាណបរិយន្តិកំ នេយ្យំ។ នេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ញាណំ នប្បវត្តតិ, ញាណំ អតិក្កមិត្វា នេយ្យបថោ នត្ថិ។ អញ្ញមញ្ញបរិយន្តដ្ឋាយិនោ តេ ធម្មា។

សព្ពធម្មេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេ ធម្មា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាវជ្ជនបដិពទ្ធា អាកង្ខបដិពទ្ធា មនសិការបដិពទ្ធា ចិត្តុប្បាទបដិពទ្ធា។ សព្ពសត្តេសុ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណំ បវត្តតិ។ សព្ពេសញ្ច សត្តានំ ភគវា អាសយំ ជានាតិ, អនុសយំ ជានាតិ, ចរិតំ ជានាតិ, អធិមុត្តិំ ជានាតិ, អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ ភព្ពាភព្ពេ សត្តេ ជានាតិ។ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។

យថា យេ កេចិ មច្ឆកច្ឆបា អន្តមសោ តិមិតិមិង្គលំ [តិមិតិបិង្គលំ (ក.)] ឧបាទាយ អន្តោមហាសមុទ្ទេ បរិវត្តន្តិ, ឯវមេវ សទេវកោ លោកោ សមារកោ លោកោ សព្រហ្មកោ លោកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សា អន្តោពុទ្ធញាណេ បរិវត្តតិ។ យថា យេ កេចិ បក្ខី អន្តមសោ គរុឡំ វេនតេយ្យំ ឧបាទាយ អាកាសស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ, ឯវមេវ យេបិ តេ សារិបុត្តសមា បញ្ញាយ សមន្នាគតា តេបិ ពុទ្ធញាណស្ស បទេសេ បរិវត្តន្តិ; ពុទ្ធញាណំ ទេវមនុស្សានំ បញ្ញំ ផរិត្វា អភិភវិត្វា តិដ្ឋតិ។

យេបិ តេ ខត្តិយបណ្ឌិតា ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា គហបតិបណ្ឌិតា សមណបណ្ឌិតា និបុណា កតបរប្បវាទា វាលវេធិរូបា វោភិន្ទន្តា [តេ ភិន្ទន្តា (ស្យា. ក.)] មញ្ញេ ចរន្តិ បញ្ញាគតេន ទិដ្ឋិគតានិ, តេ បញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា អភិសង្ខរិត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆន្តិ គូឡ្ហានិ ច បដិច្ឆន្នានិ។ កថិតា វិសជ្ជិតា ច តេ បញ្ហា ភគវតា [ភគវតោ (ក.)] ហោន្តិ និទ្ទិដ្ឋការណា។ ឧបក្ខិត្តកា ច តេ ភគវតោ សម្បជ្ជន្តិ។ អថ ខោ ភគវាវ តត្ថ អតិរោចតិ – យទិទំ បញ្ញាយាតិ។ ឯវំ ភគវា បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ [ឱលោកេន្តោ (ក.)] អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ [បរ ... ទស្សាវិនេ (ក.)] វិហរន្តេ។ សេយ្យថាបិ នាម ឧប្បលិនិយំ វា បទុមិនិយំ វា បុណ្ឌរីកិនិយំ វា អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គបោសីនិ [អន្តោនិម្មុគ្គបោសីនិ (ក.)], អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ សមោទកំ ឋិតានិ, អប្បេកច្ចានិ ឧប្បលានិ វា បទុមានិ វា បុណ្ឌរីកានិ វា ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេ សំវឌ្ឍានិ ឧទកា អច្ចុគ្គម្ម តិដ្ឋន្តិ អនុបលិត្តានិ ឧទកេន; ឯវមេវំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ អទ្ទស សត្តេ អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ អប្បេកច្ចេ បរលោកវជ្ជភយទស្សាវិនោ វិហរន្តេ។ ជានាតិ ភគវា – "អយំ បុគ្គលោ រាគចរិតោ, អយំ ទោសចរិតោ, អយំ មោហចរិតោ, អយំ វិតក្កចរិតោ, អយំ សទ្ធាចរិតោ, អយំ ញាណចរិតោ"តិ។ រាគចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អសុភកថំ កថេតិ; ទោសចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស មេត្តាភាវនំ អាចិក្ខតិ; មោហចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសេ បរិបុច្ឆាយ កាលេន ធម្មស្សវនេ កាលេន ធម្មសាកច្ឆាយ គរុសំវាសេ និវេសេតិ; វិតក្កចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស អានាបានស្សតិំ អាចិក្ខតិ; សទ្ធាចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស បសាទនីយំ និមិត្តំ អាចិក្ខតិ ពុទ្ធសុពោធិំ [ពុទ្ធសុពុទ្ធតំ (ក.)] ធម្មសុធម្មតំ សង្ឃសុប្បដិបត្តិំ សីលានិ ច; អត្តនោ ញាណចរិតស្ស ភគវា បុគ្គលស្ស វិបស្សនានិមិត្តំ អាចិក្ខតិ អនិច្ចាការំ ទុក្ខាការំ អនត្តាការំ។

"សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោ, យថាបិ បស្សេ ជនតំ សមន្តតោ;
តថូបមំ ធម្មមយំ សុមេធ, បាសាទមារុយ្ហ សមន្តចក្ខុ;
សោកាវតិណ្ណំ [សោកាវកិណ្ណំ (ស្យា.)] ជនតមបេតសោកោ, អវេក្ខស្សុ ជាតិជរាភិភូត"ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។

កថំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា? សមន្តចក្ខុ វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ ភគវា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។

"ន តស្ស អទ្ទិដ្ឋមិធត្ថិ កិញ្ចិ, អថោ អវិញ្ញាតមជានិតព្ពំ;
សព្ពំ អភិញ្ញាសិ យទត្ថិ នេយ្យំ, តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូ"តិ។

ឯវំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមាតិ – ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា។

យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ, ព្យាករោតីតិ មេ សុតន្តិ យាវតតិយំ ពុទ្ធោ សហធម្មិកំ បញ្ហំ បុដ្ឋោ ព្យាករោតិ នោ សំសារេតីតិ [សម្បាយតីតិ (ស្យា.)] – ឯវំ មយា ឧគ្គហិតំ, ឯវំ មយា ឧបធារិតំ, ឯវំ មយា ឧបលក្ខិតំ។ **ទេវីសី**តិ ភគវា ចេវ ឥសិ ចាតិ – ទេវីសិ។ យថា រាជា បព្ពជិតា វុច្ចន្តិ រាជិសយោ, ព្រាហ្មណា បព្ពជិតា វុច្ចន្តិ ព្រាហ្មណិសយោ, ឯវមេវ ភគវា ទេវោ ចេវ ឥសិ ចាតិ – ទេវីសិ។

អថ វា, ភគវា បព្ពជិតោតិបិ ឥសិ។ មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហន្តំ សមាធិក្ខន្ធំ...បេ.... មហន្តំ បញ្ញាក្ខន្ធំ... មហន្តំ វិមុត្តិក្ខន្ធំ... មហន្តំ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហតោ តមោកាយស្ស បទាលនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហតោ វិបល្លាសស្ស បភេទនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហតោ តណ្ហាសល្លស្ស អព្ពហនំ... មហតោ ទិដ្ឋិសង្ឃាដស្ស វិនិវេឋនំ... មហតោ មានទ្ធជស្ស បបាតនំ... មហតោ អភិសង្ខារស្ស វូបសមំ... មហតោ ឱឃស្ស និត្ថរណំ... មហតោ ភារស្ស និក្ខេបនំ... មហតោ សំសារវដ្ដស្ស ឧបច្ឆេទំ... មហតោ សន្តាបស្ស និព្ពាបនំ... មហតោ បរិឡាហស្ស បដិប្បស្សទ្ធិំ... មហតោ ធម្មទ្ធជស្ស ឧស្សាបនំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហន្តេ សតិបដ្ឋានេ... មហន្តេ សម្មប្បធានេ... មហន្តានិ ឥន្ទ្រិយានិ... មហន្តានិ ពលានិ... មហន្តេ ពោជ្ឈង្គេ... មហន្តំ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ... មហន្តំ បរមត្ថំ ំ១អតំ និព្ពានំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិបិ ឥសិ។ មហេសក្ខេហិ វា សត្តេហិ ឯសិតោ គវេសិតោ បរិយេសិតោ – "កហំ ពុទ្ធោ, កហំ ភគវា, កហំ ទេវទេវោ, កហំ នរាសភោ"តិបិ ឥសីតិ – យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ ព្យាករោតីតិ មេ សុតំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ, [ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា]
ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា;
យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ, ព្យាករោតីតិ មេ សុត"ន្តិ។

៨៦. **អយំ លោកោ បរោ លោកោ, ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ;**
ទិដ្ឋិំ តេ នាភិជានាតិ, គោតមស្ស យសស្សិនោ។

អយំ លោកោ បរោ លោកោតិ។ **អយំ លោកោ**តិ មនុស្សលោកោ។ **បរោ លោកោ**តិ មនុស្សលោកំ ឋបេត្វា សព្ពោ បរោ លោកោតិ – អយំ លោកោ បរោ លោកោ។

ព្រហ្មលោកោ សទេវកោតិ សទេវកោ លោកោ សមារកោ សព្រហ្មកោ សស្សមណព្រាហ្មណី បជា សទេវមនុស្សាតិ – ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ។

ទិដ្ឋិំ តេ នាភិជានាតីតិ តុយ្ហំ ទិដ្ឋិំ ខន្តិំ រុចិំ លទ្ធិំ អជ្ឈាសយំ អធិប្បាយំ លោកោ ន ជានាតិ – "អយំ ឯវំទិដ្ឋិកោ ឯវំខន្តិកោ ឯវំរុចិកោ ឯវំលទ្ធិកោ ឯវំអជ្ឈាសយោ ឯវំអធិប្បាយោ"តិ ន ជានាតិ ន បស្សតិ ន ទក្ខតិ នាធិគច្ឆតិ ន វិន្ទតិ ន បដិលភតីតិ – ទិដ្ឋិំ តេ នាភិជានាតិ។

គោតមស្ស យសស្សិនោតិ ភគវា យសប្បត្តោតិ យសស្សី។ អថ វា, ភគវា សក្កតោ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោ អបចិតោ លាភី ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានន្តិបិ យសស្សីតិ – គោតមស្ស យសស្សិនោ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"អយំ លោកោ បរោ លោកោ, ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ;
ទិដ្ឋិំ តេ នាភិជានាតិ, គោតមស្ស យសស្សិនោ"តិ។

៨៧.ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតិ។

ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិន្តិ ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិំ អគ្គទស្សាវិំ សេដ្ឋទស្សាវិំ វិសេដ្ឋទស្សាវិំ បាមោក្ខទស្សាវិំ ឧត្តមទស្សាវិំ បវរទស្សាវិន្តិ – ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិំ។

អត្ថិ បញ្ហេន អាគមន្តិ បញ្ហេន អត្ថិកោ អាគតោម្ហិ...បេ.... វហស្សេតំ ភារន្តិ, ឯវម្បិ អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

កថំ លោកំ អវេក្ខន្តន្តិ កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ បច្ចវេក្ខន្តំ តុលយន្តំ តីរយន្តំ វិភាវយន្តំ វិភូតំ ករោន្តន្តិ – កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ។

មច្ចុរាជា ន បស្សតីតិ មច្ចុរាជា ន បស្សតិ ន ទក្ខតិ នាធិគច្ឆតិ ន វិន្ទតិ ន បដិលភតីតិ – មច្ចុរាជា ន បស្សតិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

"ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវិំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី"តិ។

៨៨.សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ, មោឃរាជ សទា សតោ;
អត្តានុទិដ្ឋិំ ឩហច្ច, ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតិ។

សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សូតិ។ លោកោតិ និរយលោកោ តិរច្ឆានលោកោ បេត្តិវិសយលោកោ មនុស្សលោកោ ទេវលោកោ ខន្ធលោកោ ធាតុលោកោ អាយតនលោកោ អយំ លោកោ បរោ លោកោ ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ [សទេវកោ លោកោ (ក.)]។ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – "លោកោ លោកោតិ, ភន្តេ, វុច្ចតិ។ កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, លោកោតិ វុច្ចតី"តិ? "លុជ្ជតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា លោកោតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ច លុជ្ជតិ? ចក្ខុ ខោ ភិក្ខុ លុជ្ជតិ, រូបា លុជ្ជន្តិ, ចក្ខុវិញ្ញាណំ លុជ្ជតិ, ចក្ខុសម្ផស្សោ លុជ្ជតិ, យម្បិទំ [យមិទំ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៤.៨២] ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ លុជ្ជតិ; សោតំ លុជ្ជតិ, គន្ធា លុជ្ជន្តិ...បេ.... កាយោ លុជ្ជតិ , ផោដ្ឋព្ពា លុជ្ជន្តិ; មនោ លុជ្ជតិ, ធម្មា លុជ្ជន្តិ, មនោវិញ្ញាណំ លុជ្ជតិ, មនោសម្ផស្សោ លុជ្ជតិ; យម្បិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ លុជ្ជតិ។ លុជ្ជតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា លោកោតិ វុច្ចតី"តិ។

សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សូតិ ទ្វីហិ ការណេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ – អវសិយបវត្តសល្លក្ខណវសេន [អវស្សិយបវត្ត ... (ស្យា.)] វា តុច្ឆសង្ខារសមនុបស្សនាវសេន វា។ កថំ អវសិយបវត្តសល្លក្ខណវសេន សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ? រូបេ វសោ ន លព្ភតិ, វេទនាយ វសោ ន លព្ភតិ, សញ្ញាយ វសោ ន លព្ភតិ, សង្ខារេសុ វសោ ន លព្ភតិ, វិញ្ញាណេ វសោ ន លព្ភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា [បស្ស សំ. និ. ៣.៥៩] – "រូបំ, ភិក្ខវេ, អនត្តា។ រូបញ្ច ហិទំ, ភិក្ខវេ, អត្តា អភវិស្ស, នយិទំ រូបំ អាពាធាយ សំវត្តេយ្យ; លព្ភេថ ច រូបេ – 'ឯវំ មេ រូបំ ហោតុ, ឯវំ មេ រូបំ មា អហោសី'តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, រូបំ អនត្តា, តស្មា រូបំ អាពាធាយ សំវត្តតិ ន ច លព្ភតិ រូបេ – 'ឯវំ មេ រូបំ ហោតុ, ឯវំ មេ រូបំ មា អហោសី'តិ។

"វេទនា អនត្តា។ វេទនា ច ហិទំ, ភិក្ខវេ, អត្តា អភវិស្ស, នយិទំ វេទនា អាពាធាយ សំវត្តេយ្យ; លព្ភេថ ច វេទនាយ – 'ឯវំ មេ វេទនា ហោតុ, ឯវំ មេ វេទនា មា អហោសី'តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, វេទនា អនត្តា, តស្មា វេទនា អាពាធាយ សំវត្តតិ, ន ច លព្ភតិ វេទនាយ – 'ឯវំ មេ វេទនា ហោតុ, ឯវំ មេ វេទនា មា អហោសី'តិ។

"សញ្ញា អនត្តា។ សញ្ញា ច ហិទំ, ភិក្ខវេ, អត្តា អភវិស្ស, នយិទំ សញ្ញា អាពាធាយ សំវត្តេយ្យ; លព្ភេថ ច សញ្ញាយ – 'ឯវំ មេ សញ្ញា ហោតុ, ឯវំ មេ សញ្ញា មា អហោសី'តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, សញ្ញា អនត្តា, តស្មា សញ្ញា អាពាធាយ សំវត្តតិ, ន ច លព្ភតិ សញ្ញាយ – 'ឯវំ មេ សញ្ញា ហោតុ, ឯវំ មេ សញ្ញា មា អហោសី'តិ។

"សង្ខារា អនត្តា។ សង្ខារា ច ហិទំ, ភិក្ខវេ, អត្តា អភវិស្សំសុ, នយិទំ សង្ខារា អាពាធាយ សំវត្តេយ្យុំ; លព្ភេថ ច សង្ខារេសុ – 'ឯវំ មេ សង្ខារា ហោន្តុ, ឯវំ មេ សង្ខារា មា អហេសុ'ន្តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ , សង្ខារា អនត្តា, តស្មា សង្ខារា អាពាធាយ សំវត្តន្តិ, ន ច លព្ភតិ សង្ខារេសុ – 'ឯវំ មេ សង្ខារា ហោន្តុ, ឯវំ មេ សង្ខារា មា អហេសុ'ន្តិ។

“វិញ្ញាណំ អនត្តា។ វិញ្ញាណញ្ច ហិទំ, ភិក្ខវេ, អត្តា អភវិស្ស, នយិទំ វិញ្ញាណំ អាពាធាយ សំវត្តេយ្យ; លព្ភេថ ច វិញ្ញាណេ – ‘ឯវំ មេ វិញ្ញាណំ ហោតុ, ឯវំ មេ វិញ្ញាណំ មា អហោសី’តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណំ អនត្តា, តស្មា វិញ្ញាណំ អាពាធាយ សំវត្តតិ, ន ច លព្ភតិ វិញ្ញាណេ – ‘ឯវំ មេ វិញ្ញាណំ ហោតុ, ឯវំ មេ វិញ្ញាណំ មា អហោសី’”តិ។

វុត្តញ្ចេតំ ភគវតា – “នាយំ, ភិក្ខវេ, កាយោ តុម្ហាកំ, នបិ អញ្ញេសំ [បរេសំ (ស្យា.) បស្ស សំ. និ. ២.៣៧]។ បុរាណមិទំ, ភិក្ខវេ, កម្មំ អភិសង្ខតំ អភិសញ្ចេតយិតំ វេទនិយំ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្រ ខោ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ បដិច្ចសមុប្បាទំយេវ សាធុកំ យោនិសោ មនសិ ករោតិ – ‘ឥតិ ឥមស្មិំ សតិ ឥទំ ហោតិ, ឥមស្សុប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ជតិ; ឥមស្មិំ អសតិ ឥទំ ន ហោតិ, ឥមស្ស និរោធា ឥទំ និរុជ្ឈតិ, យទិទំ – អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា, សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបំ, នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនំ, សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោ, ផស្សបច្ចយា វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា, តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ, ឧបាទានបច្ចយា ភវោ, ភវបច្ចយា ជាតិ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា សម្ភវន្តិ – ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ’”។

“អវិជ្ជាយ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា សង្ខារនិរោធោ, សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ ...បេ.... ជាតិនិរោធា ជរាមរណំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសា និរុជ្ឈន្តិ , ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស និរោធោ ហោតី”តិ។ ឯវំ អវសិយបវត្តសល្លក្ខណវសេន សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

កថំ តុច្ឆសង្ខារសមនុបស្សនាវសេន សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ? រូបេ សារោ ន លព្ភតិ, វេទនាយ សារោ ន លព្ភតិ, សញ្ញាយ សារោ ន លព្ភតិ, សង្ខារេសុ សារោ ន លព្ភតិ, វិញ្ញាណេ សារោ ន លព្ភតិ; រូបំ អស្សារំ និស្សារំ សារាបគតំ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ វេទនា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា...បេ.... សញ្ញា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា... សង្ខារា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា... វិញ្ញាណំ អស្សារំ និស្សារំ សារាបគតំ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ យថា នឡោ អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ច ឯរណ្ឌោ...បេ.... យថា ច ឧទុម្ពរោ អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ច សេតគច្ឆោ [សេតវច្ឆោ (ក.)] អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ច បាលិភទ្ទកោ [បាឡិភទ្ទកោ (ក.)] អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ច ផេណបិណ្ឌោ [ផេណុបិណ្ឌោ (ស្យា.)] អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា ច ឧទកបុព្ពុឡំ [បុព្ពុលកំ (ស្យា.)] អស្សារំ និស្សារំ សារាបគតំ, យថា ច មរីចិ អស្សារា និស្សារា សារាបគតា, យថា កទលិក្ខន្ធោ អស្សារោ និស្សារោ សារាបគតោ, យថា មាយា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា – ឯវមេវ រូបំ អស្សារំ និស្សារំ សារាបគតំ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ វេទនា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា...បេ.... សញ្ញា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា... សង្ខារា អស្សារា និស្សារា សារាបគតា... វិញ្ញាណំ អស្សារំ និស្សារំ សារាបគតំ និច្ចសារសារេន វា សុខសារសារេន វា អត្តសារសារេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ ឯវំ តុច្ឆសង្ខារសមនុបស្សនាវសេន សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

អបិ ច, ឆហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។ ចក្ខុ សុញ្ញំ [ស្យា. ... បោត្ថកេ ឥមស្មិំ ឋានេ អញ្ញថា ទិស្សតិ] អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា, សោតំ សុញ្ញំ...បេ.... ឃានំ សុញ្ញំ... ជិវ្ហា សុញ្ញា... កាយោ សុញ្ញោ... មនោ សុញ្ញោ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ រូបា សុញ្ញា...បេ.... សទ្ទា សុញ្ញា... គន្ធា សុញ្ញា... រសា សុញ្ញា... ផោដ្ឋព្ពា សុញ្ញា... ធម្មា សុញ្ញា អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា ។ ចក្ខុវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ...បេ.... មនោវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ... ចក្ខុសម្ផស្សោ សុញ្ញោ ... មនោសម្ផស្សោ សុញ្ញោ... ចក្ខុសម្ផស្សជា វេទនា សុញ្ញា... មនោសម្ផស្សជា វេទនា សុញ្ញា... រូបសញ្ញា សុញ្ញា... ធម្មសញ្ញា សុញ្ញា... រូបសញ្ចេតនា សុញ្ញា... ធម្មសញ្ចេតនា សុញ្ញា... រូបតណ្ហា សុញ្ញា... រូបវិតក្កោ សុញ្ញោ... រូបវិចារោ សុញ្ញោ... ធម្មវិចារោ សុញ្ញោ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា និច្ចេន វា ធុវេន វា សស្សតេន វា អវិបរិណាមធម្មេន វា។ ឯវំ ឆហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

អបិ ច, ទសហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។ រូបំ រិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោ អសារកតោ វធកតោ វិភវតោ អឃមូលតោ សាសវតោ សង្ខតតោ; វេទនំ...បេ.... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ... ចុតិំ... ឧបបត្តិំ... បដិសន្ធិំ... ភវំ... សំសារវដ្ដំ រិត្តតោ តុច្ឆតោ សុញ្ញតោ អនត្តតោ អសារកតោ វធកតោ វិភវតោ អឃមូលតោ សាសវតោ សង្ខតតោ។ ឯវំ ទសហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

អបិ ច, ទ្វាទសហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។ រូបំ ន សត្តោ ន ជីវោ ន នរោ ន មាណវោ ន ឥត្ថី ន បុរិសោ ន អត្តា ន អត្តនិយំ នាហំ ន មម ន កោចិ ន កស្សចិ; វេទនា...បេ.... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ ន សត្តោ ន ជីវោ ន នរោ ន មាណវោ ន ឥត្ថី ន បុរិសោ ន អត្តា ន អត្តនិយំ នាហំ ន មម ន កោចិ ន កស្សចិ។ ឯវំ ទ្វាទសហាការេហិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ? រូបំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ វេទនា, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ សា វោ បហីនា ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ សញ្ញា, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ សា វោ បហីនា ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ សង្ខារា, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តេ បជហថ។ តេ វោ បហីនា ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សន្តិ។ វិញ្ញាណំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ សេយ្យថាបិ [តំ កឹ មញ្ញថ (ស្យា. ក.) បស្ស សំ. និ. ៣.៣៣], ភិក្ខវេ, យំ ឥមស្មិំ ជេតវនេ តិណកដ្ឋសាខាបលាសំ តំ ជនោ ហរេយ្យ វា ឌហេយ្យ វា យថាបច្ចយំ វា ករេយ្យ។ អបិ នុ តុម្ហាកំ ឯវមស្ស – ‘អម្ហេ ជនោ ហរតិ វា ឌហតិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោតី’តិ? ‘នោ ហេតំ, ភន្តេ’។ ‘តំ កិស្ស ហេតុ’? ‘ន ហិ នោ ឯតំ, ភន្តេ, អត្តា វា អត្តនិយំ វា’តិ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យំ ន តុម្ហាកំ តំ បជហថ; តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ កិញ្ច, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ? រូបំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតិ។ វេទនា...បេ.... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ, ភិក្ខវេ, ន តុម្ហាកំ; តំ បជហថ។ តំ វោ បហីនំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ។ ឯវម្បិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “‘សុញ្ញោ [សុញ្ញតោ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៤.៨៥] លោកោ, សុញ្ញោ លោកោ’តិ, ភន្តេ, វុច្ចតិ។ កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតី”តិ? “យស្មា ច ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា, តស្មា សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ចានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា? ចក្ខុ ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា។ រូបា សុញ្ញា...បេ.... ចក្ខុវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ... ចក្ខុសម្ផស្សោ សុញ្ញោ... យម្បិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា។ សោតំ សុញ្ញំ... សទ្ទា សុញ្ញា... ឃានំ សុញ្ញំ... គន្ធា សុញ្ញា... ជិវ្ហា សុញ្ញា... រសា សុញ្ញា... កាយោ សុញ្ញោ ... ផោដ្ឋព្ពា សុញ្ញា... មនោ សុញ្ញោ... ធម្មា សុញ្ញា... មនោវិញ្ញាណំ សុញ្ញំ... មនោសម្ផស្សោ សុញ្ញោ... យម្បិទំ សុញ្ញំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា។ យស្មា ច ខោ, អានន្ទ, សុញ្ញំ អត្តេន វា អត្តនិយេន វា, តស្មា សុញ្ញោ លោកោតិ វុច្ចតី”តិ។ ឯវម្បិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

> “សុទ្ធំ ធម្មសមុប្បាទំ, សុទ្ធសង្ខារសន្តតឹ;
> បស្សន្តស្ស យថាភូតំ, ន ភយំ ហោតិ គាមណិ។
>
> “តិណកដ្ឋសមំ លោកំ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
> នាញ្ញំ [ន អញ្ញំ (សី. ស្យា. ក.)] បត្ថយតេ កិញ្ចិ, អញ្ញត្រប្បដិសន្ធិយា”តិ។

ឯវម្បិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា [បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៦] – “ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ រូបំ សមន្នេសតិ យាវតា រូបស្ស គតិ, វេទនំ សមន្នេសតិ យាវតា វេទនាយ គតិ, សញ្ញំ សមន្នេសតិ យាវតា សញ្ញាយ គតិ, សង្ខារេ សមន្នេសតិ យាវតា សង្ខារានំ គតិ, វិញ្ញាណំ សមន្នេសតិ យាវតា វិញ្ញាណស្ស គតិ ។ តស្ស រូបំ [តស្ស ភិក្ខុនោ រូបំ (ស្យា.)] សមន្នេសតោ យាវតា រូបស្ស គតិ, វេទនំ...បេ.... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ សមន្នេសតោ យាវតា វិញ្ញាណស្ស គតិ, យម្បិស្ស តំ ហោតិ អហន្តិ វា មមន្តិ វា អស្មីតិ វា, តម្បិ តស្ស ន ហោតី”តិ។ ឯវម្បិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខតិ។

សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សូតិ សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ បច្ចវេក្ខស្សុ ទក្ខស្សុ តុលេហិ តីរេហិ វិភាវេហិ វិភូតំ ករោហីតិ – សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ។

មោឃរាជ សទា សតោតិ។ **មោឃរាជា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **សទា**តិ សព្ពកាលំ...បេ.... បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ។ **សតោ**តិ ចតូហិ ការណេហិ សតោ – កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ភាវេន្តោ សតោ...បេ.... សោ វុច្ចតិ សតោតិ – មោឃរាជ សទា សតោ។

អត្តានុទិដ្ឋី ឩហច្ចាតិ អត្តានុទិដ្ឋិ វុច្ចតិ វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ។ ឥធ អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មិំ វា អត្តានំ, វេទនំ...បេ. ... សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយេសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ អយាថាវកស្មិំ យាថាវកន្តិ គាហោ យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ, អយំ អត្តានុទិដ្ឋិ។ **អត្តានុទិដ្ឋិ ឩហច្ចា**តិ អត្តានុទិដ្ឋិ ឩហច្ច សមូហច្ច [ឧហច្ច សមុហច្ច (ក.) សទ្ទនីតិយា បន សមេតិ] ឧទ្ធរិត្វា សមុទ្ធរិត្វា ឧប្បាដយិត្វា សមុប្បាដយិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – អត្តានុទិដ្ឋិ ឩហច្ច។

ឯវំ មច្ចុតរោ សិយាតិ ឯវំ មច្ចុបិ តរេយ្យាសិ, ជរាបិ តរេយ្យាសិ, មរណម្បិ តរេយ្យាសិ ឧត្តរេយ្យាសិ បតរេយ្យាសិ សមតិក្កមេយ្យាសិ វីតិវត្តេយ្យាសីតិ – ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា។

ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តន្តិ ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ បច្ចវេក្ខន្តំ តុលយន្តំ តីរយន្តំ វិភាវយន្តំ វិភូតំ ករោន្តន្តិ – ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ។

មច្ចុរាជា ន បស្សតីតិ មច្ចុបិ មច្ចុរាជា, មារោបិ មច្ចុរាជា, មរណម្បិ មច្ចុរាជា។ **ន បស្សតី**តិ មច្ចុរាជា ន បស្សតី ន ទក្ខតិ នាធិគច្ឆតិ ន វិន្ទតិ ន បដិលភតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – "សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អារញ្ញិកោ មិគោ អរញ្ញេ បវនេ ចរមានោ វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ វិស្សត្ថោ [វិស្សដ្ឋោ (ក.)] តិដ្ឋតិ វិស្សត្ថោ និសីទតិ វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អនាបាថគតោ [អនាបាតគតោ (ក.)], ភិក្ខវេ, លុទ្ទស្ស។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, 'ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ [អន្តមកាសិ (ក.) បស្ស ម. និ. ១.២៧១] មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ'។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ...បេ.... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, 'ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ'។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា, បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា, នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា, អនន្តោ អាកាសោតិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, 'ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ'។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម អនន្តំ វិញ្ញាណន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ...បេ....។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម នត្ថិ កិញ្ចីតិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ...បេ....។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ...បេ....។

"បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ; បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, 'ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ, តិណ្ណោ លោកេ វិសត្តិក'ន្តិ។ សោ វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ វិស្សត្ថោ តិដ្ឋតិ វិស្សត្ថោ និសីទតិ វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អនាបាថគតោ ភិក្ខុ បាបិមតោ"តិ – មច្ចុរាជា ន បស្សតិ។ តេនាហ ភគវា –

"សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ, មោឃរាជ សទា សតោ;
អត្តានុទិដ្ឋិំ ឩហច្ច, ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា;

ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី”តិ។
សហ គាថាបរិយោសានា...បេ.... សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មីតិ។

មោឃរាជមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ បន្នរសមោ។

១៦. បិង្គិយមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ

៨៩. **ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ** [វិវណ្ណោ (ស្យា.)], **[ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]**
នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសុ;
មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវ [អន្តរាយ (ស្យា. ក.)], **អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;**
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។

ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោតិ។ **ជិណ្ណោហមស្មី**តិ ជិណ្ណោ វុឌ្ឍោ មហល្លកោ អទ្ធគតោ វយោអនុប្បត្តោ វីសវស្សសតិកោ ជាតិយា។ **អពលោ**តិ ទុព្ពលោ អប្បពលោ អប្បថាមោ។ **វីតវណ្ណោ**តិ វីតវណ្ណោ វិគតវណ្ណោ វិគច្ឆិតវណ្ណោ។ យា សា បុរិមា សុភា វណ្ណនិភា សា អន្តរហិតា, អាទីនវោ បាតុភូតោតិ – ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ។

ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោតិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ....។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ...បេ....។ **បិង្គិយោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ...បេ.... អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ។

នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសូតិ នេត្តា អសុទ្ធា អវិសុទ្ធា អបរិសុទ្ធា អវោទាតា។ នោ តថា ចក្ខុនា រូបេ បស្សាមីតិ – នេត្តា ន សុទ្ធា។ **សវនំ ន ផាសូ**តិ សោតំ អសុទ្ធំ អវិសុទ្ធំ អបរិសុទ្ធំ អវោទាតំ។ នោ តថា សោតេន សទ្ទំ សុណោមីតិ – នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសុ។

មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវាតិ។ **មាហំ នស្សន្តិ** មាហំ នស្ស មាហំ វិនស្សំ មាហំ បនស្សំ។ **មោមុហោ**តិ មោហមុហោ អវិជ្ជាគតោ អញ្ញាណី អវិភាវី ទុប្បញ្ញោ។ **អន្តរាវា**តិ តុយ្ហំ ធម្មំ ទិដ្ឋិំ បដិបទំ មគ្គំ អនញ្ញាយ អនធិគន្ត្វា អវិទិត្វា អប្បដិលភិត្វា អផស្សយិត្វា អសច្ឆិករិត្វា អន្តរាយេវ កាលង្ករេយ្យន្តិ – មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវ។

អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញន្តិ។ **ធម្មន្តិ** អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ, ចត្តារោ សម្មប្បធានេ, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គេ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ, និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហីតិ – អាចិក្ខ ធម្មំ។ **យមហំ វិជញ្ញន្តិ** យមហំ ជានេយ្យំ អាជានេយ្យំ វិជានេយ្យំ បដិវិជានេយ្យំ បដិវិជ្ឈេយ្យំ អធិគច្ឆេយ្យំ ផស្សេយ្យំ សច្ឆិករេយ្យន្តិ – អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ។

ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានន្តិ ឥធេវ ជាតិជរាមរណស្ស បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ, [ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]
នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសុ;
មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហាន”ន្តិ។

៩០. **ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]**
រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តា;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយ។

ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេតិ។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ សត្តា រូបហេតុ រូបប្បច្ចយា រូបការណា ហញ្ញន្តិ វិហញ្ញន្តិ ឧបហញ្ញន្តិ ឧបឃាតិយន្តិ [ឧបឃាតយន្តិ (ស្យា. ក.)]។ រូបេ សតិ វិវិធកម្មការណា [វិវិធកម្មករណានិ (ក.)] ការេន្តិ។ កសាហិបិ តាឡេន្តិ, វេត្តេហិបិ តាឡេន្តិ, អឌ្ឍ

ទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តិ, បាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទន្តិ, នាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទន្តិ, ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោន្តិ, សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោន្តិ, រាហុមុខម្បិ ករោន្តិ, ជោតិមាលិកម្បិ ករោន្តិ, ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោន្តិ, ឯរកវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, ចីរកវាសិកម្បិ ករោន្តិ, ឯណេយ្យកម្បិ ករោន្តិ, ពឡិសមំសិកម្បិ ករោន្តិ, កហាបណិកម្បិ ករោន្តិ, ខារាបតច្ឆិកម្បិ [ខារាបដិច្ឆិកម្បិ (ក.)] ករោន្តិ, បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោន្តិ, បលាលបីឋកម្បិ ករោន្តិ, តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចន្តិ, សុនខេហិបិ ខាទាបេន្តិ, ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេន្តិ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ។ ឯវំ សត្តា រូបហេតុ រូបប្បច្ចយា រូបការណា ហញ្ញន្តិ វិហញ្ញន្តិ ឧបហញ្ញន្តិ ឧបឃាតិយន្តិ។ ឯវំ ហញ្ញមានេ វិហញ្ញមានេ ឧបហញ្ញមានេ ឧបឃាតិយមានេ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេ។

បិង្គិយាតិ ភគវាតិ។ **បិង្គិយា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – បិង្គិយាតិ ភគវា។

រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តាតិ។ **រុប្បន្តី**តិ រុប្បន្តិ កុប្បន្តិ បីឡយន្តិ [បីឡិយន្តិ (ស្យា. ក.)] ឃដ្ដយន្តិ, ព្យាធិតា ទោមនស្សិតា ហោន្តិ។ ចក្ខុរោគេន រុប្បន្តិ កុប្បន្តិ បីឡយន្តិ ឃដ្ដយន្តិ, ព្យាធិតា ទោមនស្សិតា ហោន្តិ។ សោតរោគេន…បេ… កាយរោគេន…បេ… ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ រុប្បន្តិ កុប្បន្តិ បីឡយន្តិ ឃដ្ដយន្តិ, ព្យាធិតា ទោមនស្សិតា ហោន្តីតិ – រុប្បន្តិ រូបេសុ។

អថ វា, ចក្ខុស្មិំ ហីយមានេ ហាយមានេ បរិហាយមានេ វេមានេ [វិហាយមានេ (ក.)] វិគច្ឆមានេ អន្តរធាយមានេ រុប្បន្តិ…បេ… ទោមនស្សិតា ហោន្តិ។ សោតស្មិំ…បេ… ឃានស្មិំ… ជិវ្ហាយ… កាយស្មិំ… រូបស្មិំ… សទ្ទស្មិំ… គន្ធស្មិំ… រសស្មិំ… ផោដ្ឋព្ពស្មិំ… កុលស្មិំ… គណស្មិំ… អាវាសស្មិំ… លាភស្មិំ… យសស្មិំ… បសំសាយ… សុខស្មិំ… ចីវរស្មិំ… បិណ្ឌបាតស្មិំ… សេនាសនស្មិំ… គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារស្មិំ ហីយមានេ ហាយមានេ បរិហាយមានេ វេមានេ វិគច្ឆមានេ អន្តរធាយមានេ រុប្បន្តិ កុប្បន្តិ បីឡយន្តិ ឃដ្ដយន្តិ, ព្យាធិតា ទោមនស្សិតា ហោន្តីតិ – ឯវម្បិ រុប្បន្តិ រូបេសុ។

ជនាតិ ខត្តិយា ច ព្រាហ្មណា ច វេស្សា ច សុទ្ទា ច គហដ្ឋា ច បព្ពជិតា ច ទេវា ច មនុស្សា ច។ **បមត្តា**តិ បមាទោ វត្តព្ពោ កាយទុច្ចរិតេន វា វចីទុច្ចរិតេន វា មនោទុច្ចរិតេន វា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ ចិត្តស្ស វោសគ្គោ វោសគ្គានុប្បទានំ កុសលានំ វា ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កច្ចកិរិយតា អសាតច្ចកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តច្ឆន្ទតា និក្ខិត្តធុរតា អនាសេវនា អភាវនា អពហុលីកម្មំ [អពហុលិកម្មំ (ក.)] អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ បមាទោ។ យោ ឯវរូបោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ បមាទោ។ ឥមិនា បមាទេន សមន្នាគតា ជនា បមត្តាតិ – រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តា។

តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ឯវំ អាទីនវំ សម្បស្សមានោ រូបេសូតិ – តស្មា តុវំ បិង្គិយ។ **អប្បមត្តោ**តិ សក្កច្ចការី សាតច្ចការី…បេ… អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ។

ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយាតិ។ **រូប**ន្តិ ចត្តារោ ច មហាភូតា ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ ឧបាទាយ រូបំ។ **ជហស្សុ រូប**ន្តិ ជហស្សុ រូបំ, បជហស្សុ រូបំ, វិនោទេហិ រូបំ, ព្យន្តីករោហិ រូបំ, អនភាវំ គមេហិ រូបំ។ **អបុនព្ភវាយា**តិ យថា តេ រូបំ ឥធេវ និរុជ្ឈេយ្យ, បុនបដិសន្ធិកោ ភវោ ន និព្ពត្តេយ្យ កាមធាតុយា វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វា, កាមភវេ វា រូបភវេ វា អរូបភវេ វា, សញ្ញាភវេ វា អសញ្ញាភវេ វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ វា, ឯកវោការភវេ វា ចតុវោការភវេ វា បញ្ចវោការភវេ វា, បុន គតិយា វា ឧបបត្តិយា វា បដិសន្ធិយា វា ភវេ វា សំសារេ វា វដ្ដេ វា ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ, ឥធេវ និរុជ្ឈេយ្យ វូបសមេយ្យ អត្ថំ គច្ឆេយ្យ បដិប្បស្សម្ភេយ្យាតិ – ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយ។ តេនាហ ភគវា –

"ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]
រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តា;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយា"តិ។

៩១.
ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោ;
ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អស្សុតំ អមុតំ, អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចិ នមត្ថិ លោកេ;
អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ, ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។

ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោតិ ទស ទិសា។

ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អស្សុតំ អមុតំ, អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចិ នមត្ថិ លោកេតិ ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អស្សុតំ អមុតំ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចិ អត្តត្ថោ វា បរត្ថោ វា ឧភយត្ថោ វា ទិដ្ឋធម្មិកោ វា អត្ថោ សម្បរាយិកោ វា អត្ថោ ឧត្តានោ វា អត្ថោ គម្ភីរោ វា អត្ថោ គូឡ្ហោ វា អត្ថោ បដិច្ឆន្នោ វា អត្ថោ នេយ្យោ វា អត្ថោ នីតោ វា អត្ថោ អនវជ្ជោ វា អត្ថោ និក្កិលេសោ វា អត្ថោ វោទានោ វា អត្ថោ បរមត្ថោ វា នត្ថិ ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតីតិ – ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អស្សុតំ អមុតំ, អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចិ នមត្ថិ លោកេ។

អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញន្តិ។ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ…បេ… និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខាហិ ទេសេហិ បញ្ញបេហិ បដ្ឋបេហិ វិវរាហិ វិភជាហិ ឧត្តានីករោហិ បកាសេហិ។ **យមហំ វិជញ្ញ**ន្តិ យមហំ ជានេយ្យំ អាជានេយ្យំ វិជានេយ្យំ បដិវិជានេយ្យំ បដិវិជ្ឈេយ្យំ អធិគច្ឆេយ្យំ ផស្សេយ្យំ សច្ឆិករេយ្យន្តិ – អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ។

ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានន្តិ ឥធេវ ជាតិជរាមរណស្ស បហានំ វូបសមំ បដិនិស្សគ្គំ បដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

> “ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោ;
> ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អស្សុតំ អមុតំ, អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចិ នមត្ថិ លោកេ;
> អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ, ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហាន”ន្តិ។

៨២. **តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]**
សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេ;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយ។

តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ… ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហាធិបន្នេ**តិ តណ្ហាធិបន្នេ [តណ្ហាយ អធិបន្នេ (ក.)] តណ្ហានុគេ តណ្ហានុគតេ តណ្ហានុសដេ តណ្ហាយ បន្នេ បដិបន្នេ អភិភូតេ បរិយាទិន្នចិត្តេ។ **មនុជេ**តិ សត្តាធិវចនំ។ **បេក្ខមានោ**តិ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោ។ **បិង្គិយាតិ ភគវា**តិ។ **បិង្គិយា**តិ ភគវា តំ ព្រាហ្មណំ នាមេន អាលបតិ។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – បិង្គិយាតិ ភគវា។

សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេតិ។ **សន្តាបជាតេ**តិ ជាតិយា សន្តាបជាតេ, ជរាយ សន្តាបជាតេ, ព្យាធិនា សន្តាបជាតេ, មរណេន សន្តាបជាតេ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេហិ សន្តាបជាតេ, នេរយិកេន ទុក្ខេន សន្តាបជាតេ…បេ… ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន សន្តាបជាតេ ឦតិជាតេ ឧបទ្ទវជាតេ ឧបសគ្គជាតេតិ – សន្តាបជាតេ។ **ជរសា បរេតេ**តិ ជរាយ ផុដ្ឋេ បរេតេ សមោហិតេ សមន្នាគតេ។ ជាតិយា អនុគតេ ជរាយ អនុសដេ ព្យាធិនា អភិភូតេ មរណេន អព្ភាហតេ អតាណេ អលេណេ អសរណេ អសរណីភូតេតិ – សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេ។

តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា ឯវំ អាទីនវំ សម្បស្សមានោ តណ្ហាយាតិ – តស្មា តុវំ បិង្គិយ។ **អប្បមត្តោ**តិ សក្កច្ចការី…បេ… អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ។

ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយាតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ… ធម្មតណ្ហា។ **ជហស្សុ តណ្ហ**ន្តិ ជហស្សុ តណ្ហំ បជហស្សុ តណ្ហំ វិនោទេហិ តណ្ហំ ព្យន្តីករោហិ តណ្ហំ អនភាវំ គមេហិ តណ្ហំ។ **អបុនព្ភវាយា**តិ យថា តេ…បេ… បុនបដិសន្ធិកោ ភវោ ន និព្ពត្តេយ្យ កាមធាតុយា វា រូបធាតុយា វា អរូបធាតុយា វា, កាមភវេ វា រូបភវេ វា អរូបភវេ វា, សញ្ញាភវេ វា អសញ្ញាភវេ វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ វា, ឯកវោការភវេ វា ចតុវោការភវេ វា បញ្ចវោការភវេ វា, បុនគតិយា វា ឧបបត្តិយា វា បដិសន្ធិយា វា ភវេ វា សំសារេ វា វដ្ដេ វា ន ជនេយ្យ ន សញ្ជនេយ្យ ន និព្ពត្តេយ្យ នាភិនិព្ពត្តេយ្យ, ឥធេវ និរុជ្ឈេយ្យ វូបសមេយ្យ អត្ថំ គច្ឆេយ្យ បដិប្បស្សម្ភេយ្យាតិ – ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយ។ តេនាហ ភគវា –

> “តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោ, [បិង្គិយាតិ ភគវា]
> សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេ;

តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយា”តិ។

សហ គាថាបរិយោសានា យេ តេ ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្ទា ឯកបយោគា ឯកាធិប្បាយា ឯកវាសនវាសិតា, តេសំ អនេកបាណសហស្សានំ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ។ តស្ស ច ព្រាហ្មណស្ស វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ។ សហ ធម្មចក្ខុស្ស បដិលាភា អជិនជដាវាកចីរតិទណ្ឌកមណ្ឌលុកេសា ច មស្សូ ច អន្តរហិតា ភណ្ឌុកាសាយវត្ថវសនោ សង្ឃាដិបត្តចីវរធរោ អន្វត្ថបដិបត្តិយា បញ្ជលិកោ ភគវន្តំ នមស្សមានោ និសិន្នោ ហោតិ – “សត្ថា មេ ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ។

បិង្គិយមាណវបុច្ឆានិទ្ទេសោ [សិង្គិយបញ្ហំ (ក.)] សោឡសមោ។

១៧. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេសោ

៩៣. ឥទមវោច ភគវា មគធេសុ វិហរន្តោ បាសាណកេ ចេតិយេ, បរិចារកសោឡសានំ [បរិចារិកសោឡសន្នំ (ស្យា. ក.)] **ព្រាហ្មណានំ អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ ព្យាកាសិ។**

ឥទមវោច ភគវាតិ ឥទំ បារាយនំ អវោច។ **ភគវា**តិ គារវាធិវចនមេតំ…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវាតិ – ឥទមវោច ភគវា។ **មគធេសុ វិហរន្តោ**តិ មគធនាមកេ ជនបទេ វិហរន្តោ ឥរិយន្តោ វត្តេន្តោ បាលេន្តោ យបេន្តោ យាបេន្តោ។ **បាសាណកេ ចេតិយេ**តិ បាសាណកចេតិយំ វុច្ចតិ ពុទ្ធាសនន្តិ – មគធេសុ វិហរន្តោ បាសាណកេ ចេតិយេ។ **បរិចារកសោឡសានំ ព្រាហ្មណាន**ន្តិ បិង្គិយោ [សិង្គិយោ (ក.)] ព្រាហ្មណោ ពាវរិស្ស ព្រាហ្មណស្ស បទ្ធោ បទ្ធចរោ បរិចារកោ [បរិចារិកោ (ស្យា. ក.)] សិស្សោ។ បិង្គិយេន [តេន (ក.)] តេ សោឡសាតិ – ឯវម្បិ បរិចារកសោឡសានំ ព្រាហ្មណានំ។ អថ វា, តេ សោឡស ព្រាហ្មណា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បទ្ធា បទ្ធចរា បរិចារកា សិស្សាតិ – ឯវម្បិ បរិចារកសោឡសានំ ព្រាហ្មណានំ។

អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ ព្យាកាសីតិ។ **អជ្ឈិដ្ឋោ**តិ អជ្ឈិដ្ឋោ អជ្ឈេសិតោ។ **បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ**តិ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុច្ឆិតោ បុច្ឆិតោ យាចិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ បសាទិតោ។ **បញ្ហំ ព្យាកាសី**តិ បញ្ហំ ព្យាកាសិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ ព្យាកាសិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“ឥទមវោច ភគវា មគធេសុ វិហរន្តោ បាសាណកេ ចេតិយេ, បរិចារកសោឡសានំ ព្រាហ្មណានំ អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ ព្យាកាសី”តិ។

៩៤. ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារំ។ បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មាតិ។ តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស “បារាយន”ន្តេវ អធិវចនំ។

ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្សាតិ ឯកមេកស្ស ចេបិ អជិតបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ តិស្សមេត្តេយ្យបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ បុណ្ណកបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ មេត្តគូបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ធោតកបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ឧបសីវបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ នន្ទកបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ហេមកបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ តោទេយ្យបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ កប្បបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ជតុកណ្ណិបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ភទ្រាវុធបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ ឧទយបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ បោសាលបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ មោឃរាជបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស ចេបិ បិង្គិយបញ្ហស្សាតិ – ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្ស។

អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយាតិ ស្វេវ បញ្ហោ ធម្មោ, វិសជ្ជនំ [វិស្សជ្ជនំ (ក.)] អត្ថោតិ អត្ថំ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – អត្ថមញ្ញាយ។ **ធម្មមញ្ញាយា**តិ ធម្មំ អញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ធម្មមញ្ញាយាតិ – អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ។ **ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យា**តិ សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបជ្ជេយ្យាតិ – ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យ។ **គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារ**ន្តិ ជរាមរណស្ស បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិប្បដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារ**ន្តិ ជរាមរណស្ស បារំ គច្ឆេយ្យ, បារំ អធិគច្ឆេយ្យ, បារំ អធិផស្សេយ្យ, បារំ សច្ឆិករេយ្យាតិ – គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស

បារំ។ **បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មា**តិ ឥមេ ធម្មា បារង្គមនីយា។ បារំ បាបេន្តិ បារំ សម្បាបេន្តិ បារំ សមនុបាបេន្តិ, ជរាមរណស្ស តរណាយ [តារណាយ (ស្យា.)] សំវត្តន្តីតិ – បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មាតិ។

តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្សាតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានាតិ – តស្មា។ **ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្សា**តិ ឥមស្ស បារាយនស្សាតិ – តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស។ **បារាយនន្តេវ អធិវចន**ន្តិ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ…បេ…. និរោធោ និព្ពានំ។ អយនំ វុច្ចតិ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ…បេ…. សម្មាសមាធិ។ **អធិវចន**ន្តិ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោតិ – បារាយនន្តេវ អធិវចនំ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារំ។ បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មាតិ។ តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស ‘បារាយន’ន្តេវ អធិវចន”ន្តិ។

៩៥. **អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ;**
ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ។

៩៦. **តោទេយ្យកប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ;**
ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;
មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។

៩៧. **ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុំ, សម្បន្នចរណំ ឥសិំ;**
បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេ, ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុំ។

ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុន្តិ។ **ឯតេ**តិ សោឡស បារាយនិយា ព្រាហ្មណា។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ពលេសុ ច វសីភាវំ។ **ពុទ្ធោ**តិ កេនដ្ឋេន ពុទ្ធោ? ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ, សព្ពញ្ញុតាយ ពុទ្ធោ, សព្ពទស្សាវិតាយ ពុទ្ធោ, អភិញ្ញេយ្យតាយ ពុទ្ធោ, វិសវិតាយ ពុទ្ធោ, ខីណាសវសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, និរុបលេបសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ពុទ្ធោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ពុទ្ធោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ពុទ្ធោ, ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ពុទ្ធោ, អពុទ្ធិវិហតត្តា ពុទ្ធិបដិលាភាតិ ពុទ្ធោ។ **ពុទ្ធោ**តិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ ន បិតរា កតំ ន ភាតរា កតំ ន ភគិនិយា កតំ ន មិត្តាមច្ចេហិ កតំ ន ញាតិសាលោហិតេហិ កតំ ន សមណព្រាហ្មណេហិ កតំ ន ទេវតាហិ កតំ។ វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ , យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុ**ន្តិ ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគមិំសុ ឧបសង្កមិំសុ បយិរុបាសិំសុ បរិបុច្ឆិំសុ បរិបញ្ហិំសូតិ – ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុំ។

សម្បន្នចរណំ ឥសិន្តិ ចរណំ វុច្ចតិ សីលាចារនិព្ពត្តិ។ សីលសំវរោបិ ចរណំ, ឥន្ទ្រិយសំវរោបិ ចរណំ, ភោជនេ មត្តញ្ញុតាបិ ចរណំ, ជាគរិយានុយោគោបិ ចរណំ, សត្តបិ សទ្ធម្មា ចរណំ, ចត្តារិបិ ឈានានិ ចរណំ។ **សម្បន្នចរណ**ន្តិ សម្បន្នចរណំ សេដ្ឋចរណំ វិសេដ្ឋចរណំ [វិសិដ្ឋចរណំ (ក.)] បាមោក្ខចរណំ ឧត្តមចរណំ បវរចរណំ។ **ឥសី**តិ ឥសិ ភគវា មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ ឯសី គវេសី បរិយេសីតិ ឥសិ…បេ…. មហេសក្ខេហិ វា សត្តេហិ ឯសិតោ គវេសិតោ បរិយេសិតោ – “កហំ ពុទ្ធោ, កហំ ភគវា, កហំ ទេវទេវោ កហំ នរាសភោ”តិ – ឥសីតិ – សម្បន្នចរណំ ឥសិំ។

បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេតិ។ **បុច្ឆន្តា**តិ បុច្ឆន្តា យាចន្តា អជ្ឈេសន្តា បសាទេន្តា។ **និបុណេ បញ្ហេ**តិ គម្ភីរេ ទុទ្ទសេ ទុរនុពោធេ សន្តេ បណីតេ អតក្កាវចរេ និបុណេ បណ្ឌិតវេទនីយេ បញ្ហេតិ – បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេ។

ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុន្តិ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **សេដ្ឋ**ន្តិ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ ពុទ្ធំ ឧបាគមុំ ឧបាគមិំសុ ឧបសង្កមិំសុ បយិរុបាសិំសុ បរិបុច្ឆិំសុ បរិបញ្ហិំសូតិ – ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុំ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុំ, សម្បន្នចរណំ ឥសិំ;
បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេ, ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុ”ន្តិ។

៩៨. **តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសិ, បញ្ហំ បុដ្ឋោ យថាតថំ;**
បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន, តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនិ។

តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសីតិ។ តេសន្តិ សោឡសានំ បារាយនិយានំ ព្រាហ្មណានំ។ **ពុទ្ធោតិ** យោ សោ ភគវា…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **បព្យាកាសីតិ** តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសិ។

បញ្ហំ បុដ្ឋោ យថាតថន្តិ។ បញ្ហំ បុដ្ឋោតិ បញ្ហំ បុដ្ឋោ បុច្ឆិតោ យាចិតោ អជ្ឈេសិតោ បសាទិតោ។ **យថាតថន្តិ** យថា អាចិក្ខិតព្ពំ តថា អាចិក្ខិ , យថា ទេសិតព្ពំ តថា ទេសេសិ, យថា បញ្ញបេតព្ពំ តថា បញ្ញបេសិ, យថា បដ្ឋបេតព្ពំ តថា បដ្ឋបេសិ, យថា វិវរិតព្ពំ តថា វិវរិ , យថា វិភជិតព្ពំ តថា វិភជិ, យថា ឧត្តានីកាតព្ពំ តថា ឧត្តានីអកាសិ, យថា បកាសិតព្ពំ តថា បកាសេសីតិ – បញ្ហំ បុដ្ឋោ យថាតថំ។

បញ្ហានំ វេយ្យាករណេនាតិ បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន អាចិក្ខនេន ទេសនេន បញ្ញបនេន បដ្ឋបនេន វិវរណេន វិភជនេន ឧត្តានីកម្មេន បកាសនេនាតិ – បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន។

តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនីតិ។ តោសេសីតិ តោសេសិ វិតោសេសិ បសាទេសិ អារាធេសិ អត្តមនេ អកាសិ។ **ព្រាហ្មណេតិ** សោឡស បារាយនិយេ ព្រាហ្មណេ។ **មុនីតិ** មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ… សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនីតិ – តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសិ, បញ្ហំ បុដ្ឋោ យថាតថំ;
បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន, តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនី”តិ។

៩៩. **តេ តោសិតា ចក្ខុមតា, ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា;**
ព្រហ្មចរិយមចរិសុ, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ។

តេ តោសិតា ចក្ខុមតាតិ។ តេតិ សោឡស បារាយនិយា ព្រាហ្មណា។ **តោសិតាតិ** តោសិតា វិតោសិតា បសាទិតា អារាធិតា អត្តមនា កតាតិ – តេ តោសិតា។ **ចក្ខុមតាតិ** ភគវា បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា – មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ទិព្ពចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, បញ្ញាចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, ពុទ្ធចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា, សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា។ កថំ ភគវា មំសចក្ខុនាបិ ចក្ខុមា…បេ… ឯវំ ភគវា សមន្តចក្ខុនាបិ ចក្ខុមាតិ – តេ តោសិតា ចក្ខុមតា។

ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនាតិ។ ពុទ្ធោតិ យោ សោ ភគវា…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **អាទិច្ចពន្ធុនាតិ** អាទិច្ចោ វុច្ចតិ សូរិយោ។ សោ គោតមោ គោត្តេន, ភគវាបិ គោតមោ គោត្តេន, ភគវា សូរិយស្ស គោត្តញាតកោ គោត្តពន្ធុ។ តស្មា ពុទ្ធោ អាទិច្ចពន្ធូតិ – ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា។

ព្រហ្មចរិយមចរិំសូតិ ព្រហ្មចរិយំ វុច្ចតិ អសទ្ធម្មសមាបត្តិយា អារតិ វិរតិ បដិវិរតិ វេរមណី វិរមណំ អកិរិយា អករណំ អនជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុឃាតោ។ អបិ ច, និប្បរិយាយវសេន ព្រហ្មចរិយំ វុច្ចតិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ, សម្មាសង្កប្បោ, សម្មាវាចា, សម្មាកម្មន្តោ, សម្មាអាជីវោ, សម្មាវាយាមោ, សម្មាសតិ, សម្មាសមាធិ។ **ព្រហ្មចរិយមចរិំសូតិ** ព្រហ្មចរិយំ ចរិំសុ អចរិំសុ សមាទាយ វត្តិំសូតិ – ព្រហ្មចរិយមចរិំសុ។

វរបញ្ញស្ស សន្តិកេតិ វរបញ្ញស្ស អគ្គបញ្ញស្ស សេដ្ឋបញ្ញស្ស វិសេដ្ឋបញ្ញស្ស បាមោក្ខបញ្ញស្ស ឧត្តមបញ្ញស្ស បវរបញ្ញស្ស។ **សន្តិកេតិ** សន្តិកេ សាមន្តា អាសន្នេ អវិទូរេ ឧបកដ្ឋេតិ – វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

“តេ តោសិតា ចក្ខុមតា, ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា;
ព្រហ្មចរិយមចរិំសុ, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ”តិ។

១០០. **ឯកមេកស្ស បញ្ហស្ស, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតំ;**
តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេ បារំ អបារតោ។

ឯកមេកស្ស បញ្ហស្សាតិ ឯកមេកស្ស អជិតបញ្ហស្ស, ឯកមេកស្ស តិស្សមេត្តេយ្យបញ្ហស្ស...បេ.... ឯកមេកស្ស បិង្គិយបញ្ហស្សាតិ – ឯកមេកស្ស បញ្ហស្ស។

យថា ពុទ្ធេន ទេសិតន្តិ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **យថា ពុទ្ធេន ទេសិត**ន្តិ យថា ពុទ្ធេន អាចិក្ខិតំ ទេសិតំ បញ្ញបិតំ បដ្ឋបិតំ វិវរិតំ វិភជិតំ [វិភត្តំ (ស្យា.)] ឧត្តានីកតំ បកាសិតន្តិ – យថា ពុទ្ធេន ទេសិតំ។

តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យាតិ សម្មាបដិបទំ អនុលោមបដិបទំ អបច្ចនីកបដិបទំ អន្វត្ថបដិបទំ ធម្មានុធម្មបដិបទំ បដិបជ្ជេយ្យាតិ – តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យ។

គច្ឆេ បារំ អបារតោតិ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ...បេ.... និរោធោ និព្ពានំ; អបារំ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ **គច្ឆេ បារំ អបារតោ**តិ អបារតោ បារំ គច្ឆេយ្យ, បារំ អធិគច្ឆេយ្យ, បារំ ផស្សេយ្យ, បារំ សច្ឆិករេយ្យាតិ – គច្ឆេ បារំ អបារតោ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

> “ឯកមេកស្ស បញ្ហស្ស, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតំ;
> តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេ បារំ អបារតោ”តិ។

១០១. **អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ, ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមំ;**
មគ្គោ សោ បារំ គមនាយ, តស្មា បារាយនំ ឥតិ។

អបារា បារំ គច្ឆេយ្យាតិ អបារំ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច; បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ...បេ.... តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **អបារា បារំ គច្ឆេយ្យា**តិ អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ, បារំ អធិគច្ឆេយ្យ, បារំ ផស្សេយ្យ, បារំ សច្ឆិករេយ្យាតិ – អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ។

ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមន្តិ មគ្គមុត្តមំ វុច្ចតិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ...បេ.... សម្មាសមាធិ។ **មគ្គមុត្តម**ន្តិ មគ្គំ អគ្គំ សេដ្ឋំ វិសេដ្ឋំ បាមោក្ខំ ឧត្តមំ បវរំ។ **ភាវេន្តោ**តិ ភាវេន្តោ អាសេវន្តោ ពហុលីករោន្តោតិ – ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមំ។

មគ្គោ សោ បារំ គមនាយាតិ –

> មគ្គោ បន្ថោ បថោ បជ្ជោ [អទ្ធោ (ក.)], អញ្ជសំ វដុមាយនំ;
> នាវា ឧត្តរសេតុ ច, កុល្លោ ច ភិសិ សង្កមោ [សង្កមោ (ស្យា. ក.) បស្ស-ធាតុមាលាយំ មគ្គធាតុវណ្ណនាយំ]។

បារំ គមនាយាតិ បារំ គមនាយ បារំ សម្បាបនាយ បារំ សមនុបាបនាយ ជរាមរណស្ស តរណាយាតិ – មគ្គោ សោ បារំ គមនាយ។

តស្មា បារាយនំ ឥតីតិ។ **តស្មា**តិ តស្មា តំការណា តំហេតុ តប្បច្ចយា តំនិទានា។ បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ...បេ.... និរោធោ និព្ពានំ។ អយនំ វុច្ចតិ មគ្គោ។ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ...បេ.... បទានុបុព្ពតាបេតំ ឥតីតិ – តស្មា បារាយនំ ឥតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

> “អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ, ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមំ;
> មគ្គោ សោ បារំ គមនាយ, តស្មា បារាយនំ ឥតី”តិ។

បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេសោ សត្តរសមោ។

១៨. បារាយនានុគីតិគាថានិទ្ទេសោ

១០២. **បារាយនមនុគាយិស្សំ , [ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]**
យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសិ, វិមលោ ភូរិមេធសោ;
និក្កាមោ និព្ពនោ នាគោ, កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេ។

បារាយនមនុគាយិស្សន្តិ គីតមនុគាយិស្សំ កថិតមនុកថយិស្សំ [កថិតមនុគាយិស្សំ (ស្យា.) ឯវំ សព្ពបទេសុ អនុគាយិស្សន្តិ អាគតំ] ភណិតមនុភណិស្សំ លបិតមនុលបិស្សំ ភាសិតមនុភាសិស្សន្តិ – បារាយនមនុគាយិស្សំ។ **ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ**តិ។ **ឥច្ចា**តិ បទសន្ធិ...បេ.... បទានុបុព្ពតាបេតំ – ឥច្ចាតិ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុវចនំ សគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ – អាយស្មាតិ។ **បិង្គិយោ**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ និរុត្តិ ព្យញ្ជនំ អភិលាបោតិ – ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ។

យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសីតិ យថា អទ្ទក្ខិ តថា អក្ខាសិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសិ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ យថា អទ្ទក្ខិ តថា អក្ខាសិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសិ។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ...បេ.... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ យថា អទ្ទក្ខិ តថា អក្ខាសិ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសិ។

វិមលោ ភូរិមេធសោតិ។ **វិមលោ**តិ រាគោ មលំ, ទោសោ មលំ, មោហោ មលំ, កោធោ... ឧបនាហោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា មលា។ តេ មលា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ អមលោ ពុទ្ធោ វិមលោ និម្មលោ មលាបគតោ មលវិប្បហីនោ មលវិមុត្តោ សព្ពមលវីតិវត្តោ។ **ភូរិ** វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ [ភគវា ឥមាយ (ស្យា.)] បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោ។ មេធា វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជានានា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា ឥមាយ មេធាយ បញ្ញាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, តស្មា ពុទ្ធោ សុមេធសោតិ – វិមលោ ភូរិមេធសោ។

និក្កាមោ និព្ពនោ នាគោតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ វត្ថុកាមា បរិញ្ញាតា កិលេសកាមា បហីនា វត្ថុកាមានំ បរិញ្ញាតត្តា កិលេសកាមានំ បហីនត្តា។ ភគវា ន កាមេ កាមេតិ ន កាមេ ឥច្ឆតិ ន កាមេ បត្ថេតិ ន កាមេ បិហេតិ ន កាមេ អភិជប្បតិ។ យេ កាមេ កាមេន្តិ កាមេ ឥច្ឆន្តិ កាមេ បត្ថេន្តិ កាមេ បិហេន្តិ កាមេ អភិជប្បន្តិ តេ កាមកាមិនោ រាគរាគិនោ សញ្ញសញ្ញិនោ។ ភគវា ន កាមេ កាមេតិ ន កាមេ ឥច្ឆតិ ន កាមេ បត្ថេតិ ន កាមេ បិហេតិ ន កាមេ អភិជប្បតិ។ តស្មា ពុទ្ធោ អកាមោ និក្កាមោ ចត្តកាមោ វន្តកាមោ មុត្តកាមោ បហីនកាមោ បដិនិស្សដ្ឋកាមោ វីតរាគោ វិគតរាគោ ចត្តរាគោ វន្តរាគោ មុត្តរាគោ បហីនរាគោ បដិនិស្សដ្ឋរាគោ និច្ឆាតោ និព្ពុតោ សីតិភូតោ សុខប្បដិសំវេទី ព្រហ្មភូតេន អត្តនា វិហរតីតិ – និក្កាមោ។

និព្ពនោតិ រាគោ វនំ, ទោសោ វនំ, មោហោ វនំ, កោធោ វនំ, ឧបនាហោ វនំ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា វនា។ តេ វនា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អវនោ វិវនោ និព្ពនោ វនាបគតោ វនវិប្បហីនោ វនវិមុត្តោ សព្ពវនវីតិវត្តោតិ – និព្ពនោ។ **នាគោ**តិ នាគោ; ភគវា អាគុំ ន ករោតីតិ នាគោ, ន គច្ឆតីតិ នាគោ, ន អាគច្ឆតីតិ នាគោ...បេ.... ឯវំ ភគវា ន អាគច្ឆតីតិ នាគោតិ – និក្កាមោ និព្ពនោ នាគោ។

កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេតិ។ **កិស្ស ហេតូ**តិ កិស្ស ហេតុ កីហេតុ កីការណា កីនិទានា កីបច្ចយាតិ – កិស្ស ហេតុ។ **មុសា ភណេ**តិ មុសា ភណេយ្យ កថេយ្យ ទីបេយ្យ វោហរេយ្យ; **មុសា ភណេ**តិ មោសវជ្ជំ ភណេយ្យ, មុសាវាទំ ភណេយ្យ, អនរិយវាទំ ភណេយ្យ។ ឥធេកច្ចោ សភាគតោ [សភគ្គតោ (ស្យា.)] វា បរិសាគតោ [បរិសគ្គតោ (ស្យា.)] វា ញាតិមជ្ឈគតោ វា បូគមជ្ឈគតោ វា រាជកុលមជ្ឈគតោ វា អភិនីតោ សក្ខិបុដ្ឋោ – “ឯហម្ភោ [ឯហិ ភោ (ស្យា.) បស្ស ម. និ. ៣.១១២] បុរិស, យំ ជានាសិ តំ វទេហី”តិ, សោ អជានំ វា អាហ – “ជានាមី”តិ , ជានំ វា អាហ – “ន ជានាមី”តិ, អបស្សំ វា អាហ – “បស្សាមី”តិ, បស្សំ វា អាហ – “ន បស្សាមី”តិ។ ឥតិ អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា អាមិសកិញ្ចិក្ខហេតុ វា សម្បជានមុសា ភាសតិ, ឥទំ វុច្ចតិ មោសវជ្ជំ។

អបិ ច, តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ – ឥមេហិ តីហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ អបិ ច, ចតូហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ, វិនិធាយ ទិដ្ឋិំ – ឥមេហិ ចតូហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ អបិ ច, បញ្ចហាការេហិ...បេ.... ឆហាការេហិ... សត្តហាការេហិ... អដ្ឋហាការេហិ មុសាវាទោ ហោតិ។ បុព្ពេវស្ស ហោតិ – “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ, ភណន្តស្ស ហោតិ – “មុសា ភណាមី”តិ, ភណិតស្ស ហោតិ – “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ, វិនិធាយ ទិដ្ឋិំ, វិនិធាយ ខន្តិំ, វិនិធាយ រុចិំ, វិនិធាយ សញ្ញំ, វិនិធាយ ភាវំ – ឥមេហិ អដ្ឋហាការេហិ

មុសាវាទោ ហោតិ មោសវជ្ជំ។ កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេយ្យ កថេយ្យ ទីបេយ្យ វោហរេយ្យាតិ – កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “បារាយនមនុគាយិស្សំ, [ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ]
> យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសិ, វិមលោ ភូរិមេធសោ;
> និក្កាមោ និព្ពនោ នាគោ, កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេ”តិ។

១០៣. **បហីនមលមោហស្ស, មានមក្ខប្បហាយិនោ;**
ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរំ វណ្ណូបសំហិតំ។

បហីនមលមោហស្សាតិ ។ **មល**ន្តិ រាគោ មលំ, ទោសោ មលំ, មោហោ មលំ, មានោ មលំ, ទិដ្ឋិ មលំ, កិលេសោ មលំ, សព្ពទុច្ចរិតំ មលំ, សព្ពភវគាមិកម្មំ មលំ។

មោហោតិ យំ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ...បេ.... អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ។ អយំ វុច្ចតិ មោហោ។ មលញ្ច មោហោ ច ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ បហីនមលមោហោតិ – បហីនមលមោហស្ស។

មានមក្ខប្បហាយិនោតិ។ **មានោ**តិ ឯកវិធេន មានោ – យា ចិត្តស្ស ឧន្នតិ [ឧណ្ណតិ (ស្យា. ក.)]។ ទុវិធេន មានោ – អត្តុក្កំសនមានោ, បរវម្ភនមានោ។ តិវិធេន មានោ – សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, សទិសោហមស្មីតិ មានោ, ហីនោហមស្មីតិ មានោ។ ចតុព្ពិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ។ បញ្ចវិធេន មានោ – លាភិម្ហិ មនាបិកានំ រូបានន្តិ មានំ ជនេតិ, លាភិម្ហិ មនាបិកានំ សទ្ទានំ...បេ.... គន្ធានំ... រសានំ... ផោដ្ឋព្ពានន្តិ មានំ ជនេតិ។ ឆព្ពិធេន មានោ – ចក្ខុសម្បទាយ មានំ ជនេតិ, សោតសម្បទាយ...បេ.... ឃានសម្បទាយ... ជិវ្ហាសម្បទាយ... កាយសម្បទាយ... មនោសម្បទាយ មានំ ជនេតិ។ សត្តវិធេន មានោ – មានោ, អតិមានោ, មានាតិមានោ, ឱមានោ, អវមានោ, អស្មិមានោ, មិច្ឆាមានោ។ អដ្ឋវិធេន មានោ – លាភេន មានំ ជនេតិ, អលាភេន ឱមានំ ជនេតិ, យសេន មានំ ជនេតិ, អយសេន ឱមានំ ជនេតិ, បសំសាយ មានំ ជនេតិ, និន្ទាយ ឱមានំ ជនេតិ, សុខេន មានំ ជនេតិ , ទុក្ខេន ឱមានំ ជនេតិ។ នវវិធេន មានោ – សេយ្យស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, សេយ្យស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, សេយ្យស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ, សទិសស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, សទិសស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, សទិសស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស សេយ្យោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស សទិសោហមស្មីតិ មានោ, ហីនស្ស ហីនោហមស្មីតិ មានោ។ ទសវិធេន មានោ – ឥធេកច្ចោ មានំ ជនេតិ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា វណ្ណបោក្ខរតាយ វា ធនេន វា អជ្ឈេនេន វា កម្មាយតនេន វា សិប្បាយតនេន វា វិជ្ជាដ្ឋានេន [វិជ្ជាឋានេន (ក.)] វា សុតេន វា បដិភានេន វា អញ្ញតរញ្ញតរេន វា វត្ថុនា។ យោ ឯវរូបោ មានោ មញ្ញនា មញ្ញិតត្តំ ឧន្នតិ ឧន្នមោ ធជោ សម្បគ្គាហោ កេតុកម្យតា ចិត្តស្ស – អយំ វុច្ចតិ មានោ។

មក្ខោតិ យោ មក្ខោ មក្ខាយនា មក្ខាយិតត្តំ និដ្ឋុរិយំ និដ្ឋុរិយកម្មំ [និត្ថុរិយកម្មំ (ក.) បស្ស វិភ. ៨៩២] – អយំ វុច្ចតិ មក្ខោ។ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ មានោ ច មក្ខោ ច បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ មានមក្ខប្បហាយីតិ – មានមក្ខប្បហាយិនោ។

ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ គិរំ វណ្ណូបសំហិតន្តិ។ **ហន្ទាហ**ន្តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាមេតំ – ហន្ទាហន្តិ។ **កិត្តយិស្សាមិ គិរំ វណ្ណូបសំហិត**ន្តិ វណ្ណេន ឧបេតំ សមុបេតំ ឧបាគតំ សមុបាគតំ ឧបបន្នំ សមុបបន្នំ សមន្នាគតំ វាចំ គិរំ ព្យប្បថំ ឧទីរណំ [ឱទីរណំ (ស្យា.)] កិត្តយិស្សាមិ ទេសេស្សាមិ បញ្ញបេស្សាមិ បដ្ឋបេស្សាមិ វិវរិស្សាមិ វិភជិស្សាមិ ឧត្តានីករិស្សាមិ បកាសេស្សាមីតិ – ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ គិរំ វណ្ណូបសំហិតំ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “បហីនមលមោហស្ស, មានមក្ខប្បហាយិនោ;
> ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរំ វណ្ណូបសំហិត”ន្តិ។

១០៤. **តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ, លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ;**
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ, សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ។

តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខូតិ។ **តមោនុទោ**តិ រាគតមំ ទោសតមំ មោហតមំ មានតមំ ទិដ្ឋិតមំ កិលេសតមំ ទុច្ចរិតតមំ អន្ធករណំ អចក្ខុករណំ អញ្ញាណករណំ បញ្ញានិរោធិកំ វិឃាតបក្ខិកំ អនិព្ពានសំវត្តនិកំ នុទិ បនុទិ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីអកាសិ អនភាវំ គមេសិ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា…បេ… សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ; យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ **សមន្តចក្ខុ** វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ…បេ… តថាគតោ តេន សមន្តចក្ខូតិ – តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ។

លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោតិ។ **លោកោ**តិ ឯកោ លោកោ – ភវលោកោ។ ទ្វេ លោកា – ភវលោកោ ច សម្ភវលោកោ ច; សម្បត្តិភវលោកោ ច សម្បត្តិសម្ភវលោកោ ច; វិបត្តិភវលោកោ ច វិបត្តិសម្ភវលោកោ ច [ទ្វេ លោកា សម្បត្តិ ច ភវលោកោ វិបត្តិ ច ភវលោកោ (ស្យា.)]។ តយោ លោកា – តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា – ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា – បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ ឆ លោកា – ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា – សត្តវិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ ។ អដ្ឋ លោកា – អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា – នវ សត្តាវាសា។ ទស លោកា – ទស អាយតនានិ។ ទ្វាទស លោកា – ទ្វាទសាយតនានិ។ អដ្ឋារស លោកា – អដ្ឋារស ធាតុយោ។ **លោកន្តគូ**តិ ភគវា លោកស្ស អន្តគតោ អន្តប្បត្តោ កោដិគតោ កោដិប្បត្តោ… និព្ពានគតោ និព្ពានប្បត្តោ។ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ… ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – លោកន្តគូ។

សព្ពភវាតិវត្តោតិ។ **ភវា**តិ ទ្វេ ភវា – កម្មភវោ ច បដិសន្ធិកោ ច បុនព្ភវោ។ កតមោ កម្មភវោ? បុញ្ញាភិសង្ខារោ អបុញ្ញាភិសង្ខារោ អានេញ្ជាភិសង្ខារោ – អយំ កម្មភវោ។ កតមោ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ? បដិសន្ធិកា រូបា វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ – អយំ បដិសន្ធិកោ បុនព្ភវោ។ ភគវា កម្មភវញ្ច បដិសន្ធិកញ្ច បុនព្ភវំ អតិវត្តោ [ឧបាតិវត្តោ (ក.)] អតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ។

អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោតិ។ **អនាសវោ**តិ ចត្តារោ អាសវា – កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ តេ អាសវា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនាសវោ។ **សព្ពទុក្ខប្បហីនោ**តិ សព្ពំ តស្ស បដិសន្ធិកំ ជាតិទុក្ខំ ជរាទុក្ខំ ព្យាធិទុក្ខំ មរណទុក្ខំ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសទុក្ខំ …បេ… ទិដ្ឋិព្យសនទុក្ខំ បហីនំ សមុច្ឆិន្នំ វូបសន្តំ បដិប្បស្សទ្ធំ អភព្ពុប្បត្តិកំ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍំ។ តស្មា ពុទ្ធោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោតិ – អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ។

សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេតិ។ **សច្ចវ្ហយោ**តិ សច្ចវ្ហយោ សទិសនាមោ សទិសវ្ហយោ សច្ចសទិសវ្ហយោ។ វិបស្សី ភគវា, សិខី ភគវា, វេស្សភូ ភគវា, កកុសន្ធោ ភគវា, កោណាគមនោ ភគវា, កស្សបោ ភគវា។ តេ ពុទ្ធា ភគវន្តោ សទិសនាមា សទិសវ្ហយា។ ភគវាបិ សក្យមុនិ តេសំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ សទិសនាមោ សទិសវ្ហយោតិ – តស្មា ពុទ្ធោ សច្ចវ្ហយោ។

ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេតិ សោ មយា ភគវា អាសិតោ ឧបាសិតោ បយិរុបាសិតោ បរិបុច្ឆិតោ បរិបញ្ហិតោតិ – សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ, លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ;
> អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ, សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ”តិ។

១០៥ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ, ពហុប្ផលំ កាននមាវសេយ្យ;
ឯវម្ហំ អប្បទស្សេ បហាយ, មហោទធិំ ហំសោរិវ អជ្ឈុបគ្គោ [អជ្ឈ បគ្គោ (ក.)] ។

ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ, ពហុប្ផលំ កាននមាវសេយ្យាតិ ។ **ទិជោ** វុច្ចតិ បក្ខី។ កិំការណា ទិជោ វុច្ចតិ បក្ខី? ទ្វិក្ខត្តុំ ជាយតីតិ ទិជោ, មាតុកុច្ឆិម្ហា ច អណ្ឌកោសម្ហា ច។ តំការណា ទិជោ វុច្ចតិ បក្ខីតិ – ទិជោ។ **យថា កុព្ពនកំ បហាយា**តិ យថា ទិជោ កុព្ពនកំ បរិត្តវនកំ អប្បផលំ អប្បភក្ខំ អប្បោទកំ បហាយ ជហិត្វា អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តេត្វា អញ្ញំ ពហុប្ផលំ ពហុភក្ខំ ពហូទកំ [ពហុរុក្ខំ (ស្យា.)] មហន្តំ កាននំ វនសណ្ឌំ អធិគច្ឆេយ្យ វិន្ទេយ្យ បដិលភេយ្យ, តស្មិញ្ច វនសណ្ឌេ វាសំ កប្បេយ្យាតិ – ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ ពហុប្ផលំ កាននំ អាវសេយ្យ។

ឯវម្ហំ អប្បទស្សេ បហាយ, មហោទធិំ ហំសោរិវ អជ្ឈុបគ្គោតិ។ **ឯវ**ន្តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **អប្បទស្សេ បហាយា**តិ យោ ច ពាវរី ព្រាហ្មណោ យេ ចញ្ញេ តស្ស អាចរិយា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ ឧបាទាយ អប្បទស្សា បរិត្តទស្សា ថោកទស្សា ឱមកទស្សា លាមកទស្សា ឆតុក្កទស្សា [ជតុក្កទស្សា (ស្យា.), ជតុកទស្សា (សី. អដ្ឋ.)] តេ។ តេ អប្ប

ទស្សេ បរិត្តទស្សេ ថោកទស្សេ ឱមកទស្សេ លាមកទស្សេ ឆតុក្កទស្សេ បហាយ បជហិត្វា អតិក្កមិត្វា សមតិក្កមិត្វា វីតិវត្តេត្វា ពុទ្ធំ ភគវន្តំ អប្បមាណទស្សំ អគ្គទស្សំ សេដ្ឋទស្សំ វិសេដ្ឋទស្សំ បាមោក្ខទស្សំ ឧត្តមទស្សំ បវរទស្សំ អសមំ អសមសមំ អប្បដិសមំ អប្បដិភាគំ អប្បដិបុគ្គលំ ទេវាតិទេវំ នរាសភំ បុរិសសីហំ បុរិសនាគំ បុរិសាជញ្ញំ បុរិសនិសភំ បុរិសធោរយ្ហំ ទសពលធារិ [ទសពលំ តាទី (ស្យា.)] អធិគច្ឆិ វិន្ទិ បដិលភិ។ យថា ច ហំសោ មហន្តំ មានសកំ [មានុសកតំ (ស្យា.)] វា សរំ អនោតត្តំ វា ទហំ មហាសមុទ្ទំ វា អក្ខោភំ អមិតោទកំ ជលរាសឹ អធិគច្ឆេយ្យ វិន្ទេយ្យ បដិលភេយ្យ, ឯវមេវ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ អក្ខោភំ អមិតតេជំ បភិន្នញាណំ វិវដចក្ខុំ បញ្ញាបភេទកុសលំ អធិគតបដិសម្ភិទំ ចតុវេសារជ្ជប្បត្តំ សុទ្ធាធិមុត្តំ សេតបច្ចត្តំ អទ្វយភាណឹ តាទឹ តថាបដិញ្ញំ អបរិត្តំ មហន្តំ គម្ភីរំ អប្បមេយ្យំ ទុប្បរិយោគាហំ បហូតរតនំ សាគរសមំ ឆឡង្គុបេក្ខាយ សមន្នាគតំ អតុលំ វិបុលំ អប្បមេយ្យំ, តំ តាទិសំ បវទតំ មគ្គវាទិនំ [បវរមគ្គវាទិនំ (ក.)] មេរុមិវ នគានំ គរុឡមិវ ទិជានំ សីហមិវ មិគានំ ឧទធិមិវ អណ្ណវានំ អធិគច្ឆិ, តំ សត្ថារំ ជិនបវរំ មហេសិន្តិ – ឯវមេហំ អប្បទស្សេ បហាយ មហោទធឹ ហំសោរិវ អជ្ឈបត្តោ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ, ពហុប្ផលំ កាននមាវសេយ្យ;
ឯវមហំ អប្បទស្សេ បហាយ, មហោទធឹ ហំសោរិវ អជ្ឈបត្តោ”តិ។

១០៦. **យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ,**
ហុរំ គោតមសាសនា ‘ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ’;
សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ, សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ។

យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសូតិ។ **យេ**តិ យោ ច ពាវរី ព្រាហ្មណោ យេ ចញ្ញេ តស្ស អាចរិយា, តេ សកំ ទិដ្ឋឹ សកំ ខន្តឹ សកំ រុចឹ សកំ លទ្ធឹ សកំ អជ្ឈាសយំ សកំ អធិប្បាយំ ព្យាកំសុ អាចិក្ខឹសុ ទេសយឹសុ បញ្ញបឹសុ បដ្ឋបឹសុ វិវរិំសុ វិភជឹសុ ឧត្តានីអកំសុ បកាសេសុន្តិ – យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ។

ហុរំ គោតមសាសនាតិ ហុរំ គោតមសាសនា, បរំ គោតមសាសនា, បុរេ គោតមសាសនា, បឋមតរំ គោតមសាសនា ពុទ្ធសាសនា ជិនសាសនា តថាគតសាសនា [តថាគតសាសនា ទេវសាសនា (ស្យា. ក.)] អរហន្តសាសនាតិ – ហុរំ គោតមសាសនា។

ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតីតិ ឯវំ កិរ អាសិ, ឯវំ កិរ ភវិស្សតីតិ – ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ។

សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហន្តិ សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ ឥតិកិរាយ បរម្បរាយ បិដកសម្បទាយ តក្កហេតុ នយហេតុ អាការបរិវិតក្កេន ទិដ្ឋិនិជ្ឈានក្ខន្តិយា ន សាមំ សយមភិញ្ញាតំ ន អត្តបច្ចក្ខំ ធម្មំ យំ កថយិំសូតិ – សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ។

សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនន្តិ សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ វិតក្កវឌ្ឍនំ សង្កប្បវឌ្ឍនំ កាមវិតក្កវឌ្ឍនំ ព្យាបាទវិតក្កវឌ្ឍនំ វិហិំសាវិតក្កវឌ្ឍនំ ញាតិវិតក្កវឌ្ឍនំ ជនបទវិតក្កវឌ្ឍនំ អមរាវិតក្កវឌ្ឍនំ បរានុទយតាបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនំ លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនំ អនវញ្ញត្តិបដិសំយុត្តវិតក្កវឌ្ឍនន្តិ – សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, ហុរំ គោតមសាសនា;
‘ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្ស’តិ;
សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ, សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍន”ន្តិ។

១០៧. **ឯកោ តមោនុទាសីនោ, ជុតិមា សោ បភង្ករោ;**
គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ, គោតមោ ភូរិមេធសោ។

ឯកោ តមោនុទាសីនោតិ។ **ឯកោ**តិ ភគវា បព្ពជ្ជសង្ខាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ, ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា បព្ពជ្ជសង្ខាតេន ឯកោ? ភគវា ទហរោវ សមានោ សុសុ កាឡកេសោ ភទ្រេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោ បឋមេន វយសា អកាមកានំ មាតាបិតូនំ អស្សុមុខានំ រោទន្តានំ វិលបន្តានំ ញាតិសង្ឃំ សព្ពំ

ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ ឯវំ ភគវា បព្ពជ្ជសង្ខាតេន ឯកោ។

កថំ ភគវា អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ? ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ [មនុស្សរាហសេយ្យកានិ (ស្យា. ក.)] បដិសល្លានសារុប្បានិ [បដិសល្លាណសារុប្បានិ (ក.)]។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ , ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ អភិក្កមតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ ឯវំ ភគវា អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ ភគវា តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ ឯកោ អទុតិយោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ នជ្ជា នេរញ្ជរាយ តីរេ ពោធិរុក្ខមូលេ មហាបធានំ បទហន្តោ មារំ សសេនំ កណ្ហំ នមុចិំ បមត្តពន្ធុំ វិធមិត្វា តណ្ហាជាលិនី [តណ្ហំ ជាលិនី (ស្យា.)] វិសដំ [សរិតំ (ស្យា.) មហានិ. ១៩១] វិសត្តិកំ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីអកាសិ អនភាវំ គមេសិ។

> “តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធាន សំសរំ;
> ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។
>
> “ឯតមាទីនវំ [ឯវមាទីនវំ (ក.) បស្ស ឥតិវុ. ១៥] ញត្វា, តណ្ហំ [តណ្ហា (ស្យា. ក.) មហានិ. ១៩១] ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
> វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

ឯវំ ភគវា តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ? រាគស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ទោសស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, មោហស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, កិលេសានំ បហីនត្តា ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ? ឯកាយនមគ្គោ វុច្ចតិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា…បេ.… អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។

> “ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី, មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
> ឯតេន មគ្គេន តរិំសុ [អតរិំសុ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៥.៤០៩; មហានិ. ១៩១] បុព្ពេ, តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃ”ន្តិ។

ឯវំ ភគវា ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ។

កថំ ភគវា ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។ ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ភគវា តេន ពោធិញាណេន “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ ពុជ្ឈិ…បេ.… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ពុជ្ឈិ។ អថ វា, យំ ពុជ្ឈិតព្ពំ អនុពុជ្ឈិតព្ពំ បដិពុជ្ឈិតព្ពំ សម្ពុជ្ឈិតព្ពំ អធិគន្តព្ពំ ផស្សិតព្ពំ សច្ឆិកាតព្ពំ សព្ពំ តំ តេន ពោធិញាណេន ពុជ្ឈិ អនុពុជ្ឈិ បដិពុជ្ឈិ សម្ពុជ្ឈិ អធិគច្ឆិ ផស្សេសិ សច្ឆាកាសិ។ ឯវំ ភគវា ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

តមោនុទោតិ ភគវា រាគតមំ ទោសតមំ មោហតមំ ទិដ្ឋិតមំ កិលេសតមំ ទុច្ចរិតតមំ អន្ធករណំ អចក្ខុករណំ អញ្ញាណករណំ បញ្ញានិរោធិកំ វិឃាតបក្ខិកំ អនិព្ពានសំវត្តនិកំ នុទិ បនុទិ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីអកាសិ អនភាវំ គមេសិ។ **អាសីនោ**តិ និសិន្នោ ភគវា បាសាណកេ ចេតិយេតិ – អាសីនោ [អាសិនោ (ក.)]។

> នគស្ស បស្សេ អាសីនំ, មុនិំ ទុក្ខស្ស បារគុំ;

សាវកា បយិរុបាសន្តិ, តេវិជ្ជា មច្ចុហាយិនោតិ។

ឯវម្បិ ភគវា អាសីនោ...បេ.... អថ វា, ភគវា សព្ពោស្សុក្កបដិប្បស្សទ្ធត្តា អាសីនោ សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ, ឯវម្បិ ភគវា អាសីនោតិ – ឯកោ តមោនុទាសីនោ។

ជុតិមា សោ បភង្ករោតិ។ **ជុតិមា**តិ ជុតិមា មតិមា បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **បភង្ករោ**តិ បភង្ករោ អាលោកករោ ឱភាសករោ ទីបង្ករោ បទីបករោ ឧជ្ជោតករោ បជ្ជោតករោតិ – ជុតិមា សោ បភង្ករោ។

គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោតិ គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ ញាណបញ្ញាណោ បញ្ញាធជោ បញ្ញាកេតុ បញ្ញាធិបតេយ្យោ វិចយពហុលោ បវិចយពហុលោ ឱក្ខាយនពហុលោ សមោក្ខាយនធម្មោ វិភូតវិហារី តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ។

ធជោ រថស្ស បញ្ញាណំ, ធូមោ [ធុមោ (ស្យា.)] បញ្ញាណមគ្គិនោ;
រាជា រដ្ឋស្ស បញ្ញាណំ, ភត្តា បញ្ញាណមិត្ថិយាតិ។

ឯវមេវ គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ ញាណបញ្ញាណោ បញ្ញាធជោ បញ្ញាកេតុ បញ្ញាធិបតេយ្យោ វិចយពហុលោ បវិចយពហុលោ ឱក្ខាយនពហុលោ សមោក្ខាយនធម្មោ វិភូតវិហារី តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោតិ – គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ។

គោតមោ ភូរិមេធសោតិ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោ។ មេធា វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជានានា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា ឥមាយ មេធាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, តស្មា ពុទ្ធោ សុមេធសោតិ [ភូរិមេធសោតិ (ស្យា.) ឯវមុបរិបិ] – គោតមោ ភូរិមេធសោ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“ឯកោ តមោនុទាសីនោ, ជុតិមា សោ បភង្ករោ;
គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ, គោតមោ ភូរិមេធសោ”តិ។

១០៨. **យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;**
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

យោ មេ ធម្មទេសេសីតិ។ **យោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ពលេសុ ច វសីភាវំ។ **ធម្មមទេសេសី**តិ។ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ...បេ.... អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – យោ មេ ធម្មមទេសេសិ។

សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកន្តិ សន្ទិដ្ឋិកំ អកាលិកំ ឯហិបស្សិកំ ឱបនេយ្យិកំ បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហីតិ – ឯវំ សន្ទិដ្ឋិកំ។ អថ វា, យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតីតិ, ឯវម្បិ សន្ទិដ្ឋិកំ។ **អកាលិក**ន្តិ យថា មនុស្សា កាលិកំ ធនំ ទត្វា អនន្តរា ន លភន្តិ កាលំ អាគមេន្តិ, នេវាយំ ធម្មោ។ យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតិ, ន បរត្ថ ន បរលោកេ, ឯវំ អកាលិកន្តិ – សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ។

តណ្ហក្ខយមនីតិកន្តិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ តណ្ហក្ខយំ រាគក្ខយំ ទោសក្ខយំ មោហក្ខយំ គតិក្ខយំ ឧបបត្តិក្ខយំ បដិសន្ធិក្ខយំ ភវក្ខយំ សំសារក្ខយំ វដ្ដក្ខយំ។ **អនីតិក**ន្តិ ឦតិ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឦតិប្បហានំ ឦតិវូបសមំ ឦតិបដិនិស្សគ្គំ ឦតិបដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – តណ្ហក្ខយមនីតិកំ។

យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចីតិ។ **យស្សា**តិ និព្ពានស្ស។ **នត្ថិ ឧបមា**តិ ឧបមា នត្ថិ, ឧបនិធា នត្ថិ, សទិសំ នត្ថិ, បដិភាគោ នត្ថិ ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ។ **ក្វចី**តិ ក្វចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា

វាតិ – យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចី”តិ។

១០៩**កឹ នុ តម្ហា វិប្បវសិ, មុហុត្តមបិ បិង្គិយ;**
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

កឹ នុ តម្ហា វិប្បវសីតិ កឹ នុ ពុទ្ធម្ហា វិប្បវសិ អបេសិ អបគច្ឆិ [អបគច្ឆសិ (ស្យា. ក.)] វិនា ហោសីតិ – កឹ នុ តម្ហា វិប្បវសិ។

មុហុត្តមបិ បិង្គិយាតិ មុហុត្តម្បិ ខណម្បិ លយម្បិ វយម្បិ អទ្ធម្បីតិ – មុហុត្តមបិ។ **បិង្គិយា**តិ ពាវរី តំ នត្តារំ នាមេន អាលបតិ។

គោតមា ភូរិបញ្ញាណាតិ គោតមា ភូរិបញ្ញាណា ញាណបញ្ញាណា បញ្ញាធជា បញ្ញាកេតុម្ហា បញ្ញាធិបតេយ្យម្ហា វិចយពហុលា បវិចយពហុលា ឱក្ខាយនពហុលា សមោក្ខាយនធម្មា វិភូតវិហារិម្ហា តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យម្ហាតិ – គោតមា ភូរិបញ្ញាណា។

គោតមា ភូរិមេធសាតិ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោ។ មេធា វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា ឥមាយ មេធាយ បញ្ញាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ, តស្មា ពុទ្ធោ សុមេធសោតិ – គោតមា ភូរិមេធសា។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“កឹនុ តម្ហា វិប្បវសិ, មុហុត្តមបិ បិង្គិយ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា”តិ។

១១០**យោ តេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;**
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

យោ តេ ធម្មមទេសេសីតិ យោ សោ ភគវា…បេ… តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ពលេសុ ច វសីភាវំ។ **ធម្មមទេសេសី**តិ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ…បេ… និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – យោ តេ ធម្មមទេសេសិ។

សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកន្តិ សន្ទិដ្ឋិកំ អកាលិកំ ឯហិបស្សិកំ ឱបនេយ្យិកំ បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហីតិ – ឯវំ សន្ទិដ្ឋិកំ។ អថ វា, យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតីតិ – ឯវម្បិ សន្ទិដ្ឋិកំ។ **អកាលិក**ន្តិ យថា មនុស្សា កាលិកំ ធនំ ទត្វា អនន្តរា ន លភន្តិ, កាលំ អាគមេន្តិ, នេវាយំ ធម្មោ។ យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ; តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតិ, ន បរត្ថ ន បរលោកេ, ឯវំ អកាលិកន្តិ – សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ។

តណ្ហក្ខយមនីតិកន្តិ ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ… ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ តណ្ហក្ខយំ រាគក្ខយំ ទោសក្ខយំ មោហក្ខយំ គតិក្ខយំ ឧបបត្តិក្ខយំ បដិសន្ធិក្ខយំ ភវក្ខយំ សំសារក្ខយំ វដ្ដក្ខយំ។ **អនីតិក**ន្តិ ឦតិ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឦតិប្បហានំ ឦតិវូបសមំ ឦតិបដិនិស្សគ្គំ ឦតិបដិប្បស្សទ្ធិំ អមតំ និព្ពានន្តិ – តណ្ហក្ខយមនីតិកំ។

យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចីតិ។ **យស្សា**តិ និព្ពានស្ស។ **នត្ថិ ឧបមា**តិ ឧបមា នត្ថិ, ឧបនិធា នត្ថិ, សទិសំ នត្ថិ, បដិភាគោ នត្ថិ ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ។ **ក្វចី**តិ ក្វចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។ តេនាហ សោ ព្រាហ្មណោ –

“យោ តេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចី”តិ។

១១១នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ, មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមីតិ នាហំ ពុទ្ធម្ហា វិប្បវសាមិ អបេមិ អបគច្ឆាមិ វិនា ហោមីតិ – នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ។

មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណាតិ មុហុត្តម្បិ ខណម្បិ លយម្បិ វយម្បិ អទ្ធម្បីតិ មុហុត្តមបិ។ **ព្រាហ្មណា**តិ គារវេន មាតុលំ អាលបតិ។

គោតមា ភូរិបញ្ញាណាតិ គោតមា ភូរិបញ្ញាណា ញាណបញ្ញាណា បញ្ញាធជា បញ្ញាកេតុម្ហា បញ្ញាធិបតេយ្យម្ហា វិចយពហុលា បវិចយពហុលា ឱក្ខាយនពហុលា សមោក្ខាយនធម្មា វិភូតវិហារិម្ហា តច្ចរិតា តព្ពហុលា តគ្គរុកា តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា តទធិមុត្តា តទធិបតេយ្យម្ហាតិ – គោតមា ភូរិបញ្ញាណា។

គោតមា ភូរិមេធសាតិ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោ។ មេធា វុច្ចតិ បញ្ញា។ យា បញ្ញា បជាននា…បេ.… អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ ភគវា ឥមាយ មេធាយ បញ្ញាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា ពុទ្ធោ សុមេធសោតិ – គោតមា ភូរិមេធសា។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ, មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា”តិ។

១១២យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ , យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

យោ មេ ធម្មមទេសេសីតិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ បុព្ពេ អននុស្សុតេសុ ធម្មេសុ សាមំ សច្ចានិ អភិសម្ពុជ្ឈិ, តត្ថ ច សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ពលេសុ ច វសីភាវំ។ **ធម្មមទេសេសី**តិ។ **ធម្ម**ន្តិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ, ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ចត្តារោ សម្មប្បធានេ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ និព្ពានញ្ច និព្ពានគាមិនិញ្ច បដិបទំ អាចិក្ខិ ទេសេសិ បញ្ញបេសិ បដ្ឋបេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានីអកាសិ បកាសេសីតិ – យោ មេ ធម្មមទេសេសិ។

សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកន្តិ សន្ទិដ្ឋិកំ អកាលិកំ ឯហិបស្សិកំ ឱបនេយ្យិកំ បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហីតិ, ឯវំ សន្ទិដ្ឋិកំ។ អថ វា, យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតីតិ, ឯវម្បិ សន្ទិដ្ឋិកំ។ **អកាលិក**ន្តិ យថា មនុស្សា កាលិកំ ធនំ ទត្វា អនន្តរា ន លភន្តិ, កាលំ អាគមេន្តិ, នេវាយំ ធម្មោ។ យោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, តស្ស មគ្គស្ស អនន្តរា សមនន្តរា អធិគច្ឆតេវ ផលំ វិន្ទតិ បដិលភតិ, ន បរត្ថ ន បរលោកេ, ឯវំ អកាលិកន្តិ – សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ។

តណ្ហក្ខយមនីតិកន្តិ ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា…បេ.… ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ តណ្ហក្ខយំ រាគក្ខយំ ទោសក្ខយំ មោហក្ខយំ គតិក្ខយំ ឧបបត្តិក្ខយំ បដិសន្ធិក្ខយំ ភវក្ខយំ សំសារក្ខយំ វដ្ដក្ខយំ។ **អនីតិក**ន្តិ ឦតិ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ ឦតិប្បហានំ ឦតិវូបសមំ ឦតិបដិប្បស្សទ្ធិ អមតំ និព្ពានន្តិ – តណ្ហក្ខយមនីតិកំ។

យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចីតិ។ **យស្សា**តិ និព្ពានស្ស។ **នត្ថិ ឧបមា**តិ ឧបមា នត្ថិ, ឧបនិធា នត្ថិ, សទិសំ នត្ថិ, បដិភាគោ នត្ថិ ន អត្ថិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ។ **ក្វចី**តិ ក្វចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

“យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចី”តិ។

១១៣បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវ, រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោ;
នមស្សមានោ វិវសេមិ [នមស្សមានោវ វសេមិ (សី. អដ្ឋ.) … វិវសាមិ (ស្យា.)] **រត្តិំ, តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាសំ។**

បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវាតិ យថា ចក្ខុមា បុរិសោ អាលោកេ រូបគតានិ បស្សេយ្យ ទក្ខេយ្យ ឱលោកេយ្យ និជ្ឈាយេយ្យ ឧបបរិក្ខេយ្យ, ឯវមេវាហំ ពុទ្ធំ ភគវន្តំ មនសា បស្សាមិ ទក្ខាមិ ឱលោកេមិ និជ្ឈាយាមិ ឧបបរិក្ខាមីតិ – បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវ។

រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោតិ រត្តិញ្ច ទិវា ច ពុទ្ធានុស្សតឹ មនសា ភាវេន្តោ អប្បមត្តោតិ – រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោ។

នមស្សមានោ វិវសេមិ រត្តិន្តិ។ នមស្សមានោតិ កាយេន វា នមស្សមានោ, វាចាយ វា នមស្សមានោ, ចិត្តេន វា នមស្សមានោ, អន្វត្ថបដិបត្តិយា វា នមស្សមានោ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា វា នមស្សមានោ សក្ករមានោ គរុការមានោ មានយមានោ បូជយមានោ រត្តិន្ទិវំ វិវសេមិ អតិនាមេមិ អតិក្កមេមីតិ – នមស្សមានោ វិវសេមិ រត្តិំ។

តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាសន្តិ តាយ ពុទ្ធានុស្សតិយា ភាវេន្តោ អវិប្បវាសោតិ តំ មញ្ញាមិ, អវិប្បវុដ្ឋោតិ តំ មញ្ញាមិ ជានាមិ។ ឯវំ ជានាមិ ឯវំ អាជានាមិ ឯវំ វិជានាមិ ឯវំ បដិវិជានាមិ ឯវំ បដិវិជ្ឈាមីតិ – តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាសំ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវ, រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោ;
> នមស្សមានោ វិវសេមិ រត្តិំ, តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាស”ន្តិ។

១១៤. **សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ច, នាបេន្តិមេ គោតមសាសនម្ហា;**
យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោ, ស តេន តេនេវ នតោហមស្មិ។

សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ចាតិ។ **សទ្ធា**តិ យា ច ភគវន្តំ អារព្ភ សទ្ធា សទ្ទហនា [សទ្ទហនា (ក.)] ឱកប្បនា អភិប្បសាទោ សទ្ធា សទ្ធិន្ទ្រិយំ សទ្ធាពលំ។ **បីតី**តិ យា ភគវន្តំ អារព្ភ បីតិ បាមោជ្ជំ [បាមុជ្ជំ (ស្យា.)] មោទនា អាមោទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ តុដ្ឋិ ឱទគ្យំ អត្តមនតា ចិត្តស្ស។ **មនោ**តិ យញ្ច ភគវន្តំ អារព្ភ ចិត្តំ មនោ មានសំ ហទយំ បណ្ឌរំ មនោ មនាយតនំ មនិន្ទ្រិយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ **សតី**តិ យា ភគវន្តំ អារព្ភ សតិ អនុស្សតិ សម្មាសតីតិ – សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ច។

នាបេន្តិមេ គោតមសាសនម្ហាតិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មា គោតមសាសនា ពុទ្ធសាសនា ជិនសាសនា តថាគតសាសនា អរហន្តសាសនា នាបេន្តិ ន គច្ឆន្តិ ន វិជហន្តិ ន វិនាសេន្តីតិ – នាបេន្តិមេ គោតមសាសនម្ហា។

យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោតិ។ **យំ យំ ទិស**ន្តិ បុរត្ថិមំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ វា ទិសំ ទក្ខិណំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ វជតិ គច្ឆតិ កមតិ អភិក្កមតិ។ **ភូរិបញ្ញោ**តិ ភូរិបញ្ញោ មហាបញ្ញោ តិក្ខបញ្ញោ បុថុបញ្ញោ ហាសបញ្ញោ ជវនបញ្ញោ និព្ពេធិកបញ្ញោ ។ ភូរិ វុច្ចតិ បថវី។ ភគវា តាយ បថវិសមាយ បញ្ញាយ វិបុលាយ វិត្ថតាយ សមន្នាគតោតិ – យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោ។

ស តេន តេនេវ នតោហមស្មីតិ សោ យេន ពុទ្ធោ តេន តេនេវ នតោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោតិ – ស តេន តេនេវ នតោហមស្មិ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ច, នាបេន្តិមេ គោតមសាសនម្ហា;
> យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោ, ស តេន តេនេវ នតោហមស្មី”តិ។

១១៥. **ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្ស, តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថ;**
សង្កប្បយន្តាយ វជាមិ និច្ចំ, មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ។

ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្សាតិ ជិណ្ណស្ស វុឌ្ឍស្ស មហល្លកស្ស អទ្ធគតស្ស វយោអនុប្បត្តស្ស។ **ទុព្ពលថាមកស្សា**តិ ទុព្ពលថាមកស្ស អប្បថាមកស្ស បរិត្តថាមកស្សាតិ – ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្ស។

តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថាតិ កាយោ យេន ពុទ្ធោ តេន ន បលេតិ ន វជតិ ន គច្ឆតិ នាតិក្កមតីតិ – តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថ។

សង្កប្បយន្តាយ វជាមិ និច្ចន្តិ សង្កប្បគមនេន វិតក្កគមនេន ញាណគមនេន បញ្ញាគមនេន ពុទ្ធិគមនេន វជាមិ គច្ឆាមិ អតិក្កមាមីតិ – សង្កប្បយន្តាយ វជាមិ និច្ចំ។

មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោតិ។ **មនោ**តិ យំ ចិត្តំ មនោ មានសំ...បេ.... តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ **មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ**តិ មនោ យេន ពុទ្ធោ តេន យុត្តោ បយុត្តោ សំយុត្តោតិ – មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្ស, តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថ;
> សង្កប្បយន្តាយ វជាមិ និច្ចំ, មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ”តិ។

១១៦**បង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោ, ទីបា ទីបំ ឧបល្លវិំ;**
អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធំ, ឱឃតិណ្ណមនាសវំ។

បង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោតិ។ **បង្កេ សយានោ**តិ កាមបង្កេ កាមកទ្ទមេ កាមកិលេសេ កាមពឡិសេ កាមបរិឡាហេ កាមបលិពោធេ សេមានោ សយមានោ វសមានោ អាវសមានោ បរិវសមានោ [អាវសេមានោ បរិសេមានោ (ស្យា.)] តិ – បង្កេ សយានោ។ **បរិផន្ទមានោ**តិ តណ្ហាផន្ទនាយ ផន្ទមានោ, ទិដ្ឋិផន្ទនាយ ផន្ទមានោ , កិលេសផន្ទនាយ ផន្ទមានោ, បយោគផន្ទនាយ ផន្ទមានោ, វិបាកផន្ទនាយ ផន្ទមានោ, មនោទុច្ចរិតផន្ទនាយ ផន្ទមានោ, រត្តោ រាគេន ផន្ទមានោ, ទុដ្ឋោ ទោសេន ផន្ទមានោ, មូឡ្ហោ មោហេន ផន្ទមានោ, វិនិពន្ធោ មានេន ផន្ទមានោ, បរាមដ្ឋោ ទិដ្ឋិយា ផន្ទមានោ, វិក្ខេបគតោ ឧទ្ធច្ចេន ផន្ទមានោ, អនិដ្ឋង្គតោ វិចិកិច្ឆាយ ផន្ទមានោ, ថាមគតោ អនុសយេហិ ផន្ទមានោ, លាភេន ផន្ទមានោ, អលាភេន ផន្ទមានោ, យសេន ផន្ទមានោ, អយសេន ផន្ទមានោ, បសំសាយ ផន្ទមានោ, និន្ទាយ ផន្ទមានោ, សុខេន ផន្ទមានោ, ទុក្ខេន ផន្ទមានោ, ជាតិយា ផន្ទមានោ, ជរាយ ផន្ទមានោ, ព្យាធិនា ផន្ទមានោ, មរណេន ផន្ទមានោ, សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសេហិ ផន្ទមានោ, នេរយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានោ, តិរច្ឆានយោនិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានោ, បេត្តិវិសយិកេន ទុក្ខេន ផន្ទមានោ, មានុសិកេន ទុក្ខេន...បេ.... គព្ភោក្កន្តិមូលកេន ទុក្ខេន... គព្ភដ្ឋិតិមូលកេន ទុក្ខេន... គព្ភវុដ្ឋានមូលកេន ទុក្ខេន... ជាតស្សូបនិពន្ធកេន ទុក្ខេន... ជាតស្ស បរាធេយ្យកេន ទុក្ខេន... អត្តូបក្កមេន ទុក្ខេន... បរូបក្កមេន ទុក្ខេន... សង្ខារទុក្ខេន... វិបរិណាមទុក្ខេន... ចក្ខុរោគេន ទុក្ខេន... សោតរោគេន ទុក្ខេន... ឃានរោគេន ទុក្ខេន... ជិវ្ហារោគេន ទុក្ខេន... កាយរោគេន ទុក្ខេន... សីសរោគេន ទុក្ខេន... កណ្ណរោគេន ទុក្ខេន... មុខរោគេន ទុក្ខេន... ទន្តរោគេន ទុក្ខេន... ឱដ្ឋរោគេន ទុក្ខេន... កាសេន... សាសេន... បិនាសេន... ឌាហេន [ទាហេន (ក.) មហានិ. ១១] ... ជរេន... កុច្ឆិរោគេន... មុច្ឆាយ... បក្ខន្ទិកាយ... សូលាយ... វិសូចិកាយ... កុដ្ឋេន... គណ្ឌេន... កិលាសេន... សោសេន... អបមារេន ... ទទ្ទុយា... កណ្ឌុយា... កច្ឆុយា... រខសាយ... វិតច្ឆិកាយ... លោហិតបិត្តេន [លោហិតេន។ បិត្តេន (ស្យា. ក.)] ... មធុមេហេន... អំសាយ... បិឡកាយ... ភគន្ទលេន [ភគន្ទលាយ (ស្យា.)] ... បិត្តសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សេម្ហសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... វាតសមុដ្ឋានេន អាពាធេន... សន្និបាតិកេន អាពាធេន... ឧតុបរិណាមជេន អាពាធេន... វិសមបរិហារជេន អាពាធេន... ឱបក្កមិកេន អាពាធេន... កម្មវិបាកជេន អាពាធេន... សីតេន... ឧណ្ហេន... ជិឃច្ឆាយ ... បិបាសាយ... ឧច្ចារេន... បស្សាវេន... ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេន ទុក្ខេន... មាតុមរណេន ទុក្ខេន... បិតុមរណេន ទុក្ខេន... បុត្តមរណេន ទុក្ខេន... ធីតុមរណេន ទុក្ខេន... ញាតិព្យសនេន ទុក្ខេន... ភោគព្យសនេន ទុក្ខេន... រោគព្យសនេន ទុក្ខេន... សីលព្យសនេន ទុក្ខេន... ទិដ្ឋិព្យសនេន ទុក្ខេន ផន្ទមានោ បរិផន្ទមានោ បវេធមានោ សម្បវេធមានោតិ – បង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោ។

ទីបា ទីបំ ឧបល្លវិន្តិ សត្ថារតោ សត្ថារំ ធម្មក្ខានតោ ធម្មក្ខានំ គណតោ គណំ ទិដ្ឋិយា ទិដ្ឋឹ បដិបទាយ បដិបទំ មគ្គតោ មគ្គំ បល្លវឹ ឧបល្លវឹ សម្បល្លវិន្តិ – ទីបា ទីបំ ឧបល្លវឹ។

អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធន្តិ។ អថាតិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្ពតាបេតំ – អថាតិ។ **អទ្ទសាសិន្តិ** អទ្ទសំ អទ្ទក្ខឹ អបស្សឹ បដិវិជ្ឈឹ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា សយម្ភូ អនាចរិយកោ...បេ.... សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ – អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធំ។

ឱឃតិណ្ណមនាសវន្តិ។ ឱឃតិណ្ណន្តិ ភគវា កាមោឃំ តិណ្ណោ, ភវោឃំ តិណ្ណោ, ទិដ្ឋោឃំ តិណ្ណោ, អវិជ្ជោឃំ តិណ្ណោ, សព្ពសំសារបថំ តិណ្ណោ ឧត្តិណ្ណោ និត្តិណ្ណោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោ, សោ វុត្ថវាសោ ចិណ្ណចរណោ...បេ.... ជាតិមរណសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ – ឱឃតិណ្ណំ។ **អនាសវ**ន្តិ ចត្តារោ អាសវា –

កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោ។ តេ អាសវា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អនាសវោតិ – ឱឃតិណ្ណមនាសវំ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “បង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោ, ទីបា ទីបំ ឧបល្លវិំ;
> អថទ្ទសាសិំ សម្ពុទ្ធំ, ឱឃតិណ្ណមនាសវ”ន្តិ។

១១៧ **យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ, ភទ្រាវុធោ អាឡវិគោតមោ ច;**
ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធំ, គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ។

យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ, ភទ្រាវុធោ អាឡវិគោតមោ ចាតិ យថា វក្កលិត្ថេរោ [វក្កលិ (ស្យា.)] សទ្ធោ សទ្ធាគរុកោ សទ្ធាបុព្ពង្គមោ សទ្ធាធិមុត្តោ សទ្ធាធិបតេយ្យោ អរហត្តប្បត្តោ, យថា ភទ្រាវុធោ ថេរោ សទ្ធោ សទ្ធាគរុកោ សទ្ធាបុព្ពង្គមោ សទ្ធាធិមុត្តោ សទ្ធាធិបតេយ្យោ អរហត្តប្បត្តោ, យថា អាឡវិគោតមោ ថេរោ សទ្ធោ សទ្ធាគរុកោ សទ្ធាបុព្ពង្គមោ សទ្ធាធិមុត្តោ សទ្ធាធិបតេយ្យោ អរហត្តប្បត្តោតិ – យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ ភទ្រាវុធោ អាឡវិគោតមោ ច។

ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធន្តិ ឯវមេវ ត្វំ សទ្ធំ មុញ្ចស្សុ បមុញ្ចស្សុ សម្បមុញ្ចស្សុ អធិមុញ្ចស្សុ ឱកប្បេហិ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សទ្ធំ មុញ្ចស្សុ បមុញ្ចស្សុ សម្បមុញ្ចស្សុ អធិមុញ្ចស្សុ ឱកប្បេហិ។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ…បេ…. “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ សទ្ធំ មុញ្ចស្សុ បមុញ្ចស្សុ សម្បមុញ្ចស្សុ អធិមុញ្ចស្សុ ឱកប្បេហិ… “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ សទ្ធំ មុញ្ចស្សុ បមុញ្ចស្សុ, សម្បមុញ្ចស្សុ អធិមុញ្ចស្សុ ឱកប្បេហីតិ – ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធំ។

គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារន្តិ មច្ចុធេយ្យំ វុច្ចន្តិ កិលេសា ច ខន្ធា ច អភិសង្ខារា ច។ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ, យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារ**ន្តិ ត្វំ បារំ គមិស្សសិ, បារំ អធិគមិស្សសិ, បារំ ផស្សិស្សសិ, បារំ សច្ឆិករិស្សសីតិ – គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ។ តេនាហ ភគវា –

> “យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ, ភទ្រាវុធោ អាឡវិគោតមោ ច;
> ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធំ,
> គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារ”ន្តិ។

១១៨ **ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វាន មុនិនោ វចោ;**
វិវដច្ឆទោ [វិវដច្ឆទនោ (ក.) សទ្ទនីតិបទមាលា ឱលោកេតព្ពា] **សម្ពុទ្ធោ, អខិលោ បដិភានវា** [បដិភាណវា (ស្យា.)] **។**

ឯស ភិយ្យោ បសីទាមីតិ ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ សទ្ទហាមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ ឱកប្បេមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ អធិមុច្ចាមិ; “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទាមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ សទ្ទហាមិ , ភិយ្យោ ភិយ្យោ ឱកប្បេមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ អធិមុច្ចាមិ; “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទាមិ…បេ…. “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទាមិ…បេ…. “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទាមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ សទ្ទហាមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ ឱកប្បេមិ, ភិយ្យោ ភិយ្យោ អធិមុច្ចាមីតិ – ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ។

សុត្វាន មុនិនោ វចោតិ។ **មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ…បេ…. សង្គជាលមតិច្ច សោ មុនិ។ **សុត្វាន មុនិនោ វចោ**តិ តុយ្ហំ វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វាន ឧគ្គហេត្វាន ឧបធារយិត្វាន ឧបលក្ខយិត្វានាតិ – សុត្វាន មុនិនោ វចោ។

វិវដច្ឆទោ សម្ពុទ្ធោតិ។ **ឆទន**ន្តិ បញ្ច ឆទនានិ – តណ្ហាឆទនំ, ទិដ្ឋិឆទនំ, កិលេសឆទនំ, ទុច្ចរិតឆទនំ, អវិជ្ជាឆទនំ។ តានិ ឆទនានិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ វិវដានិ វិទ្ធំសិតានិ សមុគ្ឃាដិតានិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិប្បស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ តស្មា ពុទ្ធោ វិវដច្ឆទោ។ **ពុទ្ធោ**តិ យោ សោ ភគវា…បេ…. សច្ឆិកា បញ្ញត្តិ, យទិទំ ពុទ្ធោតិ – វិវដច្ឆទោ សម្ពុទ្ធោ។

អខិលោ បដិភានវាតិ។ **អខិលោ**តិ រាគោ ខិលោ, ទោសោ ខិលោ, មោហោ ខិលោ, កោធោ ខិលោ, ឧបនាហោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ខិលា។ តេ ខិលា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា ពុទ្ធោ អខិលោ។

បដិភានវាតិ តយោ បដិភានវន្តោ – បរិយត្តិ បដិភានវា, បរិបុច្ឆាបដិភានវា, អធិគមបដិភានវា។ កតមោ បរិយត្តិបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស ពុទ្ធវចនំ [បកតិយា (ក.)] បរិយាបុតំ [បរិយាបុដំ (ស្យា. ក.)] ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ តស្ស បរិយត្តិំ និស្សាយ បដិភាតិ [បដិភាយតិ (ក.)] – អយំ បរិយត្តិបដិភានវា។

កតមោ បរិបុច្ឆាបដិភានវា? ឥធេកច្ចោ បរិបុច្ឆិតា ហោតិ អត្ថេ ច ញាយេ ច លក្ខណេ ច ការណេ ច ឋានាឋានេ ច។ តស្ស បរិបុច្ឆំ និស្សាយ បដិភាតិ – អយំ បរិបុច្ឆាបដិភានវា។

កតមោ អធិគមបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស អធិគតា ហោន្តិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, ចត្តារោ អរិយមគ្គា, ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ, ចតស្សោ បដិសម្ភិទាយោ, ឆ អភិញ្ញាយោ។ តស្ស អត្ថោ ញាតោ, ធម្មោ ញាតោ, និរុត្តិ ញាតា។ អត្ថេ ញាតេ អត្ថោ បដិភាតិ, ធម្មេ ញាតេ ធម្មោ បដិភាតិ, និរុត្តិយា ញាតាយ និរុត្តិ បដិភាតិ។ ឥមេសុ តីសុ ញាណេសុ ញាណំ បដិភានបដិសម្ភិទា។ ភគវា ឥមាយ បដិភានបដិសម្ភិទាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា ពុទ្ធោ បដិភានវា។ យស្ស បរិយត្តិ នត្ថិ, បរិបុច្ឆា នត្ថិ, អធិគមោ នត្ថិ, កិំ តស្ស បដិភាយិស្សតីតិ – អខិលោ បដិភានវា ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វាន មុនិនោ វចោ;
> វិវដច្ឆទោ សម្ពុទ្ធោ, អខិលោ បដិភានវា”តិ។

១១៩. **អធិទេវេ** [អតិទេវេ (ក.)] **អភិញ្ញាយ, សព្ពំ វេទិ បរោបរំ** [បរោវរំ (សី. អដ្ឋ.)] ;
បញ្ហានន្តករោ សត្ថា, កង្ខីនំ បដិជានតំ។

អធិទេវេ អភិញ្ញាយាតិ។ **ទេវា**តិ តយោ ទេវា – សម្មុតិទេវា [សម្មតិទេវា (ស្យា.)], ឧបបត្តិទេវា, វិសុទ្ធិទេវា។ កតមេ សម្មុតិទេវា? សម្មុតិទេវា វុច្ចន្តិ រាជានោ [កតមេ សម្មុតិទេវា រាជានោ (ស្យា.) ឯវមុបរិបិ] ច រាជកុមារា ច ទេវិយោ ច។ ឥមេ វុច្ចន្តិ សម្មុតិទេវា។ កតមេ ឧបបត្តិទេវា? ឧបបត្តិទេវា វុច្ចន្តិ ចាតុមហារាជិកា ទេវា តាវតិំសា ទេវា...បេ.... ព្រហ្មកាយិកា ទេវា, យេ ច ទេវា តទុត្តរិ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ ឧបបត្តិទេវា។ កតមេ វិសុទ្ធិទេវា? វិសុទ្ធិទេវា វុច្ចន្តិ តថាគតា តថាគតសាវកា អរហន្តោ ខីណាសវា, យេ ច បច្ចេកសម្ពុទ្ធា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ វិសុទ្ធិទេវា។ ភគវា សម្មុតិទេវេ អធិទេវាតិ អភិញ្ញាយ ឧបបត្តិទេវេ អធិទេវាតិ អភិញ្ញាយ, វិសុទ្ធិទេវេ អធិទេវាតិ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – អធិទេវេ អភិញ្ញាយ។

សព្ពំ វេទិ បរោបរន្តិ ភគវា អត្តនោ ច បរេសញ្ច អធិទេវករេ ធម្មេ វេទិ អញ្ញាសិ អផស្សិ បដិវិជ្ឈិ។ កតមេ អត្តនោ អធិទេវករា ធម្មា? សម្មាបដិបទា អនុលោមបដិបទា អបច្ចនីកបដិបទា អន្វត្ថបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សតិសម្បជញ្ញំ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា...បេ.... អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ អត្តនោ អធិទេវករា ធម្មា។

កតមេ បរេសំ អធិទេវករា ធម្មា? សម្មាបដិបទា...បេ.... អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ ឥមេ វុច្ចន្តិ បរេសំ អធិទេវករា ធម្មា។ ឯវំ ភគវា អត្តនោ ច បរេសញ្ច អធិទេវករេ ធម្មេ វេទិ អញ្ញាសិ អផស្សិ បដិវិជ្ឈីតិ – សព្ពំ វេទិ បរោបរំ។

បញ្ហានន្តករោ សត្ថាតិ ភគវា បារាយនិកបញ្ហានំ អន្តករោ បរិយន្តករោ បរិច្ឆេទករោ បរិវដុមករោ; សភិយបញ្ហានំ [បរិសបញ្ហានំ (ស្យា.), បិង្គិយបញ្ហានំ (ក.)] អន្តករោ បរិយន្តករោ បរិច្ឆេទករោ បរិវដុមករោ; សក្កបញ្ហានំ...បេ.... សុយាមបញ្ហានំ... ភិក្ខុបញ្ហានំ... ភិក្ខុនីបញ្ហានំ... ឧបាសកបញ្ហានំ... ឧបាសិកាបញ្ហានំ... រាជបញ្ហានំ... ខត្តិយបញ្ហានំ... ព្រាហ្មណបញ្ហានំ... វេស្សបញ្ហានំ... សុទ្ទបញ្ហានំ... ទេវបញ្ហានំ... ព្រហ្មបញ្ហានំ អន្តករោ បរិយន្តករោ បរិច្ឆេទករោ បរិវដុមករោតិ – បញ្ហានន្តករោ។ **សត្ថា**តិ ភគវា សត្ថវាហោ។ យថា សត្ថវាហោ សត្ថេ កន្តារំ តារេតិ, ចោរកន្តារំ តារេតិ, វាឡកន្តារំ តារេតិ, ទុព្ភិក្ខកន្តារំ តារេតិ, និរុទកកន្តារំ តារេតិ ឧត្តារេតិ និត្តារេតិ [និត្ថារេតិ (ស្យា. ក.)] បតារេតិ, ខេមន្តភូមិំ សម្បាបេតិ; ឯវមេវ ភគវា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ, ជាតិកន្តារំ តារេតិ, ជរាកន្តារំ...បេ.... ព្យាធិកន្តារំ... មរណកន្តារំ... សោកបរិទេវទុក្ខ

ទោមនស្សុបាយាសកន្តារំ តារេតិ, រាគកន្តារំ តារេតិ, ទោសកន្តារំ... មោហកន្តារំ... មានកន្តារំ... ទិដ្ឋិកន្តារំ... កិលេសកន្តារំ... ទុច្ចរិតកន្តារំ តារេតិ, រាគគហនំ តារេតិ, ទោសគហនំ តារេតិ, មោហគហនំ... ទិដ្ឋិគហនំ... កិលេសគហនំ... ទុច្ចរិតគហនំ តារេតិ ឧត្តារេតិ និត្ថារេតិ បតារេតិ; ខេមន្តំ អមតំ និព្ពានំ សម្បាបេតីតិ – ឯវម្បិ ភគវា សត្ថវាហោ។

អថ វា, ភគវា នេតា វិនេតា អនុនេតា បញ្ញបេតា និជ្ឈាបេតា បេក្ខតា បសាទេតាតិ, ឯវំ ភគវា សត្ថវាហោ។ អថ វា, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ជាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ជនេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញូ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ មគ្គានុគា ច បន ឯតរហិ សាវកា វិហរន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតាតិ, ឯវម្បិ ភគវា សត្ថវាហោតិ – បញ្ជានន្តករោ សត្ថា។

កង្ខីនំ បដិជានតន្តិ សកង្ខា អាគន្ត្វា និក្កង្ខា សម្បជ្ជន្តិ, សល្លេខា អាគន្ត្វា និល្លេខា សម្បជ្ជន្តិ, សទ្វេឡ្ហកា អាគន្ត្វា និទ្វេឡ្ហកា សម្បជ្ជន្តិ, សវិចិកិច្ឆា អាគន្ត្វា និព្ពិចិកិច្ឆា សម្បជ្ជន្តិ, សរាគា អាគន្ត្វា វីតរាគា សម្បជ្ជន្តិ, សទោសា អាគន្ត្វា វីតទោសា សម្បជ្ជន្តិ, សមោហា អាគន្ត្វា វីតមោហា សម្បជ្ជន្តិ, សកិលេសា អាគន្ត្វា និក្កិលេសា សម្បជ្ជន្តីតិ – កង្ខីនំ បដិជានតំ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “អធិទេវេ អភិញ្ញាយ, សព្ពំ វេទិ បរោបរំ;
> បញ្ហានន្តករោ សត្ថា, កង្ខីនំ បដិជានត”ន្តិ។

១២០. **អសំហីរំ អសំកុប្បំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ;**
អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខា, ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្តំ។

អសំហីរំ អសំកុប្បន្តិ អសំហីរំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ **អសំហីរ**ន្តិ រាគេន ទោសេន មោហេន កោធេន ឧបនាហេន មក្ខេន បឡាសេន ឥស្សាយ មច្ឆរិយេន មាយាយ សាឋេយ្យេន ថម្ភេន សារម្ភេន មានេន អតិមានេន មទេន បមាទេន សព្ពកិលេសេហិ សព្ពទុច្ចរិតេហិ សព្ពបរិឡាហេហិ សព្ពាសវេហិ សព្ពទរថេហិ សព្ពសន្តាបេហិ សព្ពាកុសលាភិសង្ខារេហិ អសំហារិយំ និព្ពានំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្មន្តិ – អសំហីរំ។

អសំកុប្បន្តិ អសំកុប្បំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ...បេ.... និរោធោ និព្ពានំ។ និព្ពានស្ស [យស្ស (ស្យា.)] ន ឧប្បាទោ បញ្ញាយតិ, វយោ នត្ថិ, ន តស្ស អញ្ញថត្តំ [តស្ស អញ្ញទត្ថុ (ស្យា.)] បញ្ញាយតិ។ និព្ពានំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អវិបរិណាមធម្មន្តិ – អសំហីរំ អសំកុប្បំ។

យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចីតិ។ យស្សាតិ និព្ពានស្ស។ **នត្ថិ ឧបមា**តិ ឧបមា នត្ថិ, ឧបនិធា នត្ថិ, សទិសំ នត្ថិ, បដិភាគោ នត្ថិ, ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ។ **ក្វចី**តិ ក្វចិ កិម្ហិចិ កត្ថចិ អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធា វាតិ – យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខាតិ។ **អទ្ធា**តិ ឯកំសវចនំ និស្សំសយវចនំ និក្កង្ខវចនំ អទ្វេជ្ឈវចនំ អទ្វេឡ្ហកវចនំ និយោគវចនំ អបណ្ណកវចនំ អវិរទ្ធវចនំ អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **គមិស្សាមី**តិ គមិស្សាមិ អធិគមិស្សាមិ ផស្សិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមីតិ – អទ្ធា គមិស្សាមិ។ **ន មេត្ថ កង្ខា**តិ។ **ឯត្ថា**តិ និព្ពានេ កង្ខា នត្ថិ, វិចិកិច្ឆា នត្ថិ, ទ្វេឡ្ហកំ នត្ថិ, សំសយោ នត្ថិ, ន សតិ ន សំវិជ្ជតិ នុបលព្ភតិ, បហីនោ សមុច្ឆិន្នោ វូបសន្តោ បដិប្បស្សទ្ធោ អភព្ពុប្បត្តិកោ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍោតិ – អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខា។

ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្តន្តិ។ **ឯវំ មំ ធារេហី**តិ ឯវំ មំ ឧបលក្ខេហិ។ **អធិមុត្តចិត្ត**ន្តិ និព្ពាននិន្នំ និព្ពានបោណំ និព្ពានបព្ភារំ និព្ពានាធិមុត្តន្តិ – ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្តន្តិ។ តេនាហ ថេរោ បិង្គិយោ –

> “អសំហីរំ អសំកុប្បំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ;
> អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខា, ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្ត”ន្តិ។

បារាយនានុគីតិគាថានិទ្ទេសោ អដ្ឋារសមោ។

បារាយនវគ្គោ សមត្តោ។

ខគ្គវិសាណសុត្តោ

ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេសោ

បឋមវគ្គោ

១២១. **សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ;**
ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌន្តិ។ **សព្ពេសូ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ – សព្ពេសូតិ។ **ភូតេសូ**តិ ភូតា វុច្ចន្តិ តសា ច ថាវរា ច។ **តសា**តិ យេសំ តសិតតណ្ហា អប្បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា អប្បហីនា។ កិំការណា វុច្ចន្តិ តសា? តេ តសន្តិ ឧត្តសន្តិ បរិតសន្តិ ភាសន្តិ សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ, តំការណា វុច្ចន្តិ តសា។ **ថាវរា**តិ យេសំ តសិតតណ្ហា បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា បហីនា។ កិំការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា? តេ ន តសន្តិ ន ឧត្តសន្តិ ន បរិតសន្តិ ន ភាយន្តិ ន សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ, តំការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា។ **ទណ្ឌ**ន្តិ តយោ ទណ្ឌា – កាយទណ្ឌោ វចីទណ្ឌោ មនោទណ្ឌោ។ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ កាយទណ្ឌោ, ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតំ វចីទណ្ឌោ, តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ មនោទណ្ឌោ។ **សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌ**ន្តិ សព្ពេសុ ភូតេសុ ទណ្ឌំ និធាយ និទហិត្វា។

អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសន្តិ ឯកមេកម្បិ សត្តំ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា អន្ទុយា [អរុយា (ស្យា.), អទ្ទុយា (ក.)] វា រជ្ជុយា វា អវិហេឋយន្តោ, សព្ពេបិ សត្តេ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា អន្ទុយា វា រជ្ជុយា វា អវិហេឋយន្តោតិ – អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ។

ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយន្តិ។ **នា**តិ បដិក្ខេបោ; **បុត្តា**តិ ចត្តារោ បុត្តា – អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ បុត្តោ, ទិន្នកោ បុត្តោ, អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ **សហាយ**ន្តិ សហាយា វុច្ចន្តិ យេហិ សហ អាគមនំ ផាសុ, គមនំ ផាសុ, គមនាគមនំ ផាសុ, ឋានំ ផាសុ, និសជ្ជនំ ផាសុ, សយនំ [និបជ្ជនំ (ស្យា.)] ផាសុ, អាលបនំ ផាសុ, សល្លបនំ ផាសុ, ឧល្លបនំ ផាសុ, សមុល្លបនំ ផាសុ ។ **ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយ**ន្តិ បុត្តម្បិ ន ឥច្ឆេយ្យ ន សាទិយេយ្យ ន បត្ថេយ្យ ន បិហយេយ្យ នាភិជប្បេយ្យ, កុតោ មិត្តំ វា សន្ទិដ្ឋំ វា សម្ភត្តំ វា សហាយំ វា ឥច្ឆេយ្យ [ឥច្ឆិស្សតិ (ស្យា.) ឯវមីទិសេសុ បទេសុ អនាគតវិភត្តិយា] សាទិយេយ្យ បត្ថេយ្យ បិហយេយ្យ អភិជប្បេយ្យាតិ – ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ។

ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោតិ។ **ឯកោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន [តណ្ហាបហានដ្ឋេន (ស្យា.) មហានិ. ១៩១] ឯកោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ, ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ? សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ អភិក្កមតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ ឯកោ អទុតិយោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ មហាបធានំ បទហន្តោ មារំ សសេនកំ នមុចិំ កណ្ហំ បមត្តពន្ធុំ វិធមេត្វា ច តណ្ហាជាលិនិំ វិសរិតំ វិសត្តិកំ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីអកាសិ អនភាវំគមេសិ។

“តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធាន សំសរំ;

ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ? រាគស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ទោសស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, មោហស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, កិលេសានំ បហីនត្តា ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ។ ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ? ឯកាយនមគ្គោ វុច្ចតិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។

“ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី, មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
ឯតេន មគ្គេន តរិំសុ បុព្ពេ, តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃ”ន្តិ។

ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ? ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ។ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ មគ្គបច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ញាណបច្ចេកសម្ពុទ្ធោ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ ពុជ្ឈិ, “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ ពុជ្ឈិ, “សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណ”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ផស្សបច្ចយា វេទនា”តិ ពុជ្ឈិ, “វេទនាបច្ចយា តណ្ហា”តិ ពុជ្ឈិ, “តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទាន”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “ឧបាទានបច្ចយា ភវោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ភវបច្ចយា ជាតី”តិ ពុជ្ឈិ, “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ ពុជ្ឈិ; “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “វិញ្ញាណនិរោធា នាមរូបនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “នាមរូបនិរោធា សឡាយតននិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “សឡាយតននិរោធា ផស្សនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ផស្សនិរោធា វេទនានិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “វេទនានិរោធា តណ្ហានិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “តណ្ហានិរោធា ឧបាទាននិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ឧបាទាននិរោធា ភវនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ភវនិរោធា ជាតិនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥមេ អាសវា”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ អាសវសមុទយោ”តិ ពុជ្ឈិ…បេ…. “អយំ អាសវនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ; “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា បហាតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា ភាវេតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ; ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយញ្ច…បេ…. និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ពុជ្ឈិ។

អថ វា, យំ ពុជ្ឈិតព្ពំ អនុពុជ្ឈិតព្ពំ បដិពុជ្ឈិតព្ពំ សម្ពុជ្ឈិតព្ពំ អធិគន្តព្ពំ ផស្សិតព្ពំ សច្ឆិកាតព្ពំ, សព្ពំ តំ តេន បច្ចេកពោធិញាណេន ពុជ្ឈិ អនុពុជ្ឈិ បដិពុជ្ឈិ សម្ពុជ្ឈិ អធិគច្ឆិ ផស្សេសិ សច្ឆាកាសីតិ ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធិំ អភិសម្ពុទ្ធោតិ – ឯកោ។

ចរេតិ អដ្ឋ ចរិយាយោ – ឥរិយាបថចរិយា, អាយតនចរិយា, សតិចរិយា, សមាធិចរិយា, ញាណចរិយា, មគ្គចរិយា, បត្តិចរិយា, លោកត្ថចរិយា។ ឥរិយាបថចរិយាតិ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ។ អាយតនចរិយាតិ ឆសុ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ។ សតិចរិយាតិ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុ។ សមាធិចរិយាតិ ចតូសុ ឈានេសុ។ ញាណចរិយាតិ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ។ មគ្គចរិយាតិ ចតូសុ អរិយមគ្គេសុ។ បត្តិចរិយាតិ ចតូសុ សាមញ្ញផលេសុ។ លោកត្ថចរិយាតិ តថាគតេសុ អរហន្តេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធេសុ បទេសតោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធេសុ បទេសតោ សាវកេសុ។ ឥរិយាបថចរិយា ច បណិធិសម្បន្នានំ, អាយតនចរិយា ច ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ , ស តិចរិយា ច អប្បមាទវិហារីនំ, សមាធិចរិយា ច អធិចិត្តមនុយុត្តានំ, ញាណចរិយា ច ពុទ្ធិសម្បន្នានំ, មគ្គ

ចរិយា ច សម្មាបដិបន្នានំ, បត្តិចរិយា ច អធិគតផលានំ, លោកត្ថចរិយា ច តថាគតានំ អរហន្តានំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ បទេសតោ បច្ចេកពុទ្ធានំ បទេសតោ សាវកានំ។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។ អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយាយោ – អធិមុច្ចន្តោ សទ្ធាយ ចរតិ, បគ្គណ្ហន្តោ វីរិយេន ចរតិ, ឧបដ្ឋបេន្តោ សតិយា ចរតិ, អវិក្ខេបំ ករោន្តោ សមាធិនា ចរតិ, បជានន្តោ បញ្ញាយ ចរតិ, វិជានន្តោ វិញ្ញាណចរិយាយ ចរតិ។ ឯវំ បដិបន្នស្ស កុសលា ធម្មា អាយាបេន្តីតិ – អាយតនចរិយាយ ចរតិ។ ឯវំ បដិបន្នោ វិសេសមធិគច្ឆតីតិ – វិសេសចរិយាយ ចរតិ។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។

អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយាយោ – ទស្សនចរិយា ច សម្មាទិដ្ឋិយា, អភិរោបនចរិយា ច សម្មាសង្កប្បស្ស , បរិគ្គហចរិយា ច សម្មាវាចាយ, សមុដ្ឋានចរិយា ច សម្មាកម្មន្តស្ស, វោទានចរិយា ច សម្មាអាជីវស្ស, បគ្គហចរិយា ច សម្មាវាយាមស្ស, ឧបដ្ឋានចរិយា ច សម្មាសតិយា, អវិក្ខេបចរិយា ច សម្មាសមាធិស្ស។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។

ខគ្គវិសាណកប្បោតិ យថា ខគ្គស្ស នាម វិសាណំ ឯកំ ហោតិ អទុតិយំ, ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តក្កប្បោ តស្សទិសោ តប្បដិភាគោ។ យថា អតិលោណំ វុច្ចតិ លោណកប្បោ, អតិតិត្តកំ វុច្ចតិ តិត្តកប្បោ, អតិមធុរំ វុច្ចតិ មធុរកប្បោ, អតិឧណ្ហំ វុច្ចតិ អគ្គិកប្បោ , អតិសីតលំ វុច្ចតិ ហិមកប្បោ, មហាឧទកក្ខន្ធោ វុច្ចតិ សមុទ្ទកប្បោ, មហាភិញ្ញាពលប្បត្តោ សាវកោ វុច្ចតិ សត្ថុកប្បោតិ; ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តក្កប្បោ តស្សទិសោ តប្បដិភាគោ ឯកោ អទុតិយោ មុត្តពន្ធនោ សម្មា លោកេ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ;
> ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៧. **សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហា, ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ;**
អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហាតិ។ **សំសគ្គា**តិ ទ្វេ សំសគ្គា – ទស្សនសំសគ្គោ ច សវនសំសគ្គោ ច។ កតមោ ទស្សនសំសគ្គោ? ឥធេកច្ចោ បស្សតិ ឥត្ថិំ វា កុមារិំ វា អភិរូបំ ទស្សនីយំ បាសាទិកំ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតំ។ ទិស្វា បស្សិត្វា អនុព្យញ្ជនសោ និមិត្តំ គណ្ហាតិ – កេសា វា សោភនា [សោភណា (ស្យា.)] មុខំ វា សោភនំ អក្ខី វា សោភនា កណ្ណា វា សោភនា នាសា វា សោភនា ឱដ្ឋា វា សោភនា ទន្តា វា សោភនា មុខំ វា សោភនំ គីវា វា សោភនា ថនា វា សោភនា ឧរំ វា សោភនំ ឧទរំ វា សោភនំ កដិ វា សោភនា ឩរូ វា សោភនា ជង្ឃា វា សោភនា ហត្ថា វា សោភនា បាទា វា សោភនា អង្គុលិយោ វា សោភនា នខា វា សោភនាតិ។ ទិស្វា បស្សិត្វា អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អភិបត្ថេតិ អនុប្បាទេតិ [អនុស្សរតិ (ក.)] អនុពន្ធតិ រាគពន្ធនំ – អយំ ទស្សនសំសគ្គោ។

កតមោ សវនសំសគ្គោ? ឥធេកច្ចោ សុណាតិ – “អសុកស្មិំ នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា កុមារី វា អភិរូបា ទស្សនីយា បាសាទិកា បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតា”តិ ។ សុត្វា សុណិត្វា អភិនន្ទតិ អភិវទតិ អភិបត្ថេតិ អនុប្បាទេតិ អនុពន្ធតិ រាគពន្ធនំ – អយំ សវនសំសគ្គោ។

ស្នេហាតិ ទ្វេ ស្នេហា – តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច។ កតមោ តណ្ហាស្នេហោ? យាវតា តណ្ហាសង្ខាតេន សីមកតំ [សីមកតំ មរិយាទិកតំ (ស្យា.)] ឱធិកតំ បរិយន្តិកតំ បរិគ្គហិតំ មមាយិតំ – “ឥទំ មម, ឯតំ មម, ឯត្តកំ មម, ឯត្តាវតា មម”។ រូបា សទ្ទា គន្ធា រសា ផោដ្ឋព្ពា អត្ថរណា បាវុរណា ទាសិទាសា អជេឡកា កុក្កុដសូករា ហត្ថិគវាស្សវឡវា ខេត្តំ វត្ថុ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ គាមនិគមរាជធានិយោ រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, កេវលម្បិ មហាបថវិំ តណ្ហាវសេន មមាយតិ, យាវតា អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតំ – អយំ តណ្ហាស្នេហោ។

កតមោ ទិដ្ឋិស្នេហោ? វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តគ្គាហិកាទិដ្ឋិ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ [បតិដ្ឋាហោ (ក.)] អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយាសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ អយាថាវកស្មិំ យាថាវកន្តិ គាហោ, យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – អយំ ទិដ្ឋិស្នេហោ។

សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហាតិ ទស្សនសំសគ្គបច្ចយា ច សវនសំសគ្គបច្ចយា ច តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច ភវន្តិ សម្ភវន្តិ ជាយន្តិ សញ្ជាយន្តិ និព្ពត្តន្តិ អភិនិព្ពត្តន្តិ បាតុភវន្តីតិ – សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ

ស្នេហា។

ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតីតិ។ ស្នេហោតិ ទ្វេ ស្នេហា – តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាស្នេហោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិស្នេហោ។ **ទុក្ខមិទំ បហោតី**តិ ឥធេកច្ចោ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរតិ, មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ, បាណម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ, សន្ធិម្បិ ឆិន្ទតិ, និល្លោបម្បិ [វិលោបម្បិ (ស្យា.) បស្ស មហានិ. ១៧០] ហរតិ, ឯកាគារិកម្បិ ករោតិ, បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋតិ, បរទារម្បិ គច្ឆតិ, មុសាបិ ភណតិ។ តមេនំ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេន្តិ – “អយំ, ទេវ, ចោរោ អាគុចារី។ ឥមស្ស យំ ឥច្ឆសិ តំ ទណ្ឌំ បណេហី”តិ។ តមេនំ រាជា តំ បរិភាសតិ។ សោ បរិភាសបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ [ទុក្ខទោមនស្សំ (ស្យា.)] បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ តមេនំ រាជា ពន្ធាបេតិ – អន្ទុពន្ធនេន វា រជ្ជុពន្ធនេន វា សង្ខលិកពន្ធនេន វា វេត្តពន្ធនេន វា លតាពន្ធនេន វា បក្ខេបពន្ធនេន វា បរិក្ខេបពន្ធនេន វា គាមពន្ធនេន វា និគមពន្ធនេន វា រដ្ឋពន្ធនេន វា ជនបទពន្ធនេន វា, អន្តមសោ សវចនីយម្បិ ករោតិ – “ន តេ លព្ភា ឥតោ បក្កមិតុ”ន្តិ។ សោ ពន្ធនបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ តមេនំ រាជា តស្សេវ [តស្ស (ស្យា.)] ធនំ អាហរាបេតិ – សតំ វា សហស្សំ វា សតសហស្សំ វា។ សោ ធនជានិបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

ឯត្តកេនបិ រាជា ន តុស្សតិ។ តមេនំ រាជា វិវិធា កម្មការណា [វិវិធានិ កម្មករណានិ (ក.)] ការាបេតិ – កសាហិបិ តាឡេតិ, វេត្តេហិបិ តាឡេតិ, អឌ្ឍទណ្ឌេហិបិ តាឡេតិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទតិ, បាទម្បិ ឆិន្ទតិ, ហត្ថបាទម្បិ ឆិន្ទតិ, កណ្ណម្បិ ឆិន្ទតិ, នាសម្បិ ឆិន្ទតិ, កណ្ណនាសម្បិ ឆិន្ទតិ, ពិលង្គថាលិកម្បិ ករោតិ, សង្ខមុណ្ឌិកម្បិ ករោតិ , រាហុមុខម្បិ ករោតិ, ជោតិមាលិកម្បិ ករោតិ, ហត្ថបជ្ជោតិកម្បិ ករោតិ, ឯរកវត្តិកម្បិ [ឯរកវដ្ដិកម្បិ (ស្យា. ក.) បស្ស ម. និ. ១.១៦៩] ករោតិ, ចីរកវាសិកម្បិ ករោតិ, ឯណេយ្យកម្បិ ករោតិ, ពឡិសមំសិកម្បិ ករោតិ, កហាបណិកម្បិ ករោតិ, ខារាបតច្ឆិកម្បិ [ខារាបដិច្ឆិកម្បិ (ក.)] ករោតិ, បលិឃបរិវត្តិកម្បិ ករោតិ, បលាលបីឋកម្បិ ករោតិ, តត្តេនបិ តេលេន ឱសិញ្ចតិ, សុនខេហិបិ ខាទាបេតិ, ជីវន្តម្បិ សូលេ ឧត្តាសេតិ, អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទតិ។ សោ កម្មការណបច្ចយាបិ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។ រាជា ឥមេសំ ចតុន្នំ ទណ្ឌានំ ឥស្សរោ។

សោ សកេន កម្មេន កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតិំ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជតិ។ តមេនំ និរយបាលា បញ្ចវិធពន្ធនំ នាម កម្មការណំ ករោន្តិ [ការេន្តិ (ស្យា. ក.) បស្ស ម. និ. ៣.២៦៧] – តត្តំ អយោខិលំ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ ហត្ថេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ ទុតិយេ បាទេ គមេន្តិ, តត្តំ អយោខិលំ មជ្ឈេ ឧរស្មិំ គមេន្តិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា [តិប្បា (ស្យា.)] ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ; ន ច តាវ កាលំ ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

តមេនំ និរយបាលា សំវេសេត្វា [សំវេសិត្វា (ស្យា. ក.) បស្ស ម. និ. ៣.២៦៧] កុឋារីហិ [កុធារីហិ (ស្យា. ក.)] តច្ឆន្តិ...បេ.... តមេនំ និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា វាសីហិ តច្ឆន្តិ។ តមេនំ និរយបាលា រថេ យោជេត្វា អាទិត្តាយ បឋវិយា សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ [សញ្ជោតិភូតាយ (ស្យា.)] សារេន្តិបិ បច្ចាសារេន្តិបិ។ តមេនំ និរយបាលា មហន្តំ អង្គារបព្ពតំ អាទិត្តំ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ អារោបេន្តិបិ ឱរោបេន្តិបិ។ តមេនំ និរយបាលា ឧទ្ធំបាទំ អធោសិរំ គហេត្វា តត្តាយ លោហកុម្ភិយា បក្ខិបន្តិ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចតិ។ សោ តត្ថ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានោ សកិម្បិ ឧទ្ធំ គច្ឆតិ, សកិម្បិ អធោ គច្ឆតិ, សកិម្បិ តិរិយំ គច្ឆតិ។ សោ តត្ថ ទុក្ខា តិព្ពា ខរា កដុកា វេទនា វេទេតិ; ន ច តាវ កាលង្ករោតិ យាវ ន តំ បាបកម្មំ ព្យន្តីហោតិ។ ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

តមេនំ និរយបាលា មហានិរយេ បក្ខិបន្តិ។ សោ ខោ បន មហានិរយោ –

ចតុក្កណ្ណោ ចតុទ្វារោ, វិភត្តោ ភាគសោ មិតោ;
អយោបាការបរិយន្តោ, អយសា បដិកុជ្ជិតោ។

តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសា យុតា;
សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា។

កទរិយាតបនា [កទរិយា តាបនា (ក.) មហានិ. ១៧០] ឃោរា, អច្ចិមន្តោ ទុរាសទា;
លោមហំសនរូបា ច, ភេស្មា បដិភយា ទុខា។

បុរត្ថិមាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, បច្ឆិមាយ បដិហញ្ញតិ។

បច្ឆិមាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, បុរិមាយ បដិហញ្ញតិ។

ទក្ខិណាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ឧត្តរាយ បដិហញ្ញតិ។

ឧត្តរាយ ច ភិត្តិយា, អច្ចិក្ខន្ធោ សមុដ្ឋិតោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ទក្ខិណាយ បដិហញ្ញតិ។

ហេដ្ឋតោ ច សមុដ្ឋាយ, អច្ចិក្ខន្ធោ ភយានកោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ឆទនស្មឹ បដិហញ្ញតិ។

ឆទនម្ហា សមុដ្ឋាយ, អច្ចិក្ខន្ធោ ភយានកោ;
ឌហន្តោ បាបកម្មន្តេ, ភូមិយំ បដិហញ្ញតិ។

អយោកបាលមាទិត្តំ, សន្តត្តំ ជលិតំ យថា;
ឯវំ អវីចិនិរយោ, ហេដ្ឋា ឧបរិ បស្សតោ។

តត្ថ សត្តា មហាលុទ្ទា, មហាកិព្ពិសការិនោ;
អច្ចន្តបាបកម្មន្តា, បច្ចន្តិ ន ច មិយ្យរេ [មីយរេ (ក.)]។

ជាតវេទសមោ កាយោ, តេសំ និរយវាសិនំ;
បស្ស កម្មានំ ទឡ្ហត្តំ, ន ភស្មា ហោតិ នបិ មសិ។

បុរត្ថិមេនបិ ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ បច្ឆិមំ;
ឧត្តរេនបិ ធាវន្តិ, តតោ ធាវន្តិ ទក្ខិណំ។

យំ យំ ទិសំ បធាវន្តិ, តំ តំ ទ្វារំ បិធីយតិ;
អភិនិក្ខមិតាសា តេ, សត្តា មោក្ខគវេសិនោ។

ន តេ តតោ និក្ខមិតុំ, លភន្តិ កម្មបច្ចយា;
តេសញ្ច បាបកម្មន្តំ, អវិបក្កំ កតំ ពហុន្តិ។

ឯតំ ភយំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ កុតោ ជាតំ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ជាតំ។

យានិ ច នេរយិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច តិរច្ឆានយោនិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច បេត្តិវិសយិកានិ ទុក្ខានិ យានិ ច មានុសិកានិ ទុក្ខានិ, តានិ កុតោ ជាតានិ កុតោ សញ្ជាតានិ កុតោ និព្ពត្តានិ កុតោ អភិនិព្ពត្តានិ កុតោ

បាតុភូតានិ? តស្ស ស្នេហបច្ចយា ច នន្ទិបច្ចយា ច រាគបច្ចយា ច នន្ទិរាគបច្ចយា ច ភវន្តិ សម្ភវន្តិ ជាយន្តិ សញ្ជាយន្តិ និព្ពត្តន្តិ អភិនិព្ពត្តន្តិ បាតុភវន្តីតិ – ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ។

អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោតិ។ **ស្នេហោ**តិ ទ្វេ ស្នេហា – តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច…បេ… អយំ តណ្ហាស្នេហោ…បេ… អយំ ទិដ្ឋិស្នេហោ។ **អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ**តិ តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហា, ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ;
អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៧. **មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោ** [បដិពន្ធចិត្តោ (ក.)];
ឯតំ ភយំ សន្ថវេ [សន្ធវេ (ក.)] **បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោតិ។ **មិត្តា**តិ ទ្វេ មិត្តា – អគារិកមិត្តោ ច អនាគារិកមិត្តោ [បព្ពជិតមិត្តោ (ក.) ឯវមុបរិបិ] ច។ កតមោ អគារិកមិត្តោ? ឥធេកច្ចោ ទុទ្ទទំ ទទាតិ, ទុច្ចជំ ចជតិ, ទុក្ករំ ករោតិ, ទុក្ខមំ ខមតិ, គុយ្ហមស្ស អាចិក្ខតិ, គុយ្ហមស្ស បរិគូហតិ [បរិគុយ្ហតិ (ស្យា. ក.)], អាបទាសុ ន វិជហតិ, ជីវិតម្បិស្ស អត្ថាយ បរិច្ចត្តំ ហោតិ, ខីណេ នាតិមញ្ញតិ – អយំ អគារិកមិត្តោ។

កតមោ អនាគារិកមិត្តោ? ឥធ ភិក្ខុ បិយោ ច ហោតិ មនាបោ ច គរុ ច ភាវនីយោ ច វត្តា ច វចនក្ខមោ ច គម្ភីរញ្ច កថំ កត្តា, នោ ច អដ្ឋានេ និយោជេតិ អធិសីលេ សមាទបេតិ, ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគេ សមាទបេតិ, ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ…បេ… ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ… បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ… បញ្ចន្នំ ពលានំ… សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ… អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគេ សមាទបេតិ – អយំ អនាគារិកមិត្តោ។

សុហជ្ជា វុច្ចន្តិ យេហិ សហ អាគមនំ ផាសុ គមនំ ផាសុ ឋានំ ផាសុ និសជ្ជនំ [និសជ្ជា (ក.)] ផាសុ សយនំ ផាសុ អាលបនំ ផាសុ សល្លបនំ ផាសុ ឧល្លបនំ ផាសុ សមុល្លបនំ ផាសុ។ **មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ ហាបេតិ អត្ថ**ន្តិ មិត្តេ ច សុហជ្ជេ ច សន្ទិដ្ឋេ ច សម្ភត្តេ ច សហាយេ ច អនុកម្បមានោ អនុបេក្ខមានោ អនុគណ្ហមានោ អត្តត្ថម្បិ បរត្ថម្បិ ឧភយត្ថម្បិ ហាបេតិ, ទិដ្ឋធម្មិកម្បិ អត្ថំ ហាបេតិ, សម្បរាយិកម្បិ អត្ថំ ហាបេតិ, បរមត្ថម្បិ ហាបេតិ បហាបេតិ បរិហាបេតិ បរិធំសេតិ បរិវជ្ជេតិ [បរិសជ្ជេតិ (ស្យា.)] អន្តរធាបេតីតិ – មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ ហាបេតិ អត្ថំ។

បដិពទ្ធចិត្តោតិ ទ្វីហិ ការណេហិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ – អត្តានំ វា នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, អត្តានំ វា ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។ កថំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ? តុម្ហេ មេ ពហូបការា, អហំ តុម្ហេ និស្សាយ លភាមិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ។ យម្បិ [យេបិ (ក.) ឯវំ ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១៥១] មេ អញ្ញេ ទាតុំ វា កាតុំ វា មញ្ញន្តិ តុម្ហេ និស្សាយ តុម្ហេ សម្បស្សន្តា។ យម្បិ មេ បោរាណំ មាតាបេត្តិកំ នាមគោត្តំ, តម្បិ មេ អន្តរហិតំ។ តុម្ហេហិ អហំ ញាយាមិ – អសុកស្ស កុលុបកោ, អសុកាយ កុលុបកោតិ ។ ឯវំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។

កថំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ? អហំ តុម្ហាកំ ពហូបការោ, តុម្ហេ មំ អាគម្ម ពុទ្ធំ សរណំ គតា, ធម្មំ សរណំ គតា, សង្ឃំ សរណំ គតា, បាណាតិបាតា បដិវិរតា, អទិន្នាទានា បដិវិរតា, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតា, មុសាវាទា បដិវិរតា, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតា; អហំ តុម្ហាកំ ឧទ្ទេសំ ទេមិ, បរិបុច្ឆំ ទេមិ, ឧបោសថំ អាចិក្ខាមិ, នវកម្មំ អធិដ្ឋាមិ។ អថ បន តុម្ហេ មំ ឧជ្ឈិត្វា [បរិច្ចជិត្វា (ស្យា.)] អញ្ញេ សក្ករោថ គរុំ ករោថ មានេថ បូជេថាតិ។ ឯវំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតីតិ – មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោ។

ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោតិ។ **ភយ**ន្តិ ជាតិភយំ ជរាភយំ ព្យាធិភយំ មរណភយំ រាជភយំ ចោរភយំ អគ្គិភយំ ឧទកភយំ អត្តានុវាទភយំ បរានុវាទភយំ ទណ្ឌភយំ ទុគ្គតិភយំ ឩមិភយំ កុម្ភិលភយំ អាវដ្ដភយំ សុសុមារភយំ [សុំសុមារភយំ (ស្យា.)] អាជីវិកភយំ អសិលោកភយំ បរិសសារជ្ជភយំ មទនភយំ ភយានកំ ឆម្ភិតត្តំ លោមហំសោ ចេតសោ ឧព្ពេគោ ឧត្រាសោ។ **សន្ថវ**តិ ទ្វេ សន្ថវា – តណ្ហាសន្ថវោ ច ទិដ្ឋិសន្ថវោ ច…

បេ.... អយំ តណ្ហាសន្ថវោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិសន្ថវោ។ **ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ**តិ ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោ;
ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៤. **វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោ, បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា;**
វំសក្កឡីរោវ [វំសេ កឡីរោវ (ក.)] **អសជ្ជមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោតិ វំសោ វុច្ចតិ វេឡុគុម្ពោ។ យថា វេឡុគុម្ពស្មឹ បោរាណកា វំសា សត្តា [វេឡុគុម្ពស្មឹ កណ្ដកា ជដិតា សំសិព្វិតា (ស្យា.)] វិសត្តា អាសត្តា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា, ឯវមេវ វិសត្តិកា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោធោ នន្ទី នន្ទិរាគោ ចិត្តស្ស សារាគោ ឥច្ឆា មុច្ឆា អជ្ឈោសានំ គេធោ បលិគេធោ សង្គោ បង្កោ ឯជា មាយា ជនិកា សញ្ជននី សិព្វិនី ជាលិនី សរិតា វិសត្តិកា សុត្តំ វិសដា អាយូហនី ទុតិយា បណិធិ ភវនេត្តិ វនំ វនថោ សន្ថវោ សិនេហោ អបេក្ខា បដិពន្ធុ អាសា អាសីសនា អាសីសិតត្តំ រូបាសា សទ្ទាសា គន្ធាសា រសាសា ផោដ្ឋព្ពាសា លាភាសា ធនាសា បុត្តាសា ជីវិតាសា ជប្បា បជប្បា អភិជប្បា ជប្បនា ជប្បិតត្តំ លោលុប្បំ លោលុប្បាយនា លោលុប្បាយិតត្តំ បុច្ឆញ្ជិកតា សាធុកម្យតា អធម្មរាគោ វិសមលោភោ និកន្តិ និកាមនា បត្ថនា បិហនា សម្បត្ថនា កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា និរោធតណ្ហា រូបតណ្ហា សទ្ទតណ្ហា គន្ធតណ្ហា រសតណ្ហា ផោដ្ឋព្ពតណ្ហា ធម្មតណ្ហា ឱឃោ យោគោ គន្ថោ ឧបាទានំ អាវរណំ នីវរណំ ឆទនំ ពន្ធនំ ឧបក្កិលេសោ អនុសយោ បរិយុដ្ឋានំ លតា វេវិច្ឆំ ទុក្ខមូលំ ទុក្ខនិទានំ ទុក្ខប្បភវោ មារបាសោ មារពឡិសំ មារវិសយោ មារនិវាសោ មារពន្ធនំ តណ្ហានទី តណ្ហាជាលំ តណ្ហាគទ្ទុលំ តណ្ហាសមុទ្ទោ អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។

វិសត្តិកាតិ កេនដ្ឋេន វិសត្តិកា? វិសាលាតិ វិសត្តិកា វិសតាតិ វិសត្តិកា, វិសដាតិ វិសត្តិកា, វិសមាតិ វិសត្តិកា, វិសក្កតីតិ វិសត្តិកា, វិសំហរតីតិ វិសត្តិកា, វិសំវាទិកាតិ វិសត្តិកា, វិសមូលាតិ វិសត្តិកា, វិសផលាតិ វិសត្តិកា, វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា។ វិសាលា វា បន តណ្ហា រូបេ សទ្ទេ គន្ធេ រសេ ផោដ្ឋព្ពេ កុលេ គណេ អាវាសេ លាភេ យសេ បសំសាយ សុខេ ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ សេនាសនេ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ កាមធាតុយា រូបធាតុយា អរូបធាតុយា កាមភវេ រូបភវេ អរូបភវេ សញ្ញាភវេ អសញ្ញាភវេ នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ ឯកវោការភវេ ចតុវោការភវេ បញ្ចវោការភវេ អតីតេ អនាគតេ បច្ចុប្បន្នេ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្វេសុ ធម្មេសុ វិសតា វិត្ថតាតិ – វិសត្តិកាតិ – វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោ។

បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខាតិ។ **បុត្តា**តិ ចត្តារោ បុត្តា – អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ បុត្តោ, ទិន្នកោ បុត្តោ, អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ ទារា វុច្ចន្តិ ភរិយាយោ។ អបេក្ខា វុច្ចន្តិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលន្តិ – បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា។

វំសក្កឡីរោវ អសជ្ជមានោតិ វំសោ វុច្ចតិ វេឡុគុម្ពោ។ យថា វេឡុគុម្ពស្មឹ តរុណកា កឡីរកា [តរុណកឡីរា (ស្យា.)] អសត្តា អលគ្គា អគធិតា [អបលិវេឋិតា (ស្យា.)] អបលិពុទ្ធា និក្ខន្តា និស្សដា វិប្បមុត្តា ឯវមេវ។ **សជ្ជា**តិ ទ្វេ សជ្ជនា – តណ្ហាសជ្ជនា ច ទិដ្ឋិសជ្ជនា ច...បេ.... អយំ តណ្ហាសជ្ជនា...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិសជ្ជនា។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស តណ្ហាសជ្ជនា បហីនា, ទិដ្ឋិសជ្ជនា បដិនិស្សដ្ឋា។ តណ្ហាសជ្ជនាយ បហីនត្តា ទិដ្ឋិសជ្ជនាយ បដិនិស្សដ្ឋត្តា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ រូបេ ន សជ្ជតិ សទ្ទេ ន សជ្ជតិ គន្ធេ ន សជ្ជតិ រសេ ន សជ្ជតិ ផោដ្ឋព្ពេ ន សជ្ជតិ កុលេ...បេ.... គណេ... អាវាសេ... លាភេ... យសេ... បសំសាយ... សុខេ... ចីវរេ... បិណ្ឌបាតេ... សេនាសនេ... គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេ... កាមធាតុយា... រូបធាតុយា... អរូបធាតុយា... កាមភវេ... រូបភវេ... អរូបភវេ... សញ្ញាភវេ... អសញ្ញាភវេ... នេវសញ្ញានាសញ្ញាភវេ... ឯកវោការភវេ... ចតុវោការភវេ... បញ្ចវោការភវេ... អតីតេ... អនាគតេ... បច្ចុប្បន្នេ... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្វេសុ ធម្មេសុ ន សជ្ជតិ ន គណ្ហាតិ ន ពជ្ឈតិ ន បលិពជ្ឈតិ ន មុច្ឆតិ; និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – វំសក្កឡីរោវ អសជ្ជមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោ, បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា;
វំសក្កឡីរោវ អសជ្ជមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៥មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ [អពន្ធោ (ស្យា. ក.)], **យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ;**
វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ, យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយាតិ។ **មិគោ**តិ ទ្វេ មិគា – ឯណិមិគោ ច បសទមិគោ ច។ យថា អារញ្ញិកោ [អារញ្ញកោ (ស្យា. ក.)] មិគោ អរញ្ញេ បវនេ ចរមានោ [អរញ្ញេ វសមានោ (ស្យា.)] វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ វិស្សត្ថោ តិដ្ឋតិ វិស្សត្ថោ និសីទតិ វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, អារញ្ញិកោ មិគោ អរញ្ញេ បវនេ ចរមានោ វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ វិស្សត្ថោ តិដ្ឋតិ វិស្សត្ថោ និសីទតិ វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អនាបាថគតោ, ភិក្ខវេ, លុទ្ទស្ស។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ [បរំ (ក.) ម. និ. ១.២៧១] វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិតក្កវិចារានំ វូបសមា អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិភាវំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខកោ ច វិហរតិ សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ‘ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី’តិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិឃសញ្ញានំ អត្ថង្គមា នានត្តសញ្ញានំ អមនសិការា ‘អនន្តោ អាកាសោ’តិ អាកាសានញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ , ភិក្ខុ សព្ពសោ អាកាសានញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘អនន្តំ វិញ្ញាណ’ន្តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ…បេ.…។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ សមតិក្កម្ម ‘នត្ថិ កិញ្ចី’តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ…បេ.…។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ…បេ.…។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សព្ពសោ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, បញ្ញាយ ចស្ស ទិស្វា អាសវា បរិក្ខីណា ហោន្តិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ‘ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ, អបទំ វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ’, តិណ្ណោ លោកេ វិសត្តិកំ។ សោ វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ វិស្សត្ថោ តិដ្ឋតិ វិស្សត្ថោ និសីទតិ វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អនាបាថគតោ, ភិក្ខវេ, បាបិមតោ”តិ – មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ, យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ។

វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោតិ។ **វិញ្ញូ**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **នរោ**តិ សត្តោ មាណវោ បោសោ បុគ្គលោ ជីវោ ជាគុ ជន្តុ ឥន្ទគុ មនុជោ។ **សេរី**តិ ទ្វេ សេរី – ធម្មោបិ សេរី បុគ្គលោបិ សេរី។ កតមោ ធម្មោ សេរី? ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ – អយំ ធម្មោ សេរី។ កតមោ បុគ្គលោ សេរី? យោ ឥមិនា សេរិនា ធម្មេន សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សេរី។ **វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោ**តិ វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ ធម្មំ បេក្ខ

មានោ, ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – វិញ្ញូ នរោ សេវិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ, យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ;
វិញ្ញូ នរោ សេវិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៥ **អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយ;**
អនភិជ្ឈិតំ សេវិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយាតិ សហាយា វុច្ចន្តិ យេហិ សហ អាគមនំ ផាសុ គមនំ ផាសុ គមនាគមនំ ផាសុ ឋានំ ផាសុ និសជ្ជនំ ផាសុ សយនំ ផាសុ អាលបនំ ផាសុ សល្លបនំ ផាសុ ឧល្លបនំ ផាសុ សមុល្លបនំ ផាសុ។ **អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយា**តិ សហាយមជ្ឈេ វាសេបិ ឋានេបិ គមនេបិ ចារិកាយបិ អត្តត្ថមន្តនា បរត្ថមន្តនា ឧភយត្ថមន្តនា ទិដ្ឋធម្មិកត្ថមន្តនា សម្បរាយិកត្ថមន្តនា បរមត្ថមន្តនា [ឧភយត្ថមន្តនា (ក.)] តិ – អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយ។

អនភិជ្ឈិតំ សេវិតំ បេក្ខមានោតិ អនភិជ្ឈិតំ ឯតំ វត្ថុ ពាលានំ អសប្បុរិសានំ តិត្ថិយានំ តិត្ថិយសាវកានំ, យទិទំ – ភណ្ឌកាសាយវត្ថវសនតា។ អភិជ្ឈិតំ ឯតំ វត្ថុ បណ្ឌិតានំ សប្បុរិសានំ ពុទ្ធសាវកានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ, យទិទំ – ភណ្ឌកាសាយវត្ថវសនតា។ **សេវិ**តិ ទ្វេ សេវី – ធម្មោបិ សេវី បុគ្គលោបិ សេវី។ កតមោ ធម្មោ សេវី? ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ...បេ.... អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ – អយំ ធម្មោ សេវី។ កតមោ បុគ្គលោ សេវី? យោ ឥមិនា សេវិនា ធម្មេន សមន្នាគតោ, សោ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សេវី។ **អនភិជ្ឈិតំ សេវិតំ បេក្ខមានោ**តិ សេវិតំ ធម្មំ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – អនភិជ្ឈិតំ សេវិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយ;
អនភិជ្ឈិតំ សេវិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៦ **ខិឌ្ឌា** [ខិឌ្ឍា (ក.)] **រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេមំ;**
បិយវិប្បយោគំ [វិប្បយោគម្បិ (ក.)] **វិជិគុច្ឆមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេតិ។ **ខិឌ្ឌា**តិ ទ្វេ ខិឌ្ឌា – កាយិកា ច ខិឌ្ឌា វាចសិកា ច ខិឌ្ឌា។ កតមា កាយិកា ខិឌ្ឌា? ហត្ថីហិបិ កីឡន្តិ, អស្សេហិបិ កីឡន្តិ, រថេហិបិ កីឡន្តិ, ធនូហិបិ កីឡន្តិ, ថរូហិបិ កីឡន្តិ, អដ្ឋបទេហិបិ កីឡន្តិ, ទសបទេហិបិ កីឡន្តិ, អាកាសេបិ កីឡន្តិ, បរិហារបថេបិ កីឡន្តិ, សន្តិកាយបិ កីឡន្តិ, ខលិកាយបិ កីឡន្តិ, ឃដិកាយបិ កីឡន្តិ, សលាកហត្ថេនបិ កីឡន្តិ, អក្ខេនបិ កីឡន្តិ, បង្គចីរេនបិ កីឡន្តិ, វង្កកេនបិ កីឡន្តិ, មោក្ខចិកាយបិ កីឡន្តិ, ចិង្គុលកេនបិ កីឡន្តិ, បត្តាឡ្ហកេនបិ កីឡន្តិ, រថកេនបិ កីឡន្តិ, ធនុកេនបិ កីឡន្តិ, អក្ខរិកាយបិ កីឡន្តិ, មនេសិកាយបិ កីឡន្តិ, យថាវជ្ជេនបិ កីឡន្តិ។ អយំ កាយិកា ខិឌ្ឌា។

កតមា វាចសិកា ខិឌ្ឌា? មុខភេរិកំ មុខាលម្ពរំ មុខឌិណ្ឌិមកំ [មុខទេណ្ឌិមកំ (ស្យា.), មុខទិន្ទិមកំ (ក.)] មុខចលិមកំ មុខកេរកំ [មុខភេរុកំ (ស្យា.)] មុខទទ្ទរិកំ នាដកំ លាសំ គីតំ ទវកម្មំ។ អយំ វាចសិកា ខិឌ្ឌា។

រតីតិ អនុក្កណ្ឋិតាធិវចនមេតំ រតីតិ។ សហាយា វុច្ចន្តិ យេហិ សហ អាគមនំ ផាសុ គមនំ ផាសុ គមនាគមនំ ផាសុ ឋានំ ផាសុ និសជ្ជនំ ផាសុ សយនំ ផាសុ អាលបនំ ផាសុ សល្លបនំ ផាសុ ឧល្លបនំ ផាសុ សមុល្លបនំ ផាសុ។ **ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ**តិ ខិឌ្ឌា ច រតិ ច សហាយមជ្ឈេ ហោតីតិ – ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ។

បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេមន្តិ។ **បុត្តា**តិ ចត្តារោ បុត្តា – អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ បុត្តោ , ទិន្នកោ បុត្តោ, អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ **បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេម**ន្តិ បុត្តេសុ ច អធិមត្តំ ហោតិ បេមន្តិ – បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេមំ។

បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោតិ ទ្វេ បិយា – សត្តា វា សង្ខារា វា។ កតមេ សត្តា បិយា? ឥធ យស្ស តេ ហោន្តិ អត្ថកាមា ហិតកាមា ផាសុកាមា យោគក្ខេមកាមា មាតា វា បិតា វា ភាតា វា ភគិនី វា បុត្តា វា ធីតា វា មិត្តា វា អមច្ចា វា ញាតី វា សាលោហិតា វា, ឥមេ សត្តា បិយា។

កតមេ សង្ខារា បិយា? មនាបិកា រូបា មនាបិកា សទ្ទា មនាបិកា គន្ធា មនាបិកា រសា មនាបិកា ផោដ្ឋព្វា, ឥមេ សង្ខារា បិយា។ **បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ**តិ បិយានំ វិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ អដ្ដិយមានោ ហរាយមានោតិ – បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេមំ;
បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៨. **ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតិ, សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន;**
បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតីតិ។ **ចាតុទ្ទិសោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ, តថា ទុតិយំ, តថា តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឧទ្ធមធោ តិរិយំ សព្ពធិ សព្ពត្តតាយ សព្ពាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ជេន [អព្យាបជ្ឈេន (ស្យា.) បស្ស ទី. និ. ៣.៣០៨] ផរិត្វា វិហរតិ។ ករុណាសហគតេន...បេ.... មុទិតាសហគតេន...បេ.... ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ, តថា ទុតិយំ, តថា តតិយំ...បេ.... អព្យាបជ្ជេន ផរិត្វា វិហរតិ។ **ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតី**តិ មេត្តាយ ភាវិតត្តា យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា [អប្បដិកុលា (ពហូសុ)] ហោន្តិ, យេ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ , យេ បច្ឆិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ឧត្តរាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ឧត្តរាយ អនុទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ហេដ្ឋិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ឧបរិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ ទិសាសុ វិទិសាសុ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ; ករុណាយ ភាវិតត្តា មុទិតាយ ភាវិតត្តា ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ...បេ.... យេ ទិសាសុ វិទិសាសុ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តីតិ – ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតិ។

សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេនាតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន ចីវរេន, ឥតរីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច ចីវរហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ [អប្បដិរូបំ (ស្យា.)] អាបជ្ជតិ។ អលទ្ធា ច ចីវរំ ន បរិតស្សតិ, លទ្ធា ច ចីវរំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ [អនជ្ឈោបន្នោ (ស្យា.)] អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ។ តាយ ច បន ឥតរីតរចីវរសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បតិស្សតោ, អយំ វុច្ចតិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោ។ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន បិណ្ឌបាតេន...បេ....

សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន សេនាសនេន...បេ.... សន្តុដ្ឋោ ហោតិ ឥតរីតរេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន, ឥតរីតរគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារសន្តុដ្ឋិយា ច វណ្ណវាទី, ន ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារហេតុ អនេសនំ អប្បតិរូបំ អាបជ្ជតិ។ អលទ្ធា ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ ន បរិតស្សតិ។ លទ្ធា ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ អគធិតោ អមុច្ឆិតោ អនជ្ឈាបន្នោ អាទីនវទស្សាវី និស្សរណបញ្ញោ បរិភុញ្ជតិ។ តាយ ច ឥតរីតរគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារសន្តុដ្ឋិយា នេវត្តានុក្កំសេតិ ន បរំ វម្ភេតិ។ យោ ហិ តត្ថ ទក្ខោ អនលសោ សម្បជានោ បតិស្សតោ, អយំ វុច្ចតិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បោរាណេ អគ្គញ្ញេ អរិយវំសេ ឋិតោតិ – សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន។

បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភីតិ។ **បរិស្សយា**តិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច។ កតមេ បាកដបរិស្សយា? សីហា ព្យគ្ឃា ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា កោកា មហីសា [គោមហិសា (ស្យា.) មហានិ. ៥] ហត្ថី អហី វិច្ឆិកា សតបទី, ចោរា វា អស្សុ មានវា វា កតកម្មា វា អកតកម្មា វា, ចក្ខុរោគោ សោតរោគោ ឃានរោគោ ជិវ្ហារោគោ កាយរោគោ សីសរោគោ កណ្ណរោគោ មុខរោគោ ទន្តរោគោ កាសោ សាសោ បិនាសោ ឌាហោ ជរោ កុច្ឆិរោគោ មុច្ឆា បក្ខន្ទិកា សូលា វិសូចិកា កុដ្ឋំ គណ្ឌោ កិលាសោ សោសោ អបមារោ ទទ្ទុ កណ្ឌុ កច្ឆុ រខសា វិតច្ឆិកា លោហិតបិត្តំ មធុមេហោ អំសា បិឡកា ភគន្ទលា, បិត្តសមុដ្ឋានា អាពាធា សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា វាតសមុដ្ឋានា អាពាធា សន្និបាតិកា អាពាធា ឧតុបរិណាមជា អាពាធា វិសមបរិហារជា អាពាធា ឱបក្កមិកា អាពាធា កម្មវិបាកជា អាពាធា, សីតំ ឧណ្ហំ ជិឃច្ឆា បិបាសា ឧច្ចារោ បស្សាវោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សា ឥតិ វា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា។

កតមេ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា? កាយទុច្ចរិតំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ ព្យាបាទនីវរណំ ថិនមិទ្ធនីវរណំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ វិចិកិច្ឆានីវរណំ រាគោ ទោសោ មោហោ កោធោ ឧបនាហោ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ មាយា សាឋេយ្យំ ថម្ភោ សារម្ភោ មានោ អតិមានោ មទោ បមាទោ, សព្ពេ កិលេសា សព្ពេ ទុច្ចរិតា សព្ពេ ទរថា សព្ពេ បរិឡាហា សព្ពេ សន្តាបា សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា។ ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា។

បរិស្សយាតិ កេនដ្ឋេន បរិស្សយា? បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា, បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា, តត្រាសយាតិ បរិស្សយា។ កថំ បរិសហន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា តំ បុគ្គលំ សហន្តិ បរិសហន្តិ អភិភវន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ បរិយាទិយន្តិ មទ្ទន្តិ។ ឯវំ បរិសហន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ បរិស្សយា? តេ បរិស្សយា កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ កតមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ? សម្មាបដិបទាយ អនុលោមបដិបទាយ អបច្ចនីកបដិបទាយ អន្វត្ថបដិបទាយ ធម្មានុធម្មបដិបទាយ សីលេសុ បរិបូរការិតាយ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតាយ ភោជនេ មត្តញ្ញុតាយ ជាគរិយានុយោគស្ស សតិសម្បជញ្ញស្ស ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនានុយោគស្ស, ចតុន្នំ សម្មប្បធានានំ... ចតុន្នំ ឥទ្ធិបាទានំ... បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ... បញ្ចន្នំ ពលានំ... សត្តន្នំ ពោជ្ឈង្គានំ... អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស ភាវនានុយោគស្ស – ឥមេសំ កុសលានំ ធម្មានំ អន្តរាយាយ បរិហានាយ សំវត្តន្តិ។ ឯវំ បរិហានាយ សំវត្តន្តីតិ – បរិស្សយា។

កថំ តត្រាសយាតិ បរិស្សយា? តត្ថេតេ [តត្រ តេ (ក.)] បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយា។ យថា ពិលេ ពិលាសយា បាណា សយន្តិ, ទកេ ទកាសយា [ឧទកេ ឧទកាសយា (ស្យា.)] បាណា សយន្តិ, វនេ វនាសយា បាណា សយន្តិ , រុក្ខេ រុក្ខាសយា បាណា សយន្តិ; ឯវមេវ តត្ថេតេ បាបកា អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ អត្តភាវសន្និស្សយាតិ។ ឯវម្បិ តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សាន្តេវាសិកោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ។ កថញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ឧប្បជ្ជន្តិ យេ បាបកា អកុសលា ធម្មា, សរសង្កប្បា សំញោជនីយា [សញ្ញោជនិកា (ក.)], ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោ វុច្ចតិ។ តេន សមុទាចរេន សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា...បេ.... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា...បេ.... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ឧប្បជ្ជន្តិ យេ បាបកា អកុសលា ធម្មា សរសង្កប្បា សំយោជនីយា, ត្យស្ស អន្តោ វសន្តិ អន្វាស្សវន្តិ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាន្តេវាសិកោតិ វុច្ចតិ។ តេន សមុទាចរេន សមុទាចរន្តិ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មាតិ។ តស្មា សាចរិយកោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សាន្តេវាសិកោ សាចរិយកោ ទុក្ខំ ន ផាសុ វិហរតី”តិ។ ឯវម្បិ, តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “តយោមេ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា។ កតមេ តយោ ? លោភោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ [អន្តរាមលំ (ស្យា. ក.) បស្ស ឥតិវុ. ៨៨] អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ, ទោសោ, ភិក្ខវេ...បេ.... មោហោ, ភិក្ខវេ, អន្តរាមលោ អន្តរាអមិត្តោ អន្តរាសបត្តោ អន្តរាវធកោ អន្តរាបច្ចត្ថិកោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, តយោ អន្តរាមលា អន្តរាអមិត្តា អន្តរាសបត្តា អន្តរាវធកា អន្តរាបច្ចត្ថិកា”តិ។

អនត្ថជននោ លោភោ, លោភោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

លុទ្ធោ អត្ថំ ន ជានាតិ, លុទ្ធោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ លោភោ សហតេ នរំ។

អនត្ថជននោ ទោសោ, ទោសោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

ទុដ្ឋោ អត្ថំ ន ជានាតិ, ទុដ្ឋោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ ទោសោ សហតេ នរំ។

អនត្ថជននោ មោហោ, មោហោ ចិត្តប្បកោបនោ;
ភយមន្តរតោ ជាតំ, តំ ជនោ នាវពុជ្ឈតិ។

មូឡ្ហោ អត្ថំ ន ជានាតិ, មូឡ្ហោ ធម្មំ ន បស្សតិ;
អន្ធតមំ តទា ហោតិ, យំ មោហោ សហតេ នរន្តិ។

ឯវម្បិ, តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “តយោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ ។ កតមេ តយោ? លោភោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ; ទោសោ ខោ, មហារាជ...បេ.... មោហោ ខោ, មហារាជ, បុរិសស្ស ធម្មោ អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។ ឥមេ ខោ, មហារាជ, តយោ បុរិសស្ស ធម្មា អជ្ឈត្តំ ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជន្តិ អហិតាយ ទុក្ខាយ អផាសុវិហារាយ។

“លោភោ ទោសោ ច មោហោ ច, បុរិសំ បាបចេតសំ;
ហឹសន្តិ អត្តសម្ភូតា, តចសារំវ សម្ផល”ន្តិ [សផលន្តិ (ក.) បស្ស ឥតិវុ. ៥០]។

ឯវម្បិ, តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

“រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោនិទានា, អរតី រតី លោមហំសោ ឥតោជា;
ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តី”តិ [ធង្កមិវោស្សជន្តីតិ (ស្យា. ក.) បស្ស សុ. និ. ២៧៣-២៧៤]។

ឯវម្បិ, តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។

បរិស្សយានំ សហិតាតិ បរិស្សយេ សហិតា អារាធិតា អជ្ឈោត្ថរិតា បរិយាទិតា បដិនិស្សតាតិ – បរិស្សយានំ សហិតា។ **អឆម្ភី**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរតីតិ – បរិស្សយានំ សហិតា អច្ឆម្ភី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតិ, សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន;
បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១២៨.**ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា;
អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេតិ បព្ពជិតាបិ ឥធេកច្ចេ និស្សយេបិ ទិយ្យមានេ ឧទ្ទេសេបិ ទិយ្យមានេ បរិបុច្ឆាយបិ [បរិបុច្ឆេបិ (ក.)] ទិយ្យមានេ ចីវរេបិ ទិយ្យមានេ បត្តេបិ ទិយ្យមានេ លោហថាលកេបិ ទិយ្យមានេ ធម្មករណេបិ [ធម្មករកេបិ (ស្យា.)] ទិយ្យមានេ បរិស្សាវនេបិ ទិយ្យមានេ ថវិកេបិ ទិយ្យមានេ ឧបាហនេបិ ទិយ្យមានេ កាយពន្ធនេបិ ទិយ្យមានេ ន សុណន្តិ ន សោតំ ឱទហន្តិ ន អញ្ញាចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, អនស្សវា អវចនករា បដិលោមវុត្តិនោ អញ្ញេនេវ មុខំ ករោន្តីតិ – ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ។

អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តាតិ គហដ្ឋាបិ ឥធេកច្ចេ ហត្ថិម្ហិបិ ទិយ្យមានេ...បេ.... រថេបិ ខេត្តេបិ វត្ថុម្ហិបិ ហិរញ្ញេបិ សុវណ្ណេបិ ទិយ្យមានេ គាមេបិ...បេ.... និគមេបិ នគរេបិ... រដ្ឋេបិ... ជនបទេបិ ទិយ្យមានេ ន សុណន្តិ ន សោតំ ឱទហន្តិ ន អញ្ញាចិត្តំ ឧបដ្ឋបេន្តិ, អនស្សវា អវចនករា បដិលោមវុត្តិនោ អញ្ញេនេវ មុខំ ករោន្តីតិ – អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា។

អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វាតិ អត្តានំ ឋបេត្វា សព្ពេ ឥមស្មិំ អត្ថេ បរបុត្តា។ តេសុ បរបុត្តេសុ អប្បោស្សុក្កោ ហុត្វា អព្យាវដោ ហុត្វា អនបេក្ខោ ហុត្វាតិ – អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

"ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា;
អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ"តិ។

១៣០. **ឱរោបយិត្វា** [វោរោបយិត្វា (ស្យា.)] **គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆិន្នបត្តោ** [សំសីនបត្តោ (សី. អដ្ឋ.)] **យថា កោវិឡារោ;**
ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានីតិ គិហិព្យញ្ជនានិ វុច្ចន្តិ កេសា ច មស្សូ ច មាលា ច គន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច អាភរណញ្ច បិលន្ធនញ្ច វត្ថញ្ច បារុបនញ្ច វេឋនញ្ច ឧច្ឆាទនំ បរិមទ្ទនំ ន្ហាបនំ [នហាបនំ (ស្យា.)] សម្ពាហនំ អាទាសំ អញ្ជនំ មាលាគន្ធវិលេបនំ មុខចុណ្ណំ មុខលេបនំ ហត្ថពន្ធំ សិខាពន្ធំ ទណ្ឌំ នាឡិកំ [នាលិកំ (ក.) បស្ស ទី. និ. ១.១៦] ខគ្គំ ឆត្តំ ចិត្រុបាហនំ ឧណ្ហីសំ មណិំ វាឡពីជនិំ ឱទាតានិ វត្ថានិ ទីឃទសានិ [ទីឃរស្សានិ (ស្យា.)] ឥតិ វា។ **ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានី**តិ គិហិព្យញ្ជនានិ ឱរោបយិត្វា សមោរោបយិត្វា និក្ខិបិត្វា បដិបស្សម្ភយិត្វាតិ – ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ។

សញ្ឆិន្នបត្តោ យថា កោវិឡារោតិ យថា កោវិឡារស្ស បត្តានិ ឆិន្នានិ សញ្ឆិន្នានិ បតិតានិ បរិបតិតានិ, ឯវមេវ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស គិហិព្យញ្ជនានិ ឆិន្នានិ សញ្ឆិន្នានិ បតិតានីតិ – សញ្ឆិន្នបត្តោ យថា កោវិឡារោ។

ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានីតិ។ **វីរោ**តិ វីរិយវាតិ វីរោ, បហូតិ វីរោ, វិសវីតិ វីរោ, អលមត្តោតិ វីរោ, សូរោតិ វីរោ, វិក្កន្តោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោតិ វីរោ, វិគតលោមហំសោតិ វីរោ។

វិរតោ ឥធ [អារតោ ឥធេវ (ស្យា.) បស្ស សុ. និ. ៥៣៦] សព្ពបាបកេហិ, និរយទុក្ខំ អតិច្ច វីរិយវា សោ;
សោ វីរិយវា បធានវា, ធីរោ [វីរោ (ស្យា. ក.) បស្ស សុ. និ. ៥៣៦] តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

គិហិពន្ធនានិ វុច្ចន្តិ បុត្តា ច ភរិយា ច ទាសា ច ទាសី ច អជេឡកា ច កុក្កុដសូករា ច ហត្ថិគវាស្សវឡវា ច ខេត្តញ្ច វត្ថុ ច ហិរញ្ញញ្ច សុវណ្ណញ្ច គាមនិគមរាជធានិយោ ច រដ្ឋញ្ច ជនបទោ ច កោសោ ច កោដ្ឋាគារញ្ច, យំ កិញ្ចិ រជនីយវត្ថុ។

ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានីតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ វីរោ គិហិពន្ធនានិ ឆិន្ទិត្វា សមុច្ឆិន្ទិត្វា ជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

"ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆិន្នបត្តោ យថា កោវិឡារោ,
ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានិ;
ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ"តិ។

បឋមោ វគ្គោ។

ទុតិយវគ្គោ

១៣១. **សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;**
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ, ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

សចេ លភេថ និបកំ សហាយន្តិ សចេ និបកំ បណ្ឌិតំ បញ្ញវន្តំ ពុទ្ធិមន្តំ ញាណិំ វិភាវិំ មេធាវិំ សហាយំ លភេយ្យ បដិលភេយ្យ អធិគច្ឆេយ្យ វិន្ទេយ្យាតិ – សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ។

សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរន្តិ។ **សទ្ធិំ ចរ**ន្តិ ឯកតោ ចរំ។ **សាធុវិហារិ**ន្តិ បឋមេនបិ ឈានេន សាធុវិហារិំ, ទុតិយេនបិ ឈានេន... តតិយេនបិ ឈានេន... ចតុត្ថេនបិ ឈានេន សាធុវិហារិំ, មេត្តាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា

សាធុវិហារិ, ករុណាយបិ...បេ.... មុទិតាយបិ... ឧបេក្ខាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា សាធុវិហារិ, អាកាសានញ្ចាយតន សមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ , វិញ្ញាណញ្ចា អាយតនសមាបត្តិយាបិ...បេ.... អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ... បេ.... នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ, និរោធសមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ, ផល សមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ។ **ធីរន្តិ** ធីរំ បណ្ឌិតំ បញ្ញវន្តំ ពុទ្ធិមន្តំ ញាណឹ វិភាវឹ មេធាវិន្តិ – សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ។

អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានីតិ។ បរិស្សយាតិ ទ្វេ បរិស្សយា – បាកដបរិស្សយា ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយា ច...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ បាកដបរិស្សយា...បេ.... ឥមេ វុច្ចន្តិ បដិច្ឆន្នបរិស្សយា...បេ.... ឯវម្បិ, តត្រាសយាតិ – បរិស្សយា។ **អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានីតិ** សព្ពេ បរិស្សយេ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វាតិ – អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ។

ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមាតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តេន និបកេន បណ្ឌិតេន បញ្ញវន្តេន ពុទ្ធិមន្តេន ញាណិនា វិភាវិនា មេធាវិនា សហាយេន សទ្ធឹ អត្តមនោ តុដ្ឋមនោ ហដ្ឋមនោ បហដ្ឋមនោ ឧទគ្គមនោ មុទិតមនោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ ឥរិយេយ្យ វត្តេយ្យ បាលេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ – ចរេយ្យ តេនត្តមនោ។ **សតីមាតិ** សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន សមន្នាគតោ, ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សរិតា អនុស្សរិតាតិ – ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
> អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ, ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា”តិ។

១៣២ **នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;**
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយន្តិ នោ ចេ និបកំ បណ្ឌិតំ បញ្ញវន្តំ ពុទ្ធិមន្តំ ញាណឹ វិភាវឹ មេធាវឹ សហាយំ លភេយ្យ បដិលភេយ្យ អធិគច្ឆេយ្យ វិន្ទេយ្យាតិ – នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ។

សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរន្តិ។ សទ្ធឹ ចរន្តិ ឯកតោ ចរំ។ **សាធុវិហារិន្តិ** បឋមេនបិ ឈានេន សាធុវិហារិ...បេ. ... និរោធសមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ, ផលសមាបត្តិយាបិ សាធុវិហារិ។ **ធីរន្តិ** ធីរំ បណ្ឌិតំ បញ្ញវន្តំ ពុទ្ធិមន្តំ ញាណឹ វិភាវឹ មេធាវិន្តិ – សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ។

រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយាតិ រាជា ខត្តិយោ មុទ្ធាភិសិត្តោ វិជិតសង្គាមោ និហតបច្ចាមិត្តោ លទ្ធាធិប្បាយោ បរិបុណ្ណកោសកោដ្ឋាគារោ រដ្ឋញ្ច ជនបទញ្ច កោសញ្ច កោដ្ឋាគារញ្ច បហូតហិរញ្ញសុវណ្ណំ នគរញ្ច បរិច្ចជិត្វា កេស មស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ។ ឯវំ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
> រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៣៣ **អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទំ, សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា;**
ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទន្តិ។ អទ្ធាតិ ឯកំសវចនំ និស្សំសយវចនំ និក្កង្ខវចនំ អទ្វេជ្ឈវចនំ អទ្វេឡ្ហកវចនំ និយោគវចនំ អបណ្ណកវចនំ អវិរទ្ធវចនំ អវត្ថាបនវចនមេតំ – អទ្ធាតិ។ **សហាយសម្បទន្តិ** សហាយសម្បទា វុច្ចតិ យោ សោ សហាយោ អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ ហោតិ, អសេក្ខេន សមាធិក្ខន្ធេន... អសេក្ខេន បញ្ញាក្ខន្ធេន ... អសេក្ខេន វិមុត្តិក្ខន្ធេន... អសេក្ខេន វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ **អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទន្តិ** សហាយសម្បទំ បសំសាម ថោមេម កិត្តេម វណ្ណេមាតិ – អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទំ។

សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយាតិ សេដ្ឋា ហោន្តិ សហាយា សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេន; សមា សទិសា ហោន្តិ សហាយា សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេន។ សេដ្ឋា វា សហាយា សទិសា វា សហាយា សេវិតព្ពា ភជិតព្ពា បយិរុបាសិតព្ពា បរិបុច្ឆិតព្ពា បរិបញ្ហិតព្ពាតិ – សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា។

ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជីតិ អត្ថិ បុគ្គលោ សាវជ្ជភោជី អត្ថិ បុគ្គលោ អនវជ្ជភោជីតិ។ កតមោ ច បុគ្គលោ សាវជ្ជភោជី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ កុហនាយ លបនាយ នេមិត្តិកតាយ និប្បេសិកតាយ លាភេន លាភំ និជិគីសនតាយ [និជិគីសនតាយ (ស្យា.)] ទារុទានេន វេឡុទានេន បត្តទានេន បុប្ផទានេន ផលទានេន សិនានទានេន ចុណ្ណទានេន មត្តិកាទានេន ទន្តកដ្ឋទានេន មុខោទកទានេន ចាដុកម្យតាយ [បាតុកម្យតាយ (ស្យា.) មហានិ. ១៥៩] មុគ្គសូប្យតាយ [មុគ្គសូបតាយ (ស្យា.)] បារិភដ្យតាយ បីឋមទ្ទិកតាយ វត្ថុវិជ្ជាយ តិរច្ឆានវិជ្ជាយ អង្គវិជ្ជាយ នក្ខត្តវិជ្ជាយ ទូតគមនេន បហិណគមនេន ជង្ឃបេសនិយេន វេជ្ជកម្មេន នវកម្មេន [ទូតកម្មេន (ស្យា. ក.) មហានិ. ១៥៩] បិណ្ឌបដិបិណ្ឌកេន ទានានុប្បទានេន , អធម្មេន វិសមេន លទ្ធា លភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វា ជីវិកំ [ជីវិតំ (ក.)] កប្បេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សាវជ្ជភោជី។

កតមោ ច បុគ្គលោ អនវជ្ជភោជី? ឥធេកច្ចោ បុគ្គលោ ន កុហនាយ ន លបនាយ ន នេមិត្តិកតាយ ន និប្បេសិកតាយ ន លាភេន លាភំ និជិគីសនតាយ ន ទារុទានេន ន វេឡុទានេន ន បត្តទានេន ន បុប្ផទានេន ន ផលទានេន ន សិនានទានេន ន ចុណ្ណទានេន ន មត្តិកាទានេន ន ទន្តកដ្ឋទានេន ន មុខោទកទានេន ន ចាដុកម្យតាយ ន មុគ្គសូប្យតាយ ន បារិភដ្យតាយ ន បីឋមទ្ទិកតាយ ន វត្ថុវិជ្ជាយ ន តិរច្ឆានវិជ្ជាយ ន អង្គវិជ្ជាយ ន នក្ខត្តវិជ្ជាយ ន ទូតគមនេន ន បហិណគមនេន ន ជង្ឃបេសនិយេន ន វេជ្ជកម្មេន ន នវកម្មេន ន បិណ្ឌបដិបិណ្ឌកេន ន ទានានុប្បទានេន, ធម្មេន សមេន លទ្ធា លភិត្វា អធិគន្ត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វា ជីវិកំ កប្បេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ អនវជ្ជភោជី។

ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជីតិ ឯតេ អនវជ្ជភោជី អលទ្ធា អលភិត្វា អនធិគន្ត្វា អវិន្ទិត្វា អប្បដិលភិត្វាតិ – ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទំ, សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា;
> ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៣៤. **ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានិ, កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ;**
សង្ឃដ្ដយន្តានិ [សំឃដ្ដមានានិ (សុ. និ. ៤៨)] **ទុវេ ភុជស្មិំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានីតិ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា។ **សុវណ្ណស្សា**តិ ជាតរូបស្ស។ **បភស្សរានី**តិ បរិសុទ្ធានិ បរិយោទាតានីតិ – ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានិ។

កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានីតិ កម្មារបុត្តោ វុច្ចតិ សុវណ្ណការោ។ **កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានី**តិ កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ សុកតានិ សុបរិកម្មកតានីតិ – កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ។

សង្ឃដ្ដយន្តានិ ទុវេ ភុជស្មិន្តិ ភុជោ វុច្ចតិ ហត្ថោ។ យថា ឯកស្មិំ ហត្ថេ ទ្វេ នូបុរានិ [ធុរានិ (ស្យា.)] ឃដ្ដេន្តិ [ឃដេន្តិ (ស្យា.)]; ឯវមេវ សត្តា តណ្ហាវសេន ទិដ្ឋិវសេន និរយេ ឃដ្ដេន្តិ, តិរច្ឆានយោនិយំ ឃដ្ដេន្តិ, បេត្តិវិសយេ ឃដ្ដេន្តិ, មនុស្សលោកេ ឃដ្ដេន្តិ, ទេវលោកេ ឃដ្ដេន្តិ, គតិយា គតិំ ឧបបត្តិយា ឧបបត្តិំ បដិសន្ធិយា បដិសន្ធិំ ភវេន ភវំ សំសារេន សំសារំ វដ្ដេន វដ្ដំ ឃដ្ដេន្តិ សង្ឃដ្ដេន្តិ សង្ឃដ្ដេន្តា ចរន្តិ វិហរន្តិ ឥរិយន្តិ វត្តេន្តិ បាលេន្តិ យបេន្តិ យាបេន្តីតិ – សង្ឃដ្ដយន្តានិ ទុវេ ភុជស្មិំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានិ, កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ;
> សង្ឃដ្ដយន្តានិ ទុវេ ភុជស្មិំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”។

១៣៥. **ឯវំ ទុតីយេន សហា មមស្ស, វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា;**
ឯតំ ភយំ អាយតិំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ឯវំ ទុតីយេន សហា មមស្សាតិ តណ្ហាទុតិយោ វា ហោតិ បុគ្គលទុតិយោ វា។ កថំ តណ្ហាទុតិយោ ហោតិ? តណ្ហាតិ រូបតណ្ហា…បេ…. ធម្មតណ្ហា។ យស្សេសា តណ្ហា អប្បហីនា, សោ វុច្ចតិ តណ្ហាទុតិយោ។

> តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធាន សំសរំ;
> ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតីតិ។

ឯវំ តណ្ហាទុតិយោ វា ហោតិ។

កថំ បុគ្គលទុតិយោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ន អត្ថហេតុ [អត្តហេតុ (ស្យា.)] ន ការណហេតុ ឧទ្ធតោ អវូបសន្តចិត្តោ ឯកស្ស វា ទុតិយោ ហោតិ, ទ្វិន្នំ វា តតិយោ ហោតិ, តិណ្ណំ វា ចតុត្ថោ ហោតិ។ តត្ថ ពហុំ សម្ផប្បលាបំ បលបតិ; សេយ្យថិទំ – រាជកថំ ចោរកថំ មហាមត្តកថំ សេនាកថំ ភយកថំ យុទ្ធកថំ អន្នកថំ បានកថំ វត្ថកថំ សយនកថំ មាលាកថំ គន្ធកថំ ញាតិកថំ យានកថំ គាមកថំ និគមកថំ នគរកថំ ជនបទកថំ ឥត្ថិកថំ [ឥត្ថិកថំ បុរិសកថំ (ស្យា. ក.) ទី. និ. ១.១៧, ២០១; សំ. និ. ៥.១០៨០ បស្សិតព្ពំ] សូរកថំ វិសិខាកថំ កុម្ភដ្ឋានកថំ បុព្ពបេតកថំ នានត្តកថំ លោកក្ខាយិកំ សមុទ្ទក្ខាយិកំ ឥតិភវាភវកថំ កថេតិ។ ឯវំ បុគ្គលទុតិយោ ហោតីតិ – ឯវំ ទុតីយេន សហា មមស្ស។

វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វាតិ វាចាភិលាបោ វុច្ចតិ ពាត្តឹស តិរច្ឆានកថា, សេយ្យថិទំ – រាជកថំ…បេ…. ឥតិភវាភវកថំ។ **អភិសជ្ជនា វាតិ** ទ្វេ សជ្ជនា – តណ្ហាសជ្ជនា ច ទិដ្ឋិសជ្ជនា ច…បេ…. អយំ តណ្ហាសជ្ជនា…បេ…. អយំ ទិដ្ឋិសជ្ជនាតិ – វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា។

ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោតិ។ ភយន្តិ ជាតិភយំ ជរាភយំ ព្យាធិភយំ មរណភយំ រាជភយំ ចោរភយំ អគ្គិភយំ ឧទកភយំ អត្តានុវាទភយំ បរានុវាទភយំ ទណ្ឌភយំ ទុគ្គតិភយំ ឩមិភយំ កុម្ភិលភយំ អាវដ្ដភយំ សុសុមារភយំ អាជីវកភយំ អសិលោកភយំ បរិសសារជ្ជភយំ មទនភយំ ភយានកំ ឆម្ភិតត្តំ លោមហំសោ ចេតសោ ឧព្ពេគោ ឧត្រាសោ។ **ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោតិ** ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោ ទក្ខមានោ ឱលោកយមានោ និជ្ឈាយមានោ ឧបបរិក្ខមានោតិ – ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ឯវំ ទុតីយេន សហា មមស្ស, វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា;
> ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”។

១៣៦.កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា, វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមាតិ។ កាមាតិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ.… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ…. ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **ចិត្រាតិ** នានាវណ្ណា រូបា នានាវណ្ណា សទ្ទា នានាវណ្ណា គន្ធា នានាវណ្ណា រសា នានាវណ្ណា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ **មធុរាតិ** វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា [ម. និ. ១.១៦៧ បស្សិតព្ពំ] – “បញ្ចិមេ , ភិក្ខវេ, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា…បេ…. ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កាមគុណា។ យំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ កាមសុខំ មិឡ្ហសុខំ [មីឡ្ហសុខំ (បស្ស ម. និ. ៣.៣២៨)] បុថុជ្ជនសុខំ អនរិយសុខំ, ន សេវិតព្ពំ ន ភាវេតព្ពំ ន ពហុលីកាតព្ពំ, ‘ភាយិតព្ពំ ឯតស្ស សុខស្សា’តិ វទាមី”តិ – កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា **មនោរមាតិ។ មនោតិ** យំ ចិត្តំ…បេ…. តជ្ជា មនោវិញ្ញាណធាតុ។ មនោ រមេន្តិ ថោមេន្តិ តោសេន្តិ បហាសេន្តីតិ – កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា។

វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តន្តិ នានាវណ្ណេហិ រូបេហិ…បេ…. នានាវណ្ណេហិ ផោដ្ឋព្ពេហិ ចិត្តំ មថេន្តិ តោសេន្តិ បហាសេន្តីតិ – វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ។

អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “កោ ច, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ? ឥធ, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តោ យេន សិប្បដ្ឋានេន ជីវិកំ កប្បេតិ, យទិ មុទ្ទាយ យទិ គណនាយ យទិ សង្ខានេន យទិ កសិយា យទិ វណិជ្ជាយ យទិ គោរក្ខេន យទិ ឥស្សត្ថេន [ឥស្សត្ថេន (ស្យា.), ឥស្សត្ថេន (ក.) បស្ស ម. និ. ១.១៦៧] យទិ

រាជបោរិសេន យទិ សិប្បញ្ញតរេន, សីតស្ស បុរក្ខតោ ឧណ្ហស្ស បុរក្ខតោ ឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សេហិ សម្ផស្សមានោ [រិស្សមានោ (ម. និ. ១.១៦៧)] ខុប្បិបាសាយ មីយមានោ; អយំ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“តស្ស ចេ, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តស្ស ឯវំ ឧដ្ឋហតោ ឃដតោ វាយមតោ តេ ភោគា នាភិនិប្ផជ្ជន្តិ, សោ សោចតិ កិលមតិ បរិទេវតិ ឧរត្តាឡឹ កន្ទតិ, សម្មោហំ អាបជ្ជតិ – ‘មោឃំ វត មេ ឧដ្ឋានំ, អផលោ វត មេ វាយាមោ’តិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“តស្ស ចេ, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តស្ស ឯវំ ឧដ្ឋហតោ ឃដតោ វាយមតោ តេ ភោគា អភិនិប្ផជ្ជន្តិ, សោ តេសំ ភោគានំ អារក្ខាធិករណំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ [ទុក្ខទោមនស្សំ (ស្យា. ក.)] បដិសំវេទេតិ – ‘កិន្តិ មេ ភោគេ នេវ រាជានោ ហរេយ្យុំ, ន ចោរា ហរេយ្យុំ, ន អគ្គិ ឌហេយ្យ, ន ឧទកំ វហេយ្យ, ន អប្បិយា ទាយាទា ហរេយ្យុ’ន្តិ។ តស្ស ឯវំ អារក្ខតោ គោបយតោ តេ ភោគេ រាជានោ វា ហរន្តិ ចោរា វា ហរន្តិ អគ្គិ វា ឌហតិ ឧទកំ វា វហតិ អប្បិយា វា ទាយាទា ហរន្តិ។ សោ សោចតិ…បេ…. សម្មោហំ អាបជ្ជតិ – ‘យម្បិ មេ អហោសិ តម្បិ នោ នត្ថី’តិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ រាជានោបិ រាជូហិ វិវទន្តិ, ខត្តិយាបិ ខត្តិយេហិ វិវទន្តិ, ព្រាហ្មណាបិ ព្រាហ្មណេហិ វិវទន្តិ, គហបតីបិ គហបតីហិ វិវទន្តិ, មាតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ មាតរា វិវទតិ, បិតាបិ បុត្តេន វិវទតិ, បុត្តោបិ បិតរា វិវទតិ, ភាតាបិ ភគិនិយា វិវទតិ, ភគិនីបិ ភាតរា វិវទតិ, សហាយោបិ សហាយេន វិវទតិ។ តេ តត្ថ កលហវិគ្គហវិវាទាបន្នា អញ្ញមញ្ញំ បាណីហិបិ ឧបក្កមន្តិ លេឌ្ឌូហិបិ ឧបក្កមន្តិ ទណ្ឌេហិបិ ឧបក្កមន្តិ សត្ថេហិបិ ឧបក្កមន្តិ។ តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ អសិចម្មំ គហេត្វា ធនុកលាបំ សន្នយ្ហិត្វា ឧភតោព្យូឡ្ហំ [ឧភតោវិយូឡ្ហំ (ស្យា.) បស្ស ម. និ. ១.១៦៨] សង្គាមំ បក្ខន្ទន្តិ, ឧសូសុបិ ខិប្បមានេសុ សត្តីសុបិ ខិប្បមានាសុ អសីសុបិ វិជ្ជោតលន្តេសុ។ តេ តត្ថ ឧសូហិបិ វិជ្ឈន្តិ សត្តីហិបិ [សត្តិយាបិ (ម. និ. ១.១៦៧, ១៧៨)] វិជ្ឈន្តិ អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ។ តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ អសិចម្មំ គហេត្វា ធនុកលាបំ សន្នយ្ហិត្វា អទ្ទាវលេបនា [អទ្ធាវលេបនា (ស្យា.)] ឧបការិយោ បក្ខន្ទន្តិ, ឧសូសុបិ ខិប្បមានេសុ សត្តីសុបិ ខិប្បមានាសុ, អសីសុបិ វិជ្ជោតលន្តេសុ។ តេ តត្ថ ឧសូហិបិ វិជ្ឈន្តិ សត្តីហិបិ វិជ្ឈន្តិ ឆកណកាយបិ [ឆកណដិយាបិ (ស្យា.), បក្កដ្ឋិយា (សី. អដ្ឋ.) បស្ស ម. និ. ១.១៦៨] ឱសិញ្ចន្តិ អភិវគ្គេនបិ ឱមទ្ទន្តិ អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ។ តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ សន្ធិម្បិ ឆិន្ទន្តិ និល្លោបម្បិ ហរន្តិ ឯកាគារិកម្បិ ករោន្តិ បរិបន្ថេបិ តិដ្ឋន្តិ បរទារម្បិ គច្ឆន្តិ។ តមេនំ រាជានោ គហេត្វា វិវិធា កម្មការណា ការេន្តិ – កសាហិបិ តាឡេន្តិ, វេត្តេហិបិ តាឡេន្តិ, អឌ្ឍទណ្ឌកេហិបិ តាឡេន្តិ, ហត្ថម្បិ ឆិន្ទន្តិ…បេ…. អសិនាបិ សីសំ ឆិន្ទន្តិ។ តេ តត្ថ មរណម្បិ និគច្ឆន្តិ មរណមត្តម្បិ ទុក្ខំ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សន្ទិដ្ឋិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរន្តិ វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរន្តិ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរន្តិ។ តេ កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា វាចាយ ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា មនសា ទុច្ចរិតំ ចរិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា អបាយំ ទុគ្គតឹ វិនិបាតំ និរយំ ឧបបជ្ជន្តិ។ អយម្បិ, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ សម្បរាយិកោ ទុក្ខក្ខន្ធោ កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណំ កាមានមេវ ហេតុ”។

អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វាតិ កាមគុណេសុ អាទីនវំ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា, វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៣៧. **ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតំ;**
ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតន្តិ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “ភយន្តិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ ទុក្ខន្តិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ រោគោតិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ គណ្ឌោតិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ សល្លន្តិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ សង្គោតិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ បង្កោតិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ គព្ភោតិ, ភិក្ខវេ, កាមានមេតំ អធិវចនំ។ កស្មា ច, ភិក្ខវេ, ភយន្តិ កាមានមេតំ អធិវចនំ? យស្មា ច កាមរាគរត្តាយំ, ភិក្ខវេ, ឆន្ទរាគវិនិពទ្ធោ [ឆន្ទរាគវិនិពន្ធោ (ស្យា. ក.) បស្ស អ. និ. ៨.៥៦] ទិដ្ឋធម្មិកាបិ ភយា ន បរិមុច្ចតិ, សម្បរាយិកាបិ ភយា ន បរិមុច្ចតិ, តស្មា ភយន្តិ កាមានមេតំ អធិវចនំ។ កស្មា ច, ភិក្ខវេ, ទុក្ខន្តិ…បេ.… រោគោតិ… គណ្ឌោតិ… សល្លន្តិ… សង្គោតិ… បង្កោតិ… គព្ភោតិ កាមានមេតំ អធិវចនំ? យស្មា ច កាមរាគរត្តាយំ, ភិក្ខវេ, ឆន្ទរាគវិនិពទ្ធោ ទិដ្ឋធម្មិកាបិ គព្ភា ន បរិមុច្ចតិ, សម្បរាយិកាបិ គព្ភា ន បរិមុច្ចតិ, តស្មា គព្ភោតិ កាមានមេតំ អធិវចន”ន្តិ។

ភយំ ទុក្ខញ្ច រោគោ ច, គណ្ឌោ សល្លញ្ច សង្គោ ច;
បង្កោ គព្ភោ ច ឧភយំ, ឯតេ កាមា បវុច្ចន្តិ;
យត្ថ សត្តោ បុថុជ្ជនោ។

ឱតិណ្ណោ សាតរូបេន, បុន គព្ភាយ គច្ឆតិ;
យតោ ច ភិក្ខុ អាតាបី, សម្បជញ្ញំ ន រិច្ចតិ [ន រិញ្ចតិ (ស្យា. ក.) សំ. និ. ៤.២៥១]។

សោ ឥមំ បលិបថំ ទុគ្គំ, អតិក្កម្ម តថាវិធោ;
បជំ ជាតិជរូបេតំ, ផន្ទមានំ អវេក្ខតីតិ។

ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតំ។

ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វាតិ ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា បស្សិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតំ;
ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៣៨. **សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសំ, វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ** [ឌំសសិរិំសបេ (ស្យា.), ឌំសមកសសរីសបេ (ក.)] **ច;**
សព្ពានិបេតានិ អភិសម្ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសន្តិ។ **សីត**ន្តិ ទ្វីហិ ការណេហិ សីតំ ហោតិ – អព្ភន្តរធាតុប្បកោបវសេន វា សីតំ ហោតិ ពហិទ្ធា ឧតុវសេន វា សីតំ ហោតិ។ **ឧណ្ហ**ន្តិ ទ្វីហិ ការណេហិ ឧណ្ហំ ហោតិ – អព្ភន្តរធាតុប្បកោបវសេន វា ឧណ្ហំ ហោតិ ពហិទ្ធា ឧតុវសេន វា ឧណ្ហំ ហោតិ។ ខុទា [ខុទ្ទា (ស្យា. ក.)] វុច្ចតិ ឆាតកោ។ បិបាសា វុច្ចតិ ឧទកបិបាសាតិ – សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសំ។

វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ ចាតិ។ **វាតា**តិ បុរត្ថិមា វាតា បច្ឆិមា វាតា ឧត្តរា វាតា ទក្ខិណា វាតា សរជា វាតា អរជា វាតា សីតា វាតា ឧណ្ហា វាតា បរិត្តា វាតា អធិមត្តា វាតា វេរម្ភវាតា បក្ខវាតា សុបណ្ណវាតា តាលបណ្ណវាតា [តាលវណ្ដវាតា (ក.) ចូឡនិ. ឧបសីវមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៤៣] វិធូបនវាតា។ អាតបោ វុច្ចតិ សូរិយសន្តាបោ។ ឌំសា វុច្ចន្តិ បិង្គលមក្ខិកា។ សរីសបា វុច្ចន្តិ អហីតិ – វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ ច។

សព្ពានិបេតានិ អភិសម្ភវិត្វាតិ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វាតិ – សព្ពានិបេតានិ អភិសម្ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសំ, វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ ច;
សព្ពានិបេតានិ អភិសម្ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៣៩. **នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា, សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោ;**
យថាភិរន្តំ វិហរេ [វិហរំ (សុ. និ. ៥៣)] **អរញ្ញេ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វាតិ នាគោ វុច្ចតិ ហត្ថិនាគោ។ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ នាគោ។ កឹការណា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ នាគោ? អាគុំ ន ករោតីតិ នាគោ; ន គច្ឆតីតិ នាគោ; ន អាគច្ឆតីតិ នាគោ។ កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អាគុំ ន ករោតីតិ នាគោ? អាគុ វុច្ចតិ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយា។

អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ, សព្ពសំយោគេ វិសជ្ជ ពន្ធនានិ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតិ វិមុត្តោ, នាគោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អាគុំ ន ករោតីតិ នាគោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន គច្ឆតីតិ នាគោ? សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆតិ, ន មោហាគតឹ គច្ឆតិ, ន ភយាគតឹ គច្ឆតិ, ន រាគវសេន គច្ឆតិ, ន ទោសវសេន គច្ឆតិ, ន មោហវសេន គច្ឆតិ, ន មានវសេន គច្ឆតិ, ន ទិដ្ឋិវសេន គច្ឆតិ, ន ឧទ្ធច្ចវសេន គច្ឆតិ, ន វិចិកិច្ឆាវសេន គច្ឆតិ, ន អនុសយវសេន គច្ឆតិ, ន វគ្គេហិ កប្បេហិ យាយតិ នីយតិ [និយ្យតិ (ស្យា. ក.)] វុយ្ហតិ សំហរីយតិ។ ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន គច្ឆតីតិ នាគោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន អាគច្ឆតីតិ នាគោ? សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ, សកទាគាមិមគ្គេន…បេ.… អនាគាមិមគ្គេន…បេ.… អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ។ ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន អាគច្ឆតីតិ នាគោ។

នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វាតិ យថា សោ ហត្ថិនាគោ យូថានិ វិវជ្ជេត្វា បរិវជ្ជេត្វា អភិនិវជ្ជេត្វា ឯកោវ អរញ្ញវនមជ្ឈោគាហេត្វា [អរញ្ញេ វនមជ្ឈស្ស អជ្ឈោគាហេត្វា (ស្យា.)] ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ គណំ វិវជ្ជេត្វា បរិវជ្ជេត្វា អភិវជ្ជេត្វា ឯកោ [ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ (ស្យា.)] អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ ឯកោ តិដ្ឋតិ ឯកោ និសីទតិ ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ ឯកោ បដិក្កមតិ ឯកោ រហោ និសីទតិ ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា។

សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោតិ យថា សោ ហត្ថិនាគោ សញ្ជាតក្ខន្ធោ សត្តរតនោ វា ហោតិ អដ្ឋរតនោ វា, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ សញ្ជាតក្ខន្ធោ អសេក្ខេន សីលក្ខន្ធេន អសេក្ខេន សមាធិក្ខន្ធេន អសេក្ខេន បញ្ញាក្ខន្ធេន អសេក្ខេន វិមុត្តិក្ខន្ធេន អសេក្ខេន វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេន។ យថា សោ ហត្ថិនាគោ បទុមី, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ សត្តហិ ពោជ្ឈង្គបុប្ផេហិ បទុមី, សតិសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន បីតិសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គបុប្ផេន។ យថា សោ ហត្ថិនាគោ ឧឡារោ ថាមេន ពលេន ជវេន សូរេន, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ ឧឡារោ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេនាតិ – សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោ។

យថាភិរន្តំ វិហរេ អរញ្ញេតិ យថា សោ ហត្ថិនាគោ យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ។ បឋមេនបិ ឈានេន យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ, ទុតិយេនបិ ឈានេន…បេ.… តតិយេនបិ ឈានេន… ចតុត្ថេនបិ ឈានេន យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ; មេត្តាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ, ករុណាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា… មុទិតាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា… ឧបេក្ខាយបិ ចេតោវិមុត្តិយា យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ; អាកាសានញ្ចាយតនសមាបត្តិយាបិ យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតិ, វិញ្ញាណញ្ចាយតន សមាបត្តិយាបិ… អាកិញ្ចញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ… នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយាបិ… និរោធ សមាបត្តិយាបិ… ផលសមាបត្តិយាបិ យថាភិរន្តំ អរញ្ញេ វិហរតីតិ – យថាភិរន្តំ វិហរេ អរញ្ញេ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា, សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោ;
យថាភិរន្តំ វិហរេ អរញ្ញេ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤០. **អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ** [ផុស្សយេ (ស្យា. ក.)] **សាមយិកំ** [អាសាមាយិកំ (ក.)] **វិមុត្តិំ;**
អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្ម, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ សាមយិកំ វិមុត្តិន្តិ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “យាវតានន្ទ [សោ វតានន្ទ (ម. និ. ៣.១៨៦)], ភិក្ខុ សង្គណិការាមោ សង្គណិករតោ សង្គណិការាមតំ អនុយុត្តោ, គណារាមោ គណរតោ គណសម្មុទិតោ (គណារាមតំ អនុយុត្តោ) [( ) នត្ថិ ម. និ. ៣.១៨៦], យំ តំ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ, តស្ស សុខស្ស និកាមលាភី ភវិស្សតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភីតិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ យោ ច ខោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯកោ គណស្មា វូបកដ្ឋោ វិហរតិ, តស្សេតំ ភិក្ខុនោ បាដិកង្ខំ។ យំ តំ នេក្ខម្មសុខំ បវិវេកសុខំ ឧបសមសុខំ សម្ពោធិសុខំ, តស្ស សុខស្ស និកាមលាភី ភវិស្សតិ អកិច្ឆលាភី អកសិរលាភីតិ – ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។ យាវតានន្ទ, ភិក្ខុ សង្គណិការាមោ សង្គណិករតោ សង្គណិការាមតំ អនុយុត្តោ, គណារាមោ គណរតោ គណសម្មុទិតោ (គណារាមតំ អនុយុត្តោ,) សាមាយិកំ [សាមយិកំ (ស្យា. ក.)] វា កន្តំ ចេតោវិមុត្តិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សតិ, អសាមាយិកំ វា អកុប្បន្តិ – នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ យោ ច ខោ សោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ ឯកោ គណស្មា វូបកដ្ឋោ វិហរតិ, តស្សេតំ ភិក្ខុនោ បាដិកង្ខំ សាមាយិកំ វា កន្តំ ចេតោវិមុត្តិំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិស្សតិ, អសាមាយិកំ វា អកុប្បន្តិ, ឋានមេតំ វិជ្ជតី”តិ – អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ សាមយិកំ វិមុត្តិំ។

អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្មាតិ អាទិច្ចោ វុច្ចតិ សូរិយោ។ សោ គោតមោ គោត្តេន។ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ គោតមោ គោត្តេន។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សូរិយស្ស គោត្តញាតកោ គោត្តពន្ធុ, តស្មា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អាទិច្ចពន្ធុ។ **អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្មាតិ** អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចនំ ព្យប្បថំ ទេសនំ អនុសាសនំ អនុសិដ្ឋំ សុត្វា សុណិត្វា ឧគ្គហេត្វា ឧបធារយិត្វា ឧបលក្ខយិត្វាតិ – អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្ម, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ សាមយិកំ វិមុត្តិំ;
អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្ម, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

តតិយវគ្គោ

១៤១. **ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ, បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោ;**
ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោតិ ទិដ្ឋីវិសូកានិ វុច្ចន្តិ វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋី។ ឥធ អស្សុតវា បុថុជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សាវី អរិយធម្មស្ស អកោវិទោ អរិយធម្មេ អវិនីតោ សប្បុរិសានំ អទស្សាវី សប្បុរិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បុរិសធម្មេ អវិនីតោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ រូបស្មិំ វា អត្តានំ, វេទនំ…បេ.… សញ្ញំ… សង្ខារេ… វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ វិញ្ញាណវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណស្មិំ វា អត្តានំ។ យា ឯវរូបា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតំ ទិដ្ឋិគហនំ ទិដ្ឋិកន្តារោ ទិដ្ឋិវិសូកាយិកំ ទិដ្ឋិវិប្ផន្ទិតំ ទិដ្ឋិសំយោជនំ គាហោ បដិគ្គាហោ អភិនិវេសោ បរាមាសោ កុម្មគ្គោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆត្តំ តិត្ថាយតនំ វិបរិយេសគ្គាហោ វិបរីតគ្គាហោ វិបល្លាសគ្គាហោ មិច្ឆាគាហោ, អយាថាវកស្មិំ យាថាវកន្តិ គាហោ, យាវតា ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ – ឥមានិ ទិដ្ឋីវិសូកានិ។ **ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោតិ** ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ អតិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ វីតិវត្តោតិ – ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ។

បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោតិ និយាមា វុច្ចន្តិ ចត្តារោ មគ្គា; អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ។ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សមន្នាគតោ និយាមំ បត្តោ សម្បត្តោ អធិគតោ ផស្សិតោ សច្ឆិកតោតិ – បត្តោ និយាមំ។ **បដិលទ្ធមគ្គោតិ** លទ្ធមគ្គោ បដិលទ្ធមគ្គោ អធិគតមគ្គោ ផស្សិតមគ្គោ សច្ឆិកតមគ្គោតិ – បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោ។

ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោតិ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស ញាណំ ឧប្បន្នំ សមុប្បន្នំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ញាណំ ឧប្បន្នំ សមុប្បន្នំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតំ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ...បេ.... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ញាណំ ឧប្បន្នំ សមុប្បន្នំ និព្ពត្តំ អភិនិព្ពត្តំ បាតុភូតន្តិ – ឧប្បន្នញាណោម្ហិ។ **អនញ្ញនេយ្យោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ន បរនេយ្យោ

ន បរប្បត្តិយោ ន បរប្បច្ចយោ ន បរបដិពទ្ធគូ, យថាភូតំ [តំ (ក.)] ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោ។ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ន បរនេយ្យោ ន បរប្បត្តិយោ ន បរប្បច្ចយោ ន បរបដិពទ្ធគូ, យថាភូតំ ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោ។ “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ...បេ.... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ន បរនេយ្យោ ន បរប្បត្តិយោ ន បរប្បច្ចយោ ន បរបដិពទ្ធគូ, យថាភូតំ ជានាតិ បស្សតិ អសម្មូឡ្ហោ សម្បជានោ បដិស្សតោតិ – ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ, បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោ;
> ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៨. **និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោ, និម្មក្ខោ និទ្ធន្តកសាវមោហោ;**
និរាសសោ [និរាសយោ (សី. អដ្ឋ.) សុ. និ. ៥៦] **សព្ពលោកេ ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោតិ លោលុប្បំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា លោលុប្បា តណ្ហា តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ និល្លោលុបោ។

និក្កុហោតិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ – បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ, សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធ គហបតិកា ភិក្ខុំ [ភិក្ខូ (ក.) មហានិ. ៨៧] និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ, សោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អត្ថិកោ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារានំ ភិយ្យោកម្យតំ ឧបាទាយ ចីវរំ បច្ចក្ខាតិ, បិណ្ឌបាតំ បច្ចក្ខាតិ, សេនាសនំ បច្ចក្ខាតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បច្ចក្ខាតិ។ សោ ឯវមាហ – “កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន ចីវរេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ សុសានា វា សង្ការកូដា វា បាបណិកា វា នន្តកានិ ឧច្ចិនិត្វា សង្ឃាដិំ ករិត្វា ធារេយ្យ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន បិណ្ឌបាតេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ ឧញ្ឆាចរិយាយ បិណ្ឌិយាលោបេន ជីវិកំ កប្បេយ្យ។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន សេនាសនេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ រុក្ខមូលិកោ វា អស្ស សោសានិកោ វា អព្ភោកាសិកោ វា។ កឹ សមណស្ស មហគ្ឃេន គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេន! ឯតំ សារុប្បំ យំ សមណោ បូតិមុត្តេន វា ហរិតកីខណ្ឌេន វា ឱសធំ ករេយ្យា”តិ។ តទុបាទាយ លូខំ ចីវរំ ធារេតិ លូខំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជតិ លូខំ សេនាសនំ បដិសេវតិ លូខំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិសេវតិ។ តមេនំ គហបតិកា ឯវំ ជានន្តិ – “អយំ សមណោ អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ បវិវិត្តោ អសំសដ្ឋោ អារទ្ធវីរិយោ ធុតវាទោ”តិ។ ភិយ្យោ ភិយ្យោ និមន្តេន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារេហិ។ សោ ឯវមាហ – “តិណ្ណំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, សទ្ធាយ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទេយ្យធម្មស្ស សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ, ទក្ខិណេយ្យានំ សម្មុខីភាវា សទ្ធោ កុលបុត្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវតិ។ តុម្ហាកញ្ចេវាយំ សទ្ធា អត្ថិ, ទេយ្យធម្មោ ច សំវិជ្ជតិ, អហញ្ច បដិគ្គាហកោ។ សចេហំ ន បដិគ្គហេស្សាមិ, ឯវំ តុម្ហេ បុញ្ញេន បរិពាហិរា ភវិស្សថ [ភវិស្សន្តិ (មហានិ. ៨៧)]។ ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ។ អបិ ច, តុម្ហាកំយេវ អនុកម្បាយ បដិគ្គណ្ហាមី”តិ។ តទុបាទាយ ពហុម្បិ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ សេនាសនំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ពហុម្បិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ – ឥទំ បច្ចយបដិសេវនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ “ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី”តិ គមនំ សណ្ឋបេតិ ឋានំ សណ្ឋបេតិ និសជ្ជំ [និសជ្ជនំ (ក.)] សណ្ឋបេតិ សយនំ សណ្ឋបេតិ, បណិធាយ គច្ឆតិ បណិធាយ តិដ្ឋតិ បណិធាយ និសីទតិ បណិធាយ សេយ្យំ កប្បេតិ សមាហិតោ វិយ គច្ឆតិ សមាហិតោ វិយ តិដ្ឋតិ សមាហិតោ វិយ និសីទតិ សមាហិតោ វិយ សេយ្យំ កប្បេតិ, អាបាថកជ្ឈាយីវ

[អាបាតកជ្ឈាយី ច (ក.)] ហោតិ។ យា ឯវរូបា ឥរិយាបថស្ស អាឋបនា ឋបនា សណ្ឋបនា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ [កុហាយិតត្តំ (ស្យា. ក.), វិសុទ្ធិមគ្គដ្ឋកថា ឱលោកេតព្ពា] – ឥទំ ឥរិយាបថសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។

កតមំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ? ឥធេកច្ចោ បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ សម្ភាវនាធិប្បាយោ "ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី"តិ អរិយធម្មេ សន្និស្សិតវាចំ ភាសតិ។ "យោ ឯវរូបំ ចីវរំ ធារេតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ"តិ ភណតិ; យោ ឯវរូបំ បត្តំ ធារេតិ...បេ.... លោហថាលកំ ធារេតិ... ធម្មករណំ ធារេតិ... បរិស្សាវនំ ធារេតិ... កុញ្ចិកំ ធារេតិ... ឧបាហនំ ធារេតិ... កាយពន្ធនំ ធារេតិ... អាយោគំ [អាយោគពន្ធនំ (ស្យា. ក.) មហានិ. ៨៧] ធារេតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ"តិ ភណតិ; "យស្ស ឯវរូបា ឧបជ្ឈាយោ សោ សមណោ មហេសក្ខោ"តិ ភណតិ; យស្ស ឯវរូបោ អាចរិយោ ...បេ.... ឯវរូបា សមានុបជ្ឈាយកា... សមានាចរិយកា... មិត្តា... សន្ទិដ្ឋា... សម្ភត្តា... សហាយា សោ សមណោ មហេសក្ខោតិ ភណតិ; យោ ឯវរូបេ វិហារេ វសតិ... អឌ្ឍយោគេ វសតិ... បាសាទេ វសតិ... ហម្មិយេ វសតិ... គុហាយំ វសតិ... លេណេ វសតិ... កុដិយំ វសតិ... កូដាគារេ វសតិ... អដ្ដេ វសតិ... មាឡេ វសតិ... ឧទ្ទណ្ឌេ [ឧដ្ដណ្ឌេ (ក.)] វសតិ... ឧបដ្ឋានសាលាយំ វសតិ... មណ្ឌបេ វសតិ... រុក្ខមូលេ វសតិ សោ សមណោ មហេសក្ខោ"តិ ភណតិ។

អថ វា, កោរជិកកោរជិកោ ភាកុដិកភាកុដិកោ កុហកកុហកោ លបកលបកោ មុខសម្ភាវិកោ "អយំ សមណោ ឥមាសំ ឯវរូបានំ សន្តានំ វិហារសមាបត្តីនំ លាភី"តិ តាទិសំ គម្ភីរំ គូឡ្ហំ និបុណំ បដិច្ឆន្នំ លោកុត្តរំ សុញ្ញតាបដិសញ្ញុត្តំ កថំ កថេតិ។ យា ឯវរូបា ភាកុដិកា ភាកុដិយំ កុហនា កុហាយនា កុហិតត្តំ, ឥទំ សាមន្តជប្បនសង្ខាតំ កុហនវត្ថុ។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស ឥមានិ តីណិ កុហនវត្ថូនិ បហីនានិ សមុច្ឆិន្នានិ វូបសន្តានិ បដិប្បស្សទ្ធានិ អភព្ពុប្បត្តិកានិ ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍានិ។ តស្មា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ និក្កុហោ។

និប្បិបាសោតិ បិបាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា បិបាសា តណ្ហា តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ និប្បិបាសោតិ – និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោ។

និម្មក្ខោ និទ្ធន្តកសាវមោហោតិ។ **មក្ខោ**តិ យោ មក្ខោ មក្ខាយនា [មក្ខិយនា (ក.) បស្ស វិភ. ៨៩២] មក្ខាយិតត្តំ និដ្ឋុរិយំ និដ្ឋុរិយកម្មំ។ **កសាវោ**តិ រាគោ កសាវោ, ទោសោ កសាវោ, មោហោ កសាវោ, កោធោ...បេ. ... ឧបនាហោ... មក្ខោ... បឡាសោ... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា កសាវា។ **មោហោ**តិ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធេ អញ្ញាណំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ, បុព្ពន្តេ អញ្ញាណំ, អបរន្តេ អញ្ញាណំ, បុព្ពន្តាបរន្តេ អញ្ញាណំ, ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ អញ្ញាណំ។ យំ ឯវរូបំ អញ្ញាណំ អទស្សនំ អនភិសមយោ អននុពោធោ អប្បដិវេធោ អសំគាហនា អបរិយោគាហនា អសមបេក្ខនា អបច្ចវេក្ខណា អបច្ចក្ខកម្មំ ទុម្មេជ្ឈំ ពាល្យំ អសម្បជញ្ញំ មោហោ បមោហោ សម្មោហោ អវិជ្ជា អវិជ្ជោឃោ អវិជ្ជាយោគោ អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស មក្ខោ ច កសាវោ ច មោហោ ច វន្តា សំវន្តា និទ្ធន្តា បហីនា សមុច្ឆិន្នា វូបសន្តា បដិប្បស្សទ្ធា អភព្ពុប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ទឌ្ឍាតិ។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ និម្មក្ខោ និទ្ធន្តកសាវមោហោ។

និរាសសោ សព្ពលោកេ ភវិត្វាតិ អាសា វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **សព្ពលោកេ**តិ សព្ពអបាយលោកេ សព្ពមនុស្សលោកេ សព្ពទេវលោកេ សព្ពខន្ធលោកេ សព្ពធាតុលោកេ សព្ពអាយតនលោកេ។ **និរាសសោ សព្ពលោកេ ភវិត្វា**តិ សព្ពលោកេ និរាសសោ ភវិត្វា និត្តណ្ហោ ភវិត្វា និប្បិបាសោ ភវិត្វាតិ – និរាសសោ សព្ពលោកេ ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> "និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោ, និម្មក្ខោ និទ្ធន្តកសាវមោហោ;
> និរាសសោ សព្ពលោកេ ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ"តិ។

១៤៧. **បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋំ;**
សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថាតិ។ បាបសហាយោ វុច្ចតិ យោ សោ សហាយោ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ – នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ, នត្ថិ ហុតំ, នត្ថិ សុកតទុក្កដានំ កម្មានំ ផលំ វិបាកោ, នត្ថិ អយំ លោកោ,

នត្ថិ បរោ លោកោ, នត្ថិ មាតា, នត្ថិ បិតា, នត្ថិ សត្តា ឱបបាតិកា, នត្ថិ លោកេ សមណព្រាហ្មណា សម្មគ្គតា សម្មាបដិបន្នា យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តីតិ។ អយំ បាបសហាយោ។ បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថាតិ។ បាបំ សហាយំ វជ្ជេយ្យ បរិវជ្ជេយ្យាតិ – បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ។

អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋន្តិ អនត្ថទស្សី វុច្ចតិ យោ សោ សហាយោ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ – នត្ថិ ទិន្នំ, នត្ថិ យិដ្ឋំ...បេ.... យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេន្តីតិ។ **វិសមេ និវិដ្ឋ**ន្តិ វិសមេ កាយកម្មេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ វចីកម្មេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ មនោកម្មេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ បាណាតិបាតេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ អទិន្នាទានេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ កាមេសុមិច្ឆាចារេ និវិដ្ឋំ, វិសមេ មុសាវាទេ និវិដ្ឋំ, វិសមាយ បិសុណាយ វាចាយ [បិសុណវាចាយ (ក.)] និវិដ្ឋំ, វិសមាយ ផរុសាយ វាចាយ [ផរុសវាចាយ (ក.)] និវិដ្ឋំ, វិសមេ សម្ផប្បលាបេ និវិដ្ឋំ, វិសមាយ អភិជ្ឈាយ និវិដ្ឋំ, វិសមេ ព្យាបាទេ និវិដ្ឋំ, វិសមាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា និវិដ្ឋំ, វិសមេសុ សង្ខារេសុ និវិដ្ឋំ វិសមេសុ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ និវិដ្ឋំ, វិសមេសុ បញ្ចសុ នីវរណេសុ និវិដ្ឋំ វិនិវិដ្ឋំ សត្តំ អល្លីនំ ឧបគតំ អជ្ឈោសិតំ អធិមុត្តន្តិ – អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋំ។

សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តន្តិ។ **បសុត**ន្តិ យោបិ កាមេ ឯសតិ គវេសតិ បរិយេសតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និនោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិយេសតិ, សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ បរិយេសតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បដិលភតិ, សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ បដិលភតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិភុញ្ជតិ, សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ បរិភុញ្ជតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ យថា កលហការកោ កលហប្បសុតោ, កម្មការកោ កម្មប្បសុតោ, គោចរេ ចរន្តោ គោចរប្បសុតោ, ឈាយី ឈានប្បសុតោ; ឯវមេវ យោ កាមេ ឯសតិ គវេសតិ បរិយេសតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិយេសតិ...បេ.... យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បដិលភតិ...បេ.... យោបិ តណ្ហាវសេន រូបេ បរិភុញ្ជតិ, សទ្ទេ...បេ.... គន្ធេ... រសេ... ផោដ្ឋព្ពេ បរិភុញ្ជតិ តច្ចរិតោ តព្ពហុលោ តគ្គរុកោ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ តទធិមុត្តោ តទធិបតេយ្យោ, សោបិ កាមប្បសុតោ។ **បមត្ត**ន្តិ។ បមាទោ វត្តព្ពោ កាយទុច្ចរិតេ វា វចីទុច្ចរិតេ វា មនោទុច្ចរិតេ វា បញ្ចសុ កាមគុណេសុ វា ចិត្តស្ស វោសគ្គោ វោសគ្គានុប្បទានំ កុសលានំ ធម្មានំ ភាវនាយ អសក្កច្ចកិរិយតា អសាតច្ចកិរិយតា អនដ្ឋិតកិរិយតា ឱលីនវុត្តិតា និក្ខិត្តច្ឆន្ទតា និក្ខិត្តធុរតា អនាសេវនា អភាវនា អពហុលីកម្មំ អនធិដ្ឋានំ អននុយោគោ, យោ ឯវរូបោ បមាទោ បមជ្ជនា បមជ្ជិតត្តំ – អយំ វុច្ចតិ បមាទោ។

សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តន្តិ បសុតំ ន សេវេយ្យ បមត្តញ្ច សយំ ន សេវេយ្យ សាមំ ន សេវេយ្យ ន និសេវេយ្យ ន សំសេវេយ្យ ន បរិសំសេវេយ្យ ន អាចរេយ្យ ន សមាចរេយ្យ ន សមាទាយ វត្តេយ្យាតិ – សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋំ;
> សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

១៤៥ ពាហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ, មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ;
អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ពាហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថាតិ ពាហុស្សុតោ ហោតិ មិត្តោ សុតធរោ សុតសន្និចយោ។ យេ តេ ធម្មា អាទិកល្យាណា មជ្ឈេកល្យាណា បរិយោសានកល្យាណា សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ [សត្ថា សព្យញ្ជនា (ស្យា.) បស្ស ម. និ. ៣.៨២] កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ អភិវទន្តិ, តថារូបាស្ស ធម្មា ពាហុស្សុតា ហោន្តិ ធាតា [ធតា (ស្យា.)] វចសា បរិចិតា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា។ **ធម្មធរ**ន្តិ ធម្មំ ធារេន្តំ [ធារេតិ (ក.)] – សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថំ ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ **ពាហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថា**តិ ពាហុស្សុតញ្ច ធម្មធរញ្ច មិត្តំ ភជេយ្យ សំភជេយ្យ សេវេយ្យ និសេវេយ្យ សំសេវេយ្យ បដិសេវេយ្យាតិ – ពាហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ។

មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តន្តិ ឧឡារោ ហោតិ មិត្តោ សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេន។ **បដិភានវន្ត**ន្តិ តយោ បដិភានវន្តោ – បរិយត្តិបដិភានវា, បរិបុច្ឆាបដិភានវា, អធិគមបដិភានវា។ កតមោ បរិយត្តិបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស ពុទ្ធវចនំ បរិយាបុតំ [បរិយាបុដំ (ស្យា. ក.) បស្ស ទី. និ. ៣.២៨២] ហោតិ សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លំ។ តស្ស បរិយត្តិំ និស្សាយ បដិភាតិ – អយំ បរិយត្តិបដិភានវា។

កតមោ បរិបុច្ឆាបដិភានវា? ឥធេកច្ចោ បរិបុច្ឆិតោបិ ហោតិ អត្ថេ ច ញាយេ ច លក្ខណេ ច ការណេ ច ឋានាដ្ឋានេ ច។ តស្ស បរិបុច្ឆំ និស្សាយ បដិភាតិ – អយំ បរិបុច្ឆាបដិភានវា។

កតមោ អធិគមបដិភានវា? ឥធេកច្ចស្ស អធិគតា ហោន្តិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ច ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈង្គា អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ចត្តារោ អរិយមគ្គា ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ ចតស្សោ បដិសម្ភិទាយោ ឆ អភិញ្ញាយោ [ឆឡភិញ្ញាយោ (ស្យា.)]។ តស្ស អត្ថោ ញាតោ ធម្មោ ញាតោ និរុត្តិ ញាតា។ អត្ថេ ញាតេ អត្ថោ បដិភាតិ, ធម្មេ ញាតេ ធម្មោ បដិភាតិ, និរុត្តិយា ញាតាយ និរុត្តិ បដិភាតិ។ ឥមេសុ តីសុ ញាណំ បដិភានបដិសម្ភិទា។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមាយ បដិភានបដិសម្ភិទាយ ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បដិភានវា ។ យស្ស បរិយត្តិ នត្ថិ បរិបុច្ឆា នត្ថិ អធិគមោ នត្ថិ, កិំ តស្ស បដិភាយិស្សតីតិ – មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ។

អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខន្តិ អត្តត្ថំ អញ្ញាយ បរត្ថំ អញ្ញាយ ឧភយត្ថំ អញ្ញាយ ទិដ្ឋធម្មិកត្ថំ អញ្ញាយ សម្បរាយិកត្ថំ អញ្ញាយ បរមត្ថំ អញ្ញាយ អភិញ្ញាយ ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វា កង្ខំ វិនេយ្យ បដិវិនេយ្យ បជហេយ្យ វិនោទេយ្យ ព្យន្តីករេយ្យ អនភាវំ គមេយ្យាតិ – អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ, មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ;
> អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៥. **ខិឌ្ឌំ រតី** [រតិំ (ស្យា.)] **កាមសុខញ្ច លោកេ, អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោ;**
វិភូសដ្ឋានា [វិភូសនដ្ឋានា (ស្យា. ក.), វិភូសណដ្ឋានា (សី. អដ្ឋ.)] **វិរតោ សច្ចវាទី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ខិឌ្ឌំ រតី កាមសុខញ្ច លោកេតិ។ **ខិឌ្ឌា**តិ ទ្វេ ខិឌ្ឌា – កាយិកា ខិឌ្ឌា ច វាចសិកា ខិឌ្ឌា ច…បេ.… អយំ កាយិកា ខិឌ្ឌា…បេ.… អយំ វាចសិកា ខិឌ្ឌា។ **រតី**តិ អនុក្កណ្ឋិតាធិវចនមេតំ – រតីតិ។ **កាមសុខ**ន្តិ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា [បស្ស ម. និ. ២.២៨០] – “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា, សោតវិញ្ញេយ្យា សទ្ទា…បេ.… ឃានវិញ្ញេយ្យា គន្ធា… ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យា រសា… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កាមគុណា។ យំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ កាមសុខំ”។ **លោកេ**តិ មនុស្សលោកេតិ – ខិឌ្ឌំ រតី កាមសុខញ្ច លោកេ។

អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោតិ ខិឌ្ឌញ្ច រតិញ្ច កាមសុខញ្ច លោកេ អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខោ ហុត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោ។

វិភូសដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទីតិ។ **វិភូសា**តិ ទ្វេ វិភូសា – អត្ថិ អគារិកវិភូសា [អគារិកស្ស វិភូសា (ក.) ឯវមុបរិបិ] អត្ថិ អនាគារិកវិភូសា។ កតមា អគារិកវិភូសា? កេសា ច មស្សូ ច មាលាគន្ធញ្ច វិលេបនញ្ច អាភរណញ្ច បិលន្ធនញ្ច វត្ថញ្ច បារុបនញ្ច [បសាធនញ្ច (ស្យា.), សយនាសនញ្ច (ក.) ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១៣០ នត្ថិ បាឋនានត្តំ] វេឋនញ្ច ឧច្ឆាទនំ បរិមទ្ទនំ ន្ហាបនំ សម្ពាហនំ អាទាសំ អញ្ជនំ មាលាគន្ធវិលេបនំ មុខចុណ្ណំ មុខលេបនំ ហត្ថពន្ធំ សិខាពន្ធំ ទណ្ឌំ នាឡិកំ ខគ្គំ ឆត្តំ ចិត្រុបាហនំ ឧណ្ហីសំ មណិំ វាឡពីជនីំ ឱទាតានិ វត្ថានិ ទីឃទសានិ ឥតិ វា – អយំ អគារិកវិភូសា។

កតមា អនាគារិកវិភូសា? ចីវរមណ្ឌនា បត្តមណ្ឌនា សេនាសនមណ្ឌនា ឥមស្ស វា បូតិកាយស្ស ពាហិរានំ វា បរិក្ខារានំ មណ្ឌនា វិភូសនា កេឡនា បរិកេឡនា គទ្ធិកតា គទ្ធិកត្តំ [គេធិកតា គេធិកត្តំ (ស្យា.) បស្ស វិភ. ៨៥៤] ចបលតា [ចបលនា (ស្យា.)] ចាបល្យំ – អយំ អនាគារិកវិភូសា។

សច្ចវាទីតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សច្ចវាទី សច្ចសន្ធោ ថេតោ បច្ចយិកោ អវិសំវាទកោ លោកស្ស, វិភូសដ្ឋានា អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ, វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – វិភូសដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ខិឌ្ឌំ រតឹ កាមសុខញ្ច លោកេ, អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោ;
> វិភូសដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៦ **បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរំ, ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានិ;**
ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរន្តិ។ **បុត្តា**តិ ចត្តារោ បុត្តា – អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ [ខេត្រជោ (ស្យា. ក.)] បុត្តោ, ទិន្នកោ បុត្តោ, អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ ទារា វុច្ចន្តិ ភរិយាយោ។ **បិតា**តិ យោ សោ ជនកោ។ **មាតា**តិ យា សា ជនិកាតិ – បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរំ។

ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានីតិ ធនានិ វុច្ចន្តិ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាឡំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្កោ [លោហិតកោ (?)] មសារគល្លំ។ ធញ្ញានិ វុច្ចន្តិ បុព្ពណ្ណំ អបរណ្ណំ។ បុព្ពណ្ណំ នាម សាលិ វីហិ យវោ គោធុមោ កង្គុ វរកោ កុទ្រូសកោ [កុទ្រុសកោ (ស្យា.)]។ អបរណ្ណំ នាម សូបេយ្យំ។ **ពន្ធវានី**តិ ចត្តារោ ពន្ធវា – ញាតិពន្ធវាបិ ពន្ធុ, គោត្តពន្ធវាបិ ពន្ធុ, មិត្តពន្ធវាបិ ពន្ធុ, សិប្បពន្ធវាបិ ពន្ធូតិ – ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានិ។

ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានីតិ។ **កាមា**តិ ឧទ្ទានតោ ទ្វេ កាមា – វត្ថុកាមា ច កិលេសកាមា ច…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ វត្ថុកាមា…បេ… ឥមេ វុច្ចន្តិ កិលេសកាមា។ **ហិត្វាន កាមានី**តិ វត្ថុកាមេ បរិជានិត្វា, កិលេសកាមេ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា។ **ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានី**តិ សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ; សកទាគាមិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា…បេ… អនាគាមិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា… អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរំ, ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានិ;
> ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៧ **សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យំ, អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេត្ថ ភិយ្យោ;**
គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមា [មុតីមា (សុ. និ. ៦១)], **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យន្តិ សង្គោតិ វា ពឡិសន្តិ វា អាមិសន្តិ វា លគ្គនន្តិ វា បលិពោធោតិ វា, បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចនំ។ **បរិត្តមេត្ថ សោខ្យ**ន្តិ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, កាមគុណា។ កតមេ បញ្ច? ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា រូបា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា…បេ… កាយវិញ្ញេយ្យា ផោដ្ឋព្ពា ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា បិយរូបា កាមូបសំហិតា រជនីយា។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កាមគុណា។ យំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, ឥទំ វុច្ចតិ កាមសុខំ។ អប្បកំ ឯតំ សុខំ , បរិត្តកំ ឯតំ សុខំ, ថោកកំ ឯតំ សុខំ, ឱមកំ ឯតំ សុខំ, លាមកំ ឯតំ សុខំ, ឆតុក្កំ ឯតំ សុខ”ន្តិ – សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យំ។

អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេត្ថ ភិយ្យោតិ អប្បស្សាទា កាមា វុត្តា ភគវតា [បស្ស ម. និ. ១.២៣៧] ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា [ពហូបាយាសា (ស្យា.)]; អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ។ អដ្ឋិកង្កលូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, មំសបេសូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, តិណុក្កូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, អង្គារកាសូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា , សុបិនកូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, យាចិតកូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, រុក្ខផលូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, អសិសូនូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, សត្តិសូលូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា, សប្បសិរូបមា កាមា វុត្តា ភគវតា ពហុទុក្ខា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោតិ – អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេត្ថ ភិយ្យោ។

គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមាតិ គឡោតិ វា ពឡិសន្តិ វា អាមិសន្តិ វា លគ្គនន្តិ វា ពន្ធនន្តិ វា បលិពោធោតិ វា, បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចនំ។ **ឥតី**តិ បទសន្ធិ បទសំសគ្គោ បទបារិបូរី អក្ខរសមវាយោ

ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតា បទានុបុព្វតាបេតំ ឥតីតិ។ **មតិមា**តិ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមា**តិ មតិមា គឡោតិ ញត្វា ពឡិសន្តិ ញត្វា អាមិសំ តិ ញត្វា លគ្គនន្តិ ញត្វា ពន្ធនន្តិ ញត្វា បលិពោធោតិ ញត្វា ជានិត្វា តុលយិត្វា តីរយិត្វា វិភាវយិត្វា វិភូតំ កត្វាតិ – គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យំ, អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេត្ថ ភិយ្យោ;
> គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៨. ***សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ, ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារី;***
អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានីតិ ទស សំយោជនានិ – កាមរាគសំយោជនំ, បដិឃសំយោជនំ, មានសំយោជនំ, ទិដ្ឋិសំយោជនំ, វិចិកិច្ឆាសំយោជនំ, សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ, ភវរាគសំយោជនំ, ឥស្សាសំយោជនំ, មច្ឆរិយសំយោជនំ, អវិជ្ជាសំយោជនំ។ **សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានី**តិ ទស សំយោជនានិ ទាលយិត្វា សន្ទាលយិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ។

ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារីតិ ជាលំ វុច្ចតិ សុត្តជាលំ។ សលិលំ វុច្ចតិ ឧទកំ។ អម្ពុចារី វុច្ចតិ មច្ឆោ។ យថា មច្ឆោ ជាលំ ភិន្ទិត្វា បភិន្ទិត្វា ទាលយិត្វា បទាលយិត្វា សម្បទាលយិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ, ឯវមេវ ទ្វេ ជាលា – តណ្ហាជាលញ្ច ទិដ្ឋិជាលញ្ច…បេ…. ឥទំ តណ្ហាជាលំ…បេ…. ឥទំ ទិដ្ឋិជាលំ។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស តណ្ហាជាលំ បហីនំ, ទិដ្ឋិជាលំ បដិនិស្សដ្ឋំ។ តណ្ហាជាលស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិជាលស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ រូបេ ន សជ្ជតិ សទ្ទេ ន សជ្ជតិ គន្ធេ ន សជ្ជតិ…បេ…. ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ ន សជ្ជតិ ន គណ្ហាតិ ន ពជ្ឈតិ ន បលិពជ្ឈតិ, និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារី។

អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោតិ យថា អគ្គិ តិណកដ្ឋុបាទានំ ទហន្តោ គច្ឆតិ អនិវត្តន្តោ, ឯវមេវ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ, សកទាគាមិមគ្គេន…បេ…. អនាគាមិមគ្គេន… អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ – អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ, ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារី;
> អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៤៩. **ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ, គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោ;**
អនវស្សុតោ អបរិឌយ្ហមានោ [អបរិទយ្ហមានោ (ក.)], **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោតិ កថំ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ [នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ មហានិ. ១៥៧] ចក្ខុលោលោ ចក្ខុលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ពន្តិ – អារាមេន អារាមំ ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ គាមេន គាមំ និគមេន និគមំ នគរេន នគរំ រដ្ឋេន រដ្ឋំ ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ [អនវត្ថចារិកំ (ស្យា.)] អនុយុត្តោ ហោតិ រូបទស្សនាយ។ ឯវំ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា, ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ អសំវុតោ គច្ឆតិ។ ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ អស្សំ ឱលោកេន្តោ រថំ ឱលោកេន្តោ បត្តិំ ឱលោកេន្តោ កុមារកេ ឱលោកេន្តោ កុមារិកាយោ ឱលោកេន្តោ ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ បុរិសេ ឱលោកេន្តោ អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ អធោ ឱលោកេន្តោ ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ [បេក្ខមានោ (ស្យា. ក.)] គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តគ្គាហី ហោតិ អនុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ, ន រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ បេក្ខំ អក្ខានំ បាណិស្សរំ វេតាឡំ កុម្ភថូណំ សោភនកំ [សោភនករកំ (ស្យា.), សោភនករណំ (ក.)] ចណ្ឌាលំ វំសំ ធោវនំ ហត្ថិយុទ្ធំ អស្សយុទ្ធំ មហិសយុទ្ធំ [មហិសយុទ្ធំ (ស្យា.)] ឧសភយុទ្ធំ អជយុទ្ធំ មេណ្ឌយុទ្ធំ កុក្កុដយុទ្ធំ វដ្ដកយុទ្ធំ ទណ្ឌយុទ្ធំ មុដ្ឋិយុទ្ធំ និព្ពុទ្ធំ ឧយ្យោធិកំ ពលគ្គំ សេនាព្យូហំ អនីកទស្សនំ ឥតិ វា។ ឥតិ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អននុយុត្តោ ហោតិ។ ឯវម្បិ ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

កថំ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ ន ចក្ខុលោលោ ន ចក្ខុលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ អទិដ្ឋំ ទក្ខិតព្ពំ ទិដ្ឋំ សមតិក្កមិតព្ពន្តិ – ន អារាមេន អារាមំ ន ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ ន គាមេន គាមំ ន និគមេន និគមំ ន នគរេន នគរំ ន រដ្ឋេន រដ្ឋំ ន ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ អនុយុត្តោ ហោតិ រូបទស្សនាយ។ ឯវំ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា, ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ វីថិំ បដិបន្នោ សំវុតោ គច្ឆតិ។ ន ហត្ថិំ ឱលោកេន្តោ ន អស្សំ ឱលោកេន្តោ ន រថំ ឱលោកេន្តោ ន បត្តិំ ឱលោកេន្តោ ន កុមារកេ ឱលោកេន្តោ ន កុមារិកាយោ ឱលោកេន្តោ ន ឥត្ថិយោ ឱលោកេន្តោ ន បុរិសេ ឱលោកេន្តោ ន អន្តរាបណំ ឱលោកេន្តោ ន ឃរមុខានិ ឱលោកេន្តោ ន ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ ន អធោ ឱលោកេន្តោ ន ទិសាវិទិសំ វិបេក្ខមានោ គច្ឆតិ។ ឯវម្បិ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

អថ វា, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ ឯវម្បិ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

យថា វា បនេកេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សទ្ធាទេយ្យានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា តេ ឯវរូបំ វិសូកទស្សនំ អនុយុត្តា វិហរន្តិ, សេយ្យថិទំ – នច្ចំ គីតំ វាទិតំ...បេ.... អនីកទស្សនំ ឥតិ វា។ ឥតិ ឯវរូបា វិសូកទស្សនា បដិវិរតោ។ ឯវម្បិ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ហោតិ។

ន ច បាទលោលោតិ កថំ បាទលោលោ ហោតិ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុ បាទលោលោ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ – អារាមេន អារាមំ ឧយ្យានេន ឧយ្យានំ គាមេន គាមំ និគមេន និគមំ នគរេន នគរំ រដ្ឋេន រដ្ឋំ ជនបទេន ជនបទំ ទីឃចារិកំ អនវដ្ឋិតចារិកំ អនុយុត្តោ ហោតិ។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

អថ វា, ភិក្ខុ អន្តោសង្ឃារាមេ [អន្តោបិ សំឃារាមេ (ក.)] បាទលោលោ បាទលោលិយេន សមន្នាគតោ ហោតិ, ន អត្ថហេតុ ន ការណហេតុ ឧទ្ធតោ អវូបសន្តចិត្តោ បរិវេណតោ បរិវេណំ គច្ឆតិ, វិហារតោ វិហារំ គច្ឆតិ, អឌ្ឍយោគតោ អឌ្ឍយោគំ គច្ឆតិ, បាសាទតោ បាសាទំ គច្ឆតិ, ហម្មិយតោ ហម្មិយំ គច្ឆតិ, គុហតោ គុហំ គច្ឆតិ, លេណតោ លេណំ គច្ឆតិ, កុដិយា កុដិំ គច្ឆតិ, កូដាគារតោ កូដាគារំ គច្ឆតិ, អដ្ដតោ អដ្ដំ គច្ឆតិ, មាឡតោ មាឡំ គច្ឆតិ, ឧទ្ទណ្ឌតោ ឧទ្ទណ្ឌំ គច្ឆតិ [ឧទ្ទណ្ឌំ គច្ឆតិ, ឧទោសិតតោ ឧទោសិតំ គច្ឆតិ (ស្យា.) បស្ស មហានិ. ១៧], ឧបដ្ឋានសាលតោ ឧបដ្ឋានសាលំ គច្ឆតិ, មណ្ឌបតោ មណ្ឌបំ គច្ឆតិ, រុក្ខមូលតោ រុក្ខមូលំ គច្ឆតិ, យត្ថ វា បន ភិក្ខូ និសីទន្តិ វា គច្ឆន្តិ វា, តត្ថ ឯកស្ស វា ទុតិយោ ហោតិ, ទ្វិន្នំ វា តតិយោ ហោតិ, តិណ្ណំ វា ចតុត្ថោ ហោតិ។ តត្ថ ពហុំ សម្ផប្បលាបំ បលបតិ, សេយ្យថិទំ – រាជកថំ ចោរកថំ...បេ.... ឥតិ ភវាភវកថំ កថេតិ។ ឯវម្បិ បាទលោលោ ហោតិ។

ន ច បាទលោលោតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បាទលោលិយា អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា បដិសល្លានារាមោ ហោតិ បដិសល្លានរតោ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាកតជ្ឈានោ វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ ព្រូហេតា សុញ្ញាគារំ ឈាយី ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ សទត្ថគរុកោតិ – ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ។

គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោតិ។ **គុត្តិន្ទ្រិយោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី។ យត្វាធិករណមេនំ ចក្ខុន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... ឃានេន គន្ធំ ឃាយិត្វា... ជិវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា... កាយេន ផោដ្ឋព្ពំ ផុសិត្វា ... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ ន និមិត្តគ្គាហី ហោតិ នានុព្យញ្ជនគ្គាហី ។ យត្វាធិករណមេនំ មនិន្ទ្រិយំ អសំវុតំ វិហរន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា បាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យុំ, តស្ស សំវរាយ បដិបជ្ជតិ, រក្ខតិ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបជ្ជតីតិ – គុត្តិន្ទ្រិយោ។ **រក្ខិតមានសានោ**តិ គោបិតមានសានោតិ – គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោ។

អនវស្សុតោ បរិឌយ្ហមានោតិ វុត្តញ្ចេតំ អាយស្មតា មហាមោគ្គល្លានេន – “អវស្សុតបរិយាយញ្ច [បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៣] វោ, អាវុសោ, ទេសេស្សាមិ អនវស្សុតបរិយាយញ្ច។ តំ សុណាថ, សាធុកំ មនសិករោថ; ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវមាវុសោ”តិ ខោ តេ ភិក្ខូ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានស្ស បច្ចស្សោសុំ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ [មហាមោគ្គលានោ (ក.)] ឯតទវោច –

“កថំ ចាវុសោ, អវស្សុតោ ហោតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា បិយរូបេ រូបេ អធិមុច្ចតិ, អប្បិយរូបេ រូបេ ព្យាបជ្ជតិ, អនុបដ្ឋិតកាយស្សតិ [អនុបដ្ឋិតកាយសតិ (ស្យា. ក.)] ច វិហរតិ បរិត្តចេតសោ។ តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស [តត្ថ យេ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៣] តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ បិយរូបេ ធម្មេ អធិមុច្ចតិ, អប្បិយរូបេ ធម្មេ ព្យាបជ្ជតិ, អនុបដ្ឋិតកាយស្សតិ ច វិហរតិ បរិត្តចេតសោ។ តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ នប្បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អយំ វុច្ចតាវុសោ, ភិក្ខុ អវស្សុតោ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ...បេ.... អវស្សុតោ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ។ ឯវំវិហារិំ ចាវុសោ, ភិក្ខុំ ចក្ខុតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, លភេថេវ [លភតេវ (ស្យា. ក.) ឯវមុបរិបិ] មារោ ឱតារំ លភេថ [លភតិ (ស្យា. ក.) ឯវមុបរិបិ] មារោ អារម្មណំ, សោតតោ ចេបិ នំ...បេ.... មនតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, លភេថេវ មារោ ឱតារំ លភេថ មារោ អារម្មណំ។

“សេយ្យថាបិ, អាវុសោ, នឡាគារំ វា តិណាគារំ វា សុក្ខំ កោឡាបំ [កោលាបំ (ស្យា.) សំ. និ. ៤.២៤៣] តេរោវស្សិកំ។ បុរត្ថិមាយ ចេបិ នំ ទិសាយ បុរិសោ អាទិត្តាយ តិណុក្កាយ ឧបសង្កមេយ្យ, លភេថេវ អគ្គិ ឱតារំ លភេថ អគ្គិ អារម្មណំ; បច្ឆិមាយ ចេបិ នំ ទិសាយ...បេ.... ឧត្តរាយ ចេបិ នំ ទិសាយ... ទក្ខិណាយ ចេបិ នំ ទិសាយ... ហេដ្ឋិមតោ [បច្ចតោ (ស្យា.), ហេដ្ឋិមាយ (ក.)] ចេបិ នំ ទិសាយ... ឧបរិមតោ [ឧបរិតោ (ស្យា.), ឧបរិមាយ (ក.)] ចេបិ នំ ទិសាយ... យតោ កុតោចិ ចេបិ នំ បុរិសោ អាទិត្តាយ តិណុក្កាយ ឧបសង្កមេយ្យ, លភេថេវ អគ្គិ ឱតារំ លភេថ អគ្គិ អារម្មណំ។ ឯវមេវ ខោ, អាវុសោ, ឯវំវិហារិំ ភិក្ខុំ ចក្ខុតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, លភេថេវ មារោ ឱតារំ លភេថ មារោ អារម្មណំ, សោតតោ ចេបិ នំ...បេ.... មនតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, លភេថេវ មារោ ឱតារំ លភេថ មារោ អារម្មណំ។

“ឯវំវិហារិំ ចាវុសោ, ភិក្ខុំ រូបា អធិភំសុ [អភិភវិំសុ (ស្យា.), អភិភំសុ (ក.) ឯវមុបរិបិ], ន ភិក្ខុ រូបេ អធិភោសិ; សទ្ទា ភិក្ខុំ អធិភំសុ, ន ភិក្ខុ សទ្ទេ អធិភោសិ; គន្ធា ភិក្ខុំ អធិភំសុ, ន ភិក្ខុ គន្ធេ អធិភោសិ; រសា ភិក្ខុំ អធិភំសុ, ន ភិក្ខុ រសេ អធិភោសិ; ផោដ្ឋព្ពា ភិក្ខុំ អធិភំសុ, ន ភិក្ខុ ផោដ្ឋព្ពេ អធិភោសិ; ធម្មា ភិក្ខុំ អធិភំសុ, ន ភិក្ខុ ធម្មេ អធិភោសិ។ អយំ វុច្ចតាវុសោ, ភិក្ខុ រូបាធិភូតោ សទ្ទាធិភូតោ គន្ធាធិភូតោ រសាធិភូតោ ផោដ្ឋព្ពាធិភូតោ ធម្មាធិភូតោ អធិភូ អនធិភូតោ អធិភំសុ នំ បាបកា អកុសលា ធម្មា សំកិលេសិកា បោនោភវិកា សទរា ទុក្ខវិបាកា អាយតិំ ជាតិជរាមរណិយា។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អវស្សុតោ ហោតិ។

“កថំ ចាវុសោ, អនវស្សុតោ ហោតិ? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វា បិយរូបេ រូបេ នាធិមុច្ចតិ, អប្បិយរូបេ រូបេ ន ព្យាបជ្ជតិ, ឧបដ្ឋិតកាយស្សតិ ច វិហរតិ អប្បមាណចេតសោ។ តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ; សោតេន សទ្ទំ សុត្វា...បេ.... មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ បិយរូបេ ធម្មេ នាធិមុច្ចតិ, អប្បិយរូបេ ធម្មេ ន ព្យាបជ្ជតិ, ឧបដ្ឋិតកាយស្សតិ ច វិហរតិ អប្បមាណចេតសោ។ តញ្ច ចេតោវិមុត្តិំ បញ្ញាវិមុត្តិំ យថាភូតំ បជានាតិ, យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា បាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អយំ វុច្ចតាវុសោ, ភិក្ខុ អនវស្សុតោ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យេសុ រូបេសុ...បេ.... អនវស្សុតោ មនោវិញ្ញេយ្យេសុ ធម្មេសុ។ ឯវំវិហារិំ ចាវុសោ, ភិក្ខុំ ចក្ខុតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, នេវ លភេថ មារោ ឱតារំ, ន លភេថ មារោ អារម្មណំ; សោតតោ ចេបិ នំ...បេ.... មនតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, នេវ លភេថ មារោ ឱតារំ, ន លភេថ មារោ អារម្មណំ។

“សេយ្យថាបិ, អាវុសោ, កូដាគារា វា កូដាគារសាលា [សន្ធាគារសាលា (ស្យា.) បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៣] វា ពហលមត្តិកា អទ្ទាវលេបនា [អល្លាវលេបនា (ស្យា.)] បុរត្ថិមាយ ចេបិ នំ ទិសាយ បុរិសោ អាទិត្តាយ តិណុក្កាយ ឧបសង្កមេយ្យ, នេវ លភេថ អគ្គិ ឱតារំ, ន លភេថ អគ្គិ អារម្មណំ; បច្ឆិមាយ ចេបិ នំ ទិសាយ... ឧត្តរាយ ចេបិ នំ ទិសាយ... ទក្ខិណាយ ចេបិ នំ ទិសាយ... ហេដ្ឋិមតោ ចេបិ នំ ទិសាយ... ឧបរិមតោ ចេបិ នំ ទិសាយ... យតោ កុតោចិ ចេបិ នំ បុរិសោ អាទិត្តាយ តិណុក្កាយ ឧបសង្កមេយ្យ, នេវ លភេថ អគ្គិ ឱតារំ ន លភេថ អគ្គិ អារម្មណំ។ ឯវមេវ ខោ, អាវុសោ, ឯវំវិហារិំ ភិក្ខុំ ចក្ខុតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ, នេវ លភេថ មារោ ឱតារំ ន លភេថ មារោ អារម្មណំ; សោតតោ ចេបិ នំ...បេ.... មនតោ ចេបិ នំ មារោ ឧបសង្កមតិ នេវ លភេថ មារោ ឱតារំ ន លភេថ មារោ អារម្មណំ។

“ឯវំវិហារី ចាវុសោ, ភិក្ខុ រូបេ អធិភោសិ [អភិភវិំសុ (ស្យា.), អភិភោសិ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៣], ន រូបា ភិក្ខុំ អធិភំសុ; សទ្ទេ ភិក្ខុ អធិភោសិ, ន សទ្ទា ភិក្ខុំ អធិភំសុ; គន្ធេ ភិក្ខុ អធិភោសិ, ន គន្ធា ភិក្ខុំ អធិភំសុ; រសេ ភិក្ខុ អធិភោសិ, ន រសា ភិក្ខុំ អធិភំសុ; ផោដ្ឋព្ពេ ភិក្ខុ អធិភោសិ, ន ផោដ្ឋព្ពា ភិក្ខុំ អធិភំសុ; ធម្មេ ភិក្ខុ អធិភោសិ, ន ធម្មា ភិក្ខុំ អធិភំសុ។ អយំ វុច្ចតាវុសោ , ភិក្ខុ រូបាធិភូ សទ្ទាធិភូ គន្ធាធិភូ រសាធិភូ ផោដ្ឋព្ពាធិភូ ធម្មាធិភូ អធិភូ អនធិភូតោ [អនភិភូតោ កេហិ ចិ កិលេសេហិ (ក.) បស្ស សំ. និ. ៤.២៤៣]។ អធិភោសិ តេ បាបកេ អកុសលេ ធម្មេ សំកិលេសិកេ បោនោភវិកេ សទរេ ទុក្ខវិបាកេ អាយតឹ ជាតិជរាមរណិយេ។ ឯវំ ខោ, អាវុសោ, អនវស្សុតោ ហោតី”តិ – អនវស្សុតោ។

អបរិឌយ្ហមានោតិ រាគជេន បរិឡាហេន អបរិឌយ្ហមានោ, ទោសជេន បរិឡាហេន អបរិឌយ្ហមានោ, មោហជេន បរិឡាហេន អបរិឌយ្ហមានោតិ – អនវស្សុតោ អបរិឌយ្ហមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ, គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោ;
អនវស្សុតោ អបរិឌយ្ហមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥០ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិឆត្តកោ;
កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានីតិ គិហិព្យញ្ជនានិ វុច្ចន្តិ កេសា ច មស្សូ ច…បេ.… ទីឃទសានិ ឥតិ វា។ **ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានី**តិ គិហិព្យញ្ជនានិ ឱរោបយិត្វា សមោរោបយិត្វា និក្ខិបិត្វា បដិប្បស្សម្ភិត្វាតិ – ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ។

សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិឆត្តកោតិ យថា សោ បារិឆត្តកោ កោវិឡារោ ពហលបត្តបលាសោ [សាខបត្តបលាសោ (ក.)] សន្ទច្ឆាយោ [សណ្ឌច្ឆាយោ (ស្យា.), សន្តច្ឆាយោ (ក.) បស្ស ម. និ. ១.១៥៤], ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បរិបុណ្ណបត្តចីវរធរោតិ – សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិឆត្តកោ។

កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វាតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា បុត្តទារំ បលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា ញាតិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា មិត្តាមច្ចបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា [ឱហារយិត្វា (ស្យា. ក.)] កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិឆត្តកោ;
កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

តតិយោ វគ្គោ។

ចតុត្ថវគ្គោ

១៥១រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោ, អនញ្ញបោសី សបទានចារី;
កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោតិ។ **រសោ**តិ មូលរសោ ខន្ធរសោ តចរសោ បត្តរសោ បុប្ផរសោ ផលរសោ, អម្បិលំ មធុរំ តិត្តកំ កដុកំ លោណិកំ ខារិកំ លម្បិកំ [លម្ពិលំ (ស្យា. ក.) បស្ស អាយតនវិភង្គេ] កសាវោ សាទុ អសាទុ សីតំ ឧណ្ហំ។ សន្តេកេ សមណព្រាហ្មណា រសគិទ្ធា។ តេ ជិវ្ហគ្គេន រសគ្គានិ បរិយេសន្តា អាហិណ្ឌន្តិ។ តេ អម្បិលំ លភិត្វា អនម្បិលំ បរិយេសន្តិ, អនម្បិលំ លភិត្វា អម្បិលំ បរិយេសន្តិ; មធុរំ លភិត្វា អមធុរំ បរិយេសន្តិ, អមធុរំ លភិត្វា មធុរំ បរិយេសន្តិ; តិត្តកំ លភិត្វា អតិត្តកំ បរិយេសន្តិ, អតិត្តកំ លភិត្វា តិត្តកំ បរិយេសន្តិ; កដុកំ លភិត្វា អកុដកំ បរិយេសន្តិ, អកុដកំ លភិត្វា កដុកំ បរិយេសន្តិ; លោណិកំ លភិត្វា អលោណិកំ បរិយេសន្តិ, អលោណិកំ លភិត្វា លោណិកំ បរិយេសន្តិ; ខារិកំ លភិត្វា អខារិកំ បរិយេសន្តិ, អខារិកំ លភិត្វា ខារិកំ បរិយេសន្តិ; កសាវំ លភិត្វា អកសាវំ បរិយេសន្តិ, អកសាវំ លភិត្វា កសាវំ បរិយេសន្តិ; លម្បិកំ លភិត្វា អលម្បិកំ បរិយេសន្តិ, អលម្បិកំ លភិត្វា លម្បិកំ បរិយេសន្តិ; សាទុំ លភិត្វា អសាទុំ បរិយេសន្តិ, អសាទុំ លភិត្វា សាទុំ

បរិយេសន្តិ; សីតំ លភិត្វា ឧណ្ហំ បរិយេសន្តិ, ឧណ្ហំ លភិត្វា សីតំ បរិយេសន្តិ ។ តេ យំ យំ លភន្តិ តេន តេន ន តុស្សន្តិ, អបរាបរំ បរិយេសន្តិ។ មនាបិកេសុ រសេសុ រត្តា គិទ្ធា គថិតា មុច្ឆិតា អជ្ឈោសន្នា លគ្គា លគ្គិតា បលិពុទ្ធា។ សា រសតណ្ហា តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ – “នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ; យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហឹសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា”តិ។

យថា វណំ អាលិម្បេយ្យ យាវទេវ អារុហណត្ថាយ [រោបនត្ថាយ (ស្យា.)], យថា វា អក្ខំ អព្ភញ្ជេយ្យ យាវទេវ ភារស្ស និត្ថរណត្ថាយ, យថា បុត្តមំសំ អាហារំ អាហរេយ្យ យាវទេវ កន្តារស្ស និត្ថរណត្ថាយ; ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បដិសង្ខា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ – “នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ; យាវទេវ ឥមស្ស កាយស្ស ឋិតិយា យាបនាយ វិហឹសូបរតិយា ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ។ ឥតិ បុរាណញ្ច វេទនំ បដិហង្ខាមិ, នវញ្ច វេទនំ ន ឧប្បាទេស្សាមិ, យាត្រា ច មេ ភវិស្សតិ អនវជ្ជតា ច ផាសុវិហារោ ចា”តិ។ រសតណ្ហាយ អារតោ វិរតោ បដិវិរតោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – រសេសុ គេធំ អករំ។

អលោលោតិ លោលុប្បំ វុច្ចតិ តណ្ហា។ យោ រាគោ សារាគោ...បេ.... អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ សា លោលុប្បា តណ្ហា តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មា។ តស្មា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អលោលោតិ – រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោ។

អនញ្ញបោសី សបទានចារីតិ **អនញ្ញបោសី**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អត្តានញ្ញេវ បោសេតិ, ន បរន្តិ។

អនញ្ញបោសិមញ្ញាតំ , ទន្តំ សារេ បតិដ្ឋិតំ [សារេសុ សុបតិដ្ឋិតំ (ស្យា. ក.) បស្ស ឧទា. ៦];
ខីណាសវំ វន្តទោសំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណន្តិ។

អនញ្ញបោសី សបទានចារីតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បុព្ពណ្ហសមយំ [បុព្ពន្ហសមយំ (ក.)] និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសតិ រក្ខិតេនេវ កាយេន រក្ខិតាយ វាចាយ រក្ខិតេន ចិត្តេន ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា សំវុតេហិ ឥន្ទ្រិយេហិ។ ឱក្ខិត្តចក្ខុ ឥរិយាបថសម្បន្នោ កុលា កុលំ អនតិក្កមន្តោ បិណ្ឌាយ ចរតីតិ – អនញ្ញបោសី សបទានចារី។

កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោតិ ទ្វីហិ ការណេហិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ – អត្តានំ វា នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, អត្តានំ វា ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។ កថំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ? “តុម្ហេ មេ ពហូបការា, អហំ តុម្ហេ និស្សាយ លភាមិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ។ យម្បិ មេ អញ្ញេ ទាតុំ វា កាតុំ វា មញ្ញន្តិ តុម្ហេ និស្សាយ តុម្ហេ បស្សន្តា។ យម្បិ មេ បោរាណំ មាតាបេត្តិកំ នាមគោត្តំ តម្បិ មេ អន្តរហិតំ តុម្ហេហិ អហំ ញាយាមិ – ‘អសុកស្ស កុលុបកោ, អសុកាយ កុលុបកោ’”តិ។ ឯវំ អត្តានំ នីចំ ឋបេន្តោ បរំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។

កថំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ? “អហំ តុម្ហាកំ ពហូបការោ, តុម្ហេ មំ អាគម្ម ពុទ្ធំ សរណំ គតា ធម្មំ សរណំ គតា សង្ឃំ សរណំ គតា, បាណាតិបាតា បដិវិរតា, អទិន្នាទានា បដិវិរតា, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតា, មុសាវាទា បដិវិរតា, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតា, តុម្ហាកំ អហំ ឧទ្ទេសំ ទេមិ បរិបុច្ឆំ ទេមិ ឧបោសថំ អាចិក្ខាមិ នវកម្មំ អធិដ្ឋាមិ; អថ ច បន តុម្ហេ មំ ឧជ្ឈិត្វា អញ្ញេ សក្ករោថ គរុំ ករោថ មានេថ បូជេថា”តិ។ ឯវំ អត្តានំ ឧច្ចំ ឋបេន្តោ បរំ នីចំ ឋបេន្តោ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។

កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ កុលបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, គណបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, អាវាសបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, ចីវរបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, បិណ្ឌបាតបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, សេនាសនបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ, គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារបលិពោធេន អប្បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតីតិ – កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោ, អនញ្ញបោសី សបទានចារី;

កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៦. **បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោ, ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ;**
អនិស្សិតោ ឆេត្វ [ឆេត្វា (ស្យា. ក.)] **សិនេហទោសំ** [ស្នេហទោសំ (ស្យា. ក.)], **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា, ព្យាបាទនីវរណំ... ថិនមិទ្ធនីវរណំ... ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចនីវរណំ... វិចិកិច្ឆានីវរណំ បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ – បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោ។

ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេតិ រាគោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ, ទោសោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ, មោហោ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ, កោធោ... ឧបនាហោ...បេ.... សព្ពាកុសលាភិសង្ខារា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសា។ **ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ**តិ សព្ពេ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ បនុទិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ។

អនិស្សិតោ ឆេត្វ សិនេហទោសន្តិ។ អនិស្សិតោតិ ទ្វេ និស្សយា – តណ្ហានិស្សយោ ច ទិដ្ឋិនិស្សយោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហានិស្សយោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិនិស្សយោ។ **សិនេហោ**តិ ទ្វេ ស្នេហា – តណ្ហាស្នេហោ ច ទិដ្ឋិស្នេហោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាស្នេហោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិស្នេហោ។ **ទោសោ**តិ យោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ បដិឃាតោ បដិឃំ បដិវិរោធោ កោបោ បកោបោ សម្បកោបោ ទោសោ បទោសោ សម្បទោសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មនោបទោសោ កោធោ កុជ្ឈនា កុជ្ឈិតត្តំ ទោសោ ទុស្សនា ទុស្សិតត្តំ ព្យាបត្តិ ព្យាបជ្ជនា ព្យាបជ្ជិតត្តំ ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស ។ **អនិស្សិតោ ឆេត្វ សិនេហទោស**ន្តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តណ្ហាស្នេហញ្ច ទិដ្ឋិស្នេហញ្ច ទោសញ្ច ឆេត្វា ឧច្ឆិន្ទិត្វា សមុច្ឆិន្ទិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វា ចក្ខុំ អនិស្សិតោ, សោតំ អនិស្សិតោ...បេ.... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេ ធម្មេ អនិស្សិតោ អនល្លីនោ អនុបគតោ អនជ្ឈោសិតោ អនធិមុត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – អនិស្សិតោ ឆេត្វ សិនេហទោសំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោ, ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ;
អនិស្សិតោ ឆេត្វ សិនេហទោសំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៧. **វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខំ ទុខញ្ច, បុព្ពេវ ច សោមនស្សទោមនស្សំ;**
លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខំ ទុខញ្ច, បុព្ពេវ ច សោមនស្សទោមនស្សន្តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានា បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិំ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតីតិ – វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខំ ទុខញ្ច, បុព្ពេវ ច សោមនស្សទោមនស្សំ។

លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធន្តិ។ **ឧបេក្ខា**តិ យា ចតុត្ថជ្ឈានេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខនា អជ្ឈុបេក្ខនា ចិត្តសមតា ចិត្តប្បស្សទ្ធតា [ចិត្តវិសដតា (ក.) បស្ស មហានិ. ២០៧] មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស។ **សមថោ**តិ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ សណ្ឋិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ [អវិសំហារោ (ក.) បស្ស ធ. ស. ១១, ១៥] អវិក្ខេបោ អវិសាហដមានសតា [អវិសំហដមានសតា (ក.)] សមថោ សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ; ចតុត្ថជ្ឈានេ ឧបេក្ខា ច សមថោ ច សុទ្ធា ហោន្តិ វិសុទ្ធា បរិយោទាតា អនង្គណា វិគតូបក្កិលេសា មុទុភូតា កម្មនិយា ឋិតា អានេញ្ជប្បត្តា។ **លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធ**ន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧបេក្ខញ្ច សមថញ្ច លទ្ធា លភិត្វា វិន្ទិត្វា បដិលភិត្វាតិ – លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខំ ទុខញ្ច, បុព្ពេវ ច សោមនស្សទោមនស្សំ;
លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៨. **អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយា, អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ;**
ទឡ្ហនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយាតិ បរមត្ថំ វុច្ចតិ អមតំ និព្ពានំ។ យោ សោ សព្ពសង្ខារសមថោ សព្ពូបធិបដិនិស្សគ្គោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពានំ។ បរមត្ថស្ស បត្តិយា លាភាយ បដិលាភាយ អធិគមាយ ផស្សនាយ សច្ឆិកិរិយាយ អារទ្ធវីរិយោ វិហរតិ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ កុសលានំ ធម្មានំ សម្បទាយ ថាមវា [ថាមសា (ក.)] ទឡ្ហបរក្កមោ អនិក្ខិត្តធុរោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយា។

អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តីតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អនុប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ, ឧប្បន្នានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ…បេ… អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ…បេ… ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឋិតិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ បារិបូរិយា [ភាវនាបារិបូរិយា (ស្យា.)] ឆន្ទំ ជនេតិ វាយមតិ វីរិយំ អារភតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតីតិ – ឯវំ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

អថ វា, “កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ច អដ្ឋិ ច អវសិស្សតុ [អវសុស្សតុ (ស្យា.) ម. និ. ២.១៨៤; សំ. និ. ២.២២ បស្សិតព្ពំ], សរីរេ ឧបសុស្សតុ មំសលោហិតំ, យំ តំ បុរិសថាមេន បុរិសពលេន បុរិសវីរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្ពំ ន តំ អបាបុណិត្វា វីរិយស្ស សណ្ឋានំ [វីរិយស្ស ឋានំ (ស្យា.)] ភវិស្សតី”តិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

នាសិស្សំ ន បិវិស្សាមិ, វិហារតោ ន និក្ខមេ;
នបិ បស្សំ និបាតេស្សំ, តណ្ហាសល្លេ អនូហតេតិ។

ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

“ន តាវាហំ ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតី”តិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

“ន តាវាហំ ឥមម្ហា អាសនា វុដ្ឋហិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតី”តិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

“ន តាវាហំ ឥមម្ហា ចង្កមា ឱរោហិស្សាមិ…បេ… វិហារា និក្ខមិស្សាមិ… អឌ្ឍយោគា និក្ខមិស្សាមិ… បាសាទា និក្ខមិស្សាមិ… ហម្មិយា និក្ខមិស្សាមិ… គុហាយ និក្ខមិស្សាមិ… លេណា និក្ខមិស្សាមិ… កុដិយា និក្ខមិស្សាមិ… កូដាគារា និក្ខមិស្សាមិ… អដ្ដា និក្ខមិស្សាមិ… មាឡា និក្ខមិស្សាមិ… ឧទ្ទណ្ឌា និក្ខមិស្សាមិ … ឧបដ្ឋានសាលាយ និក្ខមិស្សាមិ… មណ្ឌបា និក្ខមិស្សាមិ… រុក្ខមូលា និក្ខមិស្សាមិ យាវ មេ ន អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិស្សតី”តិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

“ឥមស្មិំយេវ បុព្ពណ្ហសមយេ [បុព្ពណ្ហសមយំ (ក.) មហានិ. ១៧] អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមី”តិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។ ឥមស្មិំយេវ មជ្ឈន្ហិកសមយេ…បេ… សាយន្ហសមយេ …បេ… បុរេភត្តំ… បច្ឆាភត្តំ… បុរិមយាមំ… មជ្ឈិមយាមំ… បច្ឆិមយាមំ… កាឡេ… ជុណ្ហេ… វស្សេ… ហេមន្តេ … គិម្ហេ… បុរិមេ វយោខន្ធេ… មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ… បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ អរិយធម្មំ អាហរិស្សាមិ សមាហរិស្សាមិ អធិគច្ឆិស្សាមិ ផស្សយិស្សាមិ សច្ឆិករិស្សាមីតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ ឯវម្បិ អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ។

ទឡ្ហនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ទឡ្ហសមាទានោ អហោសិ កុសលេសុ ធម្មេសុ អវដ្ឋិតសមាទានោ កាយសុចរិតេ វចីសុចរិតេ មនោសុចរិតេ ទានសំវិភាគេ សីលសមាទានេ ឧបោសថុបវាសេ មត្តេយ្យតាយ [មេត្តេយ្យតាយ (ស្យា. ក.) មោគ្គល្លានព្យាករណេ ៤.៣៩ សុត្តំ ឱលោកេតព្ពំ] បេត្តេយ្យតាយ សាមញ្ញតាយ ព្រហ្មញ្ញតាយ កុលេជេដ្ឋាបចាយិតាយ អញ្ញតរញ្ញតរេសុ អធិកុសលេសុ ធម្មេសូតិ – ទឡ្ហនិក្កមោ។ **ថាមពលូបបន្នោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ថាមេន ច ពលេន ច វីរិយេន ច បរក្កមេន ច បញ្ញាយ ច ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោតិ – ទឡ្ហនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយា, អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ;

ទន្ធនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៥. **បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោ, ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី;**
អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បដិសល្លានារាមោ ហោតិ បដិសល្លានរតោ អជ្ឈត្តំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាកតជ្ឈានោ វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ ព្រូហេតា សុញ្ញាគារំ ឈាយី ឈានរតោ ឯកត្តមនុយុត្តោ សទត្ថគរុកោតិ បដិសល្លានំ។ **ឈានមរិញ្ចមានោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ទ្វីហិ ការណេហិ ឈានំ ន រិញ្ចតិ – អនុប្បន្នស្ស វា បឋមស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទាយ យុត្តោ បយុត្តោ សំយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោ, អនុប្បន្នស្ស វា ទុតិយស្ស ឈានស្ស...បេ.... អនុប្បន្នស្ស វា តតិយស្ស ឈានស្ស... អនុប្បន្នស្ស វា ចតុត្ថស្ស ឈានស្ស ឧប្បាទាយ យុត្តោ បយុត្តោ សំយុត្តោ អាយុត្តោ សមាយុត្តោតិ – ឯវម្បិ ឈានំ ន រិញ្ចតិ។

អថ វា, ឧប្បន្នំ វា បឋមំ ឈានំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ, ឧប្បន្នំ វា ទុតិយំ ឈានំ...បេ.... ឧប្បន្នំ វា តតិយំ ឈានំ... ឧប្បន្នំ វា ចតុត្ថំ ឈានំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ។ ឯវម្បិ ឈានំ ន រិញ្ចតីតិ – បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោ។

ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារីតិ ធម្មា វុច្ចន្តិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា...បេ.... អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ កតមេ អនុធម្មា? សម្មាបដិបទា អបច្ចនីកបដិបទា អន្វត្ថបដិបទា ធម្មានុធម្មបដិបទា សីលេសុ បរិបូរការិតា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញុតា ជាគរិយានុយោគោ សតិសម្បជញ្ញំ – ឥមេ វុច្ចន្តិ អនុធម្មា។ **ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី**តិ ធម្មេសុ និច្ចកាលំ ធុវកាលំ សតតំ សមិតំ អវោកិណ្ណំ បោង្ខានុបោង្ខំ ឧទកូមិកជាតំ [ឧទកុម្មិជាតំ (ស្យា.), ឧទកុម្មិកជាតំ (ក.)]

អវីចិសន្តតិសហិតំ ផស្សិតំ បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្តំ បុរិមយាមំ មជ្ឈិមយាមំ បច្ឆិមយាមំ កាឡេ ជុណ្ហេ វស្សេ ហេមន្តេ គិម្ហេ បុរិមេ វយោខន្ធេ មជ្ឈិមេ វយោខន្ធេ បច្ឆិមេ វយោខន្ធេ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី។

អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសូតិ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ...បេ.... “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសូតិ – អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោ, ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី;
អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៦. **តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោ, អនេឡមូគោ** [អនេលមូគោ (ស្យា. ក.)] **សុតវា សតីមា;**
សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោតិ។ **តណ្ហា**តិ រូបតណ្ហា...បេ.... ធម្មតណ្ហា។ **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ រាគក្ខយំ ទោសក្ខយំ មោហក្ខយំ គតិក្ខយំ ឧបបត្តិក្ខយំ បដិសន្ធិក្ខយំ ភវក្ខយំ សំសារក្ខយំ វដ្ដក្ខយំ បត្ថយន្តោ ឥច្ឆន្តោ សាទិយន្តោ បិហយន្តោ អភិជប្បន្តោតិ – តណ្ហក្ខយំ បត្ថយំ។ **អប្បមត្តោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សក្កច្ចការី សាតច្ចការី...បេ.... អប្បមាទោ កុសលេសុ ធម្មេសូតិ – តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោ។

អនេឡមូគោ សុតវា សតីមាតិ។ **អនេឡមូគោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បណ្ឌិតោ បញ្ញវា ពុទ្ធិមា ញាណី វិភាវី មេធាវី។ **សុតវា**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ពហុស្សុតោ ហោតិ សុតធរោ សុតសន្និច្ចយោ។ យេ តេ ធម្មា អាទិកល្យាណា មជ្ឈេកល្យាណា បរិយោសានកល្យាណា សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ អភិវទន្តិ, តថារូបាស្ស ធម្មា ពហុស្សុតា ហោន្តិ ធាតា វចសា បរិចិតា មនសានុបេក្ខិតា ទិដ្ឋិយា សុប្បដិវិទ្ធា។ **សតីមា**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិនេបក្កេន សមន្នាគតត្តា ចិរកតម្បិ ចិរភាសិតម្បិ សរិតា អនុស្សរិតាតិ – អនេឡមូគោ សុតវា សតីមា។

សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវាតិ សង្ខាតធម្មោ វុច្ចតិ ញាណំ។ យា បញ្ញា បជាននា...បេ.... អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ។ **សង្ខាតធម្មោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សង្ខាតធម្មោ ញាតធម្មោ តុលិតធម្មោ តីរិតធម្មោ វិភូតធម្មោ វិភាវិតធម្មោ “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ សង្ខាតធម្មោ...បេ.... “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ

សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ សង្ខាតធម្មោ ញាតធម្មោ តុលិតធម្មោ តីរិតធម្មោ វិភូតធម្មោ វិភាវិតធម្មោ។ អថ វា, តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស ច ខន្ធា សំខិត្តា ធាតុយោ សំខិត្តា អាយតនានិ សំខិត្តានិ គតិយោ សំខិត្តា ឧបបត្តិយោ សំខិត្តា បដិសន្ធិយោ សំខិត្តា ភវា សំខិត្តា សំសារា សំខិត្តា វដ្ដា សំខិត្តា។ អថ វា, សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ខន្ធបរិយន្តេ ឋិតោ ធាតុបរិយន្តេ ឋិតោ អាយតនបរិយន្តេ ឋិតោ គតិបរិយន្តេ ឋិតោ ឧបបត្តិបរិយន្តេ ឋិតោ បដិសន្ធិបរិយន្តេ ឋិតោ ភវបរិយន្តេ ឋិតោ សំសារបរិយន្តេ ឋិតោ វដ្ដបរិយន្តេ ឋិតោ សង្ខារបរិយន្តេ ឋិតោ អន្តិមភវេ [អន្តិមេ ភវេ (ក.) ចូឡនិ. មេត្តគូមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ២៨] ឋិតោ អន្តិមសមុស្សយេ ឋិតោ អន្តិមទេហធរោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ។

> តស្សាយំ បច្ឆិមកោ ភវោ, ចរិមោយំ សមុស្សយោ;
> ជាតិមរណសំសារោ [ជាតិជរាមរណសំសារោ (ស្យា.) ឯវមីទិសេសុ ឋានេសុ], នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោតិ។

តំការណា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សង្ខាតធម្មោ។ **និយតោ**តិ និយាមា វុច្ចន្តិ ចត្តារោ អរិយមគ្គា។ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ សមន្នាគតោតិ និយតោ។ និយាមំ បត្តោ សម្បត្តោ អធិគតោ ផស្សិតោ សច្ឆិកតោ បត្តោ និយាមំ។ **បធានវា**តិ បធានំ វុច្ចតិ វីរិយំ។ សោ ចេតសោ វីរិយារម្ភោ និក្កមោ បរក្កមោ ឧយ្យាមោ វាយាមោ ឧស្សាហោ ឧស្សោឡ្ហី ថាមោ ធិតិ អសិថិលបរក្កមោ អនិក្ខិត្តច្ឆន្ទតា អនិក្ខិត្តធុរតា ធុរសម្បគ្គាហោ វីរិយំ វីរិយិន្ទ្រិយំ វីរិយពលំ សម្មាវាយាមោ។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឥមិនា បធានេន ឧបេតោ សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ។ តស្មា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បធានវាតិ – សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោ, អនេឡមូគោ សុតវា សតីមា;
> សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៧. **សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោ, វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោ;**
បទុមំវ តោយេន អលិម្បមានោ [អលិប្បមានោ, សុ. និ. ៧១], **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោតិ យថា សីហោ មិគរាជា សទ្ទេសុ អសន្តាសី អបរិសន្តាសី អនុត្រាសី អនុព្ពិគ្គោ អនុស្សង្កី [អនុស្សុកី (ស្យា.)] អនុត្រាសោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ សទ្ទេសុ អសន្តាសី អបរិសន្តាសី អនុត្រាសី អនុព្ពិគ្គោ អនុស្សង្កី អនុត្រាសោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរតីតិ – សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោ។

វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោតិ។ **វាតោ**តិ បុរត្ថិមា វាតា បច្ឆិមា វាតា ឧត្តរា វាតា ទក្ខិណា វាតា សរជា វាតា អរជា វាតា សីតា វាតា ឧណ្ហា វាតា បរិត្តា វាតា អធិមត្តា វាតា វេរម្ភវាតា បក្ខវាតា [បក្ខិវាតា (ស្យា.) ចូឡនិ. ឧបសីវមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៤៣, ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១៣៨ នត្ថិ បាឋនានត្តំ] សុបណ្ណវាតា តាលបណ្ណវាតា វិធូបនវាតា។ ជាលំ វុច្ចតិ សុត្តជាលំ។ យថា វាតោ ជាលម្ហិ ន សជ្ជតិ ន គណ្ហាតិ ន ពជ្ឈតិ ន បលិពជ្ឈតិ, ឯវមេវ ទ្វេ ជាលា – តណ្ហាជាលញ្ច ទិដ្ឋិជាលញ្ច...បេ.... ឥទំ តណ្ហាជាលំ...បេ.... ឥទំ ទិដ្ឋិជាលំ។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស តណ្ហាជាលំ បហីនំ ទិដ្ឋិជាលំ បដិនិស្សដ្ឋំ, តណ្ហាជាលស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិជាលស្ស បដិនិស្សដ្ឋត្តា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ រូបេ ន សជ្ជតិ សទ្ទេ ន សជ្ជតិ...បេ.... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ ន សជ្ជតិ ន គណ្ហាតិ ន ពជ្ឈតិ ន បលិពជ្ឈតិ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោ។

បទុមំវ តោយេន អលិម្បមានោតិ បទុមំ វុច្ចតិ បទុមបុប្ផំ។ តោយំ វុច្ចតិ ឧទកំ។ យថា បទុមបុប្ផំ តោយេន ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ, អលិត្តំ អបលិត្តំ អនុបលិត្តំ, ឯវមេវ ទ្វេ លេបា – តណ្ហាលេបោ ច ទិដ្ឋិលេបោ ច...បេ.... អយំ តណ្ហាលេបោ...បេ.... អយំ ទិដ្ឋិលេបោ។ តស្ស បច្ចេកសម្ពុទ្ធស្ស តណ្ហាលេបោ បហីនោ, ទិដ្ឋិលេបោ បដិនិស្សដ្ឋោ។ តណ្ហាលេបស្ស បហីនត្តា ទិដ្ឋិលេបស្ស បដិនិសដ្ឋត្តា សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ រូបេ ន លិម្បតិ សទ្ទេ ន លិម្បតិ...បេ.... ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតព្ពេសុ ធម្មេសុ ន លិម្បតិ ន បលិម្បតិ ន ឧបលិម្បតិ, អលិត្តោ អបលិត្តោ អនុបលិត្តោ និក្ខន្តោ និស្សដោ វិប្បមុត្តោ វិសញ្ញុត្តោ វិមរិយាទិកតេន ចេតសា វិហរតីតិ – បទុមំវ តោយេន អលិម្បមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោ, វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោ;

បទុមំវ គោយេន អលិម្បមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៨.សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារី;
សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារីតិ យថា សីហោ មិគរាជា ទាឋពលី ទាឋាវុធោ សព្ពេ តិរច្ឆានគតេ បាណេ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ បញ្ញាពលី បញ្ញាវុធោ សព្ពបាណភូតេ បុគ្គលេ បញ្ញាយ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា បរិយាទិយិត្វា មទ្ទិត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារី។

សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានីតិ យថា សីហោ មិគរាជា អរញ្ញវនមជ្ឈោគាហេត្វា ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ, បច្ចេកសម្ពុទ្ធោបិ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ គច្ឆតិ ឯកោ តិដ្ឋតិ ឯកោ និសីទតិ ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ ឯកោ បដិក្កមតិ ឯកោ រហោ និសីទតិ ឯកោ ចង្កមំ អធិដ្ឋាតិ ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តេតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ – សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារី;
សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៥៩.មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ;
សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ, ឥតិ ឧទ្ធមធោ តិរិយំ សព្ពធិ សព្ពត្តតាយ សព្ពាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ជេន ផរិត្វា វិហរតិ; ករុណាសហគតេន ចេតសា…បេ.… មុទិតាសហគតេន ចេតសា…បេ.… ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា វិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបជ្ជេន ផរិត្វា វិហរតីតិ – មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ។

សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោតិ មេត្តាយ ភាវិតត្តា យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ, យេ បច្ឆិមាយ ទិសាយ សត្តា…បេ.… យេ ឧត្តរាយ ទិសាយ សត្តា… យេ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សត្តា… យេ បុរត្ថិមាយ អនុទិសាយ សត្តា… យេ បច្ឆិមាយ អនុទិសាយ សត្តា… យេ ឧត្តរាយ អនុទិសាយ សត្តា… យេ ទក្ខិណាយ អនុទិសាយ សត្តា… យេ ហេដ្ឋិមាយ [អធោគមាយ (ស្យា.)] ទិសាយ សត្តា… យេ ឧបរិមាយ ទិសាយ សត្តា… យេ ទសសុ ទិសាសុ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ ករុណាយ ភាវិតត្តា… មុទិតាយ ភាវិតត្តា… ឧបេក្ខាយ ភាវិតត្តា យេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សត្តា…បេ.… យេ ទសសុ ទិសាសុ សត្តា តេ អប្បដិកូលា ហោន្តិ។ **សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ**តិ សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, អប្បដិវិរុជ្ឈមានោ អនាឃាតិយមានោ [អឃដ្ដិយមានោ (ស្យា.)] អប្បដិហញ្ញមានោតិ – សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

“មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ;
សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៦០.រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ [សំយោជនានិ (ក.)] **;**
អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហន្តិ។ **រាគោ**តិ យោ រាគោ សារាគោ…បេ.… អភិជ្ឈា លោភោ អកុសលមូលំ។ **ទោសោ**តិ យោ ចិត្តស្ស អាឃាតោ…បេ.… ចណ្ឌិក្កំ អសុរោបោ អនត្តមនតា ចិត្តស្ស។ **មោហោ**តិ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ…បេ.… អវិជ្ជាលង្គី មោហោ អកុសលមូលំ។ **រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហ**ន្តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ

រាគញ្ច ទោសញ្ច មោហញ្ច បហាយ បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ។

សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានីតិ។ ទស សំយោជនានិ – កាមរាគសំយោជនំ បដិឃសំយោជនំ…បេ… អវិជ្ជាសំយោជនំ។ **សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានីតិ** ទស សំយោជនានិ សន្ទាលយិត្វា បទាលយិត្វា សម្បទាលយិត្វា បជហិត្វា វិនោទេត្វា ព្យន្តីករិត្វា អនភាវំ គមេត្វាតិ – សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ។

អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហីតិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ជីវិតបរិយោសានេ អសន្តាសី អនុត្រាសី អនុព្ពិគ្គោ អនុស្សង្កី អនុត្រាសោ អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី អបលាយី បហីនភយភេរវោ វិគតលោមហំសោ វិហរតីតិ – អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ;
> អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

១៦១. **ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថា, និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា;**
អត្តត្ថបញ្ញា [អត្តដ្ឋបញ្ញា (ក.)] **អសុចី មនុស្សា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។**

ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថាតិ អត្តត្ថការណា បរត្ថការណា ឧភយត្ថការណា ទិដ្ឋធម្មិកត្ថការណា សម្បរាយិកត្ថការណា បរមត្ថការណា ភជន្តិ សម្ភជន្តិ សេវន្តិ និសេវន្តិ សំសេវន្តិ បដិសេវន្តីតិ – ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថា។

និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តាតិ ទ្វេ មិត្តា – អគារិកមិត្តោ ច អនាគារិកមិត្តោ ច…បេ… អយំ អគារិកមិត្តោ…បេ… អយំ អនាគារិកមិត្តោ។ **និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តាតិ** ឥមេ ទ្វេ មិត្តា អការណា និក្ការណា អហេតូ អប្បច្ចយា ទុល្លភា (ទុល្លទ្ធា សុទុល្លទ្ធា) [( ) នត្ថិ ស្យា. បោត្ថកេ] តិ – និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា។

អត្តត្ថបញ្ញា អសុចី មនុស្សាតិ។ **អត្តត្ថបញ្ញាតិ** អត្តនោ អត្ថាយ អត្តនោ ហេតុ អត្តនោ បច្ចយា អត្តនោ ការណា ភជន្តិ សម្ភជន្តិ សេវន្តិ និសេវន្តិ សំសេវន្តិ បដិសេវន្តិ អាចរន្តិ សមាចរន្តិ បយិរុបាសន្តិ បរិបុច្ឆន្តិ បរិបញ្ហន្តីតិ – អត្តត្ថបញ្ញា។ **អសុចី មនុស្សាតិ** អសុចិនា កាយកម្មេន សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិនា វចីកម្មេន សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិនា មនោកម្មេន សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិនា បាណាតិបាតេន…បេ… អសុចិនា អទិន្នាទានេន… អសុចិនា កាមេសុមិច្ឆាចារេន… អសុចិនា មុសាវាទេន… អសុចិយា បិសុណាយ វាចាយ សមន្នាគតា… អសុចិយា ផរុសាយ វាចាយ សមន្នាគតា… អសុចិនា សម្ផប្បលាបេន សមន្នាគតា… អសុចិយា អភិជ្ឈាយ សមន្នាគតា… អសុចិនា ព្យាបាទេន សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិយា មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិយា ចេតនាយ សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិយា បត្ថនាយ សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចិនា បណិធិនា សមន្នាគតាតិ អសុចី មនុស្សា, អសុចី ហីនា និហីនា ឱមកា លាមកា ឆតុក្កា បរិត្តាតិ – អត្តត្ថបញ្ញា អសុចី មនុស្សា។

ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោតិ។ **ឯកោតិ** សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ…បេ… **ចរេតិ** អដ្ឋ ចរិយាយោ…បេ… **ខគ្គវិសាណកប្បោតិ** យថា ខគ្គស្ស នាម វិសាណំ ឯកំ ហោតិ អទុតិយំ…បេ… ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ –

> “ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថា, និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា;
> អត្តត្ថបញ្ញា អសុចី មនុស្សា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

ចតុត្ថោ វគ្គោ។

ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេសោ និដ្ឋិតោ។

> អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ;
> ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ។

តោទេយ្យ-កប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ;
ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;
មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។

សោឡសានំ [សោឡសន្នំ (ស្យា. ក.)] បនេតេសំ, ព្រាហ្មណានំវ សាសនំ;
បារាយនានំ និទ្ទេសា, តត្តកា ច ភវន្តិ ហិ [វា (ក.)]។
ខគ្គវិសាណសុត្តានំ, និទ្ទេសាបិ តថេវ ច;
និទ្ទេសា ទុវិធា ញេយ្យា, បរិបុណ្ណា សុលក្ខិតាតិ។

ចូឡនិទ្ទេសបាឡិ និដ្ឋិតា។